

D

d Quarta letra de l'alfabet (de).

d Abreviacion per lo prefixe *deci-*: *dl*, *dm*.

d'à prep. À, dins d'expressions coma *anar d'à pen*, *tenir d'à ment*.

da prep. 1. En provenença de (it.). Sin.: **de**, **d'à**. 2. Per (it. per introdure lo complement d'agent). 3. En cò de.

D (mús.) Nòta **re** dins lu païs anglo-saxons e germanics.

D.A.B. (sigla) Distributor automatic de bilhets.

dabàs de proa n.m. (mar.) Part de la nau reservada à la marinaria, situada à la proa segon la tradicion comunia.

dacha n.f. Maion de campanha pròche d'una granda vila, dins l'anciana U.R.S.S.

da capo loc. adv. (it.) (mús.) Indicacion per repilar despí lo començament.

daci (italianisme) n.m. Autreg.

daci, dàcia adj. e n. De Dàcia: *Lenga dàcia*. Var.: **dacic**.

dacic, a adj. Daci.

dacion n.f. (dr.) Accion de donar. ◇ *Dacion en pagament*: Remplaçament dins una obligacion de la caua deuguda per una autra, me l'acòrdi dau creancier.

dacita n.f. Ròca microlitica qu'a la composicion d'una diorita.

d'acòrdi loc. adv. Marca un consentiment, una ententa.

dacriadeniti n.f. Inflamacion de la glanda lagrimala.

daciocistectomia n.f. Ablacion dau sac lagrimal.

daciocistiti n.f. Inflamacion dau sac lagrimal (au dedintre de l'uèlh).

dacron n.m. (nom depauat) Fibra textila sintetica de poliestèr.

dactil n.m. 1. (metr.) Pen format d'una lònga e de doi brèvi, dins lu vers grècs e latins. 2. (bot.) Graminea forratgiera dei regions temperadi.

dàctili n.m. Dactil.

dactilic, a adj. (metr.) Dont domina lo dactil, en parlant d'un mètre, d'un ritme.

dactilocomposicion n.f. Composicion per lectura optica.

dactilografe, a n. Persona que lo sieu mestier es d'escriure m'un computador (ancianament m'una màquina).

dactilografia n.f. 1. Tecnica d'utilisacion d'un computador (ancianament d'una màquina) per escriure. 2. Tèxto dactilografiat.

dactilografiar vt. (classic *dactilogràfii*, corrent *dactilografi*) Escriure m'un computador (ancianament m'una màquina).

dactilographic, a adj. Que pertòca la dactilografia.

dactilograma n.m. Estampadura que resulta de l'aposition d'un det sus una susfàcia de papier alestit per aquò.

dactilologia n.f. Lengatge digital per comunicar m'ai personas balordi.

dactilòpi n.m. Vermet cubèrt d'un cera cotonoa que viu sigue sus de plantas en veiriera, sigue sus d'agrumes que n'en favorisse l'envaïment per lo biais de la morfea.

dactilopodit n.m. Terminason sota le forma d'una àrpia ò d'una peçuga de la pata dei crustaceus.

dactiloptèr n.m. Peis ossós vesin de la galineta. (fam. dei triglidats).

dactiloscopy n.f. Procediment d'identificacion dei personas au mejan dei sieu emprentas digitali.

dadà n.m. Cavau, dins lo lengatge dei enfants.

dadà n.m. Movement de contestacion naissut en lo 1916 dins lu mitans intellexuals e artistics occidentals, que remetia en question d'un biais radical lu mòdes d'expression tradicionals. ♦ adj. inv. Que si reclama d'aqueu movement.

dadaïsme n.m. Lo movement dadà; lu comportaments que li si rapòrton.

dadaïsta n. Que pertòca lo dadaïsme; adèpte dau dadaïsme.

dafne n.m. Aubrilhon dei flors rogi ò blanqui perfumadi, dei granas rogi toxiqui.

dàfnia n.f. Pichin crustaceu branquiopòde dei aigas doci, qu'es un aliment recercat per lu peis en aquari.

daga n.f. 1. Arma de man, m'una lama corta e larga. 2. Promier boasc dau cèrvi (à partir d'un an) ò defensa dau vièlh singlar.

dagador n.m. Ponhal de la lama corta e ponchuda.

dagan n.m. Gròssa daga.

dagar vt. Donar un còup de daga. Var.: **daguejar**.

dagdenc, a adj. Que pertòca la vila ò lu estatjants d'Agde. Sin.: **agatenc**.

daguejar vt. Dagar.

daguerreotipe n.m. 1. Dispositiu fotografic que fixava un imatge sus una placa de coire argentat expauada en cambra negra. 2. Imatge obtengut per aqueu biais.

daguerreotipia n.f. Procediment dau daguerreotipe.

dagueta n.f. Daga pichona.

dai art. contr. Combinason de *da* e *lu* ò *li*.

daguestanés, esa adj. e n. Dau Daguestan.

daida interj. Mèfi!

daimerin n.m. (allusion plasenta à l'Atge Mejan). Òme d'elegança e de manières efeminadi, que fa lo gal m'ai fremas.

daïmiò n.m. Ancian senhor feudau japonés que governava un feu ò una frairia, mandat per lo Tennò (imperaire) au cap d'una juridiccion territoriala e provedit d'una independéncia esquasi totala. Es l'imperaire Meijí-Tennò que faguèt desparéisser aqueu sistema dich *shogonat*.

daïmioat n.m. Feude d'un daïmiò.

daina n.f. Dama (femèla dau dam).

daine n.m. Peis grandàs esparide de la Mediterranea, que pòu jónher un mètre de lòng e quaranta kg. Sin.: **dente, denti, lente.**

daissemin n.m. 1. Aubrilhon dreïcat ò sarmentós dei flors totplen odoranti blanqui, jauni ò rogi e de la coròlla tubulosa, acampadi en cimas ò en grapas (Familha dei oleaceas). 2. Perfum fach à partir d'aquelí flors. Sin.: **jaissemin, jansemin, gensem, jaussemin.**

dakin n.m. *Solucion de Dakin, aiga de Dakin ò dakin:* Solucion à basa d'ipoclorit de sòdi e de permanganat de potassi, emplegada per desinfectar li plagas.

dalai-lama n.m. Cap dau bodisme tibetan, considerat coma lo representant dau bodisatva Avalokištelle, patron dau Tibet.

dalasi n.m. Unitat monetària de Gàmbia.

dalh n.m. Instrument trencant constituit d'una lama d'acier recorbada fixada à un lòng mànegue, que sièrve à talhar l'èrba, li cereals, etc.

dalhada n.f. Espandida de fen dalhat.

dalhadoira n.f. Dalhaira.

dalhaira n.f. Màquina per dalhar. Sin.: **segairitz.** Var.: **dalhadoira.**

dalhaire n.m. Persona que dalha à braç ò m'una màquina. Sin.: **segaire.**

dalhament n.m. Dalhason.

dalhar vt. Talhar m'un dalh.

dalhason n.f. Accion de dalhar. Var.: **dalhament, dalhatge.** Sin.: **segada.** ♦ pl. Sason que si fa la dalhason. Sin.: **segasons.**

dalhatge n.m. Dalhason.

dalhon n.m. Dalh pichon.

dàlia n.f. Planta dei raïç tuberculoï e dei flors ornamentals, que s'en cultívon de nombroï varietats; la flor d'aquela planta (Familha dei compauadas).

dalmacian, a n. Can, canha de la rauba blanca cubèrta de nombroï pichini tacas negri ò brun fonçat.

dalmata adj. e n. De Dalmàcia.

dalmatica n.f. Vestiment de glèia. Var.: **dalmàtica.**

dalmàtica n.f. Dalmatica.

daltonian, a adj. e n. Pertocat de daltonisme.

daltonisme n.m. Anomalia ereditària de la vesión dei colors, que mena sovent à-n-una confusion entre lo roge e lo vèrd.

dam n.m. 1. Mamifèr romiaire dei forêts d'Euròpa, de la rauba cubèrta de tacas blanqui e dei boasc aplatis à l'extremitat (autessa 90 cm, pòu viure fins à 25 ans) 2. Cuèr qu'imita la pèu dau dam.

dam n.m. 1. Damatge, prejudici. Sin.: **gast, nosement, greuge.** ♦ *Au grand dam de:* Au sieu prejudici; au sieu grand regret. 2. (relig. cat.) Per lu damnats, privacion per sempre de la vista de Dieu.

dam abrev. Decamètre.

dama n.f. Femèla dau dam. Sin.: **daina.**

dama n.f. (fr.) 1. Dòna. 2. (cartas, escacs) Regina, dòna. 3. *Juèc de damas:* Juèc que practicón sus un damier doi jugaires qu'an cadun vint pedons (blancs per un, negres per l'autre). Var.: **juèc de dònas.** ♦ (espec.) Pedon recubèrt d'un autre, autorisat à si desplaçar en

digonala sus tot lo damier. ♦ *Anar en dama, menar un pedon à dama:* En parlant d'un dei jugaire, menar un pedon fins à la linha de derrier dau camp advèrse, dont devèn dama. 4. Autís à man, provedit de doi manelhas, que sièrve à enfonsar lu pavats ò à compactar lo soal. Sin.: **batedor.**

damaiseu, èla n. Domaiseu, èla.

damajana n.f. Damejana.

damajoana n.f. Damejana.

damalisc n.m. Antilòpa africana vesina dau bubal.

daman n.m. Mamifèr ongulat dei caractèrs primitius, d'Àfrica e de l'Àsia Minora, erbivòre, de la talha d'un coniu.

damar vt. 1. Doblar un pedon, au juèc de damas. 2. Batre, compactar, enfonsar uniformament (m'una dama ò un instrument semblable): *Damar lo soal.* ♦ *Damar la neu, una pista:* La compactar uniformament mé d'esquis ò una màquina especiala per que resquilhe de mai.

damàs n.m. 1. Teissut monocòrme de seda ò de lana que lo sieu dessenh, mat sobre un fond satinat, es obtengut per lo juèc dei armaduras. 2. Acier totplen fin.

damascar vt. (*damasqui*) Damassar.

damascat, ada adj. Damassat.

damascura n.f. Dessenh d'un teissut damascat.

damasquin, a adj. e n. De Damàs. ♦ n.m. Mena d'estòfa orientala.

damasquinadura n.f. Escrinceladura metallica.

damasquinar vt. Incrustar au marteu de pichins motius decoratius d'aur, d'argent ò de coire sus (una susfàcia metallica ciselada).

damasquinatge n.m. Accion, art de damasquinar; travalh, objècte fach ensin.

damassada n.f. Estòfa de seda.

damassar vt. Alestit (una estòfa, un acier) dins lo biais dau damàs. Var.: **damascat.**

damassatge n.m. Accion de damassar.

damassat, ada adj. Alestit au biais dau damàs. ♦ n.m. Estòfa damassada. Var.: **damascat.**

damatge n.m. Dam. Var.: **dam, daumatge, domatge.**

damatge n.m. Accion de damar.

damatjament n.m. Endamatjament.

damatjar vt. Provocar de dams, de prejudicis à. Var.: **daumatjar.** Sin.: **prejudiciar, nòire, greujar.**

damatjós, oa adj. Que provòca de damatges. Var.: **daumatjar.** Sin.: **nosible, malfasent, malsan, nociu, nefast, prejudiciós, marrit.**

damejana n.f. Botelha, generalament de vèire, que contèn entre 20 e 50 litres, per lo transpoart d'un liquide. Var.: **damajoana, damajana.**

damier n.m. 1. Plateu partejat en cent casas, alternativament blanqui e negri, per jugar ai damas. 2. Tota susfàcia partejada en cairats d'una soleta dimension.

damnable, a adj. 1. (lit.) Que s'amerita un repròchi, condamnable. Sin.: **greu, detestable, odiós, execrable, abominable, maladich, mespresable, asirable.** 2. (relig.) Que s'amerita la damnacion per l'eternitat.

damnacion n.f. (relig.) Condamnacion per l'eternitat ai penas infernali.

damnar vt. 1. Condamnar ai penas de l'infèrn; menar à la damnacion. Sin.: **dessauvar**. ◇ (fam.) *Faire damnar quauqu'un*: Lo faire embilar. Var.: **damnejar**. ◆ si **damnar** v.pr. 1. (relig.) S'expauar per lo sieu comportament à la damnacion. 2. (fig., au condicional) Èstre lèst à tot per capitar: *Si damneria per ela*.

damnat, ada adj. e n. 1. (relig.) Condamnat ai penas de l'infèrn. Sin.: **dessauvat**. ◇ *Sofrir coma un damnat*: Sofrir orriblament. 2. Funèste, que fa lo mau. ◇ *Ànima damnada (de quauqu'un)*: Persona que fa tot cen qu'una autra li demanda de faire. 3. (fam.) Detestable, que causa d'enuèis: *Encara aqueu damnat computaire!* Sin. (toi lu sens): **maladich**.

damnejar vt. Damnar.

damont adv. Dins un luèc en autessa: *Damont sus la montanya*. Var.: **d'amont, amont, aiçamont, ailamont**; Sin.: **aquí sus, amondaut**.

dampèr n.m. (tecn., mòt anglès) Pichin amortissèire plaçat à l'extremitat de l'aubre d'un motor per n'amortir li vibracions.

dan n.m. Niveu de qualificacion d'una cencheta negra, dins lu arts marcials japonés.

danaïda n.f. Parpalhòla diurna d'Àfrica, dai alas vivament coloridi.

dança n.f. 1. Accion de dançar; ensèms de movements dau còrs que generalament seguissón lo ritme d'una música segond d'uni règla: *La dança classica, una dança moderna*. ◇ (espòrts) *Dança sus glaça*: Patinatge artistic per coblas. ◇ (fig.) *Intrar en (dins la) dança*: Participar à l'accion. 2. Música escrita sus un ritme de dança, per èstre balada.

dançable, a adj. Que si pòu dançar.

dançador n.m. Sala de dança. Var.: (angl.) **dancing**. Sin.: **balèti**.

dançador, airitz n. Dançaire. Var.: **dançaire**. Sin.: **balaire**.

dançaire, a n. Persona que dança. Sin.: **balarin**.

dançar vi. 1. Faire una dança. ◇ *Pas saupre sus quau pen dançar*: Esitar. 2. Faire de movements rapides e agiles. Sin.: **balar**. ◆ vt. *Faire (una dança)*: Dançar una valsa.

dançarèla n.f. Dançaira. Sin.: **balairitz, dançairitz**.

dançareu, la adj. Que pertòca la dança.

dancejar vi. (fam.) Dançar d'un biais gòf ò mé de pichins movements.

dancing n.m. (angl.) Sala de dança. Var.: **dançador**.

dandarin n.m. Pichina pasta en forma de pichins plombs per metre dins la sopa.

dandi n.m. Òme elegant, qu'assòcia au rafinament vestimentari una afectacion d'esperit e d'impertinença. Sin.: **faquin**.

dandin n.m. (fam.) Òme sensa gaubi. Sin.: **nesci, toarca, gòf(e), tardòc**.

dandisme n.m. 1. Biais d'andar. Sin.: **nescitge, colhonitge, bestiesa**. 2. Comportament, biais d'andar.

danés, esa adj. Dau Danemarc.

danés n.m. Grand can d'au pel ras.

dangier n.m. Perilh.

dangierós, oa adj. Perilhós.

dangierosament adv. Perilhosament.

dangierositat n.f. 1. Fach d'èstre perilhós, caractèr de cen que presenta un dangier. 2. (psiquiatria) Estat (d'un subjècte) estimat coma probablament perilhós, que pòu menar à un acte delictuós.

danian n.m. (geol.) Promier estatge dau paleogène. ◆ adj. d'au daniel.

dantesc, a adj. 1. Relatiu à l'òbra de Dante Alighieri. 2. Terrible, espaventós coma l'Infèrn de Dante.

danubian, a adj. Dau Danubi.

daomeian, a adj. e n. Dau Daomèi. Sin.: **beninés**.

dapé conj. Pròche, à costat.

dapertot adv. En tot luèc: *En estiu, li a de toristas dapertot*. Var.: **pertot, de pertot, d'en pertot**.

daquòs n.m. Si di de quauqua ren ò de quauqu'un indeterminats. Sin.: **cuaa, bebèi, besonha**.

darbisme n.m. Sistema professat per una sècta protestanta, que refuda tota organisacion eclesiastica.

darbista adj. e n. Dau d'arbisme; adèpte d'arbisme.

darboca n.f. Tamborn en terra cuècha tendut d'una pèu picada mé la man, que s'emplega en Orient-Mejan e au Magrèb.

darbon n.m. Narbon.

darbonar vi. Narbonar.

darboniera n.f. Narboniera.

dard n.m. 1. Arma lancada anciana, formada d'una poncha fixada à una asta de boasc; saeta. 2. Organe impar, ponchut e vuèi, verinós (de la vèspa, etc.) Sin.: **fisson**.

◇ Lenga forcuda, inofensiva, de la sèrp. 3. (agric.) Ram fruchier, cort, d'au perier e d'au pomier.

dardada n.f. Ferida de dard. Sin.: **fissonada**.

dardalh n.m. Accion de dardalhar. Var.: **dardalhament**.

dardalhada n.f. Emission de rais de calor o de lutz.

dardalhament n.m. Accion, fach de s'espandir. Var.: **dardalh**. Sin.: **espandiment**.

dardalhant, a adj. Qu'emete de rais de calor ò de lutz.

dardalhar vi. 1. Emetre de rais de calor ò de lutz. Var.: **dardar, dardejar**. 2. (fig.) S'espandir, si desenvolopar en parlant d'una civilisacion, d'una cultura, etc...

dardalhejar vi. v.i. Dardalhar.

dardalhon n.m. (fam.) Autre nom d'au clitoris. Sin.: **pindorlet**.

dardana n.f. *Faire dardana*: Faire lo niais.

dardanaria n.f. (pej.) Ingenuitat.

dardar vt. Dardalhar.

dardejar vi. Dardalhar.

dardena n.f. Anciana moneda d'aram. ◇ pl. (fam.) Sòus. Sin.: (fam.) **picalhons, escalhòla, pitos**.

dardenaire, airitz n. Persona que prèsta de moneda me d'interès au dessobre d'au taus licit. Sin.: **agiotaire**.

dardenós, oa adj. e n. 1. Persona qu'acampa e possedisse totplen de sòus. Sin.: **ricàs**. (pop.) 2. Si di d'un luèc dont la marca de la riquesa es evidenta.

dari n.m. Forma d'au persan que si parla en Afganistan, dont es una dei lengas oficiali.

- darica** n.f. Moneda d'aur dei Pèrses Aquemenidas.
- darna** n.f. Lesca d'un gròs peis: *Una darna de saumon*. Sin.: **talhon**.
- darnagàs** n.m. Darnegàs.
- darnar** vt. Talhar en lescas.
- darnegàs** n.m. 1. Passeron dei boascos e dei sebiças, dau bòc crocut, sobretot insectívore. 2. Nèsci. Var.: **darnagàs**.
- darnegal** n.m. Nèsci.
- darnier, a** adj. e n. Darrier.
- darnierament** adv. Darrierament.
- darrier** n.m. 1. Partida posteriora de quauqua ren. 2. Gaunhas, en parlant dei òmes e dei bèstias.
- darrier, a** adj. e n. Que vèn après toi lu autres: *Lo darrier jorn de l'annada, lo darrier òme*. Var.: **darnier, dernier**. Sin.: **ultime**. ◇ *Aver lo darrier mòt*: L'emportar dins una discutida, un conflicte. Sin.: **dire la darriera paraula**. ◇ *Non aver dich lo sieu darrier mòt*: Aver encara d'arguments, de possibilitats de convéncer, de l'emportar. ♦ adj. 1. Lo mai recent: *Èstre à la darriera mòda*. 2. Extrème: *Protestar mé la darriera energia*.
- darrier** prep. e adv. 1. En arrier de: *S'escondre darrier un aubre*. 2. À la seguida de: *Caminar darrier quauqu'un*. ♦ adv. 1. Dau costat opauat à l'avant. ◇ *Davant darrier*: Dins lo marrit sens, en metent lo davant à la plaça dau darrier (espec. en parlant d'una pèça de vestit). 2. En arrier: *Restar darrier*. 3. *Per darrier*: Per la partida posteriora; secretament: *Dire de mau per darrier, atacar per darrier*. 3. (expr.) *D'en darrier*: À l'endarrier, finalament, fin finala.
- darrierament** adv. Despí gaire de temps. Var.: **darnierament, dernierament**.
- darrierenc, a** adj. Tardier, en parlant d'un fruch, d'un legume. Var.: **darnierenc, dernierenc**. Sin.: **tardiu**.
- dàrsena** n.f. (mar.) Bacin d'un poart.
- darshan** n.m. Dins l'indoïsme, vision d'una divinitat, d'un èstre ò d'un objècte sacrats.
- dartròsi** n.f. Malautia de la tantifla, causada per un fonge.
- darwinian, a** adj. Relatiu à la doctrina de Darwin.
- darwinisme** n.m. Doctrina de Carles Darwin en lo 1859, segond la quala l'evolucion biologica dei espècias vivi seria deuguda à la seleccion naturala, en seguida à la lucha per lo manjar ò la reproducccion («lucha per la vida»).
- darwinista** adj. e n. Partidari dau darwinisme.
- dasiatidats** n.m. *Dasiatidats*: Familha de peis marins, que n'en fa partida la ferrassa.
- dasiuride** n.m. *Dasiurides*: Familha que recampa diferenti espècias de marsupials que si tròvon en Austràlia e en Nòva-Guinea.
- dat** n.m. 1. Pichin cube que caduna dei sieu faças es marcada de ponchs de 1 à 6 ò de figuras, emplegat per divèrs juècs. 2. (arquit. e esculp.) Còrs de forma cubica d'un pedestal; element de suport pauc ò pron cubic. 3. (coïna) Pichin tròç (de carn, de legume, etc.) talhat en forma de cube.
- data** n.f. 1. Indicacion dau jorn, dau mes, de l'annada: *Data de maridatge, data d'una letra*. ◇ *Pilhar data*:

Fixar una data per un rescòntre. 2. Moment causit per una fèsta, un eveniment, una accion: *Fixar la data d'un acamp*. 3. Moment, epòca pendent la quala si debana un eveniment. ◇ *Lo promier en data, lo darrier en data*: Aqueu que vèn en promier, aqueu que vèn en darrier. 4. Eveniment istoric important. ◇ *Faire data*: Marcar un moment important.

datable, a adj. Que pòu èstre datat.

datacion n.f. 1. Datatge. 2. Accion de determinar la data d'un eveniment, l'atge d'una ròca, d'un fossile, d'un objècte. 3. Data atribuïda.

dataire, airitz adj. e n. Que sièrve à datar: *Sageu dataire*. ♦ n.m. Dispositiu mé de letras e de chifras mobili per estampar una data.

datar vt. 1. Metre la data sobre. 2. Determinar la data de: *Datar un document*. ♦ vi. 1. Existir despí una epòca donada, remontar à: *Un roman que data dau siècle passat*. 2. Marcar una data importanta: Un eveniment que daterà dins l'istòria. 3. Èstre vielhit, foara de mòda: *Es una teoria que data*.

datari n.m. (anc.) President de la dataria.

dataria n.f. Tribunal, pi ofici de la cancelaria de la cort pontificala encargada de mandar lu actes pontificals pi d'autrejar gràcias e dispensas (suprimit en lo 1967).

datatge n.m. Accion de datar un document; datacion.

dàteri n.m. Dàtil.

datier n.m. Paumolier dei regions caudi e sèqui ma iagiadi (Espanha, Àfrica, Orient Mejan), que lu sieus fruchs crèisson en regimes. Var.: **datilhier**.

dàtil n.m. Fruch manjadís dau datier, de la carn sucrada e nutritiva. Var.: **dàteri**.

datilhier n.m. Datier.

datiu, iva adj. (dr.) *Tutèla dativa*: Tutèla autrejada au conseu de familia.

datiu n.m. Cas dau complement d'atribucion, dins li lengas qu'an de declinasons.

datura Planta dei flors cornudi, toxica, que d'uni espècias son ornamentalí ò narcotiqui (Familha dei solanaceas). Sin.: **èrba dau diau, moreleta**.

dau Article contractat format de la preposicion *de* ò *da* e de l'article *lo*.

dau interj. Mena de balhar de coratge, de vanc, d'andi. Sin.: **anèm! zo! issa!**

daufin n.m. Mamifèr marin (cetaceu, long. 2 à 4 m) que viu en gropes dins toti li mars e manja de peis.

daufin n.m. 1. Títol de l'eritier au tròne de França, generalament l'enfant màger dau rèi (s'escriu normalament m'una majuscula). 2. (per ext.) Successor designat d'una personalitat. 3. Lo segond, dins un classament.

daufina n.f. 1. Esposa dau Daufin. 2. Dins l'eleccion d'una regina de beutat, li filhas que vènon après la promiera: *La promiera daufina, la segonda daufina*.

daufinés, esa adj. e n. Dau Daufinat. ◇ Gratin daufinés: Mena de tian de tantiflas en fini lescas, gratinadi mé de lach, de burre e de fromai.

daumatge n.m. 1. Prejudici moral ò corporal que quauqu'un subisse; degalh causat ai sieus bens. Var.: **dam, damatge**. ◇ *Daumatges e interès*: Indemnisacion

deuguda à quauqu'un en reparacion d'un prejudici. 2. Degalhs materials causats à quauqua ren; perda, degradacion. ◇ *Daumatges de guèrra*: Daumatges que subísson li personas ò lu Estats en temps de guèrra, que ménon à de reparacions. 3. *Daumatge, es daumatge*: Es regretable. ◇ *Daumatge que* (+ subjontiu): Es regretable que. Sin. (3): **pecat, pecat que**.

daumatjar vt. Faire subir un daumatge à (quauqua ren). Var.: **damatjar**.

daumatjós, oa adj. Que causa un daumatge, prejudicable. Var.: **damatjós**.

daurada n.f. Peis dei rebats daurats ò argentats pescat en Mediterranea e dins lo Gòlf de Gasconha (Familha dei esparides). Var.: **aurada**. Sin.: **besuga, esperlin**.

daurador, airitz n. Dauraire.

dauradura n.f. 1. Accion, art de daurar. 2. Revestiment d'aur, pellicula daurada. ◇ Ornament daurat. Var.: **daurura**.

dauraire, airitz n. Especialista que practica la dauradura. Var.: **daurator**.

daurar vt. 1. Recubrir d'una fina pellicula d'aur. 2. (lit.) Donar una tencha daurada à: *Lo soleu a daurat la tieu pèu*. 3. (coïna) Colorir una preparacion en la recurrent de jaune d'òu avant la cuècha. ♦ vi. Pilhar una color daurada.

dauratge n.m. Accion de daurar e, espec., accion de daurar una pasta; lo sieu resultat.

daurat, ada adj. 1. Recubèrt d'una fina pellicula d'aur; que lo sieu aspècte imita l'aur. 2. D'una color, d'un lusiment que fan pensar à l'aur. 3. (ist.) *La joinessa daurada*: Lu joves borgés que participeron, en França, à la reaccion còntra la Terror; (mod.) Joves fortunats que vívon pauc ò pron sensa ren faire.

daurat n.m. Color daurada ò dauradura.

daurator, tritz n. Dauraire.

daurier, a n. Anelier. Sin.: **joelier, aurivelaire**.

daurura n.f. Dauradura.

davalada n.f. Inclinason d'un terren, d'una susfàcia. Sin.: **penda, pendís**. Sin.: **calada**.

davalar vt. Percórrer (rapidament) vers lo bas: *Davalar lu escaliers*. ♦ vi. Calar (rapidament): *Davalar dau carri, de la montanya*.

davançament n.m. Accion de davançar.

davançar vt. 1. Venir avant, precedir (quauqu'un, quauqua ren). 2 Var.: **davantejar**. Despassar, èstre mai foart, mai intelligent, etc.: *Davançar toi lu autres*.

davancier, a n. 1. Antenat. 2. Persona qu'a fach quauqua ren avant li autri, qu'a mostrat lo camin dins un camp donat: *Lu trobaires son lu davanciers dei poetas occitans modernes*.

davant n.m. Partida anteriora de quauqua ren: *Lo davant d'una maion*. Contr.: **darrier**. ◇ *Davant darrier*: Dins lo marrit sens, en metent lo davant à la plaça dau darrier (espec. en parlant d'una pèça de vestit). ◇ Veirina d'un negòci, etc. Var.: **davantura**.

davant prep. En avant de; en façà de: *Caminar davant quauqu'un, parlar davant un acamp*. Sin.: **denant**. ♦ adv. En avant: *Parte davant, que ti rejonhi*. ♦ loc. adv. e prep. *Per davant, de davant, devèrs davant*: Per l'avant.

◇ *Per davant*: En preséncia de: *Per davant notari*. Contr.: **darrier**.

davantejar vt. Davançar.

davant-ièr adv. Avant-ièr.

davantjorn n.m. Auba.

davantura n.f. Veirina d'un negòci, etc.

davant ora loc. adv. Denant lo moment vorgut, troup leu.

davau adv. En bas, en aval: *Davau sota, davau dins la plana*. Sin.: **aquí sota, devèrs sota, au dessota, aiavau, aiçavau, deçavau**.

dazibao n.m. Jornal mural chinés, manescrich, pegat per carriera.

dB Simbòle dau decibèl.

D.C.A. n.f. Defensa còntra li aeronaus.

D.D.T. n.m. Diclorodifeniltricloretane, insecticidi potent.

de prep. 1. Marca lo luèc, l'origina, lo temps, la possession, la maniera, la causa, l'instrument, etc.: *Venir de Menton, de miègjorn à sièis oras, lo libre de Pèire, pilhar de foarça*. 2. Sièrve per introduire un complement d'objècte indirècte: *Si sovenir de quauqua ren*.

dea n.f. Divinitat femenina. Sin.: **divessa**.

deal n.m. Pichin objècte metallic, piquetat en defoara, destinat à protegir lo det que buta l'agulha per cordurar. Var.: **dial** (Luceram).

dealada n.f. Contegut d'un deal.

deambulacion n.f. Fach de caminar sensa tòca precisa.

deambular vi. Si passejar d'aquí d'aià, caminar sensa tòca. Sin.: **tornejar, flandrinar, musardejar, landar, landrejar**.

deambulatori n.m. Galaria à l'entorn dau còr d'una glèia.

debacla n.f. Desbacla. Sin.: **desglaça**.

debaclar vi. Desbaclar. Sin.: **desgelar**.

debanador n.m. Instrument ò aparelh dont son enrotlats de fieus, de coardas, de tubes, etc. per lu poder desrotlar rapidament en cas de besonh. Var.: **debanaire**.

debanadura n.f. Fieu debanat.

debanaire n.m. Debanador.

debanament n.m. 1. Accion de debanar; lo sieu resultat. Sin.: **desenrotlament, desrotlament**. 2. Accion de si debanar; lo sieu resultat. Var.: **debanar**.

debanar vt. 1. Enrotlar de fieu, etc. sus un debanador. 2. Desrotlar lo fieu, etc. d'un debanador. ♦ **si debanar** v.pr. Aver luèc, en parlant d'una accion, d'un eveniment: *Dont si debana aquela istòria?*

debanar n.m. Seguida d'eveniments: *Lo debanar de l'istòria*.

debanatge n.m. Accion, fach de debanar: *Lo debanatge d'un cocon*.

debàs n.m. Peça de vestiment que gaina la camba e lo pen. Var.: **bas**.

debassaire, a n. Persona que fabrega ò que vende de debàs.

debassaria n.f. Fabrega de debàs.

debat n.m. 1. Examèn d'un problema que mena à una discussion animada (eventualment organisada e dirigida) entre personas d'un vejaire different. Var.: **debatiment, debatuda**. 2. *Un dinnar-debat*: Un debat acompañat d'un dinnar. 3. Conflicte intèrne. Sin.: **contèsta**. ♦ pl. 1. Discussion d'un problema dins una assemblada parlamentària. 2. Fasa d'un procès, que dona la paraula à toti li partidas e ai avocats.

debatèire, eiritz n. Persona que participa à un debat; persona abila à debatre.

debatiment n.m. Debat.

debatre vt. e trans. ind. *Debatre quauqua ren, de quauqua ren*: N'en discutir en examinant toi lu aspèctes.

♦ vt. *Debatre un prètz*: Lo discutir per lo faire baissar. ♦ si **debatre** v.pr. 1. Luchar per si desgatjar, si desliurar: *Lo peis si debate*. 2. Si bolegar per si sortir d'una situacion dificila: *Si debatre dins lu problemas financiers*. Sin.: si tirar de ribas, si traire d'enganas.

debequinhar (si) v.pr. S'insultar, si garrolhar.

deberrir vt. (*deberrissi*) Penchenar, desmesclar lu berris.

debil(e), a adj. 1. Pas foart de constitucion fisica, que manca de vigor. Sin.: **mistolin, esquirochino**. 2. (fam.) Estupide, foal. Sin.: **bavèca, tardòc, babeu**. ♦ n. 1. *Debile mental ò debile*: Subjècte tocat de debilitat mentala. 2. (fam.) Niais, nèsci, estaci.

debilament adv. D'un biais debile.

debilitacion n.f. (psiquiatria) Evolucion d'un procèssus psicopatologic vers un deficit intellectual. Sin.: **ananchiment, afalaquiment**.

debilitant, a adj. Que debilita. Sin.: **aflaquissent, anequelissent**.

debilitar vt. Rendre debile fisicamente ò moralament: *Un clima que debilita*. Sin.: **aflaquir, anequelir**.

debilitat n.f. 1. (lit.) Estat de granda deblessa. 2. (psiquiatria) *Debilitat mentala*: estat deugut à una mancança de desvelopament intellectual. Sin.: **deficiéncia**.

debina n.f. (pop.) Misèria.

debinar vt. (pop.) Criticar.

dèbit n.m. 1. Venda rapida e continua de mèrc au detalh: *Un article d'un dèbit aisat*. Var.: **debita**. 2. *Dèbit*: Negoci (de tabac, de bevendas, etc.). 3. Biais de parlar, de recitar, elocucion. Sin.: **parlatge**. 4. Biais de debitjar lo boasc. Sin.: **debitatge**. 5. Quantitat de fluide que s'escorre ò es fornit dins una unitat de temps. Sin.: **tira**. 6. Quantitat de personas, de veïcules, d'informacions, volume de mèrc transportats dins una unitat de temps per un mejan de comunicacion.

dèbit n.m. 1. Còmpte dei somas qu'una persona deu à una autra. 2. Partida d'un còmpte dont son portadi li somas deugudi. Contr.: **crèdit**.

debita n.f. Dèbit.

debitable, a adj. 1. Que pòu èstre debitat: *Boasc debitabile*. 2. Que pòu èstre rendut debitor.

debitaire, airitz n. Persona que debita, qu'espandisse de novèlas de toti menas.

debitant, a n. 1. Detalhant(a). 2. Negociant(a) que tèn un dèbit (de bevendas, de tabac, etc.). Sin.: **vendèire**.

debitar vt. 1. Talhar en tròç: *Debitar un bòu*. ♦ Redurre de boasc en tròç per una utilisacion ulteriora. 2. Vendre au detalh. 3. Produrre, fornir una quantitat donada de matèria dins un temps donat: *Debitar 30 000 litres per ora*. 4. Enonciar, recitar mé monotonia. 5. (pej.) Dire, racontar: *Debitar de mençònegas*. Sin.(5): **debanar, desgrunar**.

debitar vt. Portar una soma ò un article au dèbit de: *Debitar un còmpte*. Contr.: **creditar**.

debitatge n.m. Accion de debitjar de boasc, de pèira, etc.; lo sieu resultat.

debitiu n.m. (ling.) Mòde qu'exprimisse l'obligacion en lenga baltica.

dèbitmètre n.m. Aparelh de mesura, de contraròtle, de reglament dau dèbit d'un fluide.

debitor, tritz adj. e n. 1. Persona que deu (per op. à *creditor*). 2. Persona qu'a un deute moral. ♦ adj. *Còmpte debtor*: Que si tròva en dèbit.

deblament adv. D'un biais debile. Sin.: **feblament**.

deble, a adj. 1. Que manca de vigor, de foarça fisica ò morala. ♦ *Ponch deble* (d'una persona): Debessa, defaut. 2. Que manca de capacitats intellectuali, de saber: *Èstre deble en matematicas*. 3. Que manca de soliditat, de resistència. 4. Que manca d'intensitat, d'acuitat: *Aver la vista debla*. 5. Que non es d'un niveau elevat: *Un rasonament deble*. 6. De gaire d'importança: *De revenguts debles*. 7. (quim.) Si di d'un acide, d'una basa, d'un electrolit pas dissociats. ♦ adj. e n. Que manca d'energia, d'autoritat. ♦ 1. Persona sensa revenguts, sensa mejans de defensa. 2. *Deble d'esperit*: Simple d'esperit; que li sieu facultats intellectuali son pas gaire desvelopadi ò demenidi. Sin.: **feble**.

deble n.m. Atirança particuliera: *Aver un deble per* (una persona, una passion, etc.). Sin.: **feble**.

deblessa n.f. 1. Mancança de vigor; estat de cen qu'es debile. ♦ *Mostrar de deblessa vers quauqu'un*: Èstre tròup indulgent per aquela persona. 2. Perda dei foarças: *Èstre pilhat de deblessa*. Sin.: **feblessa**.

deblir vi. (*deblissi*) Perdre dei sieu foarças, de la sieu capacitat, de la sieu fermetat. Sin.: **feblir**.

deblissent, a adj. Que deblisse. Sin.: **feblissent**.

debotament n.m. Accion de debotar; lo sieu resultat.

debotar vt. Refudar per decision judiciària la demanda de quauqu'un. Sin.: **desbauçar**.

debut n.m. Començament de quauqua ren, d'una accion. Var.: **debuta, començada, principi, entamenada**. ♦ pl. Promiers pas dins una carriera, una activitat.

debuta n.f. Començament, entamenada.

debutant, a adj. e n. Que debuta. Sin.: **començaire, novelari**.

debutar vi. 1. Començar, en parlant d'una accion, d'una caua: *Lo film debutà à 9 oras*. 2. Faire lu sieus debuts: *Es un actor que debutà*. Sin.: **entamenar, principiar**. ♦ vt. Començar (quauqua ren).

deca- Prefixe que multiplica per dètz (simbòle: da): *Decamètre (dam), decalitre (dal)*.

deca n.f. 1. Defaut, tara. Sin.: **manca**. 2. Error: *Deca ortografica*.

deçà adv. D'aquesto costat. Var.: **ençà, devèrs deçà.**
 ◆ loc. prep. *En deçà de:* D'aquesto costat; en dessota de: *En deça de la veritat.*

decada n.f. 1. Partida d'un obratge que si compaua de dètz capítols. 2. Període de dètz jorn, en particular dins lo calendrier republican francés.

decadari, ària adj. D'un periòde de dètz jorns.

decadença (-éncia) n.f. Descadença. Var.: **decadiment.**

decadent, a adj. En decadència. Var.: **descendent.** ◇ Si di d'escrivans e d'artistas pessimistas de la fin dau siècle XIX.

decadí n.m. Desen jorn dau calendrier revolucionari francés.

decadiment n.m. Descadença.

decadre vi. 1. Tombar à un reng, un estat inferior. Sin.: **davalar, descaire.** 2. (lit.) Baissar, declinar.

decadut, uda adj. Qu'a perdut lo sieu reng, la sieu reputacion: *Un àngel decadut.*

decaèdre n.m. (mat.) Solide de dètz faças.

decaedric, a adj. En forma de decaèdre.

decagonal, a adj. (mat.) relatiu au decagòne; qu'a dètz angles. Var.: **decagonau.**

decagonau, ala adj. Decagonal.

decagòne n.m. (mat.) Poligòne qu'a dètz angles e, doncas, dètz costats.

decagrama n.m. Dètz gramas (dag).

decaïdrat n.m. (quim.) Compaut que contén dètz moleculas d'aiga dins la sieu formula.

decaïdratat adj. m. (quim.) Que contén dètz moleculas d'aiga dins la sieu formula.

decalitre n.m. Mesura de capacitat que vau dètz litres (dal).

decalògue n.m. (relig.) Lu dètz comandaments de Dieu, donats à Moisés sus lo Sinai, d'après la Bibla.

decalvant, a adj. Que fa perdre lu bèrris.

decamètre n.m. 1. Mesura de longuessa de dètz metres (dam). 2. Cadena ò riban d'acier de dètz metres que sièrve per mesurar.

decametric, a adj. Que la sieu longuessa d'ondas es compresa entre 10 e 100 mètres.

deçamont adv. Aquí en autessa.

decan n.m. (astrol.) Region celèsta que s'estende de 10° de longituda dins cadun dei signes dau zodiac (cada signe comprèn tres decans).

decan, a n. 1. Persona mai anciana per l'atge ò per l'apartenença à un grope. 2. (catol.) Responsable eclesiastic (circonscripcion, capítol, facultat, tribunal, collègi). 3. Director d'un U.F.R., à l'Universitat.

decanal, a adj. Relatiu au decanat. Var.: **decanau.**

decanat n.m. 1. Dignitat, foncion de decan. 2. Ensèms dei servicis plaçats sota l'autoritat d'un decan; locals, bureus dont son assostats.

decanau, ala adj. Decanal.

decantacion n.f. Accion de decantar; fach de si decantar. Var.: **decantament.**

decantador, airitz adj. Decantaire.

decantaire, airitz adj. Que decanta. Var.: **decantador.**

decantaire n.m. Aparelh per la decantacion.

decantament n.m. Decantacion.

decantar vt. 1. Desbarrassar un liquide dei sieu impuretat en li laissant si depauar au fond d'un recipient. 2. (fig.) Esclarcir: *Decantar una situacion.*

decapant n.m. Producit emplegat per decapar.

decapant, a adj. 1. Que decapa. 2. (fig.) Qu'a un efècte benefic en remetent en causa li abitudas de pensadas; caustic, estimulant. Var.: **descapant.**

decapar vt. Netejar una susfàcia en levant li impuretats que la recuerbon. Var.: **descapar.**

decapatge n.m. Accion de decapar; lo sieu resultat. Var.: **descapatge.**

decapitacion n.f. Accion de decapitar (quaqu'un, quaqua ren); fach d'estre decapitat. Var.: **descapitacion, escapitar.** Sin.: **tèstacopar.**

decapitar vt. 1. Talhar la tèsta de (quaqu'un). 2. Levar l'extremitat de (quaqua ren). 3. Privar (un partit, un grop, etc.) dei sieus dirigents, dei sieus responsables. Var.: **descapitar.**

decapòde n.m. *Decapòdes:* Òrdre de crustaceus superiors, generalament marins, qu'an cinc pareus de patas toraciqui, e sovent de granda talha.

decapòli n.f. (ist.) Gropament, liga de dètz vilas.

decar vi. Faitre una deca. Sin.: **fautar, pecar.**

decasillabe adj. e n.m. Qu'a dètz sillabas: *Vèrs decasillabe.* Var. (adj.): **decasillabic.** ■ Es la denominacion francesa, qu'en occitan ò en italian, si parla d'endecasillabe: «En la ciutat de Niça magnifica» (JF FULCÒNIS).

decasillabic, a adj. Decasillabe.

decathlon n.m. Espròva combinada d'atletisme que comprèn dètz especialitat diferent de corsa (100 m, 400 m, 1500 m, 110 m baranhas), de saut (autessa, longuessa, pèrtega) e de lançar (pes, disc, javelina).

decathlonian n.m. Atleta especialista dau decathlon, ò que participa à un decathlon.

deçaupre vt. Decebre. Var.: **deceure, decevre.**

deçaupuda n.f. Decebuda. Var.: **deceupuda, decepcion, deceupiment.**

deçavau adv. Aquí bas. Sin.: **davau.**

decebèire, eiritz adj. Decevèire.

decebre vt. Decevre, enganar.

decebuda n.f. 1. Accion de decebre. 2. Estat ò sentiment d'una persona decebuda. Var.: **deçaupuda, deceupuda, decepcion, deceupiment.**

decendir vi. (*decedissi*) Morir, en parlant de quauqu'un. Sin.: **defuntar.**

decodable, a adj. Que pòu èstre decelat. Sin.: **endevenable, notable, revelable, denoniable, esventable.**

decelaire, airitz n. Persona que decèla quaqua ren. Sin.: **endevenaire, descurbèire.**

decelament n.m. Fach de decelar.

decclar vt. (*decèli*) 1. Capitar à descurbir, d'après d'indicis; remarcar. 2. (lit.) Revelar, mostrar. Sin.: **endevenir, esventar.**

dèembre n.m. Darrier mes de l'an.

dècembriста n.m. Membre de la conspiracion organisada à Sant-Petersborg còntra lo tsar en dèembre dau 1825.

dècemvir n.m. (ist.) À Roma, membre d'un collègi de dètz magistrats que li sieu foncions an variat embé lo temps.

dècemviral, a adj. Relatiu ai decemvirs. Var.: **dècemvirau.**

dècemvirat n.m. Denhetat de decemvir. Magistratura de decemvir. Temps, durada d'un decemvirat.

dècemvirau, ala adj. Decemviral.

dècença (-éncia) n.f. 1. Respècte dei convenenças, especialament en matèria sexuala; pudor. 2. Discretion, resèrva. Sin.: **modestia, retenguda.**

dècenyal, a adj. 1. Que dura dètz ans. 2. Que revèn cada dètz ans. Var.: **dècennau.** Sin.: **desenal.**

dècennau, ala adj. Decennal. Sin.: **desenau.**

dècenni n.m. Periòde de dètz ans.

dècent, a adj. 1. Conforme à la dècença. Sin.: **condrech, convenable.** 2. Convenient, corriècte: *Un salari decent.*

dècentament adv. D'un biais decent. Sin.: **condrechament, convenablament.**

decepcion n.f. Fach d'estre deceput, enganat dins la sieu esperança. Var.: **deceupiment.**

decernir vt. (*decernissi*) 1. Ordenar juridicament. 2. Autrejar quauqua ren (un prèmi, una decoracion) à quauqu'un. Sin.: **acordar, atribuir solemnement.**

decervelar vt. Descervelar.

dècès n.m. Moart de quauqu'un. Sin.: **defuntada.** ◇ *Acte de dècès:* Acte que la Comuna establisce per constatar la moart d'una persona.

decessar vi. Cessar. Sin.: **arrestar.**

deceuclar vt. Levar lu ceuckles (d'una bota, d'una cuba). Var.: **desencerclar, desenceuclar.**

deceupiment n.m. Deception.

deceupre vt. Decevre.

deceupiment n.m. Deception.

deceupre vt. Deçaupre.

deceupuda n.f. Deception.

deceuput, uda adj. Qu'a subit una decepcion. Var.: **deçauput, decebut.**

decevèire, eiritz adj. Que deceup. Var.: **decebèire.**

decevre vt. Non respoandre ai esperanças de quauqu'un. Var.: **deçaupre, decebre, deceure.**

deci- Prefixe (simbòle d) que plaçat davant una unitat, la partisse en dètz: *Un decilitre.*

decibèl n.m. Desena part dau bèle (simbòle dB), que sièrve en acostica à definir una escala d'intensitat sonòra. ◇ pl. (fam.) Bosin intense: *Lu decibèls d'un avion.*

decidèire, eiritz n. Persona fisica ò moralà qu'a lo poder de pilhar de decisions. Sin.: **bailejaire.**

decidibilitat n.f. (log.) Proprietat d'una formula decidibla.

decidible, a adj. (log.) Que si pòu demostrar ò refutar dins una teoria deductiva.

decididament adv. D'un biais decidit.

decidir vt. (*decidissi*) 1. Determinar, fixar, decretar (quauqua ren). 2. Incitar à agir, à pilhar una decision donada. 3. Provocar (quauqua ren): *Aquel afaire a decidit la perda dau govèrn.* Var.: **decidre.** ◇ vt. ind. (de) 1. Pilhar la decision, lo partit de: *Ai decidit de li anar mai tardi.* 2. Si prononciar sobre: *L'enquista deciderà de la sieu innocènça.* Sin.: **arrestar, avisar.** ◇ vi. Pilhar una decision, de decisions. ◇ si **decidir** (à) v.pr. Pilhar una decision, una resolucion. Sin.: **si determinar.**

decidit, ida adj. Animat de l'esperit de decision, volontari: *Agir en òme decidit.*

decidre vt. e vi. Decidir.

decidú, ua adj. (bot.) Que li sieu fuèlhas càscon au ritme dei sasons. Sin.: **caducifoliat.**

deciduala adj. f. (med.) *Membrana deciduala* ò **deciduala**, n.f.: Caduca.

decigrade n.m. Desena part dau grade.

decigrama n.m. Desena part dau grama (simbòle dg).

decilatge n.m. (estad.) Division en decilis.

decili n.m. (estad.) Caduna dei nou valors que partisson una distribucion estadistica en 10 gropes d'efectius pariers.

decilitre n.m. Desena part dau litre (simbòle dl).

dècima n.f. 1. Decime. 2. Dèime.

decimable, a adj. Que pòu estar sotamés au decime.

decimal, a adj. 1. Que fonciona per dètz ò per potència de dètz: *Calcul decimal.* 2. Qu'a coma basa lo nombre dètz. ◇ *Sistema decimal:* Que fonciona per multiplicacion ò partiment per una potència de 10. 3. *Nombr decimal:* Nombre qu'es lo quotient d'un entier per una potència de 10. Var.: **decimau.**

decimala n.f. Caduna dei chifra après la virgula dins l'escriptura d'un nombre decimal.

decimalisacion (-izacion) n.f. Aplicacion dau sistema decimal à de grandessas, de mesuras.

decimalisar (-izar) vt. Normalisar per decimalisacion: *Decimalisar un sistema de mesuras.*

decimar vt. 1. Condemnar à moart un soldat de dètz. 2. Faire perir un nombràs de gents. Sin.: **chaplar, maselar, matançar, anientar.**

decimau, ala adj. Decimal.

dècime n.m. 1. Taxa suplementària d'un desen de la soma principala d'un drech. 2. (ist.) Impost que lo clergat pagava au rèi de França. 3. (anc.) Desena part dau franc.

decimètre n.m. 1. Desena part dau mètre (simbòle dm). 2. Règle graduada partejada en cm e en mm, generalament sobre una longuessa de 2 dm.

decimetric, a adj. Qu'es de l'òrdre dau dm. ◇ Si di en particulier d'ondas ràdio que la sieu longor d'ondas es compresa entre 1 dm e 1 m.

decís, decisà adj. (it.) Decidit.

decision n.f. 1. Acte per lo quau una persona decidisse, si decidisse; caua decidida, resolucion pilhada. Sin.: **determinacion, resolucion, ardisessa.** 2. Accion de decidir après deliberacion; acte per lo quau una

decisional, a

autoritat decidisse quauqua ren après après examèn. ◇ (dr.) *Decision executòria*: Acte unilateral de l'Administracion. ◇ Mesura que pòu pilhar lo president de la República francesa (art. 16 de la Constitucion dau 1958). 3. *Teoria de la decision*: Teoria que, à partir de donadas psicologiqui, economiqui, sociologiqui, etc., tempta de de determinar, espec. au mejan de modèles matematics, lo comportament optimal dins una situacion donada. 4. Qualitat de quauqu'un qu'es determinat: *Esperit de decision*.

decisional, a adj. Relatiu à una decision, à una presa de decision. Var.: **decisionau**.

decisionau, ala adj. Decisional.

decisiu, iva adj. Que mena à un resultat definitiu, à una solucion: *Una batalha decisiva*. Sin.: **capital, convencent, crucial, crosal, definitiu, determinant, màger, preponderant, irrefutable**.

decisivament adv. D'un biais decisiu.

decisòri, a adj. (dr.) *Jurament decisòri*: Jurament qu'una partida impaua à l'autra au cors d'un procès civil e que n'en depende la solucion dau litigi.

decistère n.m. Desena part de l'estère.

decitèx n.m. (text.) Unitat de titratge dei fibras textili, que corresponade à la massa en gramas d'una longuessa de 10 000 mètres de produch (lo *decitèx* a remplaçat lo *denier*).

declamacion n.f. 1. Art de declamar. 2. (pej.) Eloquència enfatica.

declamaire, airitz adj. Que declama. ◆ n. Persona que declama. Var.: **declamator**.

declamar vt. 1. Recitar, dire (un tèxto) devant un public. 2. Parlar, dire embé enfasi. Sin.: **declamatar**. ◆ vi. (lit.) Parlar mé violència còntra quauqu'un. Sin.: **bramejar**.

declamatar vt. Dire embé enfasi. Var.: **declamar**.

declamator, tritz adj. e n. Declamaire.

declarable, a adj. Que pòu ò deu èstre declarat.

declaracion n.f. 1. Accion de declarar; acte, discors que permete de declarar: *Una declaracion publica*. Sin.: **averament**. ◇ (dr.) Afirmacion de l'existença d'una situacion juridica ò d'un fach. 2. Confession qu'una persona fa à una autre dei sentiments amorós qu'a per ela.

declarant, a adj. e n. Si di d'una persona que fa una declaracion, espec. à un oficier d'estat civil.

declarar vt. 1. Exprimir, faire conóisser d'un biais solemne: *Declarar li sieu intencions, declarar la guèrra*. 2. Faire conóisser à una administracion, conformament à la lèi: *Declarar lu sieus revenguts*. ◆ **si declarar** v.pr. 1. Faire conóisser, exprimir (un sentiment, una idea). 2. Començar à aparéisser, si manifestar: *Una malautia que si declara*.

declaratiu, iva adj. 1. (dr.) *Acte declaratiu*: Per lo quau si constanta l'existença d'un drech preexistent. (ling.) Si di d'un vèrbo qu'exprimisse una assencion (per ex. *dire, declarar, explicar*).

declaratori, òria adj. (dr.) Que declara juridicament.

declin n.m. Fach de declinar; diminucion de grandessa, de valor. Sin.: **decadéncia, davalada, descreis**.

declinable, a adj. (ling.) Que pòu èstre declinat.

declinant, a adj. Que va vers lo sieu declin.

declinar vi. 1. Anar vers lo sieu declin; perdre dei sieu foarças, dei sieu qualitats, s'anequelir. **s'aflaquir**. Sin.: **descriésser**.

2. Laissar plaça au sera, en parlant dau jorn. ◇ S'aprochar de l'orizont, baissar, en parlant d'un astre.

◆ vt. 1. Refudar: *Declinar una convidacion*. ◇ (dr.) Refudar la competència d'un tribunal. 2. (gram.) Enonciar li differenti formas de la declinason d'un nom, d'un adjectiu, d'un pronom. ◇ *Declinar lo sieu nom, la sieu identitat*, etc.: Lu enonciar mé precision. 3. Enumerar lu differents elements de: *Declinar li orientacions d'una política*. 4. (com.) Presentar un produch, una gamma sota mai d'una forma.

declinason n.f. 1. (ling.) Ensèms dei formas provedidi d'afixes que presènton, dins li lengas flexionali, lu noms, lu adjectius e lu pronoms. 2. (astron.) Distança angulària de l'esfèra celèsta au plan equatorial, comptada à partir d'aqueu plan, de 0 à 90°, positivament vers lo nord magnetic e lo meridian geografic en un ponch de la susfàcia terrèstra.

declinatòri n.m. 1. Lònga agulha provedida d'una caramida, emplegada en topografia. 2. (dr.) *Declinatòri (de competència)*: Excepcion ò acte que contèsta la competència d'un tribunal.

declinomètre n.m. Aparelh que sièrve de mesurar la declinason magnetica d'un ponch.

declivitat n.f. Estat de cen qu'es en penda. Sin.: **abaissa, tombant**.

decoccion n.m. Solucion obtenguda per l'accion prolongada de l'aiga bulhenta sobre (una planta aromatica).

decoctat n.m. Qu'es produch per decoccion.

decolacion n.f. (lit.) Accion de talhar lo coal à quauqu'un.

decolar vt. (*decoali*) Trencar lo coal à.

decoletadoira n.f. 1. (mecan.) Torn per decoletar. 2. Màquina agricola per lo decoletatge dei bleas rabas. Var.: **descoletadoira**.

decoletaire, airitz n. (tecn.) Obrier, obriera que travalha au decoletatge. Var.: **descoletaire**.

decoletar vt. 1. Descubrir lo sobran dau buste de (una frema). 2. Excavar la partida auta d'un vestiment. 3. (agr. e tecn.) Practicar lo decoletatge de. Var.: **descoletar**.

decoletat, ada adj. 1. Que la partida superiora dau buste es nuda. 2. Que descuèrbe la partida auta dau buste.

decoletat n.m. 1. La partida superiora dau buste (li espaslas, la gargamèla, l'esquina) d'una frema, en tant qu'es descubèrt. 2. Excavadura d'una rauba, d'un corsatge, etc., que desgatja pauc ò pron la partida superiora dau buste, en foncion de la sieu forma. Var.: **descoletat, descoladura**.

decopadura n.f. 1. Entalha, excavadura dins un contorn; bòrd decopat. 2. Tròç decopat. Var.: **descopadura**.

decopaire n.f. 1. Màquina per decopar (la lana, lo boasc, lu metals, etc.). 2. Instrument que sièrve à decopar. 3. Partida talhanta d'una màquina per decopar. Var.: **descopaire**.

decopaire, airitz n. Persona que decopa. Var.: **descopaire**.

decopar vt. 1. Talhar à tròç, en parts. Sin.: **talhar, talhonar**. 2. Talhar en seguissent lu contorns d'un dessenh. 3. Formar de decopaduras dins; excavar. Var.: **descopar**. ♦ **si decopar** vt. Si destacar sobre un fond.

decopat, ada adj. Que lo sieu contorn presenta de decopaduras. Var.: **descopat**. Sin.: **talhonat**.

decopatge n.m. 1. Accion, biais de decopar. Sin.: **talhatge, talhonatge**. 2. Fuèlh de papier decopat, figura decopat; imatge destinat à èstre decopat. 3. (cín.) Partiment d'un scenari en plans numerotats, mé d'indicacions dramatiqui e tecniqi necessari; document esrich qu'establisce aqueu partiment. 4. *Decopatge electoral*: Establiment dei circonscripcions electorali. Var.: **descopatge**.

decòr n.m. 1. Cen que sièrve à decorar; ensèms dei elements que contribuïsson à l'ornament, à l'amainatjament d'un luèc, d'un interior. ◇ *Motiu decoratiu*: Lo decòr d'una porcelana. Sin.: **ondradura**. 2. Ensèms dei elements (telas pintadi, etc.) que figúron lu luècs dont si debana l'accion au teatre, au cinema, à la television; cadun d'aquelu elements. 3. Aspècte d'un luèc dont una persona viu, dont una accion si debana, dont un fenomène si produie, etc.; quadre, paisatge. ◇ (fig.) *Cambiament de decòr*: Evolucion brutala d'una situacion.

decoracion n.f. 1. Accion, art de decorar; ensèms de cen que decòra. Sin.: **enfloriment**. 2. Insigne d'una distincion onorifica ò d'un ordre de cavalaria.

decoaire, airitz n. Decorator, decoratritz.

decorar vt. (*decòri*) 1. Provedir d'elements, d'accessòris que rèndon mai beu. Sin.: **ornar, ondrar, adornar**. 2. Autrejar una decoracion à (quauqu'un). Sin.: **medalhar**.

decorat, ada adj. e n. Que poarta una decoracion. Sin.: **medalhat**.

decoratiu, iva adj. 1. Que decòra, que produie un efècte estetic; ornamental. Sin.: **ornatiu**. 2. (pej.) D'una importança segondària, just aquí per caucionar un projècte: *Aver un ròtle unicament decoratiu*. 3. *Arts decoratius*: Art de la produccion d'elements de decòr, d'objèctes qu'an à l'encòup un interès estetic e un ròtle utilitari. Sin.: **arts aplicats**.

decorator, tritz n. 1. Especialista de la decoracion, de l'amainatjament de locals. 2. Artista qu'inventa, realisa de decòrs d'espectacles.

decors n.m. 1. (med.) Període de descreis d'una malautia. 2. (astron.) Període entre la luna plena e la luna novèla, dins la quala la partida esclairada de la luna descreisse. Sin.: **descreis**.

decorticai, airitz n. Persona que decorticai.

decorticar vt. (*decortiqui*) Levar l'envolopa d'una frucha, d'una grana, d'un aubre, etc. Sin.: **desruscar, desgrular, desgrunar**.

decòrum n.m. (lat.) Lo tot de cen que dona mai de solemnitat ai relacions sociali, à una celebracion. Sin.: **convenéncia, ceremonial, protocòle**.

decrement n.m. (inform.) Diminucion de la valor d'una quantitat variabla.

decremetre n.m. Aparelh emplegat per mesurar directament lo decrement logaritmico d'un rondatge de corrent alternatiu ò d'un fais d'ondas electromagnetiqui.

decrepit, ida adj. Anequelit per l'atge, tocat per la decrepituda.

decrepitessa n.f. Decrepitura.

decrepituda n.f. Anequeliment fisic deugut au vielhum. Var.: **decrepitessa**.

decrescendo adv. e n.m. (mòt it.) En baissant progressivament l'intensitat dau son.

decret n.m. 1. Acte dau President de la República ò dau Promier Ministre à portada reglamentària ò individuala. 2. (lit.) Decision qu'una volontat sobrina impaua: *Lu decrets de la Providença*.

decretalala n.f. Decision papala sobre una una consultacion, donada sota forma de letra, e que fa jurisprudència.

decretalista n. Jurisconsulte especialista dei decretalas; doctor en drech canon.

decretar vt. 1. Comandar, reglar au mejan d'un decret. 2. Decidir embé autoritat.

decret-lèi n.m. (ist.) Decret dau govèrn, qu'avio foarça de lèi (aüra di di *ordenança*).

de cuius n.m. (expression latina) (dr.) Moart que la sieu succession es dubèrta.

decuplament n.m. Accion, fach de decuplar; lo sieu resultat. Sin.: **desenament**.

decuplar vt. 1. Multiplicar per dètz. 2. Aumentar dins de proporcions considerabli. Var.: **decuplicar** (it.). Sin.: **desenar**. ♦ vi. Èstre multiplicat per dètz: *La populacion a decuplat en cent ans*.

decouple n.m. Dètz còup mai grand.

decuplicar vt. (it.) (*decupliqui*) Decuplar.

decuria n.m. (ist.) Grope de dètz sordats, à Roma.

decurion n.m. (ist.) 1. Cap d'una decuria, à Roma. 2. Membre d'una assemblada municipala, dins li provinças romani.

decurrent, a adj. (bot.) *Organe recurrent*: Que si prolonga sus lo sieu ponch d'insersion.

decussat, ada adj. (bot.) *Fuèlhas decussadi*: Que fórmont de pareus que si cróson à angle drech.

dedal n.m. 1. Luèc format d'un ensèms complicat de vias dont un si pòu perdre; laberint. 2. (fig.) Ensèms complicat e confús: *Lo dedal dei lèis*. Sin.: **complicacion, confusion, encabestrament, bescontorn**.

dedalean, a adj. (lit.) Dont un si pòu perdre coma dins un laberint.

dedau n.m. Deal (Puget-Teniers).

dedavau adv. Davau.

dèdica n.f. 1. Formula estampada ò manescricha per la quala un autor fa un omenatge dau sieu libre. ◇ Autografe sus una fotografia, un disc, etc. 2. (liturgia) Consecraciò d'una glèia; anniversari d'aquela consecraciò. Var.: **dedicacion**.

dedicacion n.f. 1. Fach de dedicar una glèia à un sant. 2. Fach de dedicar (un libre, etc.). Var.: **dèdica**.

dedicar vt. (*dediqui*) 1. Faire omenatge de (un libre, una fotografia, etc.) à quauqu'un m'una dèdica. 2. Consacrar (un luèc, un objècte) au culte sota una invocacion especiala. 3. Metre (un libre, una òbra d'art) sota lo patronatge de quauqu'un, lo li ofrir en omenatge. 4. Faire l'omenatge de quauqua ren à quauqu'un, destinat; ofrir: *Dedicar una pensada à quauqu'un*.

dedicat, ada adj. (inform.) Si di d'un computador confinat à un ensèms de travalhs predefinitos.

dedicatari, ària n. Persona que li es dedicat un obratge.

dedicatori, òria adj. 1. Que contèn la dèdica d'un libre. 2. Relatiu à la dèdica.

dedicatòria n.f. Formula de dedicacion.

dedich n.m. Fach de desavoir, de si desdire.

dedins adv. e n.m. Dintre, dedintre.

dedintre n.m. La part interiora. Var.: **dedins, dintre**.

dedintre adv. À l'interior. Var.: **dedins, dintre**.

deducción n.f. 1. Sostraccion, fach de levar una soma d'una soma totala: *Faire deducción dei somas ja pagadi*. 2. Consequença eissida d'un rasonament, d'una conclusion. ◇ (log.) Rasonament que conclue à la veritat d'una proposicion. Sin.: **deduch**.

deduch n.m. Deduccion.

deductibilitat n.f. Caractèr de cen qu'es deductible.

deductible, a adj. Que pòu èstre deduch.

deductiu, iva adj. Que procedisse per deduccion, que compoarta una deduccion.

dedurre vt. (*dedui*) 1. Sostraire d'una soma. 2. Tirar coma consequença logica.

de facto loc. adv. (dr.) De fach (per op. à *de jure*). Sin.: **constatat, reconoissut**.

defalc n.m. Defalcament.

defalcament n.m. Accion de defalcar; lo sieu resultat. Var.: **defalc**.

defalcar vt. (*defalqui*) Dedurre, levar (d'una soma, d'una quantitat). Sin.: **descomptar**.

defalhença n.f. 1. Fach de faire defaut, de mancar au sieu ròtle, à la sieu mission. 2. Defaut de fonctionament: *Una defalhença dau sistema de seguretat*. Sin. (1 e 2): **deca, mancament, carença, deficiéncia**. 3. Feblessa fisica brusca e momentanea. Var.: **defalhiment**.

defalhent, a adj. Qu'a una defalhença. Sin.: **deficient**.

defalhiment n.m. Fach de defalhir. Var.: **defalhença**.

defalhir vi. (*defalhissi*) 1. Perdre momentaneament li sieu foarças fisiqui ò morali. Sin.: **s'alenquir, desanar**. 2. Faire defaut, mancar: *La sieu memòria comença à defalhir*. Sin.: **mancar, defautar**.

default n.m. 1. Mancança, insufisença de cen qu'es retengut necessari, de cen qu'es esperat. ◇ *Faire default*: Mancar à quauqu'un, èstre en quantitat insufisenta. 2. (dr.) Fach de non si presentar en justicia, après èstre estat convocat. 3. *Cans en default*: Qu'an percut la via, à la caça. ◇ *Èstre en default*: S'enganar, èstre en fauta. ◇ *Metre quauqu'un en default*: Li faire cometre una error. 4.

Imperfeccion fisica, materiala, moralà ò estetica. Var.: **Var.: defauta, defecte, defectuositat**. Sin.: **deca**.

defauta n.f. Mancança. Var.: **defaut**.

defautar vi. Mancar: *Li boani volontats defàuton*. Sin.: **faire default, mancar, èstre de manca, faire fauta**.

defecacion n.f. 1. (fisiol.) Expulsion dei matèrias fecali. 2. (quim.) Eliminacion dei impuretats d'un liquide.

defecar vi. (*defequi*) (fisiol.) Expulsar de matèrias fecali. Sin.: (vulg.) **cagar**. ◆ vt. (quim.) Operar la defecacion de (un liquide).

defeccion n.f. 1. Accion d'abandonar una causa, un partit: *Faire defeccion*. Sin.: **abandon**. 2. Fach d'estre absent d'un luèc dont ères asperat.

defèci n.m. Sentiment desagradiu d'una mena generala. Sin.: **desplaser, descoar, tristum, desagradança**.

defeciar vt. (*defèci*, classic *defèci*) Provocar, causar lo defèci. Sin.: **embestiar, desagradar, descorar, entristesir**.

defeciós, oa adj. Que dona lo defèci. Sin.: **descorós, desagradiu**.

defècte n.m. Defaut.

defectiu, iva adj. (ling.) Si di d'un vérbo que si non conjuga à toti li personas ò à toi lu temps. Ex.: *Plòure*, qu'admete unicament la tèrsa persona: *plòu, plourà, plouguèt*, etc.

defectoscòpi n.m. Aparelh per describir de decas eventuali dins lu ralhs de camin de fèrre.

defectuosament adv. D'un biais defectuós.

defectuós, oa adj. Que presenta de defaults.

defectuositat n.f. Estat de cen qu'es defectuós; imperfeccion, defaut. Sin.: **deca, endec**.

defendable, a adj. Que pòu èstre aparat, que s'amerita d'estre aparat.

defendèire, eritz n. (dr.) Persona qu'es atacada en justicia (per op. à *demandaire*). Var.: **defendent**. Sin.: **aparaire**.

defendent, a n. Defendèire.

defendre vt. 1. Empachar l'accès de, protegir (un luèc, una posicion). 2. Protegir, ajudar (quauqu'un); sosténir (una causa, una idea). Sin.: **aparar, parar**. 3. Plaidejar per: *Defendre lu interès de quauqu'un*. 4. Empachar (quauqua ren): *Li a defendut de sortir*. Sin.: **enebir**. ◆ **si defendre** v.pr. 1. Resistir à una agression. 2. (fam.) Mostrar una bèla abiletat dins un camp precís. 3. (fam.) *Si defende*: Es una idea, una opinion acceptabla, que si pòu admetre. 4. Refudar l'idea de quauqua ren, s'empachar de lo faire: *Si defende de tota compromission*.

defendut, uda adj. Que non es autorisat. ◇ *Lo fruch defendut*: Lo pom d'Adam e Eva. Sin.: **enebit**.

defenestracion n.f. Accion de passar quauqu'un per la fenèstra.

defenestrar vt. (*defenèstri*) Passar (quauqu'un) per la fenèstra.

defens n.m. (dr.) Si di d'un boasc reservat au senhor.

defensa n.f. 1. Accion, fach de si defendre, de protegir. Var.: **defension**. Sin.: **aparament**. ◇ Accion de

defendre una causa, una idea. 2. Mejans mes en òbra per si defendre: *Defensa aerènca*. ◇ *Defensa nacionala*: Ensèms dei mejans mes en òbra per aparar lo territòri nacional. ◇ (mil.) *Li defensas*: Ensèms dei organisacions defensivi qu'assegúron la protecccion d'una plaça, d'un ponch sensible. ◇ (espòrts) Ensèms dei jugaires que lo sieu ròtle es d'empachar lu adversari d'atacar, de marcar. 3. Accion d'ajudar, de protegir quauqu'un, especialament en assistent una persona en justícia: *Pilhar la defensa de quauqu'un*. ◇ Partida que si defende en justícia; avocat que representa lu sieu interès. 4. (med.) Reaccion umoral e cellulària que protegisse l'organisme còntre una agression. 5. (psican.) Ensèms dei mecanismes que fan qu'una persona confrontada à una situacion insuportabla la refola, en mancança de mejans per la ligar à una pensada, à una situacion acceptabla. 6. (mar.) Dispositiu de protecccion (balon en coarda, etc.) destinat à amortir lu contactes entre una nau e una autra ò entre una nau e un desbarcador. 7. Interdiccion: *Defensa de fumar*.

defensa n.f. Lònga dent ponchuda que despassa de la boca d'unu mamifèr (elefant, senglar, mòrse, etc.). Sin.: **sobredent**.

defension n.f. Defensa.

defensiu, iva adj. Destinat à la defensa, que la defensa es la sieu finalitat.

defensiva n.f. 1. (mil.) Estrategia, tactica que privilègia la defensa; mesuras que permeton de reagir còntre una agression. 2. *Èstre sus la defensiva*: Restar en garda, faire mèfi.

defensivament adv. D'un biais defensiu; en mirant à la defensa.

defensor, a n. 1. Persona que s'opaua à un atac. ◇ (espec. espòrt) Jogaire de la defensa, que lo sieu ròtle es d'empachar lu atacs de l'adversari. 2. Aqueu qu'assegura la defensa d'un acusat, d'una partida. 3. Aqueu que sostèn un ideal, una causa. Sin.: **aparaire**.

deferència (-ència) n.f. Consideracion respectuoa, respècte.

referencial, a adj. Que pertòca lo canal deferent. Var.: **referenciuau**.

referenciau, ala adj. Deferencial.

deherent, a adj. 1. Qu'a de deferència, respectuós. Sin.: **benvolent, atencionat, obligant**. 2. (anat.) Que mena foara. ◇ *Canal deferent*: Canal que conduce l'espèrma.

deferir vt. (*deferissi*) (dr.) Donar (un afaire) à, faire passar (un acusat) devant la juridiccion competenta. ♦ (quim.) Operar la defecacion de (un liquide).

deferir vt. (*deferissi*) (mar.) Retirar (una vela) de la sieu antena. Sin.: **desenvergar, desvergar** (fr.).

defés n.m. (mar.) En Lengadòc, vela pichona d'una nau de pesca. Sin.: **polacra, fòc**.

defici n.m. Molin d'òli. ◇ *Defici à lavatge*: Molin d'òli idraulic. ◇ *Defici à sang*: Defici accionat per traccion animalia.

deficiència (-ència) n.f. Insufisença organica ò psiquica. Sin.: **mancada, mancança, carència, carestia**.

deficient, a adj. Que presenta una deficiència.

deficier n.m. Molinier dau defici, concessionari d'un defici.

deficit n.m. 1. Cen que manca per equilibrar li recèptas e li despensas; situacion que resulta d'aquesta mancança. 2. Mancança, insufisença. ◇ (psiquiatria) *Deficit intellectual*: Insufisença dau desenvolopament intellectual. ◇ (med.) *Deficit immunitari*: Diminucion ò disparicion dei mejans de defensa de l'organisme còntre li infeccions.

deficitari, ària adj. Que presenta un deficit, qu'es en deficit.

defilar vt. 1. Caminar en fila, en colomnas, espec. au sens militari; faire un passacarreria. 2. Dins la mòda, presentar lu modèles noveus, una colleccion.

defilat n.m. 1. Passacarreria. 2. *Defilat de mòda*: Presentacion dei modèles d'una colleccion.

definibile, a adj. Que pòu èstre definit.

definicion n.f. 1. Enonciacion de cen qu'es una caua ò un èstre, dei sieus caractèrs essencials, dei sieu qualitats pròpri. ◇ *Per definicion*: En vertut de la definicion de la caua de que si parla. 2. (log.) Enonciat ò declaracion que fan qu'un simbòle ò una combinacion de simbòles novelament introduchs significa ò denòta la mema caua qu'un simbòle que lo sieu sens es ja conoissut. 3. (telecom.) Niveu de finessa d'un imatge transmés, exprimit au mejan dau nombre de linhas e de ponchs d'exploracion. 4. (mat.) *Domeni ò ensèms de definicion*: Per una foncion de l'ensèms E vers l'ensèms F, sota-ensèms de E que lu sieus elements an un imatge dins F.

definicional, a adj. (didact.) Que si raporta à una definicion. Var.: **definicionau**.

definicionau, ala adj. Definicional.

definida n.f. Resulta finala. Sin.: **clavadura, conclusion**. Var.: **definiment**.

definiment n.m. Definida.

definir vt. (*definissi*) 1. Donar la definicion de. 2. Precisar, fixar: *Definir una política*. Sin.: **determinar**.

definissent n.m. (ling.) Cen que definisse: *Dins una definicion, li a un definit e un definissent*.

definit, ida adj. 1. Determinat, precís: *Una forma mau definida*. Sin.: **determinat**. Contr.: **indefinit, indeterminat**. 2. (gram.) *Article definit*: Que si raporta à un èstre ò à un objècte determinat (*lo, la, li lu*). Contr.: **article indefinit (un, una, uni, unu)**. ◇ *Passat definit*: Preterit, passat simple. 3. (quim.) *Compauat definit*: Que la sieu constitucion química es ben estableida.

definitiu, a adj. Reglat, fixat d'un biais que li aurà plus besonh de li tornar. ◇ *En definitiva*: Tot ben considerat, en fin dau còmpte, finalament.

definitivament adv. Per totjorn, d'un biais definitiu.

definitor n.m. Religiós delegat au capitolat dau sieu òrdre per s'entrevar dei afaires disciplinaris ò administratius.

definitòri, òria adj. (didact.) 1. Que s'èrve à definir, ajuda à definir; definicional. 2. Si di d'un judici que lo sieu subjècte e lo sieu predicat son de concepçons universals per oposicion au *judici de percepcion* que lo sieu predicat es universal e lo sieu subjècte individual.

deflacion n.f. (econ.) Ralentiment de l'inflacion per de mesuras monetari (reduccion de la massa monetària) ò financier (enquadrament dau crèdit, contraròtle dei prètz, etc.); aqueli mesuras.

deflacion n.f. (geomorf.) Desplaçament dei materiaus fins d'un sediment sota l'accion dau vent.

deflacionista adj. e n. (econ.) Relatiu à la deflacion.

deflagracion n.f. 1. (didact.) Explosion à onda progressiva (mai lenta qu'una detonacion). 2. (corrent) Explosion violenta.

deflagrador n.m. Aparelh destinat à calar fuèc à una substància explosiva.

deflagrant, a adj. Qu'a la proprietat de deflagrar.

deflagrar vi. Si descompauar per deflagracion.

deflectir vt. (*deflectissi*) Provocar la deflecccion de.

deflector, tritz adj. Que permete la deflexion.

deflector n.m. 1. Aparelh que sièrve à modificar la direcccion d'un escolament. 2. (autom.) Pichina pèça mobila fixada à l'enquadrament dau vitre dei portieras avant per faire intrar d'ària en l'orientant. ◇ Pèça que permete de melhorar la penetracion dins l'ària d'un veïcule. Sin.: **fauda**.

deflexion n.f. 1. (tecn.) Modificacion de la direcccion d'un escolament, d'un fais de particulas. 2. (tecn.) Desformacion verticala d'un ponch de la cauçada. 3. (med.) Estat d'una partida dau còrs, d'un membre pas plebat. 4. Acreissement de la tèsta d'un enfant au moment de la jasilha.

defloracion n.f. Perda de la virginitat.

deflorar vt. 1. (lit.) Faire perdre la sieu virginitat à. 2. Levar de la sieu noveutat, de la sieu originalitat à quauqua ren en lo tractant parcialament: *Desflorar un subjècte*.

defluent n.m. (geogr.) Braç format per lo partiment dei aigas d'un cors d'aiga.

defluviacion n.f. (geogr.) Cambiament total de lièch d'un cors d'aiga.

defluxion n.f. Amolonament d'umors en un endrech dau còrs.

defoara adv. À l'exterior d'un luèc. Var.: **foara**. ◇ *Metre, botar defoara:* Caçar, congedar. ♦ (loc. adv.) *En defoara:* À l'exterior. ♦ (loc. prep.) *En defoara de:* 1. À l'exterior de. 2. Independentament de: *Aquò si farà en defoara de ieu*. 3. À l'excepcion de.

defoara n.m. 1. Part extèrna de quauqua ren. 2. Exterior, environament. Var.: **endefoara**.

defugida n.f. Fuga. Var. (2): **defugiment**.

defugiment n.m. Defugida.

defugir vt. (*defugissi*) Evitar (un perilh, una dificultat, etc.).

defunt, a adj. e n. (lit. e adm.) Qu'es moart. Var.: **defuntat**.

defuntar vi. Morir.

defuntat, ada adj. Moart.

degalh n.m. Domatge, deterioracion. Sin.: **gast, gasta, gastadura**.

degalhadís n.m. Bregalh.

degalhador, airitz n. Degalhaire.

degalhaire, airitz n. Persona que degalha. Var.: **degalhador**. Sin.: **acabaire, escampaire**.

degalhar vt. 1. Provocar la deterioracion de. 2. Pas profigar de: *Degalhar lo sieu temps, la sieu vida*. 3. Laissar perdre: *Degalhar lo sieu ben*. Sin.: **bregalhar, gastar**.

degalhatge n.m. Accion, fach de degalhar. Sin.: **bregalhatge, gastatge**.

degalhier, a adj. e n. Despensier.

degalhós, oa adj. Qu'entira de despensas grandassi. Sin.: **costós, roïnós, dispendiós, carestiós**.

degaunhada n.f. Regaunhada, guinha.

degaunhar vi. Regaunhar, guinar.

degeneracion n.f. Degenerescença.

degenerar vi. (*degenèri*) 1. Perdre dei qualitats pròpri à la sieu raça; s'embastardir; passar à un estat inferior. 2. Perdre dau sieu meriti, de la sieu valor. Sin. (1 e 2): **s'abastardir, s'abestir**. 3. (pej.) *Degenerar en:* Si cambiar en (quauqua ren de pèjor). (absolut) Mau virar. 4. (amt.) *Corba que degenera:* Que si descompaua en de corbas distinti mai simpli.

degenerat, ada adj. e n. Pertocat de degenerescença. Sin.: **abastardit, abestit**.

degeneratiu, iva adj. Relatiu à la degenerescença.

degenerescença (-éncia) n.f. Fach de degenerar. ◇ (patol.) Alteracion de la cellula viva. – (espec.) cancerisacion. Var.: **degeneracion**. Sin.: **abastardiment, abestiment**.

degenerescent, a adj. Que degenèra.

degerir vt. Digerir.

degestion n.f. Digestiu.

degestiu, iva adj. Digestiu.

degibrar vt. Desgibrar.

degibratge n.m. Desgibratge.

deglutucion n.f. (fisiol.) Acte reflèxe que fa calar lo manjar de la boca au gavai, pi à l'estòmegue.

deglutinacion n.f. (ling.) Separacion dei elements d'un mòt unic. Ex. *Abolena > La Bolena* (Vesúbia).

deglutir vt. (*deglutissi*) Faire passar de la boca au gavai, avalar.

degolada n.f. Accion de degolar; lo sieu resultat. Var.: **degolament**. Sin.: **regolada, regolament**.

degolar vi. (*degoali*) 1. (fam.) Rotlar d'aut en bas d'un biais desordenat; davalar mé precipitacion. Var.: **regular**. Sin.: **ribatar**. 2. Baissar rapidament de valor, d'intensitat: *La Borsa degola*. ♦ vt. (fam.) Davalar mé precipitacion ò per accident: *Degolar lu escaliers*.

degolatge n.m. Accion de degolar. Var.: **degolada, regolatge**.

degordir vt. Desgordir.

degordisa n.f. Desgordisa.

degordit, ida adj. Desgordit.

degot n.m. 1. Pichina quantitat d'aiga, de forma esferica, que si destaca d'una massa per condensacion ò per escorrement. 2. Pichina quantitat (d'un liquide, espec. d'una bevenda): *Beure un degot de vin*. Var.: **gota**.

degotament n.m. Accion de degotar.

degotant, a adj. Que degota.

degotar vi. Laissar tombar de gotas; s'escórrer gota après gota.

degrà n.m. Gra.

degradable, a adj. Que pòu èstre degradat.

degradacion n.f. 1. Destitucion (d'un personatge aut plaçat); privacion (d'un grade, d'unu drechs). ◇ *Degradacion civica*: Privacion dei drechs civics e politics, e finda d'unu drechs civils. 2. Deterioracion (d'un edifici, d'una proprietat, etc.). Sin.: **deslaborament, gastadura**. 3. Passatge progressiu à un estat mai marrit. 4. (quim.) Descomposicion d'una molecula organica en moleculas que possedísson un nombre inferior d'àtomes de carbòni. (fis.) *Degradacion de l'energia*: Transformacion d'energia d'una forma en una autre mens capabla de fornir un travalh mecanic. 5. (ecol.) Remplaçament d'una formacion vegetala per una autre de biomassa inferiora (per exemple d'una seuva per una landa après d'incendi nombrós). 6. (pintura) Anequeliment progressiu e insensible d'una color.

degradant, a adj. Que degrada, avilisse. Sin.: **vergonhós, desonorant, umiliant, mespresable, escandalós, ignominiós, descròs**.

degradar vt. 1. Destituir dau sieu grade. 2. Degalhar. Sin.: **gastar, damatjar**. 3. Abaissar, metre dins un estat inferior; avilir. ♦ **si degradar** v.pr. 1. S'avilir, s'abaissar. 2. Subir una deterioracion.

degradat n.m. 1. Anequeliment progressiu d'una color, dau lume. 2. (cín., fot.) Procediment que permete de donar una intensitat luminoa diferente ai divèrsi partidas de l'imatge. 3. Tecnica de talh dei bèrris en foncion d'espessors differenti.

degressiu, iva adj. 1. Si di d'una tarifa, d'un mode de pagament, etc., quora la soma que si deu pagar per unitat es de mai en mai pichina à mesura que lo nombre d'unitats comandadi ò emplegadi es mai grand. 2. (dr. fisc.) *Impost degressiu*: Que baissa à mesura que lu revenguts son bas.

degressivitat n.f. Caractèr de cen qu'es degressiu.

degudament adv. Segond li formas prescrichi.

degun pron. indef. masc. sing. Pas una persona. Contr.: **toi**. ♦ **degun, a** adj. Minga.

degunament adv. Pas dau tot, ges dau tot.

dei art. def. contractat Contraccion de *de e lu ò li*.

deïcida adj. e n. Murtrier de Dieu; colpalé ò complici de la moart de Jésus Crist.

deïcidi n. Murtre de Dieu e, mai espec., crucificacion dau Crisrt.

deïctic, a adj. e n.m. Que sièrve à mostrar, à designar.

deïficacion n.f. Accion de deïficar.

deïficar vt. (*deifiqui*) Metre au nombre dei dieus, elevar à egalitat m'ai dieus.

deimable, a adj. Que pòu èstre sotamés au dèime. Var.: **deumable**.

deimaire n.m. Persona que lèva lo deume. Var.: **deumaire**.

deimaria n.f. Luèc, territori dont lo dèime es recobrat.

deimatge n.m. Collècta dau dèime. Var.: **deumatge**.

dèime n.m. (ist.) Fraccion variable, en principi de dètz parts una, dei produchs de la tèrra e de l'alevatge, que si pagava à la Glèia. Var.: **dècima, deume**.

deimier n.m. (ist.) Persona qu'avia lo drech de levar lo dèime. Var.: **deumier**.

deïscença (-éncia) n.f. (bot.) Dubertura naturala, à maturitat, d'un organè claus.

deïscent, a adj. (bot.) *Organes, fruchs, etc., deïscents*: Que si duèrbon per deïscença.

deïsme n.m. Cresença en l'existença de Dieu, ma sensa referençà à una revelacion.

deïsta adj. e n. Que professa lo deïsme.

deïtat n.f. (lit.) Divinitat mitologica.

dejà adv. (francisme) Ja.

dejeccion n.f. 1. Evacuacion dei excrements. 2. *Còne de dejecion*: Amolonament detritic qu'un torrent fa à la sieu extremitat aval. ♦ pl. Lu excrements: *Li dejecions canini*.

dejector n.m. Organe d'uni caudieras destinat d'afavorir l'evacuacion dei còrs en suspension dins l'aiga.

dejun, a adj. Qu'a pas'ncara manjat.

dejunaire, a n. Persona que practica lo dejuni.

dejunar vi. S'abstenir de manjar.

dejuni n.m. Privacion d'aliments.

de jure loc. adv. [de'jure] (dr.) De drech. Contr.: **de facto**.

delà adv. e prep. De l'autre costat: *En delà, vers delà, devès delà*. Var.: **delai**. Contr.: **çai**.

delacion n.f. 1. Denonciacion interessada e mespesabla. 2. (dr.) *Delacion de jurament*: Accion d'impauar un jurament decisiòri ò supletòri.

delai adv. e prep. Delà.

delaissament n.m. 1. (lit.) Estat d'una persona laissada sensa secors. 2. (dr.) Abandon d'un ben, d'un drech.

delaissar vt. Laissar de costat, abandonar: *Delaissar lo sieu travalh*.

delaissat, a adj. e n. À l'abandon, laissat solet, sensa assistença.

delator, tritz n. Persona que denòncia per de rasons mespresabli.

delavar vt. 1. Levar ò esclarcir (una color) mé d'aiga. 2. Banhar, trempar.

delavat, ada adj. 1. D'una color fada, palla. 2. Descolorat per l'accion de l'aiga.

dèlco n.m. (nom depauat, sigla de *Dayton Engineering laboratories Company*) Dispositiu d'alumatge dei motors à explosion.

deleatur n.m. inv. (estamp.) Signe tipografic de correcccion qu'indica una supresion que si deu faire.

deleibile, a adj. Que pòu èstre escafat.

delecion n.f. (biol.) Perda d'un fragment de cromosòma, causa de mauformacions congenitali.

delectable, a adj. (lit.) Foarça agradiu; qu'un s'en pòu delectar. Sin.: **congostós**.

delectacion n.f. (lit.) Plaser que s'en gaudisse plenament. Sin.: **congosta**.

delectar (si)

delectar (si) v.pr. (lit.) Pilhar un plaser grandàs. Sin.: **si congostrar.**

delegacion n.f. 1. (dr.) Acte per lo quau una autoritat administrativa encarga una autra autoritat d'agir en son nom. 2. (dr.) Operacion per la quala una persona (lo delegant) comanda à una autra (lo delegat) d'autrejar una prestacion à una tèrça (lo delegatari). 3. Groupe de personas mandatadi en nom d'una collectivitat. 4. Organisme public encargat d'una mission particuliera: *Delegacion ai lengas de França.*

delegant, a n. (dr.) Persona que designa un delegat.

delegar vt. 1. Mandar coma representant d'una collectivitat. Sin.: **missionar.** 2. Transmetre, afidar: Delegar lu sieus poders.

delegar vt. 1. Mesclar (un còrs solide) m'un liquide. 2. (fig.) *Delegar una idea, una pensada:* L'exprimir troup longament. ♦ **si delegar** v.pr. Passar à l'estat liquide sota l'accion de la calor; si dissòlver dins un liquide. Sin.: **fondre.**

delegat, ada n. e adj. Persona encargada d'agir en nom d'una autra ò d'un grope, d'un organisme. ♦ *Delegat dau personal:* Salariat que lo personal d'una entreprise elegisse per lo representar dins lei discussions emb'au cap d'entreprise. ♦ *Delegat sindical:* Salariat que representa lo sieu sindicat dins una entreprise, designat per la seccion sindicala.

delegatari, ària n. Persona qu'a una delegacion.

delegatge n.m. 1. Accion de delegar una substància; lo sieu resultat. 2. Substança delegada. 3. (fig.) Verbiatge. Sin. (2 e 3): **fonda.**

delarga n.f. Liure cors.

delargar vt. (*delargui*) Deslargar.

delegator, tritz n. Persona que fa una delegacion.

deletèri, a adj. 1. Toxic, marrit per la santat (si di sobretot dei gas). 2. (fig.) Corruptor. Sin.: **nosible.**

deliberacion n.f. 1. Examèn e discussion orala d'un afaire; resultat d'aquest examèn. 2. Reflexion avant una decision.

deliberadament adv. 1. Après aver pensat: *Acceptar deliberadament una responsabilitat.* 2. Voluntariament, intencionalament: *Ignorar deliberadament una règla.*

deliberant, a adj. Que delibera.

deliberar vi. (*delibèri*) 1. Examinar una question, n'en discutir en grope. 2. Pensar interiorament à-n-una decision que si deu pilhar.

deliberat, ada adj. 1. Assegurat, liure: *Aver una ària deliberada.* Sin.: **determinat, resòlvut, resòut, decidit.** 2. Conscient, voluntari: *Violència deliberada.*

deliberat n.m. Deliberacion entre jutges denant de prononciar una decision.

deliberatiu, iva 1. adj. *Aver una votz deliberativa:* Aver lo drech de votar dins li deliberacions d'una assemblada, d'un tribunal. Contr.: **consultatiu.** 2. adj. e n. Forma verbala que la sieu bastison pròpria sièrve à exprimir que lo subjècte s'interròga sus la sieu decision: *Que faire?*

deliberatori, òria adj. Que pertòca la deliberacion.

delicadament adv. D'un biais delicat.

delicadessa n.f. Qualitat de quauqu'un, de quauqua ren de delicat. Var.: **delicadesa, delicatessa.**

delicadon, a adj. e n. Que fa lo delicat.

delicat, ada adj. 1. D'una granda finessa; rafinat: *Un perfum delicat.* Sin.: **preciós, recercat.** 2. Fragile: *Una santat delicada.* Sin.: **mistolin, esclenit.** 3. Complèxe, perilhós: *Una manòbra delicada.* Sin.: **tilhós, entrepachós, entravadís, escalabros.** 4. Qu'a una granda sensibilitat: *Un poeta delicat.* Sin.: **gaubiós.** 5. Que respècta lu autres, la sieu sensibilitat: *Una atencion delicada.* Sin.: **poatafin, morrefin.** ♦ adj. e n. Dificile à contentar: *Faire lo dificile.*

delicatessa n.f. Delicadessa.

delici n.m. (pl. F.: **delícias**). Plaser extrème: *Aquela sòca, es un delici!*

delícia n.f. Delici.

deliciós, oa adj. Totplen agradiu: *La tieu pissaladiera es delicioa!* 2. Que provòca una excitacion dei sens ò de l'esperit. Sin.: **requist, delectable.**

deliciosament adv. D'un biais deliciós.

delicte n.m. Infraccion punida d'una pena correccionala (per op. à *contravencion* e à *crimi*). Sin.: **malafacha.** ♦ *Lo còrs dau delicte:* L'element material de l'infraccion. ♦ *Delicte politic:* Que pertòca l'organizacion e lo funcionament dei poders publics. ♦ *Delicte civil:* Fach que causa un dam per una autre persona e constrenhe à una reparacion.

delictual, a adj. (dr.) 1. Delictuós. 2. Si di d'una fauta commessa intencionalament e de la responsabilitat que lo sieu autor risca.

delictuau, ala adj. Delictual.

delictuós, oa adj. Que constituisse un delicte, delictual.

delicuènha n.f. Persona troup delicada.

delimitacion n.f. Accion de delimitar.

delimitar vt. Fixar lu limits de, circonscriure: *Delimitar un terren, un subjècte.*

delimitor n.m. (inform.) Simbòle emplegat per separar de seguidas adjacenti de bits ò de caractèrs dins un ensèms de donadas. Sin.: **separator.**

delineacion n.f. Accion de traçar lo contorn d'un objècte au mejan d'un trach solet.

delineament n.m. (didact.) Trach qu'indica la forma, lo contorn de quauqua ren.

delinear vt. (*delineï*) Traçar lo contorn de.

delineator n.m. Balisa provedida de dispositiu rebatèires blancs plaçada au lòng dei costats d'una rota per n'en materialisar lo traçat.

delinquença (-éncia) n.f. Ensèms dei infraccions commessi, consideradi sus un plan social.

delinquent, a n. Persona qu'a comés un delicte. ♦ *Delinquent primari:* Aqueu qu'a comés un delicte per lo promier còup. ♦ adj. Que comete de delictes.

deliquescència (-éncia) n.f. 1. (fis.) Proprietat que d'un còrs an per absorbir l'umiditat de l'ària au ponch de si dissòlver. 2. (fig.) Decadença completa; anequeliment dei capacitats intellectuali.

deliquescent, a adj. 1. (fis.) Dotat de deliquescència. 2. (fig.) Qu'es en plena decadència, que s'anequelisse.

delirament n.m. Deliri.

delirança n.f. Deliri.

delirant, a adj. e n. Qu'es pertocat de deliri. ◆ adj. 1. Que presenta lo caractèr dau deliri. 2. Que manifèsta una granda excitacion: *Un acuèlh delirant.* 3. Que despassa lu limits dau rasonable: *De prepaus delirants.* Sin.: **desordenat, desrasonable.**

delirar vi. 1. Aver lo deliri. 2. Parlar ò agir d'un biais desrasonable. Sin.: **desparlar, desvariar.** 3. Èstre pilhat d'un sentiment exaltat: *Delirar de gaug.*

deliri n.m. 1. Granda agitacion causada per una emocion, una passion: *Una fola en deliri.* 2. (psiquiatria e med.) Trebolici psicologic caracterisat per la persistencia d'ideas en oposicion manifèsta mé la realitat ò m'au boan sens e qu'estirassa la conviccion dau subjècte. Var.: **delirament, delirança.** Sin.: **desvari.**

delirium tremens n.m. Estat d'agitacion mé fèbre, tremolaments dei membres, onirisme e trebolicis de la consciéncia, pròpri de l'intoxicacion alcolica.

delitescença (-éncia) n.f. 1. (med.) Disparicion d'un fenomène morbide (tumor, erupcion, etc.). 2. (quim.) Desagregacion d'un còrs, per absorcion d'aiga. Sin.: **eflorescença (-éncia).**

delitescent, a adj. (quim.) Que si desliècha, qu'es sotamés à la delitescença.

dèlta n.m. 1. Quarta letra de l'afabet grèc (δ), que la sieu majuscula a la forma d'un triangle (Δ). 2. (geogr.) Zona d'amolonament alluvial triangular, qu'un cors d'aiga crea quora arriba dins una mar qu'a una marea debla ò dins un lac.

deltaïc, a adj. (geogr.) Que pertòca un dèlta.

deltaplan n.m. Planaire leugier emplegat per lo voliure. Var.: **deltaplanaire.** Sin.: **ala volanta.**

deltaplanaire n.m. Deltaplan.

deltoïde, a adj. e n.m. (anat.) *Muscle deltoïde* ò *deltoïde* (n.m.): Muscle de l'espatla, de forma triangulària, que permete d'auçar lo braç.

deltoïdian, a adj. (anat.) Que pertòca lo deltoïde.

deludre vt. Faire perdre li sieu illusions à; deçaupre. Sin.: **desenlusir, disillusionar.**

deluvi n.m. 1. *Lo Deluvi:* Lo desbordament universal dei aigas, d'après la *Bibla.* ◆ (fam.) *Remontar au deluvi:* Èstre foarça ancian. 2. Pluèia grandarassa. 3. Abondança, granda quantitat de quauqua ren: *Un deluvi de paraulas.*

deluvian, a adj. Que pertòca lo Deluvi; qu'a lo caractèr d'una pluèia abondoa. Var.: **diluvian.**

deluviar vi. defect. (3ª persona: *delúvia*) Plòure en granda quantitat.

demagogia n.f. Fach de flatar li aspiracions à la facilitat ò lu prejutjats de la màger part per acréisser la pròpria popularitat, per obtenir ò conservar lo poder.

demagogic, a adj. Que pertòca la demagogia; qu'a un caractèr demagogic: *De promesses demagogiqui.*

demagogògue, òga adj. e n. Que practica la demagogia, especialament en política.

demai n.m. 1. Cen qu'es en mai, que rèsta, que despassa, qu'es superflú. Sin.: **sobras, sobrepés, suplement.** 2. Desboc.

deman adv. 1. Lo jorn que vèn après encuèi. Sin.: **passat encuèi.** 2. Dins un avenir pauc ò pron vesin: *Devèm alestit lo monde de deman.*

demandà n.f. 1. Accion de demandar quauqua ren, de faire saupre cen que volèm: *Una demanda d'emplec, una demanda en mariadatge, una demanda oficiala.* 2. La caua demandada: *Acordar una demanda.* 3. (econ.) Quantitat d'una mèrc ò d'un servici que lu consumators son lèsts à crompar dins un temps e à un prètz donats: *La lèi de l'ofèrta e de la demanda.* 4. (dr.) Acte que permete d'introdure una accion en justicia. 5. Question, interrogacion: *Un questionari per demandas e respoastas.*

demandador, airitz n. Demandaire.

demandaire, airitz n. 1. Persona que demanda quauqua ren. ◆ *Demandaire d'emplec:* Persona sensa emplec, inscrita dins un organisme encargat de la gestion dau caumatge. Sin.: **caumaire.** 2. (dr.) Persona qu'engatja una accion en justicia, per op. à *defendèire.* Var.: **demandor, demandador.**

demandar vt. 1. Faire saupre, dire cen que si vòu obtenir: *Demandar una favor, l'addicion.* ◆ *Demandar una filha en mariadatge, demandar la man d'una filha:* Li dire que la si vòu esposar. 2. (dr.) Engatjar una accion en justicia: *Demandar lo divòrci.* 3. Interrogar, questionar per aver una respoasta: *Demandar un conseu, una informacion.* 4. Aver besonh, en parlant de quauqua ren: *Un travalh que demanda totplen d'aplicacion.* 5. *Demandar quauqu'un:* Voler parlar à quauqu'un. ◆ **si demandar** v.pr. Èstre dins l'indecision sobre quauqua ren, s'interrogar à prepaus de cen que si deu faire ò non. Sin.: **examinar, trastejar.**

demandor, airitz n. Demandaire.

demanacular vt. 1. Desfondre lu barris, li fortificacions d'una ciutat. Sin.: **desmuralhar.** 2. Rompre quauqua ren maladrechament, trocejar, desmantelar.

demarcha n.f. 1. Temptativa facha en direccion de quauqu'un ò d'una autoritat per obtenir quauqua ren. Sin.: **formalitat, biais, intervencion.** 2. Biais de pensar, de rasonar, en particular per resòlvre un problema, respoandre à una interrogacion. Sin.: **metòde, procediment, comportament.**

demembrança n.f. Denembrança. Var.: **desnembrança.**

demembrar vt. Denembrar. Var.: **desnembrar.**

demenar (si) v.pr. 1. S'agitar totplen. Sin.: **si bolegar.** 2. Si donar de mau per obtenir quauqua ren. Sin.: **si gobar.**

demença (-éncia) n.f. 1. Trebolici mental greu caracterisat per un anequellement progressiu e irreversible dei foncions intellectuali. 2. Comportament insensat, bizarre. Sin.: **folia, folesc.**

demencial, a adj. 1. Qu'a lu caractèrs de la demenza. 2. Pas dau tot rasonable, que manca de mesura. Var.: **demencieu.** Sin.(fig.): **desrasonable.**

demencieu, ala adj. Demencial.

demenida n.f. Amendriment. Var.: **dementiment.** Sin.: **atenuacion, ateuniment.**

demeniment n.m. Diminucion.

demenir (*demenissi*) vt. 1. Rendre mens grand, mens important; redurre. 2. Rabaissar: *Demenir lo meriti de quauqu'un*. Sin.: **diminuir**. ♦ vi. Devenir mens grand, mens estendut, mens intense, mens costós: *Lu prètz non demenisson*. Sin.: **desréisser**.

dement, **a** adj. e n. Que sofisse de demenza. Sin.: **foal**. ♦ adj. Desrasonable: *De prètz dements*. Var.: **demencial**.

dementre prep. e adv. Var. de **mentre**. *Dementre que*: Mentre que.

demeritar vt. Desmeritar.

demeriti n.m. Demèriti.

demèriti n.m. Desmèriti, desmeriti, demeriti.

demescomptar vi. (*demescòmpti*) Mescomptar.

demespear vi. (*demespeï*) Demenir de pes ò de volume.

demetre vt. Desmetre. ♦ **si demetre** v.pr. Demissionar.

demièg prep. Au mitan de....

demiejar vt. (*demiègi*) Emplenar ò vuar a mitat.

demission n.f. 1. Acte per lo quau una persona si demete d'una fucion, d'un emplec: *Mandar la sieu demission au mestre*. 2. (fig.) Comportament d'una persona, d'una institucion, etc., que son incapables d'assegurar la sieu mission, que li ronóncion.

demissionar vi. 1. Quitar volontariament un emplec, decidir de plus assegurar una fucion. 2. Renonciar; capitular devant li dificultats. Sin. (fam.): Tombar, baissar lu braç. ♦ vt. (fam.) Obligar quauqu'un à donar la sieu demission.

demissionari, ària adj. e n. Que dona, qu'a donat la sieu demission.

demiurge n.m. 1. (filos.) Dieu creator de l'univers, per Platon. 2. (Antiqu.) Magistrat civil, en Grècia. 3. (lit.) Persona que crea ò inventa quauqua ren.

democracia n.f. 1. Regime politic dins lo quau lo poble es sobeiran, per representacion interpauada (*democracia republicana*) ò sensa intermediari d'un organes representatiu (*democracia dirècta*). 2. *Democracia cristiana* (*crestiana*): Movement politic que s'inspira de la doctrina sociala de la Glèia catolica. 3. *Democracia populària*: Regime d'inspiracion marxista, en particular dins lu país d'Euròpa de l'Èst.

democrata adj. e n. 1. Partidari de la democracia. 2. Membre dau partit democrata, dins lu Estats-Units d'Amèrica.

democratacrestian, a adj. e n. Democratacristian.

democratacristian, a adj. e n. Qu'apartèn à la democracia cristiana. Var.: **democratacrestian**.

democratic, a adj. Qu'apartèn à la democracia; conforme à la democracia.

democratisacion (-izacion) n.f. Accion de democratizar; lo sieu resultat.

democratisar (-izar) vt. 1. Metre à la portada de toi, rendre accessible: *L'informatica s'es democratisada rapidament*. 2. Organisar d'après lu principis democratics: *Democratisar un país, una institucion*.

demografe, a adj. e n. Especialista de demografia.

demografia n.f. Estudi dei populations umani sobretot dins una estiganya quantitativa.

demografic, a adj. De la demografia.

demoiselit adj. m. Efeminat.

demolicion n.f. 1. Accion de demolir una construccion. Sin.: **desbastison**. 2. (fig.) Accion d'arroïnar, d'anientar. Var.: **demoliment**.

demoliment n.m. (fig.) Accion de demolir. Var.: **demolicion**.

demolir vt. (*demolissi*) 1. Abatre, destrúger (una construccion). Sin.: **desbastir**. 2. Metre en pèças, deteriorar completament; chaplar. 3. (fig.) Picar quauqu'un violentament, li rompre lo morre. 4. Alterar l'estat fisic ò moral de quauqu'un: *L'alcòl ti demolisse en ren de temps*. 5. Roïnar l'influença, la reputacion de quauqu'un; anientar per la critica, la derision, etc.

demolissèire, èira (eritz) n. 1. Persona, empresa encargada de demolir una construccion. Var.: **demolitor**. Sin.: **desbastissèire**. 2. (fig.) Persona que roïna una doctrina, una teoria, una reputacion, etc., per la critica.

demolitor, tritz n. Demolissèire.

demonàs n.m. Gròs demòni.

demonet n.m. Pichin demòni.

demòni n.m. 1. (relig.) Àngel decadut qu'abita en infern e incita lu òmes à faire lo mau. ♦ (absol.) *Lo demon*: Satan, lo Diau. 2. Persona perilhoa, que fa lo mau. 3. Enfant agitat, despiechós. 4. Personificacion d'una passion, d'un vici: *Lo demon dau juèc*. 5. (Antiqu.) Divinitat, gèni, boan ò marrit, estacat à la destinada d'una persona, d'una vila ò d'un Estat.

demonic, a adj. 1. Pròpri au demon. 2. (fig.) Diabolic, pervers. ♦ adj. e n. Possedit per lo demon. Sin.: **endemoniat**.

demonisme n.m. Cresença ai demons.

demonofòbia n.f. Paur amalautida dei demònис.

demonolatria n.f. Culte dei demònис.

demonologia n.f. Estudi de la natura e de l'influença suspauada dei demons.

demonologic, a adj. Relatiu à la demonologia.

demonologue n.m. Persona que s'entrèva de demonologia.

demonomania n.f. Deliri patologic que fa creire au malaut qu'es endemoniat.

demòra n.f. 1. (lit.) Domicili, luèc dont una persona viu. Var.: **demorança**. Sin.: **estatge, sejorn**. ♦ *Li a perilh dins la demòra*: Li a perilh à asperar. ♦ *La darrera demòra*: La tomba. 2. Maion granda, borgesca: *Una demòra dau s. XIX*. 3. À demòra: D'un biais definitiu ò durable.

demòra n.f. Posicion d'un debitor que non a satisfach à una obligacion ben qu'augue reçauput una sommacion dau sieu creancier. ♦ *Metre quauqu'un en demòra*: Lo constrénher à tenir lo sieu engatjament, la sieu obligacion.

demorada n.f. Aspèra.

demorança n.f. Demòra.

demorar vi. (*demòri*) 1. Viure, aver lo sieu domicili. Sin.: **abitar, restar, estar**. 2. Restar un moment au meme luèc. 3. Contunhar d'aver un comportament donat:

Demorar silenciós. ◇ *N'en demorar aquí:* Pas contunhar, s'arrestar, pas aver de seguida.

demostrabilitat n.f. (log.) Proprietat de tota formula d'una teoria deductiva que n'existisse una demostracion.

demostrable, a adj. Que si pòu demostrar.

demostracion n.f. 1. Accion de rendre evidenta, de provar per l'experiència la veritat d'un fach, d'una donada científica. Var.: **demostrança**. 2. (log.) rasonament qu'establisce la veritat d'una proposicion, à partir dei axiòmas pauats. 3. Accion de mostrar au public lo funcionament d'un aparell ò l'usatge d'un produch. 4. Marca exteriora, manifestacion de sentiments. 5. (mil.) Manòbra per intimidir l'adversari ò l'enganar: *Una demostracion de foarça.*

demostraire, airitz n. Demostratiu.

demostrança n.f. Demostracion.

demonstrar vt. (*demoastri*) 1. Establir per un rasonament rigorós la veritat, l'evidència de. 2. Testimoniar per de marcas exteriori: *Lo sieu gèst demoastrà la sieu gentilessa.*

demonstratiu, iva adj. 1. Que demostra quauqua ren: *Un rasonament demonstratiu.* 2. Que manifèsta exteriorament lu sieus sentiments.

demonstratiu adj. m. e n.m. (gram.) Si di d'un adjectiu ò d'un pronom que sièrve à designar un èstre ò una persona en foncion de la sieu posicion dins l'espaci ò dins lo temps: *Aquesto (vesin), aqueu (luènh).*

demonstrativament adv. D'un biais demonstratiu.

demonstrator, tritz n. Persona qu'assegura la publicitat d'un objècte mes en venda e n'explica lo fonctionament au public. Var.: **demonstraire**.

demudar (si) v.pr. Perdre la sieu color, en parlant per exemple d'una estòfa.

demurcir vt. (*denuèrci*) Amurcir. Sin.: **atupir**.

demut n.m. Rauba de dòu.

denairada n.f. Mèrc destinada à la consumacion. Sin.: **viure, denrea.**

tenant adv. e prep. Avant. ◇ *Denant de:* Avant de. ◇ *Denant que* (+ subjontiu): Avant que.

dendrita n.f. 1. (geol.) Figura arborescenta formada de picchin cristals, à la susfàcia de diversi ròcas. 2. (biol.) Prolongament arborisada dau citoplasma d'una cellula nerviosa.

dendritic, a adj. 1. (geol.) Relatiu à la dendrita ò que n'a la forma. 2. (geogr.) Si di d'un malhum d'una granda densitat e regulierament ramificat.

dendrociune n. m. Bois arboricòla dei païs cauds mé de patas lòngui. Sin.: **sublaret, bois de la tèsta rossa.**

dendroclimatologia n.f. Metòde d'estudi dei paleoclimas apiejat sus l'examèn dei aneus de creissença dei aubres.

dendrocolapte n.m. Passeron de l'Amèrica cauda que si desplaça sus lu troncs en s'apontelant sus li plumas regdi de la sieu coa.

dendrocronografe n.m. Aparelh per mesurar mé precision la creissença radiala d'un aubre.

dendrocronologia n.f. Datacion per l'estudi dei variacions d'espessor dei aneus de creissença dei aubres.

dendrologia n.f. Estudi dei aubres.

dendrologic, a adj. Relatiu à l'estudi dei aubres.

dendromètre n.m. Instrument per mesurar lu paramètres dei aubres.

dendrometria n.m. Mesura dei aubres.

dendrometric, a adj. Que pertòca la mesura dei aubres.

deneda n.f. 1. Accion de denedar. 2. (espòrt) Natacion. Sin.: **nadatge, nada.**

denedaire, airitz n. Persona que deneda. Sin.: **avogaire.** ♦ adj. Que deneda: *La medusa es una forma sexuada denedairitz.*

denedar vi. Si desplaçar dins l'aiga per de movements adaptats. Sin.: **nadar.** ◇ *Denedar d'esquineta:* Denedar sus l'esquina. ♦ vt. Practicar una nada particuliera: *Denedar la braça.*

denegable, a adj. Que pòu èstre denegat. Var.: **negable.**

denegacion n.f. 1. Accion de denegar. 2. (psican.) Procèsus per lo quau lo subjècte denega un desidèri que vén de formular. Var.: **denegament, negacion.**

denegament n.m. Accion de denegar. Var.: **denegacion.**

denegador, doira n. Aqueu, aquela que denega.

denegatori, a adj. Qu'a lo caractèr de la denegacion.

denegar vt. (*denegui*) 1. Refudar de reconóisser quauqua ren. 2. Refudar absolutudament d'autrejar: *Denegar un drech à quauqu'un.* Var.: **negar.** ♦ si **denegar** v.pr. Refudar de reconóisser una caua dicha precedentament.

denembrança n.f. Fach de denembrar. Var.: **desnembrança, demembrança, desmembrança.** Sin.: **oblit, oblidança.**

denembrar vt. Oblidar. Var.: **desnembrar, demembrar, desmembra.**

denembri n.m. Oblit.

dengue n.f. Malautia endemica dei regions tropicali e subtropicali, transmessà per una moissara, qu'embé lo rescaufament climatic a tendença à s'espandir à d'autri regions dau monde, en particulier en Occitània.

denhar vi. Aver la bontat, la condescendença de. ♦

denhar (si) v.pr. Denhar.

denhe, a adj. 1. Que merita (quauqua ren): *Èstre denhe de laus.* 2. Qu'es en conformitat mé: *Es denhe de son paire.* 3. (absol.) Que manifèsta de dinhitat: Saup restar denhe en toti li circonstanças.

denhetat n.f. 1. Respièch que quauqu'un s'amerita. 2. Carga onorifica ò d'autoritat. 3. Grandor, noblessa, estament egrègi dins l'òrdre natural: *La denhetat de l'òme.* 4. Sentiment de quauqu'un per la sieu valor pròpria.. Var.: **dignitat.**

denier n.m. 1. Anciana mesura de pes niçarda valent 24 grans (1,08 g). 2. Anciana mesura de titratge (aïra s'emplega lo *decitèx*). 3. Moneda romana (s. III av. J.-C.). 4. *Denier dau culte:* Ofrenda dei catòlics per lo manteniment dau clergat. 5. Denier de Sant-Pèire: Ofrenda que lu diocèsis fan au papa. ♦ pl. 1. Lu sòus d'una persona: *L'a pagat m'ai sieus deniers.* 2. *Lu deniers publics:* Lu sòus publics.

denieròla n.f. Denieròla, tiralira.

denigacion n.f. Accion, fach de denigrar. Var.: **denigrament**. Sin.: **mesprètz, descrèdit**.

denigraire, airitz n. Persona que denigra. Sin.: **mespresaire**.

denigrament n.m. Accion de denigrar, de dire de mau. Var.: **denigacion**. Sin.: **esperlengada**.

denigrar vt. Dire de mau de (quauqu'un, quauqua ren) Sin.: **rabaissar, mespresar, esperlengar**.

denombrable, a adj. Que si pòu denominar. Sin.: **enumerable**. Var.: **nombrable**.

denombrament n.m. Accion de denominar, de comptar. Sin.: **enumeracion, recensament**.

denombrar vt. Faire lo còmpte dei unitats que compauon un tot; inventariar. Sin.: **enumerar, nombrar, recensar**.

denominable, a adj. Que pòu èstre denominat.

denominacion n.f. Designacion au mejan d'un nom; apellacion. Sin.: **qualificacion**.

denominador n.m. Denominator.

denominar vt. 1. Atribuir un nom à. 2. (dr.) Citar lo nom (d'una persona) dins un acte. Var.: **denommar**. Sin.: **nomenyar**.

denomitatiu, iva adj. e n.m. (ling.) Si di d'un mòt format à partir d'un nom.

denominator n.m. (aritm.) Partidor, dins un quotient representat per una fraccion qu'indica en quant de parts l'unitat es estada partida. ◇ *Denominator comun*: Denominator qu'es parier dins de fraccions differenti. – (fig.) Ponch comun à d'uni personas, à d'uni causas. Var.: **denominador**.

denommar v.t. Denominar.

denommat, ada adj. Qu'un nom li es estat atribuit.

denon n.m. Desmentida.

denonça n.f. Denonciacion.

denonçar vt. Denonciar.

denónzia n.f. Denonciacion.

denonciacion n.f. 1. Accion de denonciar quauqu'un, quauqua ren; delacion. 2. Annullacion, rompedura: *Denonciacion d'un acòrdi*. 3. Significacion extrajudiciària d'un acte ai personas pertocadi. Var.: **denonça, denónzia**.

denonciaire, airitz adj. e n. Denonciator.

denonciar vt. (*denonci*, classic *denóncii*) 1. Senhalar coma colpalble à la justicia, à l'autoritat competenta. 2. Criticar, s'auborar publicament còntra: *Denonciar lu abús*. 3. Anullar, rompre (un engatjament): *Denonciar un tractat*.

denonciador, airitz adj. e n. Denonciator.

denonciator, tritz adj. e n. Que denónzia à la justicia, à l'autoritat competenta. Var.: **denonciaire, denonciador**.

denotacion n.f. 1. Fach de denotar; lo sieu resultat. 2. (ling.) Ensèms dei elements fondamentals e permanents dau sens d'un mòt (per op. À l'ensèms dei valors subjectivi variabli que constitússon la sieu connotacion). 3. (log.) Cen que correspoande à l'extension d'un concèpte (ensinda, li doi expressions *l'estela dau matin* e *l'estela dau sera* s'aplícon parierament à Venus: an un

sens different, ma la mema denotacion). Contr.: **connotacion**.

denotar vt. (*denòti*) 1. Indicar, constituir l'indici de: *La sieu expression denòta la paur*. 2. (ling.) Significar per denotacion. Contr.: **connotar**.

denrea n.f. Mèrq quala que sigue destinada à l'alimentacion. Sin.: **denairada, viure**. ◇ (fig.) *Una denrea rara*: Una caua, una qualitat preciosa, dificila à trovar.

densament adv. D'un biais dense.

dens(e), a adj. 1. Espés, compacte: *Lo neblaresc es espés*. 2. Concentrat sus una pichina susfàcia: *La fola èra densa*. 3. Que la sieu massa volumica es granda en raport à una substància de referencia (l'ària per lu gas, l'aiga per lu liquides e lu solides). 4. (mat.) Si di d'una partida de l'ensèms dei nombres reals tala que tot real apareisse coma limit d'una seguida d'element d'aquesta partida: *L'ensèms dei nombres racionals es dense dins aqueu dei nombres reals*.

densificacion n.f. Aumentacion de la densitat.

densificar vt. (*densifiqui*) 1. Aumentar la densitat de. 2. (tecn.) Melhorar la qualitat d'un boasc, en n'aumentant la densitat per compression.

densimètre n.m. Aeromètre.

densimetria n.f. Tecnica de mesura dei densitats.

densimetric, a adj. Relatiu à la densimetria.

densitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es dense. 2. (fis.) raport de la massa d'un volume donat d'un còrs à-naquela d'un meme volume dau còrs de referencia (l'ària per lu gas, l'aiga per lu liquides e lu solides). 3. En fotografia, valor de gris d'un fototipe. 4. (geogr.) *Densitat de populacion*: Nombre mejan d'abitants au quilomètre cairat.

dent n.f. (ò n.m., per influéncia de l'italian) 1. Organe dur format d'ivori e recubèrt d'esmaut sus la corona, implantat dins l'òme sus lo bòrd dei maissèlas, e que sièrve à chaplar lu aliments, à moandre. (Si poàdon destriar, d'avant en arrier: *li incisivas, li caninas, li premolaras e lu caisselàs*). ◇ *Dents de lach*: Li promieri dents, provisiòri, dins la boca de l'òme e d'unu mamifèrs. Sin.: **ratonas**. ◇ *Dents de sen*: Lu quatre caisselàs tardius, dins la boca umana.

dentada n.f. Còup de dent que lu cans dónon à la bèstia; còup que lo singlar dona m'ai sieu defensas. Sin.: **caissada**.

dentadura n.f. 1. Nombre e disposicion dei diferenti categorias de dents; denticion. Var.: **dentalha**. 2. Ensèms dei dents d'una ròda d'enrenatge, d'una cremalhiera, d'una sèrra.

dental, a adj. (fon.) *Consonanta dentala* ò *dentala*, n.f.: Si di d'una consonanta prononciada mé la lenga còntre li dents, coma lo *d* ò lo *t*. Var.: **dentau**.

dentalaria n.f. Luèc d'ont es fabregada la dentela. Comèrci de la dentela.

dentalha n.f. 1. Dentadura. 2. Mordanha..

dentar vt. Marcar au mejan d'un talh, d'un trach, d'una encrena. Sin.: **oscar, encrenar, dentelhar**.

dentari, ària adj. Que pertòca li dents.

dentassa n.f. Gròssa dent laida, degalhada.

dentat, ada adj. Qu'a de salhidas en formes de dents: *Una ròda dentada, una fuèlha dentada.*

dentau, ala adj. Dental.

dente n.m. Daine. Var.: **denti**.

dentejada n.f. Claquejament dei dents per encausa de la paur ò dau frèi.

dentejar vi. Claquejar dei dents per lo fach dau frèi ò de l'espavent.

dentela n.f. 1. Teissut traucat de jorns, fach de fieus entrelaçats que fòrmon un fond en malhum que sobre si destàcon de motius. 2. (fig., fam.) *Pas faire dans la dentela*: Agir sensa delicadessa. 3. Cen que fa pensar à n-aqueu teissut: *Una dentela de papier*.

denteladura n.f. 1. Decopatge en forma de dents. Motiu decoratiu dentelat.

dentelaira n.f. Planta dei rocalhas, dei flors violeti, que la sieu raïç, mastegada, passava per garir lo mau de dents.

dentelaire, aira (airitz) n. Persona que fabrica de dentela. Var.: **dentelier**.

dentelar vt. Entalhar en forma de dents. Var.: **endentelar**.

dentelat n.m. Cadun dei muscles dau torax que s'inserisson sus li coastas. ◇ *Lo grand dentelat*: Lo muscle qu'abaissa l'omoplat.

dentelat, ada adj. Que lu sieus bòrds poàrton de dents.

denteleta n.f. Dentela fina.

dentelhar vt. Dentar.

dentelier, era adj. Relatiu à la dentela. ◆ n. Dentelaire.

denti n.m. Daine. Var.: **dente**.

denticion n.f. 1. Ensèms dei dents; dentadura: *Aver una bèla denticion*. 2. Formacion e naissença naturala dei dents (per lu òmes, si destria *la denticion de lach*, provisòria, qu'apareisse entre lo 6^{en} mes e lo 34^{en} e tomba entre 6 e 12 ans e la denticion definitiva, que comença vers 6 ans).

denticul(e) n.m. 1. Dent ò indentacion foarça pichina. 2. (arquit.) Caduna dei pichini salhidas cubiqui que constituissón un ornament de corniç.

denticulat, ada adj. Provedit de denticules.

dentier n.m. Protèsi dentària amovibla, parciala ò totala. Var.: **dentiera**.

dentiera n.f. Dentier.

dentifrici n.m. Prodush destinat à netejar li dents e li gengivas.

dentalha n.f. Denticion, dentadura.

dentalhon n.m. 1. Denticule. 2. Morseu de dent rota ò gastada dins la gengiva.

dentina n.f. (anat.) Ivòri dei dents.

dentinoblast n.m. Cellula gròssa de la mesola dentària.

dentinogenèsi n.f. Formacion de la dentina.

dentinòma n.m. Tumor superficialia de la dent adulta.

dentiròstre n.m. *Dentiròstres*: Ancian sota-òrdre de passerons coma lo mèrlo, lo corbàs, etc., caracterisat per un bòc de la mandibula superiora excavada.

dentista n. Cirurgian-dentista, practician diplomat especialisat dins li dents.

dentistarria n.f. Sciença qu'a per objècte l'estudi e la practica dei curas dentari.

dentut, uda adj. Provedit de dents.

denudacion n.f. Accion de denudar, de si denudar. Var.: **desnudacion**.

denudar vt. 1. Laissar nuda una part dau còrs: *Un vestit que denuda li espalas*. 2. Levar à un aubre la sieu rusca, à una vena ò à un oàs la carn que lu recuèrbe, à un conductor electric lo sieu isolant. Var.: **desnudar**. ◆ si **denudar** v.pr. Si metre nud, parcialament ò completament.

denudat, ada adj. Parcialmaent ò completament nud. Var.: **denudat**.

deontic, a adj. (log.) *Logica deontic*: Estudi sistematic dei proprietats formalis verificadi au mejan de nocions juridiqui coma aqueli de drech e d'obligacion. Contr.: **aletic**.

deontologia n.f. Ensèms dei règles e dei devers d'una profession, qu'enquàdrön lo captenement dei personas que la practicon, lu rapoarts entre aqueli personas e lu client ò lo public: *La deontologia medicala*.

deontologic, a adj. De la deontologia.

departament n.m. 1. Dins l'Administracion francesa, collectivitat territoriala administrada per lo Conseu General e circonscripcion administrativa dirigida per lo comissari de la República. 2. Caduna dei administracions dau governament de l'Estat, dei relargs especialisats d'una administracion. Var.: **despartament**, **despartiment**.

departamental, a adj. Relatiu au departament. Var.: **departamentau**, **departamental**, **despartamentau**, **despartimental**, **despartimentau**.

departamentalala n.f. Rota departamentalala. Var.: **despartamentalala**, **despartimentala**.

departamentalisacion (-izacion) n.f. Accion de departamentalisar; lo sieu resultat.

departamentalisar (-izar) vt. 1. Sotametre à l'autoritat dau departament: *Departamentalisar lo manteniment dei rotas*. 2. Donar à un territòri l'estatut de departament. Var.: **despartamentalisar**, **despartimentalisar**.

departamentau, ala adj. Departamental.

depauament n.m. Despauament.

depauant, a n. 1. (dr.) Persona que fa una deposicion. 2. Persona que fa un depaus, especialament un depaus de sòus dins una banca.

depauar vt. 1. Pauar (cen que si portava); laissar (quaqua ren) dins un luèc: *Depauar un colis en cò de quaqua'un*. ◇ (fig.) *Depauar li armas*: Cessar lo combat. 2. Laissar (quaqua'un) dins un luèc après l'aver menat: *Ti depauai au tieu?* 3. Laissar (quaqua ren) dins un luèc segur; laissar (de sòus) en depaus: *Depauar un chèc à la banca*. 4. Remetre, mandar: *Depauar una peticion, una demanda*. 5. (dr. com.) *Depauar lo bilanç*: Èstre en estat de cessacion de pagament, per una societat, un negòci. 6. Afirmar (quaqua ren) per testimoniar. ◇ (absol.) Faire una deposicion en justícia: *Depauar còntra quaqua'un*.

7. Laissar coma depaus, en parlant d'un liquide: *Lo fluvi depaua de sediments*. 8. Faire enregistrar (una marca, un brevet, etc.), per empachar li imitacions: *Marca depauada*. 9. Procedir à la deposicion de (un eclesiastic, un dignitari). Var.: **depausar, despausar, depauvar, despauvar, depòner, depositar**.

depaus n.m. 1. Accion de depauar en quaque luèc, de metre dins un luèc segur: *Depaus en cò d'un notari*. 2. (dr.) Contracte per lo quau una persona (lo depauant) confida una caua à una autra (lo depositari) que la deu gardar pi rendre fedelament. 3. Soma confidada à un organisme bancari. 4. Accion de remetre, de mandar segond li règlas. ◇ *Depaus de bilanç*: Declaracion de cessacion de pagament qu'una entreprise fa au tribunal. ◇ *Depaus legal*: Depaus obligatòri fach à l'Administracion d'exemplaris de tota produccion estampada, fotografiada ò enregistrada. 5. Luèc dont si depàuon d'uni cauas, dont si parquéjon d'unu veïcules: *Un depaus de municions*. 6. (mil.) Part d'una unitat que rèsta en garnison quora l'unitat fa campanha; luèc dont aquesta fraccion demòra cantonada. 7. Particulas solidi que precipiton dins un liquide au repaus. 8. (geol.) Matèrias minerali que l'aiga e lo vent apoàrton.

depausament n.m. Accion de despauar un eclesiastic, un dignitari.

depausar vt. Depauar.

depauvar vt. Depauar.

dependença (-éncia) n.f. 1. Relacion de subordinacion, de solidaritat ò de causalitat: *Èstre sota la dependença de quauqu'un*. 2. (econ.) Estat de l'economia d'una nacion en rapoart, especialament, à-n-aquela d'un país desvolopat. 3. (med.) Besonh imperiós de contunhar à pilhar una dròga, un alcòl, etc. Sin.: **assubjectiment, sotamission, subjeccion**. ♦ pl. Bastiment, terren, territori restacat à un autre mai important.

dependent, a adj. Qu'es sota la dependença de quauqua ren ò de quauqu'un.

dependre vi. ind. (de) 1. Èstre sota la dependença, l'autoritat de quauqu'un, sota la juridiccion d'un organisme. 2. Èstre subordinat à la decision de quauqu'un, èstre sotamés à la condicion de quauqua ren: *La seguida depende dau temps qu'auràs*. ◇ *Depende*: Es variable; bessai.

depenhèire, eiritz n. Persona que depenhe, que retrae.

depénher vt. Retraire, descriure. Sin.: **depintar**.

deperdicion n.f. Perda, demeniment: Deperdicion de calor, d'energia.

deperiment n.m. Fach de deperir; estat de quauqua ren, de quauqu'un que deperisse. Sin.: **anequeliment, a flaquiment, afebliment, desanament**.

deperir vi. (deperissi) 1. Perdre de la sieu vigor, de la sieu vitalitat. 2. (fig.) Perdre de la sieu importança, si degalhar. Sin.: **s'anequelir, s'aflaquir, s'afeblir, si desanar**.

depilar vt. 1. Faire perdre lu pels, lu bèrris. 2. (tecn.) Levar lu pels d'una pèu denant de la tractar.

depilatge n.m. (tecn.) Accion de depilar una pèu.

depilatiu, iva adj. Depilatori.

depilatori, òria adj. e n. Si di d'un produch cosmetic que permete d'eliminar lu pels. Var.: **depilatiu**.

depintar vt. Depénher.

depistaire, airitz n. Que depista.

depistar vt. 1. Descubrir la pista: *Depistar una lèbre*. 2. Descubrir au tèrme d'una enquista, d'una recèrca: *Depistar un ladre*. Sin.: **desboscar**. 3. Cercar la presença d'una malautia. Sin. (1, 2, 3): **destoscar, destrauçar, desentraucar**. 4. Destornar de la pista, metre en defaut. Var.: **despistar**.

depistatge n.m. Accion de depistar: *Lo depistatge dau cancre*. Var.: **despistatge**.

deplecion n.f. 1. (didact.) Diminucion, reduccion. 2. (med.) Diminucion de la quantitat de liquide, en particular de sang, contengut dins un organè ò dins l'organisme. 3. Reduccio de l'importança d'una jaça de petròli, en rason de la sieu esplecha.

depletiu, iva adj. Qu'entira la deplecion.

deplorablament adv. D'un biais deplorable.

deplorable, a adj. 1. Qu'afligisse, que s'amerita d'estre deplorat. 2. Que provòca de desplaser. 3. (fam.) Foarça marrit. Sin.: **lagremable, pietadós, lamentable, miserable, penós, desastrós, dolorós, malastrós, de plàner**.

deploracion n.f. (b.-a.) *Deploracion dau Crist*: Representacion dau Crist moart plorat per Maria, Magdalena e Sant Joan, après la Deposicion. Sin.: **planh**.

deplorar vt. (deplòri) 1. (lit.) Manifestacion de la dolor à l'ocasion d'un eveniment: *Deplorar la moart d'un amic*. 2. Regretar vivament quauqua ren; aver à constatar una caua penoa: *Si deplòron de victimas nombroï*. Sin.: **plànher**.

depoart n.m. 1. (borsa) Comission que lo vendèire à descubèrt paga au prestaire dei titols. 2. (borsa) Escart entre lu cors de doi operacions borsieri bessonadi, quora lo cors de l'escadença mai avesinada es superiora à la mai alunhada. 3. Distància maximala fins a la quala un engenh volant si pòu pausar à respièch dau ponch d'arribada ideal.

deponent, a adj. e n.m. (gram.) *Vèrbo deponent*: Qu'a una flexion passiva e un sens actiu.

depòner vt. Depauar.

deportacion n.f. 1. (dr. pen.) Pena politica perpetuala, qu'exiliava un condamnat dins un luèc determinat. 2. Internament dins un camp de concentracion situat dins una region alunhada ò à l'estrangier. Var.: **desportacion**.

deportament n.m. 1. Fach d'estre deportat, per un veïcule. 2. Marrit comportament; Sin.: **bagassaria**.

deportança n.f. (tecn.) Portança negativa.

deportar vt. (depoarti) 1. Condamnar à la deportacion. 2. Mandar en deportacion. 3. Destornar de la sieu direcccion (un veïcule en movement). Var.: **desportar**. ♦ **si deportar** v.pr. Si destornar de la sieu direcccion, en parlant d'un veïcule en movement.

deportat, ada n. 1. Persona condamnada à la deportacion. 2. Persona internada dins un camp de concentracion dins una region alunhada ò à l'estrangier. Var.: **desportat, ada**.

deposicion n.f. 1. Declaracion d'un testimòni; testimoniança. 2. Accion de depauar (un soberan, un dignitari); pena qu'enebisce definitivament a un eclesiastic li denhetats e li foncions estacadi au sieu ordre.

deposicion n.f. (b.-a.) *Deposicion de Crotz*: Representacion dau Crist moart estendut au pen de la Crotz.

depositar vt. Faire un depaus.

depositari, ària n. Persona à cu un depaus es estat remés. ◇ (fig.) Persona à cu quauqua ren es estat confidat: *Èstre lo depositari d'un secret*. ◇ (com.) Intermediari à cu li mèrc son confidadi, per fin que li vende per lo còmpte dau sieu proprietari.

depòsiti n.m. Depaus.

depòst, a adj. Depauat.

depòst n.m. Depaus.

depravacion n.f. Corrupcion, aviliment.

depravant, a adj. Que deprava.

depravar vt. 1. Alterar, gastar (lo gust). 2. Pervertir, corrompre.

depravat, ada adj. Alterat, faussat, en parlant dau gust. ♦ adj. e n. Corrot, gastat: *Una societat depravada*.

deprecacion n.f. (relig.) Preguiera facha per destornar una mauparada ò per obtenir una favor.

depreciatiu, iva adj. Deprecatori.

deprecatori, òria adj. Relatiu à la deprecacion; que sièrve à la deprecacion. Var.: **depreciatiu**.

deprèci n.m. Deprecacion.

depreciacion n.f. Accion de depreciar; lo sieu resultat; fach de si depreciar. Var.: **deprèci**, despreciacion.

depreciaire, airtiz adj. Que deprècia. Var.: **despreciaire**.

depreciar vt. (*deprèci*, classic *deprècii*) Diminuir la valor de; desvalorisar. 2. Sotestimar. Var.: **despreciar**. ♦ **si depreciar** v.pr. Perdre de la sieu valor.

depreciatiu, iva adj. Que tende à depreciar; pejoratiu. Var.: **despreciatiu**.

depredacion n.f. (sobretot au plural) 1. Raubarici, accompanhat de destruccion. 2. Damatge causat ai bens dei autres, au ben public. Sin.: **bregalh**.

predator, tritz adj. e n. Que comete de depredacions. Sin.: **bregalhier**.

depression n.f. 1. Partida en cròs en rapoart à una susfàcia: *Li depressions dau soal*. 2. (meteor.) *Depression (atmosferica)*: Massa atmosferica sota bassa pression (inferiora à 1015 ectopascals) e qu'es lo seti de movements ascendents. 3. (fis.) Pression inferiora à-n-aquela que si tròva à l'entorn. 4. *Depression (nervioa)*: Estat patologic de sofrença, marcat per una baissa dau sentiment de valor personala e de l'envuèia de viure. 5. (econ.) Recession, crisi economica.

depressiu, iva adj. Relatiu à la depression. ♦ adj. e n. Qu'a tendença à la depresion nervioa.

depriment, a adj. 1. Que rende deble: *Fa un temps depriment!* 2. Que rende triste, pessimista. Sin.: **aflaquissent, desmoralisant, desanant, anequelissent**.

deprimir vt. e vi. Deprimir.

deprimir vt. 1. Abaissar, enfonsar (una susfàcia). ◇ (econ.) Faire baissar: *L'actualitat fa deprimir la Borsa*. 2. Abatre (quauqu'un) fisicament ò moralament, li lever l'energia, lo moral. ♦ vi. (fam.) Èstre abatut, faire de depression. Var.: **deprímer**.

deprimit, ida adj. e n. Que sofrisse de depression.

deprimogène, a adj. Que congrella una baissa de pression.

deprimomètre n.m. Aparelh per mesurar li variacions de pression.

de profundis n.m. (mòts latins) Seten saume de la penitència, que si recita dins la preguiera per lu moarts.

depuracion n.f. Accion de depurar; lo sieu resultat. Var.: **depurament**. Sin.: **purificacion**.

depurament n.m. Depuracion.

depurar vt. Rendre (quauqua ren) pur ò mai pur; epurar. Sin.: **purificar**.

depuratiu, iva adj. e n.m. (med.) Qu'a la proprietat de depurar l'organisme; purgatiu, diuretic.

depurgatge n.m. Epuratge.

deputacion n.f. 1. Fach de mandar de personas encargadi d'una mission; aqueli personas. 2. Foncion de deputat.

deputar vt. Mandar (quauqu'un) coma deputat; delegar, mandatar. Sin.: **missionar**.

deputat, ada n. 1. Persona mandada en mission; delegat, ambassador. 2. Membre d'una assemblada electiva, especialament d'una assemblada legislativa elegida au sufragi universal.

derby n.m. 1. Granda corsa de cavaus que si corre cada an à Epsom (Grand-Bretanya). 2. Confrontacion esportiva entre equipas vesini: *Lo derby Niça-Mónegue*.

dereliccion n.f. (lit.) Estat d'abandon e de solitudia morala completa.

derenada n.f. Desrenada.

derenar vt. Desrenar.

derision n.f. Trufaria mespresanta, desdenhoa.

derisòri, òria adj. 1. Que suscita de derision. 2. Pichin, sensa gaire d'importança: *Una aumentacion derisòria*. Sin.: **ridicule, escars**.

derisòriament adv. D'un biais derisòri.

deriva n.f. 1. Fach de derivar sota l'accion dau vent ò dau corrent, per una nau, un avion. Sin.: **escatament**. ◇ *Anar, èstre à la deriva*: Non èstre plus dirigít, anar au fieu de l'aiga. – (fig.) Si laissar anar sensa reagir. 2. (mar.) Mena d'aleta verticala immersida per limitar la deriva d'una nau. 3. Part fixa de l'empenatge d'un avion. 4. (mil.) Desplaçament angulari de l'afustatge d'un canon per anullar l'efècte de la deriva. 5. *Deriva dei continents*: Desplaçament relatiu dei massas continentali. Var. (toi lu sens): **desriba**.

derivable, a adj. (mat.) *Foncion derivable*: Qu'admete una derivada en un ponch ò dins un interval.

derivacion n.f. 1. Accion de destornar un cors d'aiga; lièch artificial dont s'escorre l'aiga destornada. 2. Accion de destornar la circulacion rotiera, ferroviària, etc.; via que sièrve à destornar la circulacion. 3. (med.) Destornament de liquides organics dau sieu circuit normal. 4. (electr.) Connexion au mejan d'un conductor,

derivada

dich *derivat*, entre doi ponchs d'un circuit. ◇ *En derivacion*: Si di de circuits electricis ò magnetics dispausats per fin de partir en doi lu corrents ò lu flux. Contr.: **en parallèle**. 5. (ling.) Creacion d'una novèla unitat lexicala (lo derivat) en ajustant un prefixe ò un sufice à una basa. 6. (mat.) Calcul de la derivada d'una foncion. 7. (mil.) Desplaçament d'un projectile per rapoart au plan de tir, en rason de la sieu rotacion.

derivada n.f. (mat.) Limit, se n'i a un, dau rapoart dau creis d'una foncion au creis correspondent de la variabla, quora aqueu darrier rapoart tende vers zero. Sin.: **nombre derivat**. Var.: **desribada**.

derivar vt. 1. Destornar dau sieu cors: *Derivar un fluvi*. 2. Establir una comunicacion electrica au mejan d'un circuit derivat. ♦ vt. ind. (*de*) 1. Venir de: *Toi lu sieus problemes derívon dau marrit temps*. 2. (ling.) Provenir de: *Un verbo que deriva d'un nom*. Var.: **desribar**.

derivar vi. 1. S'escartar de la sieu direccio. 2. Anar à la deriva sota l'accion dau vent, d'un corrent, en parlant d'una nau, d'un avion. Var.: **desribar**. Sin.: **escatar, desarribar**.

derivat, ada adj. 1. Que vèn d'una derivacion. 2. (electr.) *Corrent derivat*: Corrent electric que passa per una derivacion. 3. (coregr.) *Posicion derivada*: Posicion dins la quala un pen solet es à plat, mé la camba liura auçada, plegada ò non. Var.: **desribat, ada**.

derivat n.m. 1. (quim.) Còrs obtengut au mejan de la transformacion d'un autre. 2. (ling.) Mòt que vèn d'un autre per derivacion. Var.: **desribat**.

derivatiu, iva adj. (grm.) Que sièrve à formar de derivats: *Un sufice derivatiu*.

derivatiu n.m. Cen que destorna l'esperit dei sieu preocupacions. Sin.: **escampa**.

dèrma n.m. (anat.) Teissut que constituisse la jaça profonda de la pèu.

dermanissa n.f. Acarian pichon, parasit dei auceus e dei ratapinhatas que pòu passar à l'òme.

dermaptèr n.m. *Dermaptiers*: Ordre d'insèctes trissaires nuechencs enclausant entre autres li estoiretas.

dermatiti n.f. Dermiti.

dermatobia n.f. Mosca cuteribridata d'Amèrica tropicala que la sieu larva viu dintre la pèu de l'òme dont provòca un fleumon mortal.

dermatodècte n.m. Acarian foarça pichon, parasit superficial dau bòu e dau cavau.

dermatofit n.m. Fong microscopic parasit de la pèu que dona la rasca.

dermatoglife n.m. (antrop. fis.) Dessenh que si forma sus la pèu à l'extremitat dei membres.

dermatologia n.f. Partida de la medecina que s'entrèva dei malautias de la pèu.

dermatologista n. Dermatològue, òga.

dermatològue, òga n. Mètge especialisat en dermatologia. Var.: **dermatologista**.

dermatòma n.m. 1. Territori cutaneu ben definit que la sieu innervacion sensitiva es assegurada per una raïc comuna. 2. Aparelh que permete de decopar de pelliculas fini de pèu previsti per estar ensertidi.

dermatomicòsi n.f. Autre nom de la rasca.

dermatomiositi n.f. Malautia que tòca à l'encouپ la pèu e li muscles, sovent associada à un cancre visceral.

dermatoptèr n.m. *Dermatoptiers*: Sota-òrdre dei mamifèrs insectivòres de que lu galeopitècs; Var.: **dermoptèrs**.

dermatoptic, a adj. Si di de la reaccion à la lutz dei bestias desprovesidi d'organes visuals aparents.

dermatòsi n.f. Tota malautia de la pèu.

dermèst n.m. Pichin coleoptèr dei pels colorits qu'ataca li forraduras, lo fromai, lu cadavres....

dermic, a adj. 1. Dau dèrma. 2. Relatiu à la pèu en general; que s'aplica sus la pèu.

dermiti n.f. (med.) Afeccion inflamatòria de la pèu. Var.: **dermatiti**.

dermografia n.f. Reaccion de la pèu quora presenta un releu après èstre estada grafinhada ò frotada.

dermoïde, a adj. Que sembla la pèu. ◇ *Quist dermoïde*: Formacion quistica deuguda à una mauformacion embrionària de la pèu, magerment au coal ò à la cara.

dermoptèr n.m. Dermatoptèr.

dermotòp(e), a adj. Substança ò grèlh qu'an una afinitat per la pèu.

dermotropisme n.m. Caracteristicas d'un micròbis que si tancon electivament sus la pèu.

dernier, a adj. e n. (francisme) Darrier.

dernierament adv. Darrierament.

dernierenc, a adj. Darrierenc.

dèroga n.f. (italianisme) Derogacion.

derogacion n.f. Accion de derogar à una règla, una lèi, una convencion; lo sieu resultat. Var.: **dèroga**.

derogança n.f. (ist.) Fach de derogar; activitat que, practicada per un nòble, lo faïa derogar.

derogar vi. (*derògui*) 1. Enfràner una lèi, un usatge, una convencion. 2. (lit.) Mancar à (un principi de captenement, un usatge); enfràner. 3. (ist.) En França, sota l'Ancian Regime, mancar à la sieu dignitat, au sieu reng, en parlant d'un nòble.

derogatori, òria adj. (dr.) Que contén una derogacion, que n'a lo caractèr.

derrabidents n.m. (fam. pej.) Dentista.

derrabaire, airitz n. Arrancaire.

derrabar vt. Arrancar.

derric n.m. Fustatge metallic que supoarta lo sistema de foratge d'un potz de petròli. Var.: **derrick** (anglés). Sin.: **torre de foratge**.

derrick n.m. Derric.

dervís n.m. Membre d'una confraria mistica musulmana.

desabestir vt. (*desabestissi*) Faire perdre lo sieu caractèr bestial à.

desabilhar vt. Levar lu vestits à (quaqu'un), lu sieus ornamentals à (quaqua ren). Sin.: **desvestir, desfardar**.

♦ **si desabilhar** v.pr. Levar lu sieus vestits. Sin.: **si desvestir, si desfardar**.

desabilhat n.m. Vestit d'interior femenin leugier.

desabilhatge n.m. Accion de desabilhar, de si desabilhar; lo sieu resultat. Sin.: **desvestiment**.

desabitat, ada adj. Si di d'un luèc qu'a cessat d'estre abitat. Sin.: **inabitat, desertat**.

desabituar vt. (*desabitui*) Faire perdre una abitudà à. Sin.: **desacostumar**. ♦ si **desabituar** v.pr. (*de*) Perdre una abitudà. Sin.: si **desacostumar**.

desabituda n.f. Perda ò mancança d'abitudà. Sin.: **desacostumança**.

desabonament n.m. Accion de desabonar, de si desabonar.

desabonar vt. Faire cessar l'abonament de (quauqu'un). ♦ si **desabonar** v.pr. Faire cessar lo sieu abonament: *Mi siéu desabonat d'aquela revista*.

desabrivada n.f. Accion de desabrir. Sin.: **alentiment**.

desabrivamètre n.m. Aparelh indicant per lo biais d'una lectura dirècta sus un quadrant la desabrivada d'un mobile qu'alentisse.

desabrirar vt. Arrestar d'abrirar. Sin.: **alentir**.

desabús n.m. Fach d'estre desabusat. Sin.: **desencantament, desencant, maucoar, desenlusiment**.

desabusar vt. (lit.) Tirar (quauqu'un) dei sieus illusions; desencantar. Sin.: **desengagnar, desencantar, desenlusir**. ♦ si **desabusar** v.pr. Si desengagnar.

desabusat, ada adj. e n. Qu'a percut li sieu illusions; desencantat. Sin.: **desengagnar, desenlusit**.

desacidificacion n.f. Accion de desacidificar; lo sieu resultat.

desacidificar Traire l'aciditat d'una substància.

desacieracion n.f. Accion de desacierar; lo sieu resultat.

desacierar vt. Traire l'acieracion sus un produch au mejan d'un escaufatge ò d'una recuècha decarburanta per li donar li proprietats d'un fèrre sensa carbòni.

desacoblament n.m. 1. Accion de desacoblar; lo sieu resultat. 2. Desseparament voluntari ò accidental dei elements d'encarrament e en particular dei conducths de frens, sensa rompedura.

desacoblar vt. Separar (una cobla, un pareu). Var.: **descoblar**.

desacoblat, ada adj. Separat, en parlant de quauqua ren que formava un pareu. Var.: **descoblat**.

desacoblatge n.m. Accion de desacoblar; lo sieu resultat. Var.: **descoblatge**.

desacordar vt. (*desacòrdi*) 1. Destruíger l'equilibri, l'armonia d'un tot. 2. (mús.) Destruíger l'acòrdi (d'un instrument).

desacòrdi n.m. 1. Impossibilitat de s'entendre: *Li a un grand desacòrdi dins aquesta familia*. 2. Contradiccion, contraste: *Desacòrdi entre li paraulas e lu actes*. Var.: **desacordança**. Sin.: **mesacòrdi**.

desacostumança n.f. Fach de desacostumar, de si desacostumar; lo sieu resultat. Sin.: **desabituda**.

desacostumar vt. Faire perdre una abitudà à (quauqu'un). ♦ si **desacostumar** v.pr. Si desfaire d'una abitudà.

desacotar vt. (*desacòti*) Levar un acotador. Sin.: **desblocar**.

desacotatge n.m. Desblocatge.

desactivacion n.f. Accion de desactivar.

desactivar vt. 1. Suprimir l'activitat d'una substància corrosiva, radioactiva, etc.) 2. (tecn. e inform.) Tornar rendre inactiu.

desactivat, ada adj. Rendut inactiu.

desadaptacion n.f. Perda de l'adaptacion.

desadaptar vt. Faire que quauqu'un, quauqua ren non sigue plus adaptat à la sieu funcion, ai condicions dins li qual si tròva.

desadaptat, ada adj. Qu'a percut la sieu adaptacion; que non es plus adaptat ai condicions dau moment, dau mitan, etc.

desaeracion n.f. (tecn.) Evacuacion forçada de l'ària d'un liquide ò d'un mesclum pastós. Sin.: **desairejament**.

desaerar vt. Levar l'ària, lo gas de. Sin.: **desairejar**.

desaerat, ada adj. Qu'a subit una desaeracion. Sin.: **desairejat**.

desaeratge n.m. Accion de desaerar.

desafamar vt. Levar, apagar la fam. Sin.: **assadolar**.

desafeccion n.f. Perda de l'afeccion, de l'interès. Sin.: **desinterès, desamança, desamor**.

desafeccionar (si) v.pr. Perdre lo sieu interès (per quauqua ren). Sin.: si **despassoniar, si desinteressar**.

desafectacion n.f. Accion de desafectar.

desafectar vt. (*desafecti*) Retirar la sieu destinacion normala (à un luèc, un edifici).

desafectat, ada adj. Qu'a percut la sieu destinacion normala: *Un local desafectat*.

desaferentacion n.f. (psicol.) *Desaferentacion sociala*: Absenç d'estimulacion que vèn de l'environament social.

desafeutrimet n.m. (text.) Accion de desafeutrir la lana; lo sieu resultat.

desafeutrir vt. (*desafeutrissi*) (text.) Redreiçar e rendre parallèli li fibras de la lana, après cardatge ò tenchura.

desafilar vt. Demenir, traire lo talhent d'una lama. Sin.: **desamolar**.

desafilhar vt. Metre fin à l'afilhacion de.

desafitar vt. Cessar de fitar.

desafitament n.m. Accion de desafitar.

desaflorar vt. Desnivellar (tèrme de murador).

desaforcar vt. (mar.) Auçar l'àncora d'una nau dins la tòca de sarpar. Sin.: **desancorar, levar l'àncora, lo fèrre**.

desafrairar (si) v.pr. Si levar la paraula, venir enemic.

desagafar vt. Desganchar.

desagradablament adv. Desagradivament. Sin.: **desavenentament, tediosament, pegasament, fastidiosament, desplasentament**.

desagradable, a adj. Desagradiu. Sin.: **desavenent, contrariant, fotent, embestiant, tediós, pegós, fastidiós, secant, desplasent**.

desagradança n.f. Sentiment provocat per cen que non platz; subjècte de contrarietat; enuèi, cruci. Sin.: **desplaser, desavèni.**

desagradar vt. e vi. 1. Èstre desagradiu. 2. Ofensar. Sin.: **desplàser, desconvenir.**

desagradiu, iva adj. 1. Que causa una impression penoa, que desplatz. 2. Antipatic. Var.: **desagradable.**

desagradivament adv. D'un biais desagradiu.

desagrafar vt. Levar li agrafas de.

desagrat n.m. Descontentament.

desagreiar vi. (*desagrei*) Desplàser. Sin.: **desconvenir, desagradar.**

desagreiar vi. (*desagrei*) (mar.) Desgarnir una nau dau sieu armeg. Sin.: **despevelar.**

desagregacion n.f. 1. Separacion dei partidas assembladi en un tot; descomposicion, desintegracion: *Desagragacion de la pèira sota l'accion dau frèi.* 2. (econ.) Dissociacion de grandessas economici que precedentament èron agregadi.

desagregar vt. Produrre la desagregacion de. ♦ si

desagregar v.pr. Si descompauar, partir à tròç.

desaigar vt. 1. Desnegar. 2. Drenar.

desaigatge n.m. 1. Desnegatge. 2. Drenatge.

desaimantacion n.f. Accion de desaimantar; lo sieu resultat; fach d'estre desaimantat. Sin.: **desmagnetisacion.**

desaimantar vt. Suprimir l'aimantacion de. Sin.: **descalamitar.** Sin.: **desmagnetisar.**

desaimar vt. Arrestar d'aimar.

desairejar vt. Desaerar.

desairejat, ada adj. Desaerat.

desairejament n.m. Desaeracion.

desajaçar vt. Traire quauqu'un dau sieu lièch. ♦ si
desajaçar v.pr. Si tirar dau sieu lièch.

desajustament n.m. Accion, fach de desajustar. Sin.: **desjoncha, desjonta.**

desajocar vt. Faire cabussar de la sieu posicion dominanta.

desajustar vt. Desfaire (cen qu'èra ajustat). Sin.: **desjónher.**

desalar vt. (mar.) Desplaçar (una nau) en tirant sus lu sieus ormeges. Sin.: **salhar, tonejar.** ♦ si **desalar** v.pr. S'alunhar d'una posicion perilhoa, en parlant d'una nau.

desalenada n.f. 1. Sentiment d'entrava penosa per alenar. 2. Alenada malaisada. Sin.: (pop.) **bofaïssa.**

desalenar (si) v.pr. Perdre lo buf, l'alen. Sin.: si **despomonar.**

desalenat, ada adj. Que li manca l'alen.

desalienacion n.f. Cessacion, disparicion de l'alienacion sociala.

desalienar vt. Faire cessar l'alienacion de (quauqu'un), liberar.

desalinhament n.m. Accion de desalinar.

desalinar vt. Destruíger l'alinhament de.

desalterant, a adj. Que desaltèra. Sin.: **desassedant.**

desalterar vt. (*desaltèri*) Levar lo set (*de*). Sin.: **desassedar.** ♦ si **desalterar** v.pr. Beure per si faire passar lo set.

desalugadura n.f. 1. Desunion dei susfàcias articulari dei oàs. 2. Amputacion practicada au niveu d'una articulacion. Var.: **desmalugadura.**

desalugar vt. (*desalugui*) Desplaçar un membre, una articulacion de la sieu posicion normala. Var.: **desmalugar.** Sin.: **desarticular.**

desamança n.f. Desafeccion. Sin.: **desamor.**

desamar vt. Perdre l'amor per quauqu'un. Sin.: **desafeccionar.**

desamat, ada adj. Qu'a perdut l'amor, que non es plus aimat.

desambiguïsacion (-izacion) n.f. (lit.) Accion de desambiguïssar.

desambiguïssar (-izar) vt. (fig.) faire disparaïsser l'ambiguïtat de.

desamidonar vt. Levar l'amidon de. Var.: **desmidonar.**

desamidonatge n.m. Operacion que davanteja lo blanquiment dei teissuts de coton per n'en traire lu produchs amilaceus que contèn.

desamistat n.f. Absença d'amistat. Sin.: **enemistat.**

desamolar vt. (*desamoali*) Desafilar, destalhar.

desamor n.m. Desafeccion.

desamorat, ada adj. Desafeccionat; qu'a perdut l'amor.

desamorsar vt. (*desamòrsi*) 1. Levar l'amòrsa de: *Desamorsar una bomba.* Sin.: **desactivar.** 2. Interrompre lo funcionament d'un aparelh, d'una màquina (en particular d'una pompa, en interrompent la sieu alimentacion). 3. (fig.) Prevenir lo desenvolopament perilhos de: *Desamorsar un conflicte.*

desamorsatge n.m. Accion de desamorsar.

desamorenar vi. (alpinisme) Perdre la presa e cabussar.

desamparat, ada adj. Si di d'una nau que manòbra plus, que menaça de si prefondar.

desanament n.m. Fach de desanar, de si desanar. Sin.: **aflaquiment, anequeliment, defalhiment, defalhença.**

desanar vi. Defalhir: *Si sentir desanar.* ♦ si **desanar** v.pr. 1. S'aflaquir, s'anequelir. 2. Si descoratjar.

desanat, ada adj. 1. Aflaquit, anequelit. 2. Descoratjat.

desancar vt. (*desanqui*) Dislocar li ancas de, desmalugar li ancas de. ♦ si **desancar** v.pr. 1. Faire portar lo pes dau còrs sobre una camba soleta. 2. Caminar en ondejant.

desancorar vi. (mar.) Levar l'àncora. ♦ vt. (mar.) Auçar l'àncora d'una nau dins la tòca de sarpar. Sin.: **desaforcar, levar l'àncora, lo ferre.** Contr.: **donar fond, donar lo ferre, sorgir.**

desanelar vt. (*desanèli*) 1. Desjónher lu aneus. 2. Levar li anèlas dei pels.

desanhelar vi. (*desanhèli*) Non arribar au sieu tèrme en parlant d'una fea plena.

desanobrir vt. (*desanoblissi*) Levar lo caractèr nòble à (quauqu'un).

- desaparear** vt. (*desaparei*) Desacoblar. Var.: **desaparehar, desapariar.**
- desapariar** vt. (*desapari*, classic *desapàri*) Separar cen qu'èra en pareu. Var.: **desaparear**. Sin.: **desacoblar**.
- desaparéisser** vi. Disparéisser. Var.: **desparéisser**.
- desapareissut, uda** adj. Dispareissut. Var.: **despareissut**.
- desaparicion** n.f. Disparicion. Var.: **desparicion**.
- desapartença** n.f. Desseparament de teniments, de proprietats.
- desaplicacion** n.f. Mancança d'aplicacion.
- desaplicar (si)** v.pr. Cessar de s'aplicar.
- desaplicat, ada** adj. Que manca d'aplicacion.
- desapoderar** vt. Despoderar.
- desapoderat, ada** adj. Despoderat.
- desaprendre** vt. Desemparar. Var.: **desaprene**.
- desapropriacion** n.f. Fach de desapropriar, de si desapropriar.
- desapropriar** vt. Suprimir lo ligam que rendia pròpri à una destinacion, un usatge. ♦ **si desapropriar** v.pr. Laissar, abandonar la proprietat de.
- desaprovaracion** n.f. Accion de desaprovar; lo sieu resultat.
- desaprovaire, airitz** adj. Que desapròva: *Faire un gès desaprovaire*.
- desaprovar** vt. (*desapròvi*) Pas aprovar; blaimar, criticar: *Desaprovar un projècte*.
- desarborar** vi. (mar.) Perda d'un ò de mantu aubres en seguida au marrit temps ò dins lo debanar d'una batalha. Var.: **desauborar**.
- desarboratge** n.m. Accion, fach de desarborar. Var.: **desauboratge**.
- desarçonar** vt. 1. Faire vuar lu arçons à; faire tombar. Sin.: **desenselar**. 2. Desconcertar, embarrassar, confondre. Sin.: **dessasegar, trebolar, destubar, desvari**.
- desarenar** vt. Desensablar.
- desarengat, da** adj. Sin.: **desordenat**.
- desargentacion** n.f. Accion de traire l'argent contengut en d'uni matèrias. Var.: **desargentadura**.
- desargentadura** n.f. Desargentacion.
- desargentaire, airitz** n. Obrier encargat de desargentar un produch.
- desargentar** vt. 1. Levar l'argentadura (d'un objècte). 2. (fam.) Desprovedir (de sòus). Sin.: **desmonedar**.
- desargentat, ada** adj. (fam.) Sensa sòus. Sin.: **desmonedat**.
- desarmament** n.m. Accion de desarmar; lo sieu resultat. ♦ (mar.) Enlevament dau material de guerra e dei municions d'una nau de combat. Var.: **desarmejament**. ♦ Accion concertada per limitar o suprimir la fabricacion ò l'emplec dei armas.
- desarmant, a** adj. Que decoratja tot atac, tota critica, per la sieu candor, la sieu ingenuitat, la sieu gentilessa.
- desarmar** vt. 1. Levar la sieu arma, li sieu armas à (quauqu'un). 2. Destendre la moala de percussion (d'una arma de fuèc). 3. Adocir, faire cessar un sentiment violent. Sin.: **apagar, calmar, faire plegar**. 4. Desgarnir una nau dau sieu material e donar comjat au sieu equipatge. Var.: **desarmejar**. ♦ vi. 1. Redurre lu sieus armaments. 2. (fig.) Renonciar à un sentiment ostile; cessar, en parlant d'un sentiment parier. 3. (fig.) Cessar tota activitat: *Desarma pas!*
- desarmejament** n.m. (mar.) Desarmament.
- desarmonia** n.f. Mancança d'armonia, d'estetica; Sin.: **inarmonia**. Var.: **disarmonia**.
- desarmoniós, oa** adj. 1. Qu'es ren armoniós. 2. Desagradu à l'aurelha. 2. Desprovedit d'estetica. Sin.: **inarmoniós**.
- desarmoniosament** adv. D'una mena desarmoniosa. Sin.: **inarmoniosament**.
- desarnescar** vt. Levar l'arnesc à (un cavau, una persona).
- desarnescatge** n.m. Accion de desarnescar; lo sieu resultat.
- desarpiar** vt. (*desarpi*, classic *desàrpii*) Talhar li àripias d'un animau.
- desarquetar** vt. Sortir li saetas dau carcàs.
- desarrapar** vi. (mar.) Si destacar dau fond, en parlant d'una àncora. Var.: **desrapar**. ♦ vt. Levar quauqua ren qu'èra fixat.
- desarrapatge** n.m. Accion de desarrapar.
- desarrendament** n.m. Accion de desarrendar.
- desarrendar** vt. Faire cessar un arrendament.
- desarribar** vi. 1. Desbordar, versar. 2. (mar.) S'escartar de la banda d'una nau ò d'un desbarcador en parlant d'una embarcacion ò d'una autra nau.
- desarrimar** vt. Desfaire l'arrimatge de. Sin.: **desestivar**.
- desarrimatge** n.m. 1. Accion de desarrimar; lo sieu resultat. 2. Fach d'estre desarrimat. Sin.: **desestivatge**.
- desartar** vi. Desertar.
- desarticulacion** n.f. 1. Accion de desarticular; lo sieu resultat. 2. Fach d'estre desarticulat.
- desarticular** vt. (med.) 1. Faire sortir un oàsd de la sieu articulacion. Sin.: **desalugar**. 2. Amputar un membre dins l'articulacion. ♦ **si desarticular** v.pr. Assoplir à l'excès li sieu articulacions.
- desarticulat, ada** adj. Qu'a li articulacions tant sopli que sèmblon desalugadi.
- desassaborar** vt. Levar la sabor, lo gust. Sin.: **afadir**.
- desassasonar** vt. 1. Laurar foara de sason. 2. Cambiar l'òrdre dei assolaments.
- desassedant, a** adj. Desalterant.
- desassedar** vt. Levar lo set à. Sin.: **desalterar**.
- desassegurar** vt. 1. Cessar d'assegurar (quauqua ren). 2. Faire perdre l'assegurança (à quauqu'un), desconcertar, trebolar, desvari, destubar.
- desassemblar** vt. 1. Separar (li pèças d'un assemblatge). Sin.: **desmontar**. 2. (inform.) Durbir lu fichiers d'un programa per lo modificar.
- desassemblatge** n.m. Accion de desassemblar.
- desassimilacion** n.f. (fisiol.) Procès per lo quau de substàncias qu'un organisme a prealablament assimilat si separen d'aquel organisme e son eliminadi.
- desassimilar** vt. (fisiol.) 1. Produrre la desassimilacion. 2. Assimilar d'un biais incomplet.

desassociar vt. (*desassòci*, classic *desassòssii*) Rompre una associacion, li metre un tèrme.

desassortiment n.m. Fach d'estre desassortit; ensèms de causas mau assortidi.

desassortir vt. Destruir l'assortiment de. Sin.: **desapariar, desaparelhar**. ♦ si **desassortir** v.pr. Faire una mesaliança. Sin.: **si mesaliar**.

desastrat, ada adj. Pertocat per mancança d'astre. Sin.: **desfortunat, malastrat, desaventurat, desgraciat**.

desastre n.m. 1. Eveniment funèste, malur; conseqüències grèvi que n'en resúltan. Sin.: **malastrada, malasòrt, malaurança, calamitat, desfortuna, desgràcia, malafortuna, desaventura, mauparada**. 2. Gròssa desfacha militària. Sin.: **chaple**. 3. Roïna, falhida. 4. (fam.) Caua deplorabla, falhiment complet. Sin.: (pop.) **cagada, pastissada, revirau, falhida, revirament, malescaduda**.

desastrós, oa adj. Que constituisse un desastre, que n'a la caractèrs; catastrofic. Sin.: **malastrós, calamitosós, funèst(e)**.

desastrosament adv. D'un biais desastrós. Sin.: **malastrosament, calamitosament, malastrandament**.

desatelar vt. Levar l'atelatge. Sin.: **desligar, desjónher, desencarrar**.

desatelatge n.m. Accion de desatelar. Sin.: **desligament, desjoncha, desencarrament**.

desatencion n.f. Mancança d'atencion.

desatent, a adj. Que manca d'atencion.

desaubar (si) v.pr. Si desvelhar denant l'auba.

desauborar vi. (mar.) Desarborar.

desauboratge n.m. (mar.) Desarboratge.

desaurellhar vt. Talhar una ò doi aurellas. ♦ si **desaurellhar** v.pr. Perdre una aurella ò li doas.

desavançar vt. Passar davant, tocant una persona, passar davant dins l'espaci ò dins lo temps; Sin.: **davançar, davantejar, precedir, anticipar, rescompassar, despassar, escompassar, distanciar**.

desavantatge n.m. Cen que constituisse una inferioritat, un inconvenient, un prejudici. Sin.: **desavèni, entravadís**.

desavantatjar vt. Faire subir un desavantatge à. Sin.: **desfavorejar, prejudiciar, desfavorir**.

desavantatjós, oa adj. Que causa, pòu causar un desavantatge; prejudicable.

desavantatjosament adv. D'un biais desavantatjós.

desavenent, a adj. Antipatic. Sin.: **desagradable, desconvenent, desagradiu**.

desavenentament adv. Desagradablament.

desavèni n.m. Auvari: *Entirar de desavènis*. Sin.: **desagradança, desplaser**.

desvenir (si) v.pr. Si mancar dins lo comportament.

desaventura n.f. Infortuna. Sin.: **desastre**.

desaventurat, ada adj. Desastrat.

desaventurós, oa adj. Desastrós.

desaviadura n.f. 1. Accion de pervertir; estat de cen qu'es desaviat. Sin.: **pervertiment, perversion**. 2. Bagassaria.

desaviament n.m. Fach de desaviar.

desaviar vt. (*desavii*) 1. Destornar. Sin.: **desvirar, desviar**. ♦ Destornar dau dever, de la moralà. Sin.: **pervertir**. 2. Desconcertar. Sin.: **foaraviar, desassegurar**.

desaviat, ada adj. Desconcertat.

desavoacion n.f. 1. Refut de si reconóisser coma l'autor d'un acte, d'una paraula. ♦ *Desavoacion de paternitat*: Acte per lo quau l'espòs denega èstre lo pare de d'un enfant de la sieu frema. 2. Refut d'aprovar ò de contunhar d'aprovar quauqua ren ò quauqu'un. Sin.: **dedich**. 3. (psican.) Negacion.

desavoar vt. (*desavoï*) 1. Refudar de reconóisser coma sieu. Sin.: **desconfessar**. 2. Revenir sobre cen qu'est estat dich ò fach precedentament: *Desavoar una promessa*. Sin.: **desdire**. 3. Refudar, cessar de sosténir quauqu'un, quauqua ren; desaprovar.

desaxar vt. 1. Metre foara dau sieu axe: *Desaxar una ròda*. Sin.: **descentrar**. 2. Comprometre l'equilibri mental de; desequilibrar.

desaxat, ada adj. Sortit dau sieu axe.: Sin.: **descentrat**. ♦ adj. e n. Que sofrixe d'un desequilibri mental; desequilibrat. Sin.: **dessenat, foal, devariat**, (pop.) **falabrac, tardòc**.

desbacla n.f. 1. Desrota, falhiment. 2. Rompedura de la glaça en seguida au rescaufament de l'atmosfèra ò de l'aiga. Var.: **debacla**.

desbaclar vi. Si di d'un cors d'aiga que d'eu la glaça es rompuda e emmenada per lo corrent. Var.: **debaclar**.

desbadalhonar vt. Liberar dau sieu badalhon.

desbagatjar vt. e vi. S'en anar, laissar un luèc. Sin.: **plegar botiga, faire la mala**.

desbagolar vi. Vomir.

desbalaire, airitz n. Persona que desbala.

desbalançar vt. e vi. Faire rompre l'equilibri. Sin.: **desestabilisar (-izar), desequilibrar, descompensar**.

desbalar vt. 1. Sortir (una mèrc, un objècte, etc.) dau sieu embalatge. Var.: **desembalar**. 2. Metre en plaça sus un banc, per presentar (una mèrc). 3. (fam.) Cuntar, confidar sensa retenguda. Sin.: **vuar lo canèstre**. Var.: **desembalar**.

desbalatge n.m. 1. Accion de desbalar; cen qu'es desbalat. Var.: **desembalatge**. 2. Fach de presentar de mèrc forra-borra, espec. Dins una installacion provisòria. (fam.) Confession sensa retenguda.

desbanar vt. 1. Levar li banas. 2. Agantar un taur per li banas.

desbanastar vt. Vuar, descargar una banasta. Var.: **desbastrar**.

desbancar vt. (*desbanqui*) Metre (quauqu'un) à l'escart, l'escartar, levar (quauqu'un) dau mitan per li pilhar la plaça ò la donar à un autre.

desbancar n.m. Fach de desbancar quauau'un.

desbandada n.f. Fach de s'esparpalhar en desòrdre, desrota. Var.: **desbandament**. Sin.: **fugida**.

desbandament n.m. Desbandada.

desbandar vt. (lit.) Esparpalhar (una tropa). Sin.: desbrandar. ♦ si **desbandar** v.pr. (lit.) Rompre la fila, s'esparpalhar en desòrdre, en parlant d'una tropa.

desbaratar vt. Vendre à foarça boan pati, à estraça de mercat.

desbarbar vt. 1. Levar li salhidas de (una susfàcia metallica, etc.). 2. (agric.) Levar li barbas de (uni plantas) 3. Escodre li espigas d'una garba. Var.: **desbarbelar**. 4. (coïna) Alestir un peis en li levant li alas.

desbarbatge n.m. Accion de desbarbar. Var.: **desbarbelatge**.

desbarbelador, airitz n. Persona encargada de desbarbelar. ◆ n.m. 1. Aisina que sièrve de desbarbar lu metals. 2. Màquina que permete de desbarrassar lu grums d'òrdi, un còup complida l'escodeson.

desbarbetatge n.m. Desbarbatge.

desbarbolhar vt. Lavar, netejar, en particular la cara: *Desbarbolhar un pichon*. ◆ si **desbarbolhar** v.pr. Si lavar la cara; si lavar superficialament e rapidament.

desbarbolhatge n.m. Accion de desbarbolhar, de si desbarbolhar.

desbarcada n.f. 1. Cen que si desbarca en un còup solet. 2. Desbarcament.

desbarcaire n.f. Obrier que descarga li naus, lu engenhs ferroviaris e rotiers.

desbarcador n.m. Luèc en riba de mar ò d'un fluvi per lo desbarcament dei mèrc ò dei viatjaires.

desbarcament n.m. 1. Accion de desbarcar de mèrc, de passatgiers. Var.: **desbarcada, esbarc**. 2. Accion d'una persona que desbarca. 3. (mil.) Transpoart, entre li naus de guèrra e lo ribatge (generalament ocupat) de tropas, d'armas, de material.

desbarcar vt. 1. Faire calar à tèrra lu passatgiers; levar li mèrc d'una nau, d'un tren, d'un avion. 2. (fam.) Si desbarrassar de quauqu'un, l'escartar d'un emplec. ◆ vi. Quitar una nau, calar d'un tren, d'un avion. ◇ (fam.) Arribar en cò de quauqu'un, dins un luèc, sensa èstre asperat. ◇ (fam.) Pas èstre au corrent dei eveniments.

desbarcat, ada adj. e n. Que vèn de desbarcar. ◇ (fam.) *Aqueu es un desbarcat*: Un noveu vengut que non conoisse lu usatges dau luèc dont arriba.

desbardar vt. 1. Desbarcar, descargar de boasc de flotatge, de mèrc. 2. Desbastar (una sauma, un ae).

desbardatge n.m. Accion de desbardar; lo sieu resultat.

desbarlugar vt. Faire durbir lu uèlhs à quauqu'un. Sin.: **desemborniar, descilhar**. ◆ si **desbarlugar** v.pr. Durbir lu uèlhs. Sin.: si **descilhar, si desemborniar**.

desbarrar vt. Levar una barradura (d'una poarta, d'una fenèstra).

desbarràs n.m. 1. (fam.) Desliurança de cen qu'embarassava, de quauqu'un qu'embarassava: *Boan desbarràs!* Sin.: **bèla descarga**. 2. Luèc dont si méton à l'escart d'objèctes que non sièrvon. Sin.: **caforna, cafornon, chambron**.

desbarrassar vt. 1. Levar cen qu'embarassa. 2. *Desbarrassar quauqu'un*: L'ajudar à levar ò à depauar lu sieus vestits ò lu objèctes que portava en arribant. 3. *Desbarrassar (lo taulier)*: Levar li sobras, li sietas, etc. à la fin d'un past. Sin.: **desencombrar**. 4. Faire qu'una persona sigue liberada de la presença d'una autra ò de quauqua ren: *Aquò l'a desbarrassat d'un beu vici!* Sin.:

desliurar. ◆ si **desbarrassar** v.pr. Si desfaire de quauqua ren, s'alunhar de quauqu'un. Sin.: si **desencombrar, si desliurar**.

desbarrassiu, iva adj. Si di de quauqua ren que desbarrassa.

desbartassar vt. e vi. Levar dau mitan lo bartàs, lu entoascs, lu baranhàs. Sin.: **desromegar**.

desbartassatge n.m. Accion de desbartassar; lo sieu resultat. Sin.: **desromegatge**.

desbastar vt. Levar lo bast à (una sauma, un ae). Var.: **desembastar, desbastejar, desbardar**. Sin.: **desbardar**.

desbastat, ada adj. Que li an levat lo bast, en parlant d'una sauma.

desbastatge Accion de desbastar una bèstia (cavau, ae, muu).

desbastejada n.f. Accion de desbastejar.

desbastejar vt. Arrestar de faire portar lo bast à. Var.: **desbastar**.

desbastiment n.m. 1. Accion de desbastir; lo sieu resultat. Sin.: **demoliment, demolicion, desbastison**.

desbastir vt. (*desbastissi*) 1. Demolir. Sin.: **desfondre..** 2. Desfaire lo bastit (d'una cordura).

desbastison n.f. Demolicion. Sin.: **desbastiment**.

desbastissèire, eiritz n. Demolissèire.

desbatejada n.f. Accion de desbastejar. Var.: **desbatejament**.

desbatejaire, airitz adj. Persona que desbateja.

desbatejament n.m. Desbatejada.

desbatejar vt. Cambiar lo nom de: *Desbatejar una carriera*.

desbauçada n.f. Accion de desbauçar. Sin.: **cabussada**. Var.: **desbauçament**.

desbauçament n.m. Desbauçada.

desbauçar vt. 1. Faire cabussar dins un precipici. 2. (dr.) Debotar. ◆ vi. Cabussar dins un precipici. Sin.: **s'acantelar** (Luceram).

desbaucha n.f. 1. Recèrca à l'excès dei plasers sensuals. Sin.: **libertinatge, gorrinitge**. 2. (fig.) Abondança, excès: *Una desbaucha d'energia*.

desbauchaire, airitz adj. e n. Qu'incita à la desbaucha.

desbauchar vt. Incitar, menar à la desbaucha. ◆ si **desbauchar** v.pr. Si laissar anar à la desbaucha.

desbauchat, ada n. Que si laissa anar à la desbaucha.

desbauchatge n.m. Accion de desbauchar, de si desbauchar.

desbendament n.m. Desbendatge.

desbendar vt. Levar una benda à.

desbendatge n.m. Accion de desbendar. Var.: **desbendament**.

desberrir vt. (*desberrissi*) Metre en òrdre lu bèrris. Sin.: **penchenar**.

desbiaissat, da adj. e n. Si di de quauqu'un de maladrech, que saup pas si servir dei sieu mans. Sin.: **desgaubiat, maubiaussut**.

desbilhardament n.m. Accion de desbilhardar.

desbilhardar vt. Talhar una pèça de boasc ò una pèira per li donar una forma corba.

- desblestar** vt. Desmesclar, cardar.
- desblocar** vt. (*desblòqui*) 1. Tornar metre en movement (un mecanisme), dessarrar: *Desblocar lu frens*. Sin.: **desacotar**. 2. Levar un obstacle, una interdiccion: *Desblocar la circulacion*. Sin.: (pop.) **destapar**. ◇ *Desblocar lu prètz, lu salaris*: Permetre la sieu variacion.
- desblocatge** n.m. Accion de desblocar. Sin.: **desacotatge**, (pop.) **destapatge**.
- desbobinar** vt. Desrotlar (cen qu'èra en bobina). Sin.: **debanar**. ◇ (espec.) En electrotecnica, desmontar lu enrotlaments d'una màquina ò d'un aparelh tecnic.
- desboc** n.m. 1. Condush per dont s'escorre lo tròup-plen d'una resèrva, d'un estanh, etc. Sin.: **descargador**. 2. Luèc que reçaup lo tràup-plen. Sin.: **demai**. 2. Desbocament.
- desbocament** n.m. Sortida, eissida; fach de desbocar. Var.: **desboc, esboc, desembocament**.
- desbocar** vi. (*desboqui*) 1. Aparéisser d'un còup solet, en parlant d'una persona, d'una bèstia, d'un veïcule: *La veitura desboca sus la nacionala*. 2. (per ext.) Arribar dins un luèc mai larg: *Un carrairò que desboca sus una avenguda*. Var. (1 e 2): **desembocar, esbocar**. Sin. (2): **faire tèsta, donar sus**.
- desbolonar** vt. 1. Desfaire lu bolons de. 2. (fam. e fig.) Levar quauqu'un de la sieu posicion que semblava establiida e facha per durar. Sin. (2): **destituir, desmetre, revocar**.
- desbolonatge** n.m. Accion de desbolonar. Sin. (fig.): **destitucion, revocation**.
- desbondar** vt. (*desbondi ò desbòndi*) Fach de levar la bonda. Var.: **desbondonar**. ◆ si **desbondar** v.pr. Perdre la sieu bonda.
- desbonde** n.m. (com.) Excedent de mèrc.
- desbondonar** vt. Desbondar.
- desbonetar** vt. Levar lo bonet de quauqu'un. ◆ si **desbonetar** v.pr. Si levar lo bonet.
- desbòrd** n.m. (c. de f.) *Via de desbòrd*: Via que permete de cargar ò de descargar un tren directament entre lu vagons e de veïcules rotiers.
- desbordador** n.m. (mar.) Sòrta de croncin per desbordar, alunhar una embarcacion de la banda d'una nau.
- desbordament** n.m. 1. Fach de desbordar. 2. (fig.) Abondança, granda quantitat (de quauqua ren): *Un desbordament de bèli paraulas*. 3. (esports) Accion de passar à l'exterior, especialament au rugbi ò au balon: *Un desbordament sur la drecha*. 4. Fach d'estre despassat dins la sieu accion, espec. dins lo camp politic: *Lu socialistas son estats despassats sus la sieu seneca*. ◆ pl. Excès: *La manifestacion a conoissut de desbordaments*.
- desbordant, a** adj. 1. Que desbòrda. 2. Que non si pòu contenir, que si manifesta mé exaltacion, en parlant de quauqu'un, de quauqua ren, d'un sentiment.
- desbordar** vi. (*desbòrdi*) 1. Passar lu bòrds de (quauqua ren), s'espantegar en defoara dau sieu contenent: *La pinhata desbòrda*. Sin.: **versar, estraribar**. ◇ Sortir dau sieu lièch, en parlant d'un cors d'aiga. Sin.: **desarribar**. 2. Èstre plen, plus poder contenir que que sigue, en parlant d'un contenent. 3. (fig.) Si manifestar embé exuberança, en parlant d'uns entiment. ◆ vt. 1. S'estendre en là dau limit de quauqua ren. Sin.: **despassar**. ◇ *Desbordar un subjècte*: Sortir dei limits d'un subjècte. 2. *Desbordar quauqu'un*: L'acabar. 3. (mar.) Botar au larg (una nau). Sin.: **desribar**. 4. (mar.) Alunhar una embarcacion de la banda d'un nau. 5. *Levar lu bòrds de*: Desbordar un capeu. ◇ *Desbordar un lièch*: Retirar lu bòrds dei cubèrtas e dei lençous qu'èron ficats sota dau matalàs. ◆ vt. ind. (de) Manifestar (un sentiment, etc.) mé foarça: *Desbordar de gaug, de generositat*. ◆ si **desbordar** v.pr. Desfaire involontariamente lu lençous d'un lièch.
- desbordat, ada** adj. Qu'a tràup de travalh, qu'arriba plus à faire faça ai sieu obligacions.
- desbornar** vt. (*desbòrni*) 1. Delimitar. 2. Fixar (una mesura). 3. Exemptar d'una carga tràup foarta en la remplaçant per una autra mai leugiera. 4. (electr., inform.) Desbrancar, disconnectar.
- desborrament** n.m. Accion de desborrar un vegetal; espelida dei grèlhs de la vinha, dei aubres.
- desborrar** vt. 1. Levar la borra de. ◇ *Desborrar uan pipa*: N'en levar lo cendre de tabac. 2. (equit.) Donar lo promier adestrament à (un cavau). ◆ vi. Si durbir, en parlant d'un grèlh.
- desborratge** n.m. Accion de desborrar; lo sieu resultat.
- desborronar** vt. Desgrelhar.
- desborsament** n.m. Accion de desborsar.
- desborsar** vt. Pagar, despensar: *Desborsar una soma importanta*.
- desboscada** n.f. Esclarcida, dins un boasc, una seuva.
- desboscalhament** n.m. Accion de desboscalhar.
- desboscalhar** vt. Desboscar. ◆ si **desboscalhar** v.pr. Si desboscar.
- desboscalhat, ada** adj. Desboscat.
- desboscament** n.m. Accion de desboscar. Sin.: **eissartatge**.
- desboscar** vt. (*desboasqui*) Desgarnir (un terren, una region, etc.) dei sieus aubres, dei sieu seuvas. Var.: **desboscalhar, desbosquir, desgerbar**. Sin.: **eissartar, issartar**. ◆ si **desboscar** v.pr. Perdre lu sieus aubres, en parlant d'una montanya, d'una region.
- desboscat, ada** adj. Qu'a perdut lu sieus aubres, li sieu seuvas.
- desbosquir** vt. (*desbosquissi*) Desboscar.
- desbotar** vt. (*desbòti*) Retirar li bòtas à (quauqu'un).
- desbotar** vt. Tirar lo vin (d'una bota).
- desbotelhar** vt. Destapar (una botelha).
- desbotonar** vt. Desgatjar (un boton) de la sieu botoniera. ◇ *Desbotonar un vestit*: Lo durbir en desgatjant lu sieus botons. ◆ si **desbotonar** v.pr. Desbotonar lu sieus vestits.
- desbotonat, ada** adj. Que lu sieus botons son desgatjats dei botonieras.
- desbotonatge** n.m. Accion de desbotonar, de si desbotonar; lo sieu resultat.
- desbraçar** vt. Privar d'un ò dei doi braç. ◆ si **desbraçar** v.pr. Si revirar li mànegas.

desbraçat n.m. Auceu piscivòre dei encontradas antartiqui que lu sieus membres anteriors, inadaptats au vòl, si son tresmudats en nadarèlas.

desbraguatar vt. Desbraietar. ♦ **si desbraguatar** v.pr. Si desbraietar.

desbraiar vt. Levar li braias. ♦ **si desbraiar** v.pr. Si calar li braias.

desbraiat, ada adj. Mau vestit, m'ai vestits en desordre. Sin.: **gimbrat**.

desbraietar vt. Durbir una braieta. Var.: **desbraguatar**. ♦ **si desbraietar**: Durbir la sieu braieta. Var.: **si desbraguatar**.

desbrancament n.m. Accion de desbrancar, de disconnectar; lo sieu resultat. Sin.: **desconnexió**.

desbrancar vt. (*desbranqui*) 1. Interrompre lo brancament de. Sin.: **desconnectar**. 2. Rompre ò talhar de branças. Sin.: **rebrondar**. Var.: **esbrancar** (Luceram). 3. (c. de f.) Separar e mandar (de vagons) sus de vias de classament.

desbrancatge n.m. Accion de desbrancar un aubre. Sin.: **rebrondada, rebrondatge**. Var.: **esbrancatge**.

desbranda n.f. Desbandada.

desbrandar vt. Metre de monde en desbranda; faire fugir. Sin.: **desbandar**.

desbrenar vt. Desseparar lo bren de la farina. Var.: **esbrenar**. Sin.: **barutar, barutelar**.

desbrenatge n.m. Accion de desbrenar. Var.: **esbrenatge**. Sin.: **barutelatge**.

desbridar vt. 1. Levar la brida (d'un animau). 2. (cir.) Talhar li bridás de (un organe, una plaga). 3. (coïna) Levar lu estacs de (un rostit, una volalha). 4. Per un motor, li levar cen que n'en limitava la potència. Var.: **desbrilar**.

desbridatge n.m. Accion de desbridar; lo sieu resultat. Var.: **desbrilatge**.

desbrigalhament n.m. Accion de desbrigar. Var.: **esbrigalhament**. Sin.: **brigalhadís**.

desbrigar vt. (*desbrigui*) Metre en brigas: *Desbrigar de pan*. Sin.: **brigonejar, brigalhar, fresumar** (Luceram), **frominar, esbrigalhar**.

desbrilar vt. Desbridar.

desbrilatge n.m. desbridatge.

desbrocar vt. (*desbròqui*) Desfaire la brocadura (d'un libre). Var.: **desbrochar**.

desbrocatge n.m. Accion de desbrocar. Var.: **desbrochar**.

desbrochar vt. (*desbròchi*) Desbrocar.

desbrochatge n.m. Desbrocatge.

desbrolhament n. m. Aptitudà à si desbrolhar. Var.: **desembrolhament, finocharia**.

desbrolhar vt. 1. Desfaire de causas que son embrolhadi; tornar remetre en ordre. 2. Esclrcir, resòlver: *Desbrolhar un afaire*. Var.: **desembrolhar**. Sin.: **desmesclar, destrafegar, desentrafegar, desempachar**. ♦ **si desbrolhar** v.pr. (fam.) S'en sortir, si tirar d'afaire embé gaubi, sensa ajuda. Sin.: **si destrafegar, si desentrafegar, si desempachar, si desentortilhar**.

desbrossalhament n.m. Desbrossalhatge. Sin.: **desboscalhament, desboscament**.

desbrossalhar vt. 1. Talhar, arrancar li brossalhas de (un terren). Sin.: **desbartassar, desboscalhar**. 2. Començar à alestar, à estudiar (un afaire, un projècte).

desbrossalhatge n.m. Accion de desbrossalhar; lo sieu resultat. Var.: **desbrossalhament**.

desbrotar vt. Desgrelhar.

desbrugar vt. Talhar, lever lo bruc d'un terren.

desbudelar vt. (*desbudèli*) Esbudelar.

desbudgetisacion (-izacion) n.f. Fach de desbudgetisar; lo sieu resultat.

desbudgetisar (-izar) vt. Suprimir (una despensa budgetària) e curbir la carga correspondenta au mejan d'una autra forma de finançament.

desbulhir vt. Passar de liumes dins l'aiga bulhenta denant de lu coñar. Var.: **perbulhir**.

desbureucratizar (-izar) vt. Levar lo sieu caractèr burocratic à (un organisme, un tipe de societat). Var.: **desburocratizar**.

desburocratizar (-izar) vt. Desbureucratizar.

desburtar vt. Vuar un peis, lo netejar per lo coñar. Var.: **esburtar**.

desc n.m. Cavanhou redond provedit de doi manelhas.

descabestrar vt. (*descabèstri*) 1. Desmesclar. 2. Levar lo cabèstre. Sin.: **descadenar**.

descabestrat, ada adj. Exagerat, sensa limits, sensa retenguda: *Un liberalisme descabestrat*. Sin.: **desfrenat, descadénat**.

descacaçament n.m. Accion de descacar; lo sieu resultat. Sin.: **bandiment, bandison, faidiment, embandiment**.

descacaçar vt. Faire partir mé autoritat ò violència. Sin.: **foarabandir, embandir, (pop.) levar dau semenat, percaçar**.

descadaissar vt. Descatir.

descadaissat, ada adj. Descatit.

descadenar vt. 1. Levar li cadenas de. Var.: **desencadenar**. 2. Provocar: *Descadenar lu rires*. Sin.: **desganchar**. ♦ **si descadenar** v.pr. 1. S'emportar, s'embilar. Sin.: **s'enrabiar**. 2. Devenir violent (en parlant d'un sentiment, dei elements naturals).

descadenassar vt. Levar lo cadenàs de.

descadenat, ada adj. 1. Emportat, embilat. Var.: **desencadenat**. Sin.: **enrabiat**. 2. Violent: *La mar es descadenada*.

descadença (-éncia) n.f. 1. Començament de la roïna, perda de prestigie. Sin.: **tombada, caduda, davalada, cabussada**. 2. Fach de descaire, d'estre descadut, moralament ò socialament; estat d'abaissament dei facultats fisiqui ò intellectuali. ♦ (dr.) Perda d'un drech ò d'una foncion, à causa d'una formalitat ò d'una condicion pas satisfacha, ò en seguida d'una sancion: *La descadença dei drechs civics*. Var.: **decadença, descasença**.

descadençar (-enciar) (si) v.pr. Anar en descadença.

descendent, a

descendent, a adj. e n. En descadença. Var.: **decadent**. ◇ Si di d'artistas e d'escrivans pessimistas e marginals de la fin dau siècle XIX, davanciers dau simbolisme.

descadissar vt. Despotinar.

descafeïnar vt. Levar la cafeïna de.

descafeïnat, ada adj. Que li an levat la cafeïna. ◆ n.m. Cafè descafeïnat.

descaire vi. Cabussar à un reng, à un estat inferior. ◆ vt. Despossedir d'un drech, d'un privilègi. Var.: **descàser**. Sin.: **descalar**.

descaissament n.m. Accion de descaissar; la soma descaissada.

descaissar vt. 1. Sortir d'una caissa: *Descaissar de mèrc*. 2. Sortir de la caissa per pagar: *Descaissar una gròssa soma*. Var.: **desencaissar**.

descaisselar vt. (*descaissèli*) Levar li dents. Sin.: desdentar, esdentar.

descaisselat, ada adj. Esdentat.

descaladaire, airitz n. 1. Persona que descalada una carriera. Sin.: **desencaladaire**. Contr.: **encaladaire**. 2. Persona que participa à una susmauta, una revoltà. Sin.: **susmautier, revoltat**.

descaladar vt. Levar lo caladat d'una carriera. Var.: **desencaladar**. Contr.: **encaladar**.

descaladatge n.m. Accion de descaladar. Var.: **desencaladatge**.

descalaminar vt. levar la calamina de (una susfàcia metallica).

descalaminatge n.m. Accion de descalaminar; lo sieu resultat.

descalamitar vt. Desaimantar.

descalar vt. Descaire.

descalcarisador (-izador) n.m. Assuaudor. Sin.: assuaudador, docejaire.

descalcarisar (-izar) vt. Levar lo calcari de (l'aiga). Sin.: assuaudar, docejar.

descalcificacion n.f. 1. (med.) Diminucion dau taus de calci contengut dins l'organisme. 2. Diminucion de la fraccion calcària de (uni ròcas).

descalcificar vt. (*decalcifiqui*) Faire subir la decalcificacion à un organisme. ◆ **si descalcificar** v.pr. Èstre tocat de decalcificacion.

descalcificat, ada adj. Tocat de decalcificacion.

descalhar vt. 1. Faire venir liquide. Sin.: **liqueficar**. 2. Faire fondre de liquides calhats.

descalhatge n.m. Accion de descalhar. La sieu resulta. Sin.: **liquefaccion**.

descalotar vt. (*descalòti*) Desbarrassar de cen que recuérbe coma una calòta.

descamacion n.f. Desqüamacion.

descambaligar vt. Levar li cambaligas à quauqu'un.

descambar vt. Rompre li cambas. ◆ **si descambar** v.pr. Si rompre li cambas.

descamiar (si) v.pr. (*mi descamii*) Si levar la camia.

descamar vt. Desqüamar.

descaminar vt. 1. Faire descaire, diminuir. 2. Desrotar. ◆ **si descaminar** v.pr. Perdre lo sieu camin. Sin.: **si desviar, s'extraviar, si foaraviar**.

descampar vi. Preservar, sauvar. ◆ **si descampar** v.pr. Si sauvar.

descanilhar vi. Fugir.

descant n.m. (mús.) Melodia escricha en contrapontch, nòta per nòta, d'un cant donat e que va en movement contrari.

descantar vi. Èstre deçauput; abandonar lu sieus espèrs.

descantonar vt. Faire sortir dau sieu canton, dau sieu trauc. Sin.: **destoscar, destraucar**.

descapaironar vt. Levar lo capairon d'un auceu de caça.

descapant adj. Decapant.

descapar vt. Decapar.

descapatge n.m. Decapatge.

descapelada n.f. Saludacion.

descapelar vt. (*descapèli*) 1. Suprimir la part superiora. 2. (mar.) Levar un cordatge, una manòbra ja encapelats. ◆ **si descapelar** v.pr. Si levar lo capeu. Sin.: **si descurbir**.

descapelatge n.m. Accion de descapelar, de si descapelar.

descapitacion n.f. Decapitacion. Sin.: **escapitada**.

descapitalisacion (-izacion) n.f. Accion de descapitalisar; lo sieu resultat.

descapitalisar (-izar) vt. Faire baissar lo capital d'una entreprise; retirar tot ò partida dau capital que li èra investit.

descapitar vt. Talhar la tèsta. Sin.: **tèstacopar**. Talhar la cima. Sin.: **acimar**.

descapotable, a adj. Que la sieu capòta si pòu levar ò replegar, en parlant d'una veitura, etc.) ◇ *Veitura descapotable* ò *descapotable* n.f.: Veitura que la sieu capòta pòu èstre levada ò replegada.

descapotar vt. (*descapòti*) Levar ò replegar la capòta de (una veitura, etc.).

descapriciar (si) v.pr. Si laissar anar ai sieus capricis.

descapsulacion n.f. (cir.) Ablacion de la capsula d'una viscèra.

descapsulador n.m. Descapsulaire.

descapsulaire n.m. Instrument per levar li capsulas dei botelhas. Var.: **descapsulador**.

descapsular vt. Levar la capsula de.

descapsulatge n.m. Accion de descapsular (quaqua ren); lo sieu resultat.

descapuchar vt. Levar la sieu capucha à.

descapuchonar vt. Levar lo sieu capuchon à.

descaraçonar vt. Levar un escaraçon de. Sin.: **pareissonar, paisselar**.

descarar vt. 1. Caravirar. 2. Degalhar la cara de.

descarat, ada adj. Caravirat. Sin.: **afrós, orresc, laid, mostruós**.

descarbonatar vt. Levar l'anidride carbonic de (una substància).

descarboxilacion n.f. Reaccion au cors de la quala una molecula d'anidride carbonic es levada d'una molecula que contèn un gropo carboxile.

descarburacion n.f. Eliminacion de tot ò partida dau carbòni, en particulier d'un produch metallurgic.

descarburar vt. Efectuar la descarburacion de.

descarcassar (si) v.pr. (pop.) Si donar de mau per obtenir un resultat. Sin.: **si bolegar**.

descarcavelar (si) v.pr. Faire totplen d'esfoarç. Sin.: s'esperforçar, s'escagassar, s'afanar, s'esbraçar, si descarcassar.

descarceracion n.f. Desencarceracion. Var.: desincarceracion, **desencarceracion**.

descarcerar vt. (*descarcèri*) Accion de descarcerar, desencarcerar; desengatjar de monde embarrat dins un veïcül accidentat. Var.: **desincarcerar, desencarcerar**.

descaremar (si) v.pr. Sortir de la Quaresma, rompre l'abstinença de la Quaresma. Var.: **si desquaresmar**.

descarga n.f. 1. Accion de tirar m'una arma de fuèc ò à l'encouپ mé mai d'una arma: *Una descarga de fusiu.* ◇ Projectile tirat. 2. *Descarga electrica*: Fenomène que si produe quora un còrs electrisat perde la sieu carga. 3. Luèc dont si poàdon depauar li rementas. Sin.: **vuador**. 4. (arquit.) Fach de reportar la carga de maçonaria sobre de ponchs solides. ◇ *Arc de descarga*: Arc bastit dins lo plen d'un barri. 5. (dr.) Acte que desiura una persona d'una obligacion, d'una responsabilitat. ◇ *Testimoni à descarga*: Que testimònia en favor d'un acusat. ◇ *À la sieu descarga*: Per l'excusar, demenir la sieu responsabilitat.

descargada n.f. Descargament.

descargador n.m. Luèc previst per descargar de mèrc. Sin.: **desbarcador, trepador**.

descargaire n.m. 1. Obrier que carga e descarga li naus dins un poart, lu camions, etc. Sin.: **desbarcaire, camalo**. 2. (tecn.) Aparelh qu'anulla lu còups d'aret au moment de l'arrèst d'una turbina idraulica.

descargament n.m. 1. Accion de descargar (un veïcule, una nau, etc.) 2. Accion de descargar, de levar la sieu carga à (una arma, un projectile). 3. Accion de redurre ò d'anullar la carga electrica (d'una pila, etc.). Var.: **descargada**.

descargar vt. (*descargui*) 1. Desbarrassar (quauqua ren, quauqu'un) dau sieu cargament, de la sieu carga: *Descargar un camion.* ◇ Depauar en quauque luèc (de cauas transportadi): *Descargar de mèrc.* 2. Liberar quauqu'un d'una carga, d'una mission, d'una fioncion. 3. Redurre la responsabilitat de quauqu'un: *Descargar un acusat*. 4. (inform.) Telecargar. 5. Tirar m'una arma de fuèc. 6. Retirar la cartocha d'una arma, la carga d'una mina ò d'un projectile. 7. Redurre ò anullar la carga electrica de (una bateria, una pila, etc.). 8. Donar liure cors à (un sentiment): *Descargar la sieu ràbia sobre quauqu'un*. ◆ vi. Vuar lo sieu cargament. ◆ si **descargar** v.pr. Si vuar de la sieu carga, dau sieu cargament. ◇ *Si descargar de (quauqua ren)*: S'en liberar, n'en laissar la responsabilitat à d'autres. Sin.: **si desliurar, si liberar**.

descarnadura n.f. Amaigriment grandàs. Sin.: emaciacion.

descarnament n.m. Accion de descarnar; fach de si descarnar.

descarnar vt. Rendre descarnat; levar la carn à l'entorn dei oàs. Sin.: **despopar**. ◆ si **descarnar** v.pr. Devenir descarnat.

descarnat, ada adj. Maigre, qu'a plus que la pèu e lu oàs. Sin.: **emaciati**.

descarnassir (si) v.pr. Si desacostumar de manjar de carn.

descarradura n.f. Susfàcia obtenguda en levant l'aresta d'una pèira, d'una pèça de boasc, de metal, etc. Sin.: (fr.) **chanfren**.

descarrar vt. Talhar per formar una descarradura. Sin. (fr.): **chanfrenar**.

descartelisacion (-izacion) n.f. Accion de disòuver legalament un cartèl d'entreprises, de productors, etc.; lo sieu resultat.

descartelisar (-izar) vt. Desfaire (un sector economic, etc.) d'un cartèl, dei sieus cartèls.

descasençia n.f. Decadença. Var.: **descadença**.

descàser vt. e vi. Descaire.

descasut, uda adj. Que subisse una descasençia. Var.: **descadut**.

descatir vt. (*descatissi*) Sotametre (un teissut) à l'accion de la vapor per li far perdre lo sieu aspècte lustrat. Sin.: **descadaissat**.

descauç, a adj. Qu'a lu pens nuds. ◇ *Monge, carme descauç*: Carme de la reforma de santa Teresa, que va descauç dins li sieu sandalas.

descauça n.f. Mena de farandòla.

descauçament n.m. 1. Accion de si levar li cauçaduras. 2. Retractacion de la gengiva au colet de la dent. Var.: **descauçatge**.

descauçar vt. 1. Levar lu sieus soliers à (quauqu'un). 2. *Descauçar lu sieus esquís*: Lu levar. 3. Soterrar l'estòbla. 3. Sarclar lo pen d'una planta, d'un aubre, lo desgatjar. Var.: **descaucelar**.

◆ si **descauçar** v.pr. 1. Si levar lu soliers. 2. Si denudar à la basa de la part vesibla, en parlant d'una dent.

descauçatge n.m. 1. Descauçament. 2. Fach de descauçar, de descaucelar.

descaucelar vt. (*descaucèli*) Sarclar lo pen d'una planta, d'un aubre, lo desgatjar: *Descaucelar la vinha*.

descaucelatge n.m. Descauçatge.

descaudar vt. Faire venir frèi. Abaissar la temperatura Sin.: **refreiar, afreiolir**. ◆ si **descaudar** v.pr. Venir frèi, mai frèi. Sin.: **si refreiar, s'afreiolir**.

descauquilhar vt. Levar la cauquilha de; descloscar.

dexcavar vt. Faire sortir de foarça dau sieu emplaçament. Sin.: **descantonar**.

dexcavilhar vt. Levar li cavilhas de; destacar quauqua ren qu'era tengut au mejan de cavilhas.

descelament n.m. Accion de descelar. Sin.: **dessagelament**.

descelar vt. (*descèli*) 1. Rompre lo sageu de. Sin.: **dessagelar**. 2. Rompre, degalhar lo scelament de.

desceleracion n.f. Acceleracion negativa ò reduccion de la celeritat d'un mobile. Sin.: **alentiment**.

descelerar

descelerar vt. (*descelèri*) Ralentir, en parlant d'un mobile.

descenchar vt. Destesar ò levar la cenza.

descendaria n.f. 1. (min.) Galaria cavada en calant. 2. Plan inclinat per desplaçar lu materiaus. Sin.: **baissada, davalada**.

descendèire, eritz n. En ciclisme ò en esquí, esportiu especialista dei descentas. Sin.: **davalaire**.

descendèire n.m. Dispositiu emplegat per frenar li descentas en rapèl en alpinisme e en espeleologia.

descendença (-éncia) n.f. 1. Fach de tirar la sieu origina familiala de quauqu'un. 2. Ensèms d'aquelu que son eissits de quauqu'un; posteritat, linhatge.

descendent, a adj. 1. Que baissa: *Marea descendenta*.

◇ (mil.) *Garda descendenta*: Que laissa la plaça à la garda montanta. 2. *Linha descendenta*: Posteritat de quauqu'un.

descendent, a n. Persona considerada per rapoart ai sieu originas familiali.

descendre vi. 1. Calar, davalalar. 2. Intrar bruscament:

Lu policiers son descenduts dins un cafè. Sin.: **tombar**.

◆ vt. 1. Calar, davalalar: *Descendre un fluvi*. 2. Metre en bas. ◇ *Descendre pen en tèrra*: Metre pen en tèrra. 3. (fam.) Abatre; assassinar. ■ Cau notar que *descendre* e toi lu mòts de la mema familia non son gaire emplegats en niçard.

descenduda n.f. Descenta.

descenta n.f. 1. Accion de descendre, d'anar d'aut en bas. Var.: **descenduda**. Sin.: **davalada, davalament**. 2. Calada. 3. *Descenta de polícia*: Intervencion rapida dei policiers dins un luèc donat, per una verificacion d'identitat ò per lu besonhs d'una enquista. 4. *Descenta de lièch*: Pichin tapís plaçat au pen d'un lièch. Sin.: **tapís de lièch**.

descentralacion n.f. Excentracion.

descentralisacion (-izacion) n.f. Sistema d'organisacion dei estructuras administrativi de l'Estat qu'acòrda de poders de gestion e de decision à d'organes autònòmes regionals ò locals (collectivitats localas, establiments publics).

descentralisare (-izare), airitz adj. e n. Relatiu à la descentralisacion. ◆ n. Partidari de la descentralisacion.

descentralisar (-izar) vt. 1. Operar la descentralisacion de. 2. Espantegar sus un territòri (d'administracions d'industrias, etc.) que si trovàvon dins un meme luèc, especialament dins la capitala.

descentrament n.m. 1. Accion de descentrar (quauqua ren); lo sieu resultat. Sin.: **excentracion**. 2. (opt.) Defaut d'alinhament dei centres dei lentilhas. 3. (fot.) Mecanisme que permete de descentrar l'objectiu d'un aparelh fotografic. 4. Excentrament.

descentrar vt. 1. Desplaçar lo centre de (quauqua ren) ò desplaçar (quauqua ren) per rapoart à un centre, à un axe. Sin.: **excentrar**. 2. (opt.) Afectar d'un descentrament (un sistema optic, li lentilhas que lo compauon).

descentrat, ada adj. Excentrat.

descervelar vt. (*descervèli*) Destrúger ò levar lo cerveu de (un èstre viu). Var.: **decervelar**.

descervelatge n.m. Accion de descervelar; lo sieu resultat.

desceuclar vt. Levar un ceucle plaçat inicialament sus quauqua ren.

deschifrabla, a adj. Que pòu èstre deschifrat. Sin.: **espelucable**.

deschifrada n.f. Deschiframent. Sin.: **espelucada**.

deschiffraire, airitz n. Persona que deschifra. Sin.: **espelucaire, desencodaire**.

deschiframent n.m. Accion de deschifrar un tèxto escrich en clar ò codificat. Var.: **deschifrada**. Sin.: **espelucament, desencodatge**.

deschifrar vt. 1. Lièger, capir (un tèxto escrich d'un biais pas gaire legible, un tèxto codificat ò una lenga desconossuda): *Deschifrar un manescrich*. Sin.: **espelucar, desencodar**. 2. Lièger la música à promiera vista. 3. Capir, devinar quauqua ren d'escur.

deschifratge n.m. Accion de deschifrar la música.

descilhar vt. (lit.) *Descilhar lu uèlhs à quauqu'un (de quauqu'un)*: Li durbir lu uèlhs, li far vèire cen que non veia, cen que non volia vèire. Sin.: **desbarlugar**. ◆ si **descilhar** v.pr. Durbir lu uèlhs.

descimelar vt. Acimar. Sin.: **destestar**.

descindrador n.m. Aisina per descindrar.

descindrament n.m. Descindratge.

descindrar vt. 1. Desfaire li corduras d'un vestit per lo rendre mai ample. 2. (arquit.) Levar lu cindres establits per bastir un arc, etc. Var.: **descindriar**.

descindratge n.m. Accion de descindrar; lo sieu resultat. Var.: **descindrament**.

descindriar vt. (*descindri*, classic *descíndrii*) Descindrar.

desclapaire n.m. Persona que desclapa. Sin.: **dessosteraire**.

desclapar vt. Traire quauqu'un ò quauqua ren cubèrt de tèrra ò de pèiras. Sin.: **dessosterrar, desenterrar**.

desclapatge n.m. Accion de desclapar. Sin.: **dessosterrament, desenterrament**.

desklassament n.m. Accion de desklassar (quauqua ren, quauqu'un); lo sieu resultat. Sin.: **despostament**.

desklassar vt. 1. Metre en desòrdre lo classament de. 2. Faire passar dins una categoria considerada inferiora. Sin.: **despostar**. 3. Descreditar.

desklassat, ada adj. Passat à un reng, un estatut inferior. ◇ Si di especialament d'una mèrç qu'a quauqui deca que la fan vendre à-n-un prètz mai bas: *Un negòci de porcelana desklassada*.

desclaure vt. 1. Durbir. 2. Faire sortir lo bestiari. Var.: **desenclaure**. Sin.: **desclavar**.

desclausonament n.m. Accion de desclausonar; lo sieu resultat.

desclausonar vt. Desbarrassar dei parets, dei separacions qu'empàchon ò complícon la comunicacion, la circulacion dei ideas ò dei personas, etc.: *Desclausonar lu servicis administratius*.

desclavar vt. Desclaure; durbir (una poarta clavada).

- desclavelar** vt. Desfaire (cen qu'es clavelat).
- desclavetar** vt. Desfaire (cen qu'èra tengut per una claveta, per de clavetas).
- desclic** n.m. Bosin sec que fa un mecanisme (per ex. un interruptor). Var.: **descliquetada**.
- descliquetada** n.f. Desclic.
- descliquetar** vt. Accionar (un mecanisme que fa un pichin bosin sec).
- descliquetatge** n.m. Accion de descliquetar.
- desclorurar** vt. Desbarrassar dau sieu clorure.
- descloscar** vt. Levar la gruèlha de (una amèndola, etc.). Sin.: **desgrulhar**.
- desclucir** vt. Faire perdre l'envuèia de coar à (una galina, etc.).
- descoar** vt. [desk'u'a] (*descoï*) Levar la coa de (un animau).
- descoar** n.m. Desgust.
- descoat, ada** adj. Qu'a percut la sieu coa.
- descoat** n.m. *Descoats*: Superòrdre d'anfibis que pèrdon la coa à l'atge adulte, coma la granolha. Sin.: **anors**.
- descoblar** vt. Desacoblar.
- descoblat, ada** adj. Desacoblat.
- descoblatge** n.m. Desacoblatge.
- descòble, a** adj. 1. Que forma una seria incompleta. 2. Qu'es separat d'un ensèms (pareu ò seria).
- descocar** vt. (*descòqui*) 1. Mandar (un projectile) m'un arc, etc. Sin.: **desparar**. 2. Mandar, adreiçar, embé ostilitat: *Descocar de marridi paraulas*. 3. (metall.) Sortir una pèça de fondaria dau mòtle dont es estada colada.
- descocatge** n.m. (metall.) Accion de descocar.
- descoconada** n.f. Descoconatge.
- descoconaire, airitz** n. Persona que cuèlhe lu cocons de manhans.
- descoconar** vt. Culhir lu cocons de manhans.
- descoconatge** n.m. Accion de culhir lu cocons de manhans. Var.: **descoconada**.
- descodaire** n.m. Dispositiu de descodatge automatic que permete de recevre d'unu programas de television ò d'avèr accès à d'unu servicis. Var.: **desencodaire**.
- descodaire, airitz** n. Persona que descòda. Var.: **desencodaire**.
- descodar** vt. (*descòdi*) Tradurre, deschifrar (un messatge, un tèxto codificat). Var.: **desencodar**. Contr. **encodar**.
- descodatge** n.m. Accion de descodar; lo sieu resultat. Var.: **desencodatge**.
- descodenar** vt. Desbarrassar de la codena.
- descodificacion** n.f. Accion de descodificar; lo sieu resultat.
- descodificar** vt. (*descodifiqui*) Suprimir ò modificar una codificacion establida.
- descofament** n.m. Fach de descofar. Var.: **descoifament**.
- descofar** vt. Metre en desòrdre, mesclar lu bèrris qu'èron coifats. Var.: **descoifar**. Sin.: **despenchenar**.
- descofrar** vt. (*descòfri*) Levar lo cofratge d'un obratge de betum après durciment. Var.: **desencostrar**.
- descofratge** n.m. Accion de descostrar; lo sieu resultat. Var.: **desencofratge**.
- descoifament** n.m. Descofament.
- descoifar** vt. Descofar.
- descoladura** n.f. Descolestat.
- descolar** vi. (*descòli*) 1. (aeron.) Laissar lo soal, en parlant d'un avion, etc. Sin.: **s'enlairar**. 2. (fig.) Si desenvolar, sortir de la stagnacion, dau sotadesvelopament. Sin.: **s'aviar, s'enaurar**.
- descolarisacion (-izacion)** n.f. Accion de descolarisar, de si descolarisar; lo sieu resultat.
- descolarisar (-izar)** vt. 1. Retirar de l'escòla (un enfant en atge de li anar). 2. Levar au sistema escolari lo monopòli de l'instruccio. ♦ **si descolarisar** v.pr. Cessar d'anar à l'escòla, en parlant d'un enfant.
- descolat, ada** adj. Que presenta una descoladura.
- descolatge** n.m. (aeron.) Accion de descolar. Sin.: **enlairament**.
- descolerar** vi. (*descolèri*) Cessar d'estre embilat.
- descoletadoira** n.f. Decoletadoira.
- descoletaire, airitz** n. (tecn.) Decoletaire, airitz.
- descoletar** vt. Decoletar.
- descoletat** n.m. Decoletat. Var.: **descoladura**.
- descoletat, ada** adj. Decoletat, ada.
- descolonisacion (-izacion)** n.f. Accion de descolonizar; situacion que n'en resulta.
- descolonisar (-izar)** vt. Acordar l'independència à una colonia, li autrejar l'estatut d'Estat.
- descoloracion** n.f. 1. Accion d'esclarcir la color naturala dei bèrris. 2. Disparicion ò alteracion de la color de quauqua ren. Var.: **descoloriment**.
- descolorant, a** adj. e n.m. Si di d'una substància que descolora. Var.: **descolorent**.
- descolorar** vt. Alterar, escafafar, esclarcir la color de. Var.: **descolorir**.
- descolorat, ada** adj. Que la sieu color es estada alterada ò escafada. Var.: **descolorit**.
- descolorent, a** adj. e n.m. Descolorant.
- descoloriment** n.m. Descoloracion.
- descolorir** vt. (*descolorissi*) Descolorar.
- descolorit, ida** adj. Descolorat.
- descomandar** vt. Anullar (una comanda, un rescòntre, una convidacion, etc.). ♦ **si descomandar** v.pr. Anullar un rescòntre, etc.
- descomodament** adv. D'un biais descomòde.
- descomodant, a** adj. Que descomòda.
- descomodar** vt. (*descomòdi*) Causar d'embarràs, un malèstre fisic à: *L'odor de la cigarreta mi descomòda*. Sin.: **incomodar, geinar**.
- descomòde, a** adj. 1. Que non es d'un usatge aisat: *Un autís descomòde*. 2. Que causa d'embarràs: *Un orari descomòde*. ♦ (dr.) *Establiments descomòdes, insalubres e perilhós*: Establiments industrials que lo sieu funcionament presenta de trebolicis greus per lo vesinatge e son sotamés à una reglamentacion administrativa. Sin.: **incomòde, malaisat**.
- descomoditat** n.f. Caractèr de cen qu'es descomòde. Sin.: **incomoditat, gèina**.

-
- descompanhar** vt. Separar.
- descompartir** vt. (*descompartissi*) Compartir. Sin.: **despartir, partejar, partir.**
- descompassament** n.m. Escompassament.
- descompassar** vt. Despassar. Var.: **escompassar.**
- descompauable, a** adj. Que si pòu descompauar.
- descompauaire** n.m. (biol.) Organisme (bacteria, fonge) qu'assegura la mineralisacion ò la transformacion en compòst.
- descompauar** vt. 1. Separar en lu sieus elements constitutius: *Descompauar l'aiga, descompauar un nombre en factors promiers.* 2. Alterar prefondament (una substància organica), faire poirir. 3. (fig.) Alterar, trebolar: *La paur descompaua lu trach de l'òme.* ♦ si **descompauar** v.pr. 1. S'alterar. 2. (fig.) S'alterar sota l'efècte d'una emocion intensa, d'una dolor violenta, en parlant de la fisionomia, dei trachsVar.: **descompòrre.**
- descompensacion** n.f. (med.) Estat patologic dins lo quau lu trebolicis deuguts à una foncion lesada son plus compensats per una adaptacion dei fonctions restadi sani.
- descompensar** vt. Sotametre à una descompensacion.
- descompensat, ada** adj. (med.) Sotamés à una descompensacion.
- descomplexar** vt. Faire perdre lu sieus complexes, la sieu timiditat à (quaqu'un).
- descomplexat, ada** adj. Qu'a percut lu sieus complexes, la sieu timiditat.
- descompòrre** vt. Descompauar.
- descomposicion** n.f. 1. Separacion de quauqua ren en lu sieus elements constitutius; analisi. 2. Alteracion d'una substància organica; putrefaccion. ◇ (fig.) Trebolici, alteracion prefonda.
- descompression** n.f. Supression ò diminucion de la pression. ◇ *Sostas de descompression:* Sostas que lu sotaires dévon respectar per evitar que lo retorn à la pression atmosferica non si fague troup rapidament.
- descomprimir** (*descomprimissi*) vt. Faire cessar ò baissar la pression de. ♦ vi. Si laissar anar, après un periòde d'angoissa, de travalh.
- descomptar** vt. (*descòmpti*) Sostraire (una soma) d'un còmpte, dedurre. Sin.: **desfalcar.**
- descòmpte** n.m. 1. Deduccions. Sin.: **desfalcacion, rebais.** 2. Descomposicion d'una soma pagada (ò que si deu pagar) en lu sieu elements de detalh.
- desconcentracion** n.f. 1. Accion de si desconcertrar; lo sieu resultat. 2. Fach de si desconcentrar. 3. (admin.) Sistema d'organisacion dei estructuras de l'Estat dins lo quau d'unu poders de decision son donats ai agents dau poder central plaçats sus lo territòri.
- desconcentrar** vt. 1. Faire baissar ò suprimir la concentracion de; esparpalhar. 2. Faire perdre la sieu desconcentracion à, distraire l'atencion de. Sin.: **desassegurar, desvariar.** ♦ si **desconcentrar** v.pr. Perdre la sieu atencion, la sieu concentracion; s'espantegar, s'esparpalhar.
- desconcentrat, ada** adj. 1. Que manca de concentracion.
- desconcertant, a** adj. Que desconcèrta.
- desconcertar** vt. (*desconcèrti*) Faire perdre la certitud, l'assegurança, per un acte, un comportament, de paraulas. Sin.: **descontenenciar, descontenenciar.**
- descondicionament** n.m. Accion de descondicionar; lo sieu resultat.
- descondicionar** vt. Desliurar d'un condicionament psicologic.
- desconeccion** n.f. Desconnexion.
- desconectar** vt. Disconnectar.
- desconexion** n.f. Desconnexion. Var.: **desconeccion, desconneccion.**
- desconfessar** vt. Desavoar.
- desconfessit, da** adj. Que si confessa pas pus.
- desconfida** n.f. 1. Falhiment total. Sin.: **desfacha, desbranda.** 2. (dr.) Situacion d'un debitor non comerçant que non pòu satisfaire lu sieus creanciers.
- desconfit, ida** adj. Descontenciat après un falhiment. Sin.: **desassegurat, desconcertat, desvariat.**
- desconflament** n.m. Desgonflament.
- desconflar** vt. Desgonflar.
- desconfoart** n.m. 1. Mancança de confoart. 2. Malèstre moral dins lo quau una persona ò un grope si si tròva. Sin.: **maucoar** (2).
- desconforme, a** adj. Qu'es pas en conformitat.
- desconformitat** n.f. Estat de cen qu'es desconforme.**descomfortable, a** adj. Que non es confortable.
- descomfortar** vt. (*desconfoarti*) Metre dins una posicion de malèstre.
- descongelacion** n.f. Accion de descongelar; lo sieu resultat. Var.: **descongelament.**
- descongelament** n.m. Descongelacion.
- descongelar** vt. (*descongèli*) Tornar portar (un produch congelat) à una temperatura ordinària.
- descongestion** n.f. Disparicion de la congestion.
- descongestionar** vt. 1. Faire cessar la congestion de. 2. (fig.) faire cessar l'encombrament de: *Descongestionar lo centre d'una ciutat.*
- descongierar** vt. Levar li congieras.
- desconhetar** vt. Desengatjar cen qu'es conhetat, blocat. Sin.: **desbloclar.**
- desconneccion** n.f. Desconnexion.
- disconnectar** vt. 1. Desmontar un racòrd brancat sus un aparelh, un tube; faire cessar una connexion electrica; desbrancar. 2. Separar (de causas connèxi). Var.: **desconectar.** Sin.: **desbrancar.**
- desconexion** n.f. Accion de disconnectar; lo sieu resultat. Var.: **desconexion, desconecion, desconeccion, desconneccion.** Sin.: **desbrancament.**
- desconoisença** adj. Fach de desconóisser, d'ignorar. Sin.: **mesconoisença.**
- desconoisent, a** adj. Ingrat.
- desconóisser** vt. Pas vèire li qualitats de (quaqua ren). Sin.: **mesconóisser.**
- desconoissible, a** adj. Transformat à-n-un ponch que non si pòu facilament reconóisser. Sin.: **mesconoissible.**
- desconoissut, uda** adj. e n. 1. Que non es conoissut. 2. Que non es reconoissut à la sieu valor justa.

desconsacrar vt. Faire perdre lo sieu caractèr sacrat
à: *Desconsacrar una glèia.*

desconseilar vt. Conselhar de non faire.

desconseillat, ada adj. Que vau mai evitar.

desconsentir vt. indir. Refudar de consentir à.

desconsideracion n.f. Perda de la consideracion; descrèdit. Sin.: **desonor**.

desconsiderar vt. Faire perdre la consideracion, l'estima; descreditar. Sin.: **desonorar, desestimar, descridar, desprear, mesprear, difamar, esperlengar, mesparlar, mesestimar.** ◆ si **desconsiderar** v.pr. Agir d'un biais que lu autres n'en pèrdon la consideracion que provàvon.

desconsignar vt. 1. Afranquir de la consigna: *Desconsignar una tropa.* 2. Retirar de la consigna: *Desconsignar una valisa.* 3. Remborsar la consigna de (un embalatge, una botilha, etc.).

desconsolacion n.f. Afliccion.

desconsolar vt. (*desconsòli*) Adolentir, afigir. ◆ si **desconsolar** v.pr. Si lamentar totplen. Sin.: **maucorar.**

desconsolat, ada adj. Afligit. Sin.: **maucorat,adolentit.**

desconstruccion n.f. En literatura, procediment per lo quau un ensèms esctructurat, espec. abstrach, es detalhat en lu sieu compauants; descomposicion analitica.

desconstrurre vt. (*desconstrui*) Operar la desconstruccion de.

descontaminacion n.f. Operacion que tempta d'eliminar ò de redurre lu agents e lu efèctes d'una contaminacion.

descontaminar vt. Faire la descontaminacion de.

descontenença (-éncia) n.f. Estat d'una persona desvariada.

descontenençar vt. Descontenenciar.

descontenenciar vt. (classic *descontenèncii*, corrent *descontenenci*) Desconcertar, desvariari. Var.: **descontenençar.** Sin.: **desassegurar.**

descontent, a adj. Maucontent.

descontentament n.m. Estat de quauqu'un qu'es pas content; Var.: **maucontentament, disagrat, insatisfaccion, desplaser.**

descontentar vt. Maucontentar.

descontinú, ua adj. 1. Que non es continú dins l'espaci: *Una linha descontinua.* Sin.: **irregular, irregulier, intermitent, interromput.** 2. Que s'interrompe, que non es regulier: *Un esfoarç descontinú.* 3. (mat.) Si di d'una foncion non continua. Var.: **discontinú.**

descontinuacion n.f. Interrupcion. Var.: **descontunhacion, descontunhacion.**

descontinuar vt. Interrompre. Var.: **discontinuar, descontunhar, discontunhar.**

descontinuitat n.f. Absença de continuitat. Var.: **descontinuitat.** Sin.: **descontunha.**

descontraccion n.f. 1. Accion de descontractar, de si descontractar. 2. Desinvoltura. Sin. (2): **apatia, desafeccion, flaques(s)a, noncalença.**

descontractant n.m. Substança qu'a lo poder de descontractar.

descontractar vt. 1. Faire cessar la contraccion, la rigiditat de: *Descontractar lu sieus muscles.* 2. Faire cessar la tension psiquica de (quaqu'un). ◆ si **descontractar** v.pr. Di destendre, faire baissar la sieu tension psiquica.

descontractat, ada adj. 1. (fam.) Destendut. 2. Que non es contractat. Sin.: **flac, flacós, noncalent, apatic.**

descontunha n.f. Descontinuitat.

descontunhacion n.f. Descontinuacion.

descontunhar vt. Descontinuar.

desconvenable, a adj. 1. Que va còntra li convenèncias; indecent. Var.: **desconvenient.** 2. Que desagrada. Sin.: **desagradable, desagradiu, desplasent.**

desconvencionar vt. Metre fin ai efèctes d'una convencion, en partic. d'una convencion que liga un mètge, un establiment de santat à la Seguretat sociala.

desconvenient, a adj. Que va còntra li convenèncias; indecent. Var.: **desconvenable.**

desconvenència (-éncia) n.f. 1. Caractèr de cen qu'es desconvenient. 2. Accion, paraula que va còntra li convenèncias.

desconvenir vi. (*desconvèni*) 1. Èstre desconvenent. 2. Desagradar. Var.: **disconvenir.** Sin.: **desplàser.**

desconvidar vt. Anullar una convidacion.

descopadura n.f. Decopadura.

descopaira n.f. Decopaira.

descopaire, airitz n. Persona que descopa. Var.: **decopaire.**

descopar vt. Decopar.

descopat, ada adj. Decopat, ada.

descopatge n.m. Decopatge.

descorant, a adj. Desgustant.

descorar vt. (*descoari*) Desgustar. Sin.: **escoare, faire escoare.**

descoratjaire, airitz adj. Que descoratja. Var.: **descoratjant, desencoratjaire, desencoratjant, des confortant.**

descoratjament n.m. Perda de coratge; desmoralisacion. Sin.: **mauhaar, desconfioart.**

descoratjant, a adj. Que descoratja. Var.: **descoratjaire.** Sin.: **maucorant.**

descoratjar vt. 1. Abatre lo coratge, l'energia, l'enavant de; desmoralisar. 2. Levar l'envuèia, lo desidèri (de faire ò de continuar quauqua ren). 3. Faire cessar, empachar: *Descoratjar la frauda.* Sin.: **maucorar, descorar, desencorar, des confortar.** ◆ si **descoratjar** v.pr. Perdre coratge.

descoratjat, ada adj. Qu'a perdut lo coratge, l'energia. Sin.: **maucorat, descorat, desencorat, des confortat.**

descòrd n.m. Descòrt.

descordança n.f. Discordança.

descordar vi. (*descòrdis*) Discordar.

descordant, a adj. Discordant.

descordar vt. (*descoardis*) Levar li coardas de.

descordelar vt. (*descordèli*) Destacar (cen qu'èra tengut per un laç).

descordi, a adj. En desacòrdi, contrari.

descordia n.f. (lit.) Desacòrdi violent entre de personas. Var.: **discòrdia**. Sin.: **desaligança, malamanha, zizània**.

descordurar vt. Desfaire (cen qu'èra cordurat).

descordurat, ada adj. 1. Que la sieu cordura es desfacha. 2. Que manca de ligams logics; incoherent. Sin.: **desordenat, illogic, inconsequent**.

descornament n.m. Fragment d'un objècte descornat; espaci qu'aqueu fragment rot laissa.

descornar vt. (*descòrni*) 1. Talhar, rompre, arrancar li còrnas d'un animau; li empachar de créisser: *Fa un vent à descornar un bòu*. Sin.: **desbanar**. 2. Degalhar un fuèlh, li pàginas d'un llibres, etc., en n'en replegant lo canton. Sin.: **acantilar**.

descornatge n.m. Accion, resultat de descornar un animau.

descoronament n.m. Accion de descoronar; lo sieu resultat.

descoronar vt. 1. Privar de la sieu corona. 2. Levar la part sobrina, la cima de: *Descoronar un aubre*.

descorós, oa adj. 1. Antipatic. 2. Que dona lo descoar.

descorpa n.f. Disculpacion. Sin.: **desculpa, desenculpacion, desenculpa**.

descorpar vt. Disculpar. Sin.: **desculpar, desenculpar**.

descors n.m. Discors.

descorsiu, iva adj. Discursiu.

descòrt n.m. Poesia medievala bastida m'una metrica e una melodia que càmbia d'una estròfa à una autra: «*Descortz es dictatz mot divers, e pot aver aytanta coblas coma vers*» (Rambaud de Vacairaç). Var.: **descòrd**.

descortegar vt. (*descortegui*) Despolhar.

descortés, esa adj. Que non es cortés. Sin.: **tagre, malestruch, malaprés, gojardàs, maucreat, desgaubiat, malensemhat, escreançat, rufe, pacan**.

descortesament adv. D'un biais descortés. Sin.: **maucreadament, desgaubiadament, rufament, escreançadament**.

descortesia n.f. Mancança de cortesia. Sin.: **maucreança, pacanaria, gojardaria, vilania**.

descortinar vt. Vuar lu escortins, ò esportins, dont li olivas li son estadi trissadi. Var.: **desportinar, escortinar, esportinar**.

descostelar vt. (*descostèli*) Rompre li coastas à. ♦ si **descostelar** v.pr. Si rompre li coastas.

descrassaire, airitz adj. Que descrassa.

descrassament n.m. Descrassatge.

descrassar vt. Levar la crassa. Var.: **desencrassar, descrassir**.

descrassatge n.m. Accion de descrassar; lo sieu resultat. Var.: **descrassament, desencrassament**.

descrassir vt. (*descrassissi*) Descrassar.

descreditibilisar (-izar) vt. Faire perdre la sieu credibilitat; descreditar.

descrèdit n.m. Diminucion ò perda de l'estima, dau crèdit, de la valor, de la fidança que s'acordadava à quauqu'un ò à quauqua ren. Sin.: **desconsideracion**.

descreditar vt. Faire perdre (à quauqu'un ò à quauqua ren) lo sieu prestigi, la consideracion. Sin.: **desconsiderar**. ♦ si **descreditar** v.pr. Perdre lo sieu prestigi, la consideracion.

descreire vt. (*desresi*) Refudar de creire; mescrèire.

descreis n.m. Decors de la Luna. Sin.: **declin**.

descreissença n.f. 1. Accion, fach de descréisser; diminucion. 2. Sin.: **demenida, demeniment, ateuniment..** Baissa dau niveu dei aigas que tórnont au sieu niveau normal.

descreissent, a adj. Que descreisse. Contr.: **creissent**.

◇ (mat.) *Foncion descreissenta sus un interval [a,b] de Ψ*: Foncion numerica definida sus l'interval $[a,b]$ e que varia en sens contrari dei valors pilhadi dins aquel interval. ◇ (mat.) *Seguida descreissenta*: Seguida que, à partir d'un reng donat, cada tèrme es inferior à-n-aqueu d'avant.

descreïsser vi. Baissar, s'apichonir. Sin.: **declinar, demenir, s'ateunir**.

descremar vt. Levar la crema de: *Descremar lo lach*. Var.: **escremar**.

descrematge n.m. Accion de descremar. Var.: **escrematge, escremason**.

descrentir vt. (*descrentissi*) Faire perdre la crenta à.

descrepir vt. (*descrepissi*) Levar lo revestiment de (un barri). Sin.: **descrostar**. ♦ si **descrepir** v.pr. Perdre lo sieu revestiment (en parlant d'un barri).

descresença n.f. Mancança de fe. Sin.: **maucresença, mescresença, maucredença**; Var.: **descredença**.

descrestar vt. Levar la cresta de.

descrestianar vt. Deschristianar.

descrestianisacion (-izacion) n.f. (relig.) Deschristianisacion.

descrestianisar (-izar) vt. Deschristianisar.

desridament n. m. Dins lo temps, acte public qu'anunciava la depreciacion de quauqua ren, particularment de la moneda, ò per lo biais dau quau s'intimava una enebicion.

desridar vt. Criticar, dire de mau de. Sin.: **descreditar, desprear, mesprear, mesparlar, desconsiderar, desonorar, esperlengar, descreditar, difamar**.

desriminalisacion (-izacion) n.f. Accion de desriminalisar; lo sieu resultat.

desriminalisar (-izar) vt. (dr.) Sostraire (una accion) à la juridiccion criminala.

descripcion n.f. Accion de descriure; frasa, discors que descriu. Sin.: **explica, racònte, expausat, rendut-còmpte, relat, analisi**.

descriptar vt. Transcriure en langatge clar un messatge esrich dins una escriptura secreta, chifrada, que s'en ignora le còdi: Sin.: **deschifrar, descodar**. ◇ (per ext.) *Descriptar lo lengatge*: N'en descurbir lu aspèctes mau conoissuts.

descriptatge n.m. Accion de descriptar.

descriptible, a adj. Que pòu èstre descrich.

descriptiu n.m. Document que dona una descripcion au mejan de plans, d'explicas, etc.

descriptiu, iva adj. Que s'estaca à descriure la realitat.

descriptor n.m. (inform.) Ensèms de signes que donón una descripcion (d'un fichier, d'una variabla, etc.).

descriptor, tritz n. Aqueu, aquela que descriu.

descristianar vt. Deschristianizar. Var.: **descrestianar**.

descristianisacion (-izacion) n.f. Accion de descristianizar; lo sieu resultat. Var.: **descrestianisacion**.

descristianizar (-izar) vt. Menar à la perda de la fe cristiana (una region, un país, una persona). Var.: **descrestianizar**.

descriure vt. (*descrivi*) 1. Representar, per l'escrich o la paraula, faire lo retrach: *Descriure una maion*. Sin.: **cuntar, explicar, narrar, expausar, menudar, analisar**. 2. Traçar ò percórrer (una linha corba).

descrocgar vt. (*descròqui*) Destacar cen qu'èra tengut au mejan d'un cròc. Var.: **desencrocgar**. Sin.: **desganchar, desgafar**.

descrocatege n.m. Accion de descrocgar. Var.: **desencrocatege**. Sin.: **desganchatge, desgafatge**.

descrochetar vt. Destacar quauqua ren qu'èra tengut au mejan d'un croquet, d'una agrafa. Var.: **descroquetar**.

descrosament n.m. Accion de descrosar. Var.: **desencrosament**.

descrosar vt. Faire que cen qu'èra crosat non lo sigue plus. Var.: **descrosilhar**.

descrosilhar vt. Descrosar.

descrostar vt. 1. Levar la crosta de. Var.: **escrostar**. 2. Descrepir.

descrotador n.m. Aisina per descrotar.

descrotaire, airitz n. Persona que descròta.

descrotar vt. (*descròti*) Desenfangar, netejar cen qu'es crotat.

descrotatge n.m. Accion de descrotar; lo sieu resultat.

descrusada n.f. Accion de descrusar. Var.: **descrusatge**.

descrusar vt. Passar lu cocons dei manhans a l'aiga bulhenta. Debanar lu cocons embulantats. Sin.: **descrueissar**.

descrusatge n.m. Descrusada.

descruvelar vt. 1. Levar la cauquilha dei cruveluts e dei cauquilhums. Sin.: **descauquilhar, descloscar**. 2. Levar la gruèlha dei notzs. Sin.: **desgrulhar**.

descubar vt. Operar lo descubatge de.

descubatge n.m. Accion de separar de la raca lo vin de la tina.

descubecelar vt. (*descubecèli*) Descubercelar.

descubercelar vt. (*descubercèli*) Levar lo cuberceu de. Var.: **descubecelar**.

descubèrt, a adj. Que non es cubèrt. ◇ *Terren descubèrt*: Pas cubèrt d'aubres. ◇ *Barca descubèrta*: Desprovedida d'un poant.

descubèrt n.m. (fin.) Prèst à cort tèrme qu'una banca acòrda. ◆ loc. adj. e adv. À *descubèrt*: 1. En terren descubèrt, sensa protecccion. 2. Sensa escondre ren dei sieu intencions: *Agir à descubèrt*. 3. Sensa garantida financiera. ◇ *Èstre à descubèrt*: Aver un còmpte debitor. ◇ *Vendre à descubèrt*: Vendre à tèrme de valors sensa li possedir.

descubèrta n.f. 1. Accion de trovar cen qu'èra escondut, desconoissut; cen qu'es descubèrt. 2. (teatre) Espaci entre doi partidas dau decòr, que laissa vèire li colissas. 3. (min.) Esplecha à ciel dubèrt d'una jaça orizontal.

descubertura n.f. (min.) Accion de levar la part estèrla d'una jaça à ciel dubèrt.

desculassar vt. Levar la culassa de (una arma de fuèc). Sin.: **desmasclar**.

desculotar vt. (*desculòti*) Levar la culòta, li braias de. Var.: **desenculotar**. Sin.: **desbraiar**. ◆ si **desculotar** v.pr. 1. Levar la sieu culòta, li sieu braias. 2. (pop.) Aver un comportament umiliant, servile.

desculpa n.f. Disculpacion. Var.: **desenculpa**.

desculpabilisacion (-izacion) n.f. Accion de desculpabilisar; lo sieu resultat.

desculpabilisar (-izar) vt. Liberar d'un sentiment de culpabilitat.

desculpar vt. Disculpar.

desculturacion n.f. (sociol.) Degradiacion ò perda de l'identitat culturala d'un individú ò d'un grope etnic.

desculturar vt. Faire perdre tot ò partida de la sieu identitat culturala à (un individú, un grope). ◆ si **desculturar** v.pr. Perdre tot ò partida de la sieu identitat culturala à (un individú, un grope).

descurbèire, eiritz n. Que descuèrbe. Var.: **descurbidor**. Sin.: **inventor, trobare**.

descurbidor, eiritz n. Que descuèrbe. Var.: **descurbèire**.

descubrir vt. (*descubrir*) 1. Desgarnir de cen que cuèrbe, fa protecccion; metre à descubèrt. 2. Laissar vèire (cen qu'èra escondut): *Descubrir lo sieu juèc*. Sin.: **desvelar**. 3. Trovar (cen qu'èra desconoissut, escondut): *Descubrir un tresaur, una planta*. Sin.: **destoscar**. 4.

Començar à vèire: *D'aquí si descuèrbe un beau panorama*. ◆ vi. Cessar d'èstre cubèrt per la mar; aparéisser au moment de la marea bassa. ◆ si **descubrir** v.pr. 1. Levar (un vestit, un capeu). Sin.: **si descapelar**. 2. Devenir mai clar, en parlant dau ciel, dau temps. 3. S'expauar ai còups, ai atacs. 4. Desvelar la sieu pensada.

discussion n.f. Discussion.

descutida n.f. Discutida.

descutre vt. e vi. Discutir, discutre.

desdamar vi. Plegar, cedir.

desdamatjament n.m. Compensacion, reparacion d'un dam. Var.: **desdaumatjament, desdomatjament**. Sin.: **indemnisacion**.

desdamatjar vt. Donar, autrejar à (quauqu'un) un desdamatjament, una compensacion per lo prejudici qu'a subit, la pena que s'es donat. Var.: **desdaumatjar, desdomatjar**. Sin.: **indemnisar, compensar**.

desdaumatjament n.m. Desdamatjament.

- desdaumatjar** vt. Desdamatjar.
- desdaurament** n.m. Accion de desdaurar.
- desdaurar** vt. (tecn.) Levar la dauradura de.
- desdejun** n.m. Arrèst dau dejun.
- desdejunar** vi. Arrestar lo dejun.
- desdenh** n.m. Mesprètz orgulhós exprimit au travèrs dau biais de faire, d'una ària. Sin.: **desprètz**.
- desdenhar** vt. 1. Tractar, regarjar (quauqu'un) mé desdenh; mespresar. 2. Refudar (quauqua ren) mé desdenh. Sin.: **desprear, despresar, mesprear**. ♦ vt. ind. (*de*) Non denhar, non s'abaissar à: *Desdenhar de respoandre*.
- desdenhós, oa** adj. e n. Que manifèsta de desdenh. Sin.: **despreant, despasant, mespreant, despasant**.
- desdenhosament** adv. D'un biais desdenhós. Sin.: **despresadament, mespresadament**.
- desdentar** vt. Levar li dents (à). Var.: **esdentar**. Sin.: **descaisselar**.
- desdentat, ada** adj. Que li mèncon li dents, dins la totalitat ò en partida. Var.: **esdentat**. Sin.: **descaisselat**.
- desdeutar (si)** v.pr. Remborsar lu sieus deutes. Var.: **si desendeutar**.
- desdich** n.m. 1. Accion de si desdire. 2. (dr.) Possibilitat de si desdire; soma que si deu pagar quora un contracte non es onorat, en cas de retractacion d'un engatjament qu'èra estat pilhat. Sin.: **retractacion**.
- desdiferenciacion** n.f. 1. (didact.) Evolucion d'un procèssus que tende à anar dau mai complèxe au mai simple ò dau diferent au parier. 2. (sc. de la vida) Evolucion d'un teissut, de cellulias que si diferéncion.
- desdiferenciar (si)** v.pr. Èstre tocat per un procèssus de desdiferenciacion.
- desdire (si)** v.pr. 1. Si retractar, dire lo contrari de cen que s'es dich precedentament. 2. Non tenir la sieu paraula; tornar sobre una promessa. Sin.: **si retractar, si ravisar, desprometre**.
- desdoanament** n.m. Accion de desdoanar; lo sieu resultat.
- desdoanar** vt. Faire sortir (una mèrç) dei magasins de la doana en pagant lu drechs.
- desdoblament** n.m. Accion de desdoblar, de si desdoblar, d'estre desdoblat. ♦ (psicopat.) *Desdoblamet de personalitat*: Trebolici dins lo quau coexistísson doi captenements, un adaptat socialament, l'autre patologic, ligat à l'inconscient.
- desdoblar** vt. 1. Partir (quauqua ren, un grop) en doi: *Desdoblar una classa*. 2. *Desdoblar un tren*: Faire partir un tren de mai per la mema destinacion. 3. Desplegar (cen qu'èra plegat en doi). 4. Levar la dobladura de (un vestit).
- desdoblatge** n.m. Accion de levar una dobladura, un doblatge.
- desdomatjament** n.m. Desdaumatjament.
- desdomatjar** vt. Desdaumatjar.
- desdramatisar (-izar)** vt. Retirar à (un eveniment, etc.) lo sieu caractèr de drama, de crisi.
- desegal, a** adj. Inegal. Var.: **desegau, inegal, inegau, desparier**.
- desegalament** adv. D'un biais desegal. Sin.: **inegalament, desparierament**.
- desegalitat** n.f. Caractèr de cen qu'es desegal. Var.: **inegalitat**.
- desegau, ala** adj. Desegal.
- deseiretaire, airitz** adj. e n. Que deseireta. Var.: **deseretaire**.
- deseiretament** n.m. Accion de deseiretar; fach d'estre deseiretat. Var.: **deseiretatge, desereditatge, deseretatge, deseretament**.
- deseiretar** vt. 1. Privar d'eiretatge. 2. (lit.) Privar de dons naturals, desavantatjar. Var.: **deseretar**.
- deseiretat, ada** adj. e n. Qu'es privat dau sieu eiretatge. 2. Desprovedit de dons naturals ò de bens materials; paure, desavantatjat. Var.: **deseiretat**.
- deseiretatge** n.m. Accion de deseiretar. Var.: **deseiretament, desereditatge, deseretatge**.
- desembalar** vt. Sortir (una mèrç, un objècte, etc.) dau sieu embalatge. Var.: **desbalar**.
- desembalatge** n.m. Accion de sortir (una mèrç, un objècte, etc.) dau sieu embalatge. Var.: **desembalatge**.
- desembarrar** vt. 1. Desliurar (quauqu'un qu'èra embarrat). Sin.: **desencabagnar**. 2. Desliurar de monde embarrat au dedintre d'un veïcule en seguida à un auvari.
- desembastar** vt. Desbastar.
- desembaumar** vt. Faire sortir quauqu'un ò un animau d'una bauma.
- desembestiar** vt. (*desembèsti*, classic *desembèstii*) Divertir, recrear.
- desembocament** n.m. Desbocament.
- desembocar** vt. (*desemboqui*) Desbocar.
- desemborgesir** vt. (*desemborgesissi*) Faire perdre lo sieu caractèr borgés à.
- desemborniar** vt. (*desembòrni*, classic *desembòrnii*) Durbir lu uèlhs. Sin.: **descilhar, desbarlugar**.
- desembraiar** vi. (mecan.) Separar (un aubre accionat) de l'aubre motor ò conductor. Sin.: **desengranar, desjónher, descoblar**.
- desembriatge** n.m. Accion de desembraiar. Sin.: **desengranatge, descoblatge**.
- desembriagadura** n.f. Accion de desembriagar. Var.: **desembriagament**.
- desembrenar** vt. Netejar quauqu'un ò quauqua ren brutat per de femsas. Sin. (vulg.): **desmerdar**.
- desembriagament** n.m. Desembriagadura.
- desembriagar** vt. Metre fin à l'embriagadura de (quauqu'un). Var.: **desempegar, desencigalar**. ♦ vi. *Non desembriagar*: Èstre totjorn embriac.
- desembrolhament** n.m. Desbrolhament.
- desembrolhar** vt. (*desembròlhi*) Desbrolhar. ♦ si **desembrolhar** v.pr. Si desbrolhar.
- desemmantelar** vt. Descubrir cen qu'èra emmantelat. Var.: **desmantelar**.
- desemmascament** n.m. Desemmascatge.
- desemmascaire, airitz** n. Persona que pòu desemmascar. Var.: **desmascaire**.
- desemmascar** vt. (*desemmasqui*) Desliurar d'un sortilègi. Sin.: **desclaure, desenclaure**.

desemmascatge n.m. Accion de desemmascar. Var.: **desemmascament**.

desemmerdar vt. (vulg.) Desmerdar. ♦ si
desemmerdar v.pr. (pop.) Si desmerdar.

desempachar vt. Desgatjar, liberar (quauqu'un qu'èra entrepachat); desbrolhar. Sin.: **desmesclar**, **desempear**, **desempedir**. Var.: **desentrepachar**. Sin.: **desliurar**. ♦ si **desempachar** v.pr. Si desbrolhar, si tirar de ribas, d'affaire, si desliurar.

desemparament n.m. Fach de desemparar.

desemparar vt. Oblidar (cen qu'èra estat emparat). Sin.: **desaprendre**, **desaprene**.

desempear vt. (*desempeguï*) 1. Destacar (cen qu'èra empegat). Var.: **despegar**. 2. (pop.) Desembriagar.

desempesar vt. Levar l'empés d'una estòfa, d'un teissut.

desempotar vt. (*desempòti*) Despotar.

desemplec n.m. Mancança parciala ò totala de travalh. Var.: **inemplec**. Sin.: **caumatge**.

desemplagat, da n. Persona pertocada per lo desemplec. Var.: **inemplagat**. Sin.: **caumaire**.

desemplenar vt. Vuar un recipient dau sieu contengut. Var.: **desemplir**, **desplenar**. ♦ si **desemplenar** v.pr. Si vuar.

desemplir vt. (*desemplissi*) Desemplenar. ♦ vt. Si vuar: *L'espectacle si dona despí un an e la sala non desemplisse.* ♦ si **desemplir** v.pr. Si vuar.

desempoisonar vt. Donar un còntrapoison. Sin. (fig.) **desenfecir**.

desempotar vt. (*desempòti*) Despotar. Sin.: **extramudar**, **transvasar**.

desempotatge n.m. Despotatge.

desempresonament n.m. Liberacion. Var.: **despresonament**.

desempresonar vt. Faire sortir quauqu'un de preson. Var.: **despresonar**. Sin.: **desencarcerar**, **descarcerar**.

desen, a adj. num. Que correspoande au n° 10 dins una seguida, un classament.

desen n.m. Desenier.

desena n.f. Aproximativament dètz. Var.: **desenau**.

desenal, a adj. 1. Que revèn cada dètz ans. 2. Que dura dètz ans: *Garantida desenala*. Sin.: **decennal**, **decennau**.

desenament adv. En desen luèc.

desenament n.m. Decuplament.

desenamorar vt. Faire perdre l'amor.

desenar vt. Multiplicar per dètz una valor determinada. Sin.: **decuplar**.

desenastar vt. Levar (una carn, un peis, etc.) de l'asta.

desenau n.m. Desena.

desencabanar vt. (pop.) Desembarrar.

desencabestrar vt. Descabestrar. Var.: **descabestrar**.

desencadenament n.m. Descadenament.

desencadenar vt. Levar li cadenas à. Var.: **descadenar**. ♦ si **desencadenar** v.pr. (pop.) S'embilar violentament. Var.: **si descadenar**.

desencafornar vt. Tirar quauqua ren ò quauqu'un au defoara d'un luèc escondut.

desencaissament n.m. Accion de desencaissar. Var.: **descaissement**.

desencaissar vt. Tirar una soma de moneda per pagar quauqu'un. Var.: **descaissar**.

desescaladaire, airitz n. Persona que desescalada una carriera. Sin.: **descaladaire**. Contr.: **escaladaire**.

desescaladar vt. Levar lu pavats d'una carriera. Var.: **descaladar**.

desescaladatge n.m. Accion de desescaladar; lo sieu resultat. Var.: **descaladatge**.

desencalar vt. 1. Desensablar. 2. Tornar aviar un engenh en avaria. Sin.: **radobar**. ♦ (mar.) Tornar metre una nau en mesura de flotar. Var.: **desenalar**.

desencalelatge n.m. Accion de desencalelar un engenh en avaria. Sin.: **radobament**. ♦ (mar.) Accion de desencalelar una nau. Var.: **desencalehatge**.

desencalellar vt. Desensablar; desencalelar.

desencalehatge n.m. Accion de desencalellar; lo sieu resultat. Var.: **desencalelatge**.

desencant n.m. Fach d'aver percut li sieu illusions. Sin.: **desenlusiment**. Var.: **desencantament**.

desencantaire, airitz n. e adj. 1. Si di d'una persona que desencanta. 2. Si di d'un eveniment que provòca lo desencant.

desencantament n.m. Desencant.

desencantar vt. Faire perdrer li sieu illusions à. Sin.: **desenlusir**.

desencantat, ada adj. Qu'a percut li sieu illusions. Sin.: **desenlusit**.

desencarceracion n.f. 1. Accion de faire sortir quauqu'un qu'èra blocat au dedintre d'un veïcule accidentat. 2. Accion de faire sortir una persona encarcerada. Var.: **descarceracion**, **desincarceracion**. Sin.: **desembarrament**.

desencarcerar vt. (*desencarcèri*) 1. Faire sortir una persona blocada au dedintre d'un veïcule accidentat. 2. Faire sortir una persona encarcerada. Var.: **descarcerar**, **desincarcerar**. Sin.: **desembarrar**.

desencargar vt. (*desencargui*) Liberar d'una carga, d'una mission. Var.: **descargar**.

desencarnacion n.f. Accion de desencarnar, de si desencarnar; fach d'estre desencarnat. Var.: **desencarnament**, **desincarnacion**.

desencarnament n.m. Desencarnacion. Var.: **desincarnament**.

desencarnar vt. Levar la carn, per ex. à l'entorn dei oàs. Var.: **desincarnar**. ♦ v.pr. 1. Si desacostumar de manjar de carn. 2. (lit.) Si destacar de la realitat, de la condicion umana.

desencarnat, ada adj. 1. (relig.) Qu'es plus encarnat: *Ànima desencarnada*. 2. (lit.) Destacat de la realitat: *Una teoria desencarnada*. Var.: **desincarnat**.

desencarraire n.m. Dins una gara de destriada, persona encargada de desencarrar lu vagons per lu despartir segon la sieu destinacion ò la sieu provenença.

desencarrament n.m. Accion de desencarrar.

desencarrar vt. 1. Desjónher d'animaus encarrats à un remòrque, etc... 2. Desseparar dau sieu

encarratge. *Desencarrar un veïcule.* Sin.: **desligar, desatellar.**

desencarratge n. m. Accion de desencarrar; lo sieu resultat. Var.: **desencarrament.** Sin.: **desjoncha, desligament.**

desencastrar vt. Destacar (cen qu'èra encastrat): *Desencastrar la pèira d'un aneu.*

desencerclar vt. Levar lo, lu cercles de (una bota). Var.: **desenceuclar.**

desenceuclar vt. Deceuclar.

desencigalar vt. (pop.) Desembriagar.

desenclaure vt. Faire sortir, en parlant dau bestiari. Var.: **desclaure.**

desenclavament n.m. Accion de desenclavar; lo sieu resultat.

desenclavar vt. 1. Destacar (ce qu'èra clavelat). Var.: **desclavelar.** 2. Metre fin à la situacion d'enclava de (una vila, una region).

desencodaire n.m. Dispositiu de descodatge automatic que permete de recevre d'unu programas de television ò d'aver accès à d'unu servicis. Var.: **descodaire.**

desencodaire, airitz n. Persona que desencòda.

desencodar vt. (*desencòdi*) 1. (ling.) Tradurre, deschifrar (un messatge, un tèxto codificat). 2. (tecnol.) Tornar metre en clar una informacion qu'èra codificada: *Desencodar un programa de television.* Var.: **descodar.**

desencodatge n.m. 1. (ling.) Operacion que consistisse à interpretar un messatge lingüistic en emplegant la conoissença qu'avèm dau còdi d'aqueu messatge. 2. (tecnol.) Operacion que consistisse à tornar metre en clar una informacion codificada. Var.: **descodatge.**

desencostrar vt. Descofrar.

desencofratge n.m. Descofratge.

desencombrament n.m. Accion de desencombrar.

desencombrar vt. Desbarrassar (cen qu'èra encombrat).

desencoratjaire, airitz adj. Descoratjaire.

desencoratjant, a adj. Descoratjant. Sin.: **desencorant, maucorant.**

desencoratjar vt. Descoratjar. Sin.: **desencorar, maucorar.**

desencrassar vt. Descrassar.

desencravar vt. Levar la cravata de. ◆ si **desencravar** v.pr. Si levar la cravata.

desencrocjar vt. (*desencròqui*) Descrocjar.

desencrocatge n.m. Descrocatge.

desencrosament n.m. Descrosament.

desencrosar Desplaçar cen qu'es encrosat. *Desencrosar li cambas.* Var.: **descrosar.**

desencrotar vt. Traire quauqu'un ò quauqua ren d'una cròta.

desenculotar vt. (*desenculòti*) Desculotar.

desculpa n.f. Disculpacion. Var.: **desculpa.**

desculpcion n.f. Disculpacion.

desenculpar vt. Reconóisser, provar l'innocéncia d'un encusat. Sin.: **disculpar, descargar, absòlvre, aquitar, reabilitar, innocentar, blanquir.**

desexcusa n.f. Testimoniatge dei pentiments d'aver ofensat quauqu'un, d'aver comés una fauta. Sin.: **excusa.**

desexcusar vt. Excusar. ◆ si **desexcusar** v.pr. S'excusar.

desendeutament n.m. Fach de si desendeutar.

desendeutar (si) v.pr. Remborsar lu sieus deutes. Var.: **si desdeutar.**

desendurcir vt. (*desendurcissi*) Rendre pas tant dur. Sin.: **adocir, docejar, assuaudar.**

desenemic, iga n. Enemic.

desenfangar vt. Traire de la fanga.

desenfardar vt. Levar lo fard.

desenfardelar vt. (*desenfardèli*) Desfaire lo contengut d'un fais; desfaire un paquet. Var.: **desfardelar.** Sin.: **despaquetar.**

desenfardelatge n.m. Accion de desenfardelar; lo sieu resultat; despaquetage. Var.: **desfardelatge.**

desenfeciment n.m. Accion de desenfecir; lo sieu resultat. Sin.: **desinfeccion.**

desenfeceire, eiritz adj. e n. Desinfector.

desenfecir vt. Destruir lu grèlhs microbians presents en de luècs ò en de matèrias. Sin.: **desinfectar.**

desenferrament n.m. Accion de desenferrar. La sieu resulta. Var.: **desferrament.**

desenferrar vt. Desliurar dei fèrres qu'encadénan. Suprimir una via de camin de fèrre. Var.: **desferrar.**

desenfilar vt. 1. Laisser escapar lo fiu d'una agulha. 2. Desgarnir una colonha.

desenfladura n.f. Fach de desenflar.

desenflamar vt. Levar l'inflamacion.

desenflar vt. Faire venir mens gonfle. ◆ vi. Venir mens gonfle.

desenflorar vt. Desflorar.

desenfornar vt. Sortir dau forn. Var.: **desfornar.**

desenfoscar vt. (*desenfosqui*) Rendre mens fosc. Var.: **desenfosquir.** Sin.: **esclarcir.**

desenfosquir vt. (*desenfosquissi*) Desenfoscar.

desenfumar vt. Desbarrassar dau fum: *Aerar una sala per la desenfumar.* Var.: **desfumar.**

desenfumatge n.m. Accion de desenfumar.

desengabiar vt. (*desengabi, classic desengàbii*) Faire sortir d'una gàbia. Var.: **desgabiar.**

desengainar vt. Traire una arma dau sieu estuch. Var.: **desgainar.** Sin.: **desforrelar.**

desengan n.m. Desillusion. Sin.: **deceupuda, desencant, desenlusiment, desencantament.**

desengagnar vt. Faire perdre li sieu illusions; faire sortir de l'error. Sin.: **desemborniar, desembarlugar, desbarlugar, descilhar.**

desengatjament n.m. Fach de desengatjar, de si desengatjar.

desengatjar vt. Liberar d'un engatjament. ◆ si **desengatjar** v.pr. Faire cessar lo sieu engatjament. Sin.: **si liberar.**

desengordiment n.m. Fach de desengordir, de si desengordir. Var.: **desgordiment**.

desengordir vt. (*desengordissi*) 1. Tirar de l'engordiment: *Desengordir lu sieus membres.* 2. Faire perdre la sieu timiditat à (quaqu'un); rendre (quaqu'un) mai gaubiós. Var.: **desgordir.** ◆ si

desengordir v.pr. 1. Si tirar de l'engordiment. 2. Perdre la sieu timiditat; devenir gaubiós.

desengorgar vt. (*desengòrgui*) Destapar (cen qu'èra engorgat). Var.: **desgorgar**.

desengraissar vt. Desgraissar.

desengranar vt. (mecan.) Faire cessar l'engranament (dei ròdas d'un engranatge). Sin.: **desembraiar, desjónher, descoblar.**

desengranatge n.m. Accion de desengranar. Sin.: **desjonta, descoblata.**

desengravar vt. Levar la grava.

desengrunar vt. Desgrunyar.

desengrunatge n.m. Desgrunatge.

desengulhar vt. Sortir lo fiue dau trauc de l'agulha.

desenier n.m. Poema compauat de doi gropes de cinc vers enclausant quatre rimas. Var.: **desen.**

desenjaçar vt. Faire sortir dau jaç: *Desenjaçar li feas.* Var.: **desjaçar.**

desenjaçatge n.m. Desjaçatge.

desenjocar vt. (*desenjoqui*) Desjocar.

desenlaçar (si) v.pr. Si separar, en parlant de doi personas enlaçadi.

desenlusida n.f. Desillusion.

desenlusiment n.m. Accion de durbir lu uèlhs à quauqu'un; desencant. Sin.: **desengan.** Var.: **desenlusida.**

desenlusir vt. (*desenlusissi*) Durbir lu uèlhs à (quaqu'un); desencantar, desenganar.

desenlusit, a adj. Qu'a dubèrt lu uèlhs; desencantat.

desenmorralhar vt. Desmorralhar.

desenquadrament n.m. Accion de desenquadrar; lo sieu resultat.

desennegrir vt. Faire demenir la negror. Var.: **desnegrir.**

desenquadrar vt. 1. Levar dau sieu quadre. 2. Liberar d'un quadre reglamentari limitatiu: *Desenquadrar lo crèdit.*

desenraiar vt. (*desenraii*) (tecn.) Tornar metre en estat de funcionar (un mecanisme que s'èra blocat). Sin.: **desenregar, desencotar, desacotar, desbloclar, desregar.**

desenraiçar vt. Desraiçar, arrancar.

desenraiçatge n.m. Arrancatge.

desenraucar vt. Ressanar de l'enrauquiment.

desenregdir vt. (*desenregdissi*) Desregdir.

desenregistrament n.m. Accion, fach de desenregistrar.

desenregistrar vt. Esfaçar un document, un escrich dins un registre.

desenreumar vt. Garir d'un reume.

desenrodelar vt. (*desenrodèli*) Desrotolar.

desenrotlaire n.m. Desrotlaire.

desenrotlament n.m. Accion de desenrotlar. Var.: **desrotlament.** Sin.: **desrodelament.** Sin.: **desvirolament, devertolhament, debanament.**

desenrotlar vt. Desfaire cen qu'es enrotlat. Var.: **desrotlar.** Sin.: **desrodelar, desenrodelar, desviolar, devertolhar, debanar.**

desensablament n.m. Accion de desensablar; lo sieu resultat. Var.: **dessablament, dessablatge.**

desensablar vt. 1. Levar lo sable de. Var.: **dessablar.** Sin.: **desarenar.** 2. Desgatjar (cen qu'èra ensablat): *Desensablar una nau.* Sin.: **desencalar.**

desensacar vt. e vi. (*desensaqui*) Vuar lo contengut d'un sac. Var.: **dessacar.**

desensebeliment n.m. Accion de desensebelir. Sin.: **dessoterrament, desenterrament, desterrament.**

desensebelir vt. (*desensebelissi*) Desterrar. Sin.: **dessoterrar, desenterrar, desterrar.**

desenselar vt. (*desensèli*) Desarçonar, faire tombar de cavau; vuar l'arçon.

desensenhat, ada n. Persona que lo sieu saubre es limitat. Sin.: **ignorant.**

desensorrar vt. 1. Dessablar. 2. Descargar la saurra d'una nau.

desensorratge n.m. Accion de desensorrar.

desentanar vt. Destanar.

desentaular vt. Levar de taula. Contr.: **entaular.** ◆ si **desentaular** v.pr. Si levar de taula. Contr. s'**entaular.**

desentelar vt. Levar la sieu tela à: *Desentelar un tableau per lo netejar.*

desentelatge n.m. Accion de desentelar.

desentortilhar vt. Desfaire cen qu'èra entortilhat. Var.: **destortilhar.** Sin.: **desmesclar.** ◆ si **desentortilhar** v.pr. Si desbrolhar.

desentrafegar vt. Desbrolhar, desmesclar. Var.: **destrafegar.** ◆ si **desentrafegar** v.pr. Si desbrolhar, si tirar d'embarràs.

desentravar vt. Levar li entravas. Sin.: **desliurar.** ◆ si **desentravar** v.pr. Si levar li entravas. Sin.: si **desliurar.**

desentrepacchar vt. Desfaire cen qu'èra entremesclat. Var.: **desempachar, desliurar.**

desentristar vt. Descaçar lo tristum, la pena de.

desentueissegar vt. (*desentueissegui*) Desintoxicar.

desenvelenar vt. Desenverinar. Var.: **desvelenar.**

desenverinar vt. 1. Eliminar lo verin de. 2. Rendre plus pauc virulenta, violenta (una garrolha, una oposicion entre personas, etc.). Var.: **desenvelenar, desvelenar.**

desenvergar vt. (*desenvergui*) (mar.) Deferir. Var.: **desvergar.**

desenviscar vt. (*desenvisqui*) Desbarrassar (quaqua ren) dau visc que l'empachava. Var.: **desviscar.**

desenvitar vt. Annular una convidacion. Sin.: **desconvidar.**

desenvolopar vt. Desvolopar.

desequilibrar vt. 1. Faire perdre lo sieu equilibri à. 2. Perturbar prefondament. Sin.: **destubar, desvariar.**

desequilibrat, ada

desequilibrat, ada adj. e n. 1. Que li manca l'equilibri. 2. Que sofrisse d'un desequilibri mental. Sin.: **desenat, foal, desvariat.**

desequilibri n.m. 1. Absençà d'equilibri, instabilitat. 2. Mancança d'equilibri mental. 3. Mancança d'armonia entre doi parts, doi elements.

desequipar vt. Levar lo sieu equipament à.

deserbant n.m. Producçò que fa crepar l'èrba.

deserbar vt. (*desèrbi*) Levar l'èrba: *Deserbar una alèia.*

deserbat, ada adj. Qu'es estat desbarrassat de la sieu èrba.

deserbatge n.m. Accion de deserbar.

desercion n.f. Accion de desertar.

deseredacion n.f. Accion de deseredar.

deseredar vt. Deseiretar. Var.: **deseretar.**

deseredatge n.m. Deseiretatge.

deserença (-éncia) n.f. (dr.) Absençà d'eiretiers per recullir una succession.

deseretaire, airitz adj. e n. Deseiretaire.

deseretament n.m. Accion de deseretar. Var.: **deseritatge.**

deseretar vt. Deseiretar.

deseretat, ada adj. Deseiretat.

deseretatge n.m. Deseiretatge.

desèrt, a adj. 1. Inabitat. 2. Gaire frequentat: *Una carriera desèrta.* 3. (lit.) Vuèi d'ocupacions, enuiós.

desèrt n.m. 1. Luèc inabitat, vuèi ò pas gaire frequentat. ◇ *Predicar, parlar dins lo desèrt:* Sensa èstre escotat. Sin.: **predicar au vent.** 2. (geogr.) Region foarç seca, sensa gaire de vegetacion ò sensa vegetacion e gaire abitada.

desertar vi. (*desèrti*) 1. Rendre desèrt, laissar (un luèc): *À la fin dei vacanças, lu toristas desèrton la riba de mar.* 2. Abandonar, renegar: *Desertar una causa.* ◇ vi. (mil.) Abandonar lo sieu còrs ò lo sieu poast sensa autorisacion.

desertic, a adj. 1. Que pertòca lo desèrt. 2. Que presenta li caracteristicas dau desèrt.

desertificacion n.f. Transformacion d'una region en desèrt.

desertificar vt. (*desertifiqui*) 1. Transformar en desèrt. 2. Despoblar. ◇ **si desertificar** v.pr. 1. Si transformar en desèrt. 2. Si despoblar.

desertor, tritz n. 1. Militari que desèrta. 2. Persona qu'abondona (un partit, una causa).

desescalada n.f. 1. (mil.) Diminucion progressiva de la menaça e de la tension que résulton d'un procèssus d'escalada militària, sociala. 2. Diminucion progressiva dau niveu aut que quauqua ren avia rejonch: *La desescalada dau prètz de l'essença.*

desescar vt. e vi. (*desesqui*) Levar l'esca dau mosclau.

desespèr n.m. 1. Mancança d'espèr, fach d'estre desoratjat, de plus asperar ren; affliction, abatement prefond. Var. (lit.): **desespèr.** 2. Persona, caua que desespèra: *Aquel enfant es lo desespèr dei sieu parents.*

desesperable, a adj. Capable de desesperar.

desesperada (à la) loc. adv. Dins una temptativa ultima, sensa gaire d'espèr de capitar.

desesperadament adv. D'un biais desesperat. Var.: **desperadament.**

desesperaire, a n. Persona que desespèra.

desesperança n.f. (lit.) Estat d'una persona sensa espèr; desespèr.

desesperant, a adj. 1. Que desespèra; descoratjant. 2. Contrariant. Sin.: **fotent, contrariós, secant, despiechós.**

desesperar vt. (*desespèri*) 1. Faire perdre l'espèr à; descoratjar, contrariar. 2. *Desesperar que:* Plus esperar que. ◇ vi. ò vt. (*de*) Cessar d'esperar, si descoratjar. ◇ **si desesperar** v.pr. S'abandonar au desespèr.

desesperat, ada adj. e n. Que si desespèra, qu'a plus de solucion: *Lo desesperat s'es botat dins lo Poart.* ◇ adj. 1. Qu'exprimisse lo desespèr: *Un regard desesperat.* 2. Que laissa plus d'espèr: *Un cas desesperat.* 3. Extrème: *Una temptativa desesperada.*

desespessir vt. (*desespessissi*) Faire demenir l'espessor. Contr.: **ateunar, clarificar** (fig.).

desespinar vt. Levar li espinas d'un peis.

desestabilizacion (-izacion) n.f. Accion de desestabilizar; lo sieu resultat. Var.: **destabilizacion, destabilizacion.**

desestabilisaire (-izaire), airitz adj. Que desestabilisa. Var.: **destabilisaire, destabilisaire.**

desestabilisant (-izant), a adj. Desestabilisaire.

desestabilisar (-izar) vt. Faire perdre la sieu estabilitat à. Var.: **destabilisar, destabilizar.**

desestabliment n.m. Separacion de la Glèia e de l'Estat, especialament en parlant de la Glèia anglicana d'Irlanda e dau Paí de Galas.

desestamar vt. Levar l'estamatge; Var.: **destamar.**

desestamatge n.m. Accion e resulta de desestamar. Var.: **destamatge.**

desestatisacion (-izacion) n.f. Accion de desestatisar.

desestatisar (-izar) vt. Redurre ò suprimir lo contraròtle de l'Estat sobre (un sector economic).

desestatjar vt. Desmontar un estatge, un empoant.

desestima n.f. Mancança d'estima.

desestimar vt. 1. Estimar en dessota de cen que si deuria. 2. Descreditar. Var.: **mesestimar.**

desestivar vt. (mar.) Dins una estiva, levar lo dispositiu que mantèn lo cargament en plaça.

desativatge n.m. (mar.) 1. Accion de desestivar; lo sieu resultat. 2. Operacion qu'a per consequéncia de desplaçar l'estivatge dau cargament d'una nau, en seguida au marrit temps ò a un marrit estivatge.

desestransinar vt. Destransinar.

desexcitacion n.f. (fis.) Retorn d'una molecula, d'un atòme, d'un nucleu excitats à un estat d'excitacion anterior.

desexcitar vt. (fis.) Faire subir una desexcitacion à.

desfach, a adj. (lit.) Abatut, anequelit, en rason de l'emocion, dau lassitge, etc.

desfacha n.f. 1. Fach de perdre una batalha. 2. (fig.) Revèrs, falhiment. Sin.: **desconfida, desbranda, revèrs**.

desfachisme n.m. 1. Estat d'esperit d'aquel que non creson à la victòria, preferisson abandonar sensa luchar. 2. Pessimisme, mancança de fidança en se.

desfachista adj. e n. Que manifesta de desfachisme. Sin.: **pessimista**.

desfaciar vt. (*desfaci, classic desfacci*) Descarar.

desfaiar (si) v.pr. (*mi desfaii*) Si desfaussar (ai cartas). Sin.: **s'escartar**.

desfaire vt. 1. Tornar au sieu estat promier (cen qu'èra bastit, assemblat). Sin.: **desfondre**. 2. Levar (un element assemblat, un vestiment) 3. Destacar (cen qu'èra ligat): *Desfaire un grop, un paquet*. 3. Modificar ò destrúger l'assemblatge, l'òrdre de: *Desfaire lo lièch*. 4. Metre en desordre: *Desfaire lu sieus berris*. 4. (lit.) Véncer, metre en desrota: *Desfaire l'enemic*. 5. Desbarrassar, liberar (quauqu'un) de: *Desbarrassar quauqu'un d'un vici*. Var.: **desfar**. ♦ **si desfaire** v.pr. 1. Cessar d'estre assemblat. 2. (*de*) Si desbarrassar de (quauqu'un, quauqua ren).

desfaissar vt. Levar li faissas de (un enfant).

desfalcar vt. (*desfalqui*) Dedurre, levar d'una soma, d'una quantitat. Sin.: **descomptar**.

desfamar vt. Levar la fam à.

desfaminar vt. Desfamar. Var.: **desfaminar**.

desfangar vt. Levar la fanga. Var.: **desenfangar**.

desfar vt. Desfaire.

desfarda n.f. Despuèlha.

desfardelar vt. (*desfardèli*) Desenfardelar.

desfardelatge n.m. Desenfardelatge.

desfasaire n.m. (fis.) Dispositiu que produe un desfasatge.

desfasament n.m. Accion de desfasar.

desfasar vt. Produrre un desfasatge.

desfasat, ada adj. 1. (fis.) Que presenta una diferença de fasa m'una grandor de frequència pariera. 2. (fam.) Qu'a percut lo contacte mé la realitat presenta. Sin.: **estraviat**.

desfasatge n.m. 1. (fis.) Diferència de fasa entre doi fenòmenes alternatius de frequència pariera. 2. (fam.) Perda de contacte mé la realitat presenta. Sin.: **estraviadura**.

desfaussar v.pr. (tecn.) Tornar metre drech: *Desfaussar un axe*. ♦ **si desfaussar** v.pr. Ai cartas, si desbarrassar d'una carta judicada inutile. Sin.: **si desfaiar, s'escartar**.

desfavor n.f. Perda de la favor, de l'estima de quauqu'un. ♦ *En desfavor de*: D'un biais desfavorable per.

desfavorablament adv. D'un biais desfavorable.

desfavorable, a adj. 1. Que non es favorable; ostile. 2. Que fa de mau.

desfavorejar vt. Desavantatjar, andicar. Var.: **desfavorir**.

desfavorir vt. (*desfavorissi*) Desfavorejar.

desfelençar vt. (*desfelenqui*) 1. Grafinar. 2. Lacerar, esgarrar à picin tròç. Var.: **desfenglar**.

desfenglar vt. (*desfengui*) Desfelençar, fenglar.

desfenestracion n.f. Accion de desfenestrar; lo sieu resultat. Var.: **defenestracion**.

desfenestrar vt. Faire passar per la fenèstra quauqu'un ò quauqua ren au defoara.

desferrador n.m. (mar.) 1. Aisina que servia à desferrar lu forçats. 2. Ventada gròssa que foarça una nau à laissar lo sieu aferrador, lo sieu ancoratge. Sin.: **ràfega**.

desferradura n.f. Desferratge.

desferrament n.m. Desferratge.

desferrar vt. (*desferri*) 1. Levar lo ferre d'un objècte ferrat, dau sòc d'una sauma. 2. Depauar lu ralhs d'un camin de ferre. 3. Levar lu ferres qu'entravòn lo forçats; 1664: "Fa defferrar quauques Mesquins". Var.: **deferrar**.

desferratge n.m. Accion de desferrar. Var.: **desferradura, desferrament**.

desferrolhar vt. 1. Durbir en accionant lo ferrolh. 2. Liberar cen qu'èra mantengut immobile. Var.: **desverrolhar**.

desferrolhatge n.m. Accion de desferrolhar. Var.: **desverrolhatge**.

desfibraire, airitz n. Obrier, obriera que mena la màquina per desfibrar.

desfibrar vt. Separar li fibras de (en particulier dins la fabricacion dau papier).

desfibratge n.m. Accion de desfibrar de plantas, d'aubres.

desfibrator n.m. Màquina per desfibrar lo boasc.

desfibrillacion n.f. (med.) Accion de desfibrillar: *Desfibrillacion quimica, electrica*.

desfibrillar vt. 1. Dissociar (d'uni fibras) per rendre li pèus mai sopli. 2. (cardiol.) Metre fin ai movements anarquics dei fibras miocardiqui. Contr.: **fibrillar**.

desfibrillator n.m. (med.) Aparelh que sièrve à desfibrillar lo coar per una incitacion electrica.

desfida n.f. 1. (anc.) Accion de desfidar en un combat singulier. 2. Accion de desfidar quauqu'un dins un jucèc, una competicion. 3. Resistència vigorosa à: *La tieu posicion es una desfida à la sciènça*.

desfidança n.f. Paur d'estre enganat. Var.: **desfidença**. Sin.: **maufidança, mesfidança**.

desfidant, a adj. Que manifesta de desfidança. Var.: **desfident**. Sin.: **maufidant, mesfidant, sospechós**.

desfidar (si) v.pr. (*de*) Si maufidar, dubitar (de quauqua ren, de quauqu'un).

desfidar vt. 1. Provocar au combat, à la lucha. 2. Incitar quauqu'un, per la provocacion, à faire quauqua ren, en pretendent que n'es incapable. 3. Resistir à: *Desfidar l'autoritat*. 4. Resistir au paragon: *Desfidar tota concurrença*. 5. (mar.) Manòbra per defugir que lo vent vençue placar li velas sus lo davant dei aubres. ♦ **si desfidar** v.pr. Si maufidar.

desfidença n.f. Desfidença.

desfident, a adj. Desfidant.

desfierar vt. (*desfièri*) Retirar lo bestiau d'una fièra.

desfiguracion n.f. Accion de desfigurar. Sin.: **descarament**.

desfigurar vt. 1. Rendre mesconoissible la cara de (quauqu'un). 2. Desformar, desnaturar (quauqua ren). 3. Transformar en la rendent bruta l'aparença abituala de (quauqua ren): *Aquel maionassas desfigúron lo quartier.* Sin.: **descarar**.

desfiladura n.f. Accion de desfilar; lo sieu resultat.

desfilar vt. Desfaire lo sieu resultat. Sin.: **desfilargar**.

desfilargar vt. (*desfilargui*) 1. Desfilar. 2. Tresmudar un teissut per lo redurre en estraça. ♦ si **desfilargar** v.pr. Si desfilar en seguida à la frustanya.

desflamar vt. Demenir l'inflamacion. Var.: **desenflamar**.

desflancar vt. (*desflanqui*) Rendre desflancat.

desflancat, ada adj. Ananquit. Var.: **aflancat**.

desflectir vt. (*desflecti*) (med.) Realisar la desflexion.

♦ si **deflectir** v.pr. Si redreiçar en parlant de la tèsta dau niston clinada sus lo sieu pièch.

desflexion n.f. 1. (med.) Espandiment de la tèsta dau niston au moment de la jacilha. 2. Modificacion, en endrechura, de l'escorrement de l'aire darrier una ala ò un alairon. 3. Desviada d'un faisseau d'electrons sota l'accion d'un camp electric ò magnetic.

desflorar vt. Faire perdre la virginitat a una filha. Sin.: **despiuselar**. Var.: **desenflorar**.

desflorason n.f. (bot.) Fach de passir e de tombar, per d'uni parts de la flor après la fecondacion; epòca qu'aquò acapita.

desflorir (lit.) Faire li flors de (una planta, un aubre).

♦ vi. (lit.) Perdre li sieu flors.

desfodrar vt. Sortir d'una fòdra, d'un estuch.

desfogament n.m. Fach de si desfogar.

desfogar (si) v.pr. 1. Manifestar liurament lu sieus sentiments. 2. Si liberar de tota constrencha, dei tensions divèrsi, dins lo sieu comportament, li sieu activitats. Sin.: **si solaçar**.

desfogonat, ada adj. Sensa fren, sensa retenguda.

desfoliacion n.f. 1. (bot.) Desfulhatge. 2. Accion militària entrepresa per destrúger la vegetacion, espec. li fuèlhas dei aubres, au mejan de desfoliants.

desfoliant, a adj. e n.m. Si di d'un produch quimic que provòca la desfoliacion. Sin.: **desfulhant**.

desfoliar vt. (*desfòli*, classic *desfòlii*) Provocar la desfoliacion de.

desfolopament n.m. Desvolopament.

desfolopar n.m. Desvolopar.

desfolopat, ada n.m. Desvolopat.

desfondanat, ada adj. Sensa fond.

desfondar vt. Laurar prefondament una tèrra. Var.: **desfonsar**.

desfondolar vt. Desmolir.

desfondre vt. Desfaire, desmolir. Sin.: **desbastir**.

desfonsaira n.f. 1. Araire emplegat per lo desfonsament. 2. Màquina tractada mé de gròssi dents per desfonsar lo soal.

desfonsament n.m. Accion de desfonsar; lo sieu resultat. Var.: **desfonsatge**.

desfonsar vt. 1. Rompre en enfonsant: *Desfonsar una poarta.* 2. Desfondar. 3. (tecn.) Desgrossir una cavitat dins una pèça per usinar. ♦ si **desfonsar** v.pr. 1. Si rompre, èstre enfonsat. Sin.: **s'esquiçar**. 2. (fam.) Si donar completament dins una activitat. Sin.: **si bolegar**. 3. (fam.) Si drogar.

desfonsatge n.m. Desfonsament.

desforestacion n.f. Accion de destrúger la forèst. Sin.: **desboscament, desboscatge**.

desforestar vt. (*desforèsti*) Destruir li seuvas. Sin.: **desboscar**.

desformable, a adj. Que pòu èstre desformat.

desformacion n.f. Accion de desformar; lo sieu resultat; fach d'èstre desformat. ♦ *Desformacion professionala:* Fach d'aver l'esperit desformat per la practica d'una profession, de conservar dins la vida correnta lu reflèxes, lu biais de reagir de la sieu profession.

desformaire, airitz adj. Desformat.

desformant, a adj. Que desforma. Var.: **desformaire**.

desformar vt. 1. Alterar la forma, l'aspècte de (quauqua ren). 2. Reprodurre, representar d'un biais faus: *Desformar la realitat.*

desfòrme, a adj. Que non a una forma normala; contrafach, esquèrs. Sin.: **difòrme**.

desfornitat n.f. Defaut dins la forma; anomalia dins li proporcions. Var.: **diformitat**.

desfornar vt. Sortir dau forn. Var.: **desenfornar**.

desfornatge n.m. Accion de desfornar.

desfornir vt. (*desfornissi*) Desgarnir, desprovedir.

desfornit, ida adj. Desgarnit.

desforrelant, a adj. Si di d'una onda que desforrà.

desforrelar vt. (*desforrelli*) 1. Sortir dau sieu forreu. Sin.: **desfodrar, desgainar, desengainar**. 2. (mar.) Desplegar, en parlant dei velas. ♦ vi. Si venir rompre en rotllant, en escumant, en parlant d'una onda.

desfortuna n.f. Mancança d'astre. Sin.: **malasòrt, malafortuna, malastre, malaescadença**.

desfortunat, ada adj. Malastruc. Sin.: **malastrós, desastrat, malastrat**.

desfosforacion n.f. (metall.) Operacion per levar lo fosfòre de la fonda ò de l'acier.

desfosforar vt. (*desfosfòri*) Faire la desfosforacion de (la fonda, l'acier).

desfosforat, ada adj. Qu'a percut lo sieu fosfòre.

desfragmentacion n.f. (inform.) Operacion que consistisse à tornar escriure toti li donadas d'un disc dur, per que toti li parts de cada archiu sigon dins de sectors adjacents, cen que dona mai de velocitat au sistema.

desfragmentaire n.m. (inform.) Desfragmentador.

desfragmentador n.m. (inform.) Programa que s'èrve à desfragmentar. Var.: **desfragmentaire**.

desfragmentar vt. (inform.) Procedir à la desfragmentacion de (una unitat d'archiu).

desfrairar vt. Desunir de fraires. Sin.: **desseparar**. ♦ si **desfrairar** v.pr. Si desunir entre fraires. Sin.: **si desseparar**.

desfrancesacion n. f. Accion e resulta de desfrancesar. Var.: **desfrancisacion, desfrancizacion.**

desfrancesar vt. Faire perdre lo sieu caractèr francés. Var.: **desfrancisar, desfrancizar.**

desfrancisacion (-izacion) n.f. Desfrancesacion.

desfrancisar (-izar) vt. Desfrancesar.

desfrangilhar vt. Desfranjar.

desfranjar Suprimir li franjas. Var.: **desfrangilhar.**

desfratar vt. Faire sortir d'un òrdre religiós. ♦ si **desfratar** v.pr. Sortir d'un òrdre religiós. Sin.: **si desfrocàr.**

desfrenadament adv. D'un biais desfrenat.

desfrenar vt. 1. Levar la retenguda, lo fren à. Sin.: **descabestrar, descadenar.** 2. Suportar despacientament l'inactivitat, l'espèra, la constrencha.

desfrenat, ada adj. Sensa retenguda, sensa fren dins lo sieu comportament. Sin.: **descabestrat, desgenat.**

desfrifar vt. Desfaire la frisadura de. Var.: **desfrisonar.**

desfrisatge n.m. Accion de desfrifar. Var.: **desfrisonatge.**

desfrisonar vt. Desfrifar.

desfrisonatge n.m. Desfrisatge.

desfròca n.f. 1. (relig. ò vièlh) Vestits, objèctes qu'un religiós laissa à la sieu moart.

desfrocar vi. (*desfròqui*) Sortir d'un òrdre religiós. ♦ si **desfrocar** v.pr. Sortir d'un òrdre religiós. Sin.: **si desfratar.**

desfrocat, ada adj. e n. Qu'a abandonat l'abit religiós: *Un monge desfrocat.*

desfrontadament adv. D'un biais desfrontat. Sin.: **afrontadament, esfrontadament.**

desfrontaria n.f. Comportament, biais d'agir d'una persona desfrontada. Sin.: **afrontaria, esfrontaria, insolènca.**

desfrontat, ada adj. e n. Qu'agisse sensa retenguda vèrs lu autres; impudent. Sin.: **afrontat, esfrontat, insolent, desvergonhat.**

desfruchaire, airitz adj. Que degalha lu aubres e li sieu fruchas.

desfruchar vt. Despulhir, degalhar, lu aubres, li plantas e li sieu fruchas.

desfulhar vt. (*desfuèlhi*) Levar li fuèlhas de. ♦ si **desfulhar** v.pr. Perdre li sieu fuèlhas.

desfulhadura n.f. Accion de desfulhar, de si desfulhar; lo sieu resultat.

desfulhant, a adj. e n. m. Desfoliant.

desfulhatge n.m. Desfoliacion.

desfumar vt. Desenfumar.

desgalonament n.m. Accion d'estre estat desgalonat; lo sieu resultat.

desgabiar vt. (*desgabi*, classic *desgàbii*) Faire sortir d'una gàbia. Var.: **desengabiar.**

desgafar vt. Descrocàr.

desgafatge n.m. Descrocatge.

desgainar vt. Desfodrar, desforrelar.

desgalonar Desgradar un militar en li levant lu sieu galons e li sieu responsabilitats, en seguda a un

comportament jutjat perilhós dins l'encastre dei sieu activitats dins l'armada. *Dreyfus fuguèt injustament desgalonat.*

desganchament n.m. Accion de desganchar; lo sieu resultat.

desganchar vt. Destacar, descrocàr. ♦ si **desganchar** v.pr. Si destacar, si descrocàr.

desganchatge n.m. Descrocatge.

desganguilar vt. 1. Faire sortir dei sieus ganguis (una poarta, una fenèstra, etc.). 2. Dislocar. Var.: **esganguilar.**

desganguilhat, ada adj. 1. Sortit dei sieus ganguis, en parlant d'una poarta, d'una fenèstra, etc. 2. Dislocat. Var.: **esganguilhat.**

desgantar (si) v.pr. Si levar lu gancs.

desgargamelar vt. Rompre la garmèla. ♦ si **desgargamelar** v.pr. S'enraucar à foarça de bramar. Sin.: **si desgargantar, s'eganganassar.**

desgargantar (si) v.pr. Si desgargamelar.

desgarniment n.m. (mar.) Accion de desarmejar un aubre.

desgarnir vt. (*desgarnissi*) 1. Desprovedir, vuar (quaqua ren) de cen que garnisse, màbla, protegisce. 2. (c. de f.) *Desgarnir una via:* Levar lo balastre à l'entorn e sota li travèrsas. 3. (mar.) Levar li manòbras, l'estralh, lu sartis... que son en foncion sus un aubre. ♦ si **desgarnir** v.pr. 1. Devenir mens dense, en parlant dei aubres, dei boascos. 2. Perdre lu sieus bèrris.

desgarnissatge n.m. Accion de desgarnir; lo sieu resultat.

desgarnit, ida adj. 1. Qu'a percutit cen que lo garnissia, lo moblava, li faïa proteccions. 2. Qu'a percutit una part dei sieus bèrris. Sin.: **sensa pels.**

desgasar vt. Eliminar lu gas de (un liquide, un solide). ♦ vi. (mar.) Faire un desgastage.

desgasatge n.m. (tecn.) 1. Accion de desgasar (un liquide, un solide). 2. Eliminacion dei idrocarbures gasós dei cistèrnas d'un petrolier, après lo descargament.

desgasolinar vt. Procedir au desgasolinatge de (un gas natural).

desgasolinatge n.m. (tecn.) Recuperacion dei idrocarbures liquides contenguts dins un gas natural (dich *gas umide*).

desgast n.m. Degallh.

desgatjament n.m. 1. Accion de desgatjar (cen qu'es blocat, empresonat). ◇ (espòrts) Accion de mandar lo balon luènh dei sieu linhas de darrier. 2. Accion de desgatjar (cen qu'es encombrat): *Desgatjament d'una carriera.* Sin.: **desencombrament.** 3. Fach de si desgatjar, emanacion: *Un desgatjament gasós.* 4. Accion de si desgatjar d'una promessa, d'un engatjament. 5. (adm. e mil.) *Desgatjament dei quadres:* Reduccions de l'efectiu dei quadres. 6. *De desgatjament:* Destinat à assegurar un passatge, especialament de secors. 7. Dins un apartament, un edifici, partida que forma un passatge. 8. Caforcho ò grand armari per li plaçar de cauas.

desgatjar vt. 1. Liberar de cen que blòca, empresona.

◇ (espòrts) Mandar lo balon lo mai luènh possible dau sieu camp. 2. Liberar de cen que recuèrbe, encombra;

desgatjat, ada

durbir (un passatge). ◇ (fig.) Extraire d'un ensèms, metre en evidència: *Desgatjar l'interès d'un tèxto*. Sin.: **desencombrar**. 3. Laissar libre ò visible: *Lo barbier m'a ben desgatjat li aurelhas*. 4. Liberar de cen qu'es estat constrench, obligat: Desgatjar la sieu responsabilitat. 5. Rendre disponible (de sòus): *Desgatjar de crèdits*. ◇ Produrre (un benefici, un profièch). 6. Liberar (quaqua ren qu'emana): Aquela flor desgatja un perfum agradiu. 7. (coregr.) Efectuar un desgatjat. ♦ si **desgatjar** v.pr. 1. Si liberar: *Si desgatjar d'una obligacion, d'un ligam*. 2. Emanar, sortir de (un perfum, una odor, lo fum, etc.).

desgatjat, ada adj. 1. Dont ren arrèsta lo regard. ◇ *Ciel desgatjat*: Sensa neblas. 2. Descubèrt: *Aver li aurelhas desgatjadi*. 3. Que manifesta d'assegurança: *Una ària desgatjada*.

desgatjat n.m. (coregr.) Movement sensa desplaçament que fa passar la camba liura atesada d'una posicion barrada à una posicion dubèrta ò à una autessa determinada.

desgaubiadura n.f. 1. Caractèr d'una persona maladrecha dins lu sieus gèsts, à respièch de cen que realisa. 2. Mancança de gaube dins la realisacion dei accions. 3. Accion maladrecha. Sin.: **deca, maladreça, maubiais**.

desgaubiat, ada adj. e n. Que manca de gaubi. Sin.: **malabile, maubiaissut, maladrech**.

desgaunhada n.f. 1. Contorsion de la cara, voluntària ò non deuguda à la contraccion d'unu muscles de la cara. 2. Expression de la cara que revela la dolor, la deceupuda, lo desturbi... 3. Fach de retipar quauqu'un d'una mena desgaubiada, trufarela. Var.: **regauhnada**. Sin.: **moninada**.

desgaunhaire, airitz n. Persona que fa de desgaunhadas. Sin.: **regauhnaire, moninejaire**. Var.: **desgaunhós**.

desgaunhar vt. Faire de desgaunhadas per retipar quauqu'un. Sin.: **regauhar, moninejar**.

desgaunhós, oa n. Desgaunhaire.

desgautar vt. Engautar, simecar.

desgèl n.m. 1. Fach de fondre, per la glaça, la neu; periòde quora si produie. 2. (fig.) Fach de si desgelar: *Lo desgèl dei relacions internacionali*. Var.: **desgelada**.

desgelada n.f. Desgèl.

desgelador n.m. Cen qu'entira la desgelada.

desgeladura n.f. Accion ò resultat dau desgèl.

desgelar vt. (*desgèli*) 1. Faire fondre (cen qu'èra gelat). 2. (fig.) Levar à (quaqu'un) la sieu réserva; donar d'animacion à (un acamp, etc.). 3. (econ.) Liberar (de crèdits qu'èron blocats, gelats). ♦ vi. 1. Cessar d'estre gelat ò de gelar. 2. Debaclar, en parlant d'un cors d'aiga.

♦ si **desgelar** v.pr. Devenir pas tant frèi, si melhorar, en parlant dei relacions entre de personas, de gropes, d'Estats.

desgelatge n.m. Epòca de la desgelada.

desgelibrar vt. Desgibrar.

desgenat, ada adj. Sensa retenguda. Sin.: **desfrenat**.

desgerbar vt. Desboscar; laurar.

desgetar (si) v.pr. S'escartar de l'endrechiera narurala.

desgibrar vt. Levar, faire fondre lo gibre de. Var.: **desgelibrar**.

desgibratge n.m. Accion de desgibrar; lo sieu resultat.

descipar vt. Levar lo gip de.

descipatge n.m. Accion de descipar.

desglaça n.f. Debacla.

desglaçament n.m. Desglaçatge.

desglaçar vt. 1. Faire fondre la glaça de. 2. Levar lo lustre (dau papier). 3. Dissòlver, m'un pauc de liquide, lu sucs caramelisats au fond d'un recipient.

desglaçatge n.m. Accion de desglaçar; lo sieu resultat. Var.: **desglaçament**.

desgomar vt. Levar la goma de.

desgomatge n.m. Accion de desgomar.

desgonflament n.m. Accion de desgonflar; fach de si desgonflar. Var.: **desgonflament**.

desgonflar vt. Faire disparéisser lo gonflament de; vuar dau sieu gas, de la sieu ària. ♦ si **desgonflar** v.pr. Perdre lo sieu gonflament; si vuar dau sieu gas, de la sieu ària.

desgonflatge n.m. Desgonflament.

desgordiment n.m. Desengordiment, desgordisa.

desgordir vt. Desengordir.

desgordisa n.f. Vivacitat, dexteritat, esperit d'iniciativa.

desgordit, ida adj. e n. Que manifesta de vivacitat, de dexteritat, d'esperit d'iniciativa.

desgorgament n.m. 1. Accion de desgorgar; lo sieu resultat. 2. Escorrement d'aigas bruti qu'èron retengudi. Var.: **desgorjament, desengorgament**.

desgorgar vt. (*desgòrgui*) 1. Deversar un tròup plen.

2. Desbarrassar de cen que tapava: *Desgorgar un tube*. Sin.: **destapar**. 3. *Desgorgar la seda, la lana, etc.*: Li lavar e li netejar per n'eliminar lu còrs estrangiers. Var.: **desengorgar, desgorjar**. ♦ vi. 1. Si deversar, s'escorrer: *Un bacin que desgòrga dins una ribiera*. 2. *Faire desgorgar de carn, de peis*: Lu faire trempar dins l'aiga per eliminar d'uni impuretat. ◇ *Faire desgorgar de liumes*: Lu passar à la sau per li faire perdre la sieu aiga.

◇ *Faire desgorgar de limaça*: Li faire eliminar la sieu bava en li laissant sensa manjar.

desgorjament n.m. Desgorgament.

desgorjar vi. (*desgòrgi*) Desgorgar.

desgosilhar (si) v.pr. Cridar foart e longtemps. Var.: si **desgosierar**. Sin.: **s'esganassar, si desgargamelar, si desgargantar, esquilassar**.

desgost n.m. Desgust.

desgostant, a adj. Desgustant.

desgostar vt. Desgustar.

desgràcia n.f. 1. Mancança d'astre. 2. Malur. 3. Perda de la favor de quauqu'un. Var.: **disgràcia**.

desgraciadament adv. D'un biais desgraciat; malurosament. Var.: **disgraciadament**. Sin.: **per malastre, desfortunadament, malastrosament, malastrandament**.

desgraciat, ada adj. Malurós, deseiretat. Var.: **disgraciat**.

desgraciós, oa adj. 1. Que manca de gràcia; d'un fisic gaire avançatjós. 2. (lit.) Antipatic, desagradui. Var.: **disgraciós**. Sin. (2): **maugraciós, desagradui**.

desgraciósament adv. D'un biais desgraciós. Var.: **disgraciósament**.

desgraissador n.m. Màquina que complisse lo desgraissatge de la lana per li levar l'onchura.

desgraissaire, airitz n. (text.) Persona que desgraissa e tenhe li estòfas.

desgraissar vt. Levar la graissa de.

desgraissatge n.m. Accion de desgraissar; lo sieu resultat.

desgramar vt. Desgramenir.

desgramenir vt. (*desgramenissi*) Traire lo grame de la tèrra. Var.: **desgramar**.

desgranada n.f. Accion de desgranar; lo sieu resultat. Sin.: **desgrulhatge, desgrunatge**. Var.: **desgranatge**.

desgranar vt. Destacar lu grans d'una espiga, lu gruns d'una grapa. Var.: **desgrunar**. Sin.: **desgrulhar**.

desgravar vt. 1. (mar.) Tornar metre en flotason una nau engravada. Var.: **desengravar**. Sin.: **desencalar, desencalhar**. 2. Levar la grava de.

desgravatge n.m. (mar.) Accion de desgravar; lo sieu resultat. Var.: **desengravatge**. Sin.: **desencalatge, desencalhatge**.

desgrear vt. Levar la grea dei barrius, dei botelhas e autri aisinas. Sin.: **desrausar**.

desgreatge n.m. (*desgreï*) Accion de desgrear; lo sieu resultat: *Lo vinaigre es foarça eficaç per lo desgreatge*. Sin.: **desrausatge**.

desgrelhadura n.f. Cen qu'es estat desgrelhat. Sin.: **abrotidura**.

desgrelhament n.m. Accion de desgrelhar; lo sieu resultat. Sin.: **abrotiment, desbrotament, desborronament, amagençament**.

desgrelhar vt. Levar lu grèlhs de. Sin.: **abrotar, desbrotar, amagençar, desborronar, abrotir**.

desgrevament n.m. Diminucion ò exoneracion de cargas fisicali.

desgrevar vt. (*desgrèvi*) Descargar de tot ò partida dei cargas fisicali.

desgropament n.m. Accion de desgropar; lo sieu resultat.

desgropar vt. 1. Espantegar, separar de cauas qu'èron gropadi. 2. (inform.) Efectuar lo desgropatge de (una linha).

desgropatge n.m. (inform.) *Desgropatge parcial*: Modificacion que permete à un abonat d'aver l'accès au malhum en passant per un fornissèire tot en conservant la linha telefonica de l'operator istoric. ◇ *Desgropatge total*: Modificacion que permete à un abonat de dependre d'un solet fornissèire d'accès.

desgrossador n.m. Mena de penche per desgrossir lo cànebe.

desgrossament n.m. Accion de desgrossar.

desgrossar vt. (*desgròssi*) *Desgrossar un lingòt*: Lo passar dins la filiera per lo rendre mai fin.

desgrossierar vt. Desgrossir.

desgrossiment n.m. Accion de desgrossir; lo sieu resultat.

desgrossir vt. (*desgrossissi*) 1. Donar un promier façonetge à (un materiau brut). 2. (fig.) Començar à desbrolhar, à esclarcir (quauqua ren). 3. (fig.) Rendre mens grossier, mens ingrat. Sin.: **escapolar**. Var.: **desgrossierar**.

desgruir vt. (*desgruissi*) Levar la gruèllha de, la pèu de (un fruch).

desgruissatge n.m. Accion de desgruir.

desgrulhar vt. (*desgruèlhi*) Decorticar.

desgrulhatge n.m. Desgrunatge.

desgrunar vt. Destacar lu grans d'una espiga, lu gruns d'una grapa, etc.: «*Plus degun lo sera / Per desgrunar en blagant lu faiòus*» (Alan PELHON, «Vilatge»). Var.: **desgrananar, desengrunar**. Sin.: **decorticar, despegolar**. Sin.: **desgrulhar**.

desguisament n.m. 1. Accion de desguisar. 2. Cen que sièrve à desguisar. 3. (fig. lit.) Dissimulacion. Sin.: **travestiment**.

desguisar vt. 1. Vestir quauqu'un per que non sigue reconoissut. 2. Modificar per escondre: *Desguisar la sieu votz*. 3. (fig. lit.) Escondre, dissimular. Sin.: **travestir**. ◆ si **desguisar** v.pr.

desguisat, ada adj. 1. Vestit d'un desguisament. 2. *Fruch desguisat*: Conficharia facha de pichins fruchs recuberts de sucre, ò imitacion de fruchs en pasta d'amèndola. Sin.: **travestit**.

desgust n.m. 1. Repugnància per d'unu aliments. 2. Sentiment d'aversion, de repulsion, provocat per quauqua ren ò quauqu'un. Var.: **desgost**. Sin.: **descoar, fàstic, refasti, sadol, escufea, escufenha**.

desgustant, a adj. Desgustós. Var.: **desgostant**. Sin.: **descorós, defeciós, fastigós, refastigós, brutelós, escufós**. Var.: **desgostós, desgustós**.

desgustar vt. 1. Inspirar de desgust, de repugnaça, d'aversion à. 2. Levar l'envuèia de, descoratjar de. Var.: **desgostar**. Sin.: **descorar, defeciar, sadolar, fastigar, refastigar, faire escufea**.

desgustat, ada adj. e n. Delicat d'un biais exagerat, difficile. ◇ *Faire lo desgustat*: Si mostrar troup difficile, exigent. Sin.: **descorat**. Var.: **desgostat**.

desgustós, oa adj. 1. Que provòca lo desgust; descorant. 2. Totplén brut. 3. Que provòca l'aversion, la repulsion psicologica, moralà. Var.: **desgustant, desgostós**.

desiderabilitat n.f. (econ.) Utilitat d'un ben, d'un servici.

desiderable, a adj. Desirable.

desiderar vt. (*desidèri*) Desirar.

desiderata n.m. pl. Li cauas que mèncon, que s'en augura la realisacion.

desidèri n.m. Desir.

desiderós, oa adj. Desirós.

desidratacion n.f. Accion de desidratar; lo sieu resultat. Fach de si desidratar.

desidratar vt. 1. Privar (un còrs) de tot ò partida de la sieu aiga; dessecar. 2. Faire perdre (à un organisme, à la pèu, etc.) de la sieu tenor en aiga. ◆ si **desidratar** v.pr.

desidrogenar

Perdre de la sieu tenor en aiga, en parlant de l'organisme, de la pèu.

desidrogenar vt. (*desidrogèni*) (quim.) Levar un atòme d'idrogène ò mai à (un compauat quimic).

desidrogenisacion (-izacion) n.f. Accion de desidrogenar; lo sieu resultat.

designacion n.f. 1. Accion de designar. 2. Cen que designa; nomincacion, appellacion.

designar vt. 1. Mostrar, indicar precisament. 2. Representar, significar. 3. Causir, destinar à un poast, una mission; investir d'un ròtle.

designatiu, iva adj. Que permete de designar.

desillusion n.f. Perda d'una illusion, dei sieu illusions; desencant, desenlusiment. Var.: **desenlusida**.

desillusionament n.m. Accion de desillusionar; fach d'estre desillusionat. Sin.: **desencantament**.

desillusionar vt. Faire perdre li sieu illusions à (quaqu'un). Sin.: **desenlusir, desencantar**.

desincarceracion n.f. Desincarceracion. Var.: **descarceracion**. Sin.: **desembarrament**.

desincarcerar vt. (*desincarcèri*) Desincarcerar. Var.: **descarcerar**. Sin.: **desembarrar**.

desincarnacion n.f. Desencarnacion.

desincarnament n.m. Desencarnament.

desincarnar (si) v.pr. Si desencarnar.

desincarnat, ada adj. Desencarnat.

desincrementar vt. Metre fin à l'incrementacion de.

desincrostacion n.f. 1. Metòde de netícia de la pèu de la cara au mejan d'un corrent galvanic de bassa intensitat e d'una solucion leugierament alcalina. 2. Accion de lever li incrostacions au dedintre d'una caudiera. Var.: **desinerustacion**.

desincrostar vt. 1. Netejar la pèu de la cara en levant li incrostacions. 2. Suprimir li incrostacions d'una caudiera. Var.: **desincrustar**.

desincrustacion n.f. Desincrostacion.

desincrustar vt. Desincrostar.

desindexacion n.f. Accion de desindexar.

desindexar vt. Suprimir l'indexacion de.

desindustrialisacion (-izacion) n.f. Reduccion dau nombre d'emplecs dins lo sector industrial d'un païs, d'una region; reduccion dau sector de l'industria en regard dei autres sectors.

desindustrialisar (-izar) vt. Pertocar per un problema de desindustrialisacion.

desinença (-éncia) n.f. 1. (ling.) Element grammatical que s'ajusta à la fin d'un mòt per constituir li formas de la conjugason (vèrbo) ò de la declinason (nom, adjectiu). 2. (sc. de la v.) Partida terminala dau nom collectiu d'un grope d'animaus ò de plantas.

desinencial, a adj. Relatiu ai desinenças. Var.: **desinencia**.

desinenciau, ala adj. Desinencial.

desinfeccion n.f. Accion de desinfectar. Sin.: **desenfeciment**.

desinfectant, a adj. e n.m. Que desinfècta.

desinfectar vt. (*desinfècti*) Destruir lu gèrmes microbiens de (un local, una plaga, etc.). Sin.: **desenfecir**.

desinfector, tritz adj. Que desinfècta. ♦ n.m. Aparelh destinat à desinfectar. Sin.: **desenfecèire**.

desinflacion n.f. (econ.) Baissa, reduccion de l'inflaccion.

desinformacion n.f. Accion de desinformar; lo sieu resultat.

desinformar vt. Informar faussament, en donant un imatge desformat ò mençoneguier de la realitat, especialament en emplegant lu mejans d'informacion de massa.

desinformator, tritz adj. e n. Que desinforma.

desinsectisacion (-izacion) n.f. Destruccion dei insectes nosibles.

desinsectisar (-izar) vt. Procedir à la desinsectisacion de.

desinsercion n.f. Fach de plus èstre inserir (dins la societat, dins un grop).

desintegracion n.f. 1. Accion de desintegrar, de si desintegrar; lo sieu resultat. 2. (fis.) Transformacion d'un nucleu atomic ò d'una particula en un autre nucleu ò en d'autri particulas.

desintegrar vt. (*desintègri*) 1. Destruir completament (quaqua ren) 2. (fis.) produrre la desintegracion de. ♦ **si desintegrar** v.pr. 1. Perdre la sieu integritat, la sieu coesion. 2. (fis.) Subir la desintegracion.

desinterès n.m. Perda de l'interès per quaqua ren, quauqu'un; indiferença, destacament.

desinteressament n.m. 1. Fach de si desinteressar, d'estre desinteressat. 2. Accion de desinteressar (un creancier).

desinteressar vt. 1. Faire perdre à quauqu'un tot interès per quaqua ren. 2. Pagar à quauqu'un la soma que li es deuguda. ♦ **si desinteressar** v.pr. (*de*) Plus portar d'interès à quaqua ren, à quauqu'un; si destacar (*de*).

desinteressat, ada adj. 1. Que non agisse per interès personal: *Un ôme desinteressat*. 2. Que non es inspirat per l'interès: *Un conseu desinteressat*.

desintermediacion n.f. (econ.) Evolucion quora lu agents economics poàdon accedir directament ai mercats dei capitals sensa passar per lo sistema bancari.

desintoxicacion n.f. Accion de desintoxicar, de si desintoxicar; lo sieu resultat.

desintoxicar vt. (*desintoxiquí*) 1. Garir quauqu'un en faguent cessar la sieu dependènça en regard d'un toxic (dròga, alcòl, tabac, etc.). 2. Desbarrassar quauqu'un, lo sieu organisme dei toxinas. 3. (fig.) Liberar d'una intoxicacion psicologica, intellectuala, etc. Var.: **desentueissegar**.

desinvestiment n.m. Accion de desinvestir; lo sieu resultat.

desinvestir vt. (*desinvestissi*) Cessar d'investir de sòus; diminuir, per de cessions, lu actius d'una entreprise. ♦ vi. Cessar d'estre motivat per quaqua ren, de li estacar una valor afectiva.

desinvòlte, a adj. 1. Qu'es desgatjat, natural. 2. Que manifèsta una libertat excessiva; impertinent. Sin.: **afrontat**.

desinvoltura n.f. Comportament, biais de faire desinvòlte. Sin.: **afrontament, impertinça (-éncia)**.

desipotecar vt. Levar l'ipoteca tocant un ben.

desir n.m. 1. Accion de desirar; sentiment de cu desira. 2. Objècte desirat. ◇ *Pilhar lu sieus desirs per de realitats*: S'imaginar de poder satisfaire toi lu sieus desirs. Var.: **desidèri, desirança**. Sin.: **talent**. 3. Apetit sexual.

desirable, a adj. 1. Que si pòu desiderar. 2. Que fa nàisser lo desidèri. Var.: **desiderable**.

desirança n.f. Desir, atirança. Sin.: **atrach, atirament**.

desirar vt. 1. Sentir lo desir de; esperar la possession ò la realisacion de. ◇ *Laissar à desirar*: Non èstre sufisent. ◇ *Si faire desirar*: Èstre totplen en retard, si faire asperar. 2. Provar un desir fisic, sexual, per quauqu'un. 3. Augurar: *Ti desiri un boan Cap d'An*. Var.: **desiderar**. Sin. (3): **esperar**.

desirier n.m. 1. Aspiracion (3). 2. (lit.) Desir. Var.: **desirança**.

desirós, oa adj. Que pròva de desir: *Èstre desirós de quauqua ren, de faire quauqua ren*. Var.: **desiderós**. Sin.: **volontós**.

desistiment n.m. Accion de si desistir.

desistir (si) v.pr. (*mi desistissi*) 1. (dr.) Renonciar à un drech, renonciar à mantenir la sieu candidatura à una eleccion, etc., sobretot en favor d'una autra persona. Var.: **si desistre**.

desistre (si) v.pr. Si desistir.

desjaçar vt. Faire sortir dau sieu jaç. Var.: **desenjaçar**.

desjaçatge n.m. Accion de desjaçar; lo sieu resultat. Var.: **desenjaçatge**.

desjocar vi. Sortir dau joc. ◇ vt. Faire sortir dau joc: *Desjocar li galinas*. Var.: **desenjocar**.

desjonch, a adj. 1. Qu'es plus jonch. 2. (mús.) *Interval desjonch*: Interval format de doi nòtas que non son successivi dins la gamma. Contr.: **interval conjonch**. 3. (mat.) *Ensèms desjonchs*: Qu'an minga element comun.

desjoncion n.f. 1. Accion de desjónher. Var.: **disjoncion**. 2. (dr.) *Desjoncion d'instança*: Decision per la quala lo jutge ordena la separacion en d'uni instanças d'una instança soleta. 3. (log.) Ligason, notada v., de doi proposicions per ò. Sin.: **soma logica**.

desjónher vt. 1. Separar de cauas qu'èron jonchi; desunir. Sin.: (mec.) **desacoblar, desembraiar, desengranar**. ◇ Destacar lu animaus d'una carreta, etc. Sin.: **desencarrar**. 2. (dr.) *Desjónher doi causas*: Li sotametre caduna à una procedura especiala. Var.: **disjónher**.

desjontiu, iva adj. e n.m. *Particula desjontiva*: Qu'indica una distincion, una separacion entre lu tèrmes que religa. Var.: **disjontiu**.

desjutjar vt. Revenir sobre una opinion, una decision. Sin.: **desdire**. ◇ **si desjutjar** v.pr. Revenir sobre la sieu opinion, una decision. Sin.: **si desdire, si desparaular**.

deslabrament n.m. 1. Estat de roïna. 2. (fig.) Degradacion, anequeliment.

deslabrar vt. Damatjar, arroïnar. ◇ **si deslabrar** v.pr. Si degradar.

deslabrat, ada adj. 1. Qu'es en marrit estat, arroïnat. Sin.: **desanat**. 2. (fig.) Afeblit, degalhat.

deslaçar vt. Destacar cen qu'èra laçat: *Si deslaçar lu soliers*.

deslachament n.m. Accion de deslachar.

deslachar vt. Cessar l'alachament d'un enfant ò d'un animau pichon per li donar una alimentacion mai solida. Sin.: **desmamar**.

deslachat, ada adj. Que la sieu alimentacion es venguda mai solida, en parlant d'un enfant ò d'un animau. Sin.: **desmamat**.

deslachatge n.m. Accion de deslachar; lo sieu resultat. Sin.: **desmamatge**.

deslanhar vt. Levar lo tristum, la pena. Sin.: **consolar**.

deslardar vt. (constr.) 1. Talhar en chanfren l'aresta de (una pèça). 2. Diminuir l'espessor de (una pèça, un materiau). 3. Despolhar dau sieu lard ò de la sieu graissa un poarc maselat.

deslardatge n.m. Accion de deslardar; lo sieu resultat.

deslargar vt. (*deslargin*) Escampar, espandir. Var.: **delargar**.

deslassament n.m. 1. Accion de si deslassar; lo sieu resultat. 2. Ocupacion que deslassa, repaua. Sin.: **distraccion, repaus, solaç, divertiment**.

deslassant, a adj. Que deslassa, que dona de solaç.

deslassar vt. Levar lo lassitge fisic ò moral; divertir, recrear. ◇ **si deslassar** v.pr. Si repauar dau lassitge dau cors, de l'esperit. Sin.: **si repauar, si distraire**.

deslauvar vt. Levar li lauvas que recuèbon un cubèrt.

deslavar vt. 1. Levar ò esclarcir (la color) mé d'aiga. 2. Banhar, destrempar.

deslavat, ada adj. 1. D'una color palla, sensa esclat. 2. Descolorat per l'accion de l'aiga.

deslavatge n.m. Accion de deslavar.

desleal, a adj. 1. Que manca de lealtat, que non li si pòu fidar. 2. De marrida fe. Var.: **desleial, desleau, desleiau**.

deslealament adv. D'un biais desleal. Var.: **desleialament**.

desleilar vt. Difamar.

deslealtat n.f. 1. Caractèr de quauqu'un ò de quauqua ren de desleal. 2. Acte desleal. Var.: **deslealtat**.

desleal, a adj. 1. Que manca de lealtat, que non li si pòu fidar. 2. De marrida fe. Var.: **desleial, desleau, desleiau**.

desleau, ala adj. Desleal.

desleialament adv. Desleialament.

desleialtat n.f. Deslealtat.

desleiau, ala adj. Desleau.

- deslengar** vi. Desparlar.
- deslengat, da** adj. e n. Que parla mauhreadament. Sin.: **maucreat, rústegue, rufe**.
- deslestaire** n.m. Persona encargada de deslestar.
- deslestar** vt. (*deslèsti*) 1. Levar lo lèst. 2. Suprimir per un temps la fornitura de corrent electric dins un sector de la ret. 3. *Deslestar una via de comunicacion*: N'empachar provisoriament l'accès per evitar un encombrament. 4. (fam.) *Deslestar quauqu'un dei sieus sòus*, etc.: Lu li raubar.
- deslestatge** n.m. Accion de deslestar.
- deslièch** n.m. Fendascla dins la massa d'un rocàs. Var.: **ascla, enseada**.
- desliechar** vt. (*deslièchi*) Faire laissar lo sieu lièch. Fendasclar una pèira, un rocàs. Sin.: **asclar, esclenir, ensear, desagregar, desagrumar**. ♦ **si desliechar** v.pr. Laissar lo sieu lièch. Sin.: **si fendasclar, si desagrumar, si desagregar, s'asclar, s'esclenir, s'ensear**.
- desligament** n.m. Fach de desligar.
- desligar** vt. (*desligui*) Destacar, desfaire cen qu'era ligat.
- deslinhaira** n.f. Màquina que compta sovent un grand nombre de sèrras circulari montadi sus un aubre solet, que sièrve au deslinhatge.
- deslinhar** vt. Operar lo deslinhatge de (una pèça de boasc).
- deslinhatge** n.m. Operacion per levar li inegalitats d'una pèça de boasc debitada.
- desliurable, a** adj. Que pòu èstre desliurable.
- desliuraire, airitz** n. Persona que desliura.
- desliurança** n.f. 1. Accion de desliurar, de rendre liure. 2. Accion de solatjar, de desbarrassar: *Desliurança d'una sofreça*. 3. Fach de liurar, de remetre (una mèrc, etc.).
- desliurant, a** adj. Que desliura.
- desliurar** vt. 1. Tornar metre en libertat. 2. Solatjar, desbarrassar (de quauqua ren): *Desliurar d'una obligacion*. Sin.: **liberar, desempachar, desentrepachar**. 3. Liurar, remetre (una mèrc, etc.).
- desliure, a** adj. Liure. ◇ *En mar desliura*: En auta mar. Sin.: **larg**.
- deslocalisable (-izable), a** adj. Que pòu èstre deslocalisat.
- deslocalisacion (-izacion)** n.f. 1. Fach de deslocalisar. 2. En mecanica ondulatòria, despartiment de l'onda apariada à l'electron sus lo tot dei atòmes d'una molecula.
- deslocalisar (-izar)** vt. 1. Cambiar l'emplaçament d'una administracion dins l'encastre d'una descentralisacion. 2. Establir una empresa dins una altra encontrada, un autre país, per abaissar lu costs de produccion.
- deslogadura** n.f. Desplaçamnt d'un oàs de la sieu articulacion. Var.: **deslogament**. Sin.: **luxacion**.
- deslogament** n.m. Deslogadura.
- deslogar** vt. (*deslògui*) Provocar la deslogadura de. Var.: **deslugar**. Sin.: **luxar**. ♦ **si deslogar** v.pr. Sortir de la sieu articulacion, en parlant d'un oàs.
- deslotjament** n.m. Accion de deslotjar; lo sieu resultat.
- deslotjar** vi. (*deslòtgi*) Laissar vivament un luèc. ♦ vt. Faire laissar la sieu plaça (à quauqu'un) constrénher (l'adversari) à abandonar una posicion, faire cambiar de lotjament per foarça.
- deslugar** vt. Deslogar.
- deslustrar** vt. Levar lo brillant d'una estòfa, d'un vestit, en lo pressant à la vapor. Sin.: **desaprestar**.
- deslustratge** n.m. Accion de deslustrar. Sin.: **desaprestatge**.
- desmacar** vt. (*desmaqui*) Assuaudar ò ressanar una macadura.
- desmagnetisacion (-izacion)** n.f. 1. Accion de desmagnetisar; lo sieu resultat. 2. Disposicion de protecccion dei naus còntre li minas magnetiqui. Sin.: **desaimantacion, descalamitatge**.
- desmagnetisar** vt. Destruíger l'aimantacion de. Sin.: **desaimantar, descalamitar**.
- desmairar** vt. Desseparar de la maire. ♦ Tombar de l'utèrus (maire) en parlant d'una vaca. Sin.: **si desvedelar**.
- desmaissar** vt. Desmaissellar.
- desmaissellar** vt. (*desmaissèli*) Deslogar li maissèlas. Var.: **desmaissar**.
- desmalhar** vt. Desfaire, rompre li malhas. ♦ **si desmalhar** v.pr. Perdre li sieu malhas.
- desmalonar** vt. Levar lu malons de.
- desmalugadura** n.f. Fach de si desmalugar, d'estre desmalugat. Var.: **desalugadura, desmalugament**.
- desmalugament** n.m. Desmalugadura.
- desmalugar** vt. (*desmalugui*) Desancar. Var.: esalugar. ♦ **si desmalugar** v.pr. Si desancar.
- desmalugat, ada** adj. Desancat.
- desmamar** vt. Deslachar.
- desmamat, ada** adj. 1. Deslachat. 2. (fig.) Desgordit.
- desmamatge** n.m. Deslachatge.
- desman** n.m. Mamifèr que viu pròche dei cors d'aiga dei Pireneus e de Rússia, que manja d'òus e de peis (lòng 15 cm, òrdre dei insectívòres).
- desmanada** n.f. Desseparament d'un cavau, d'un taur, dau sieu tropeu.
- desmanadar** vt. Desseparar un animau dau sieu aver.
- desmanegar** vt. (*desmanegui*) Levar lo mànegue de. Var.: **desmargar**.
- desmanelhar** vt. Desmanilhar.
- desmanilhar** vt. Rompre la manilha d'un recipient. Var.: **desmanelhar**.
- desmantelament** n.m. Accion de desmantelar. Sin.: **demoliment, desbastison**.
- desmantelar** vt. (*desmantèli*) 1. Desmolir li muralhas de (una ciutat); destrúger (una construccio). Sin.: **desbastir**. 2. (fig.) Destruíger l'organisacion de: *Desmantelar una ret de trafec de dròga*.
- desmantenença** n.f. Accion de desmantenir; lo sieu resultat. Sin.: **abandon**. Var.: **desmanteniment**.
- desmanteniment** n.m. Desmantenensa.

desmantenir n.m. (*desmantèni*) Abandonar, laissar de caire, renonciar.

desmarca n.f. 1. Accion de modificar lo prètz indicat sus li etiquetas tocant de mercandisas destinadi à la venda à de prètz inicialament prevists plus auts. 2. Au juc, perda de ponchs.

desmarcacion n.f. Accion de traçar de termieres que dessepàron de territoris, de zònas d'espacis. Sin.: **brua**.

desmarcadar vt. Desmarcar (2).

desmarcar vt. (*desmarqui*) 1. Levar ò cambiar la marca de. 2. Cambiar ò levar la marca d'un fabricant per vendre à un prètz inferior. Var.: **desmarcadar**. 3. Copiar una obra en cambiant d'uni causas per esconder l'engan. ♦ vi. *Cavau que desmarca*: Que li sieu dents son troup frusti per que si poasque vèire lo sieu atge. ♦ si

desmarcar v.pr. 1. Pilhar li sieu distanças, si diferenciar de. 2. (espòrts) Si liberar de la susvelhança dei adversaris.

desmarcat, ada adj. (espòrts) Liberat de la susvelhança dei adversaris: *Un jugaire desmarcat sus l'ala*.

desmarcatge n. m. Accion de desmarcar; lo sieu resultat.

desmargar vt. Desmanegar.

desmarcatiu, iva adj. Que traça una desmarcacion.

desmaridar vt. (agric.) Levar una part dei plants joves dins un camp. ♦ si **desmaridar** v.pr. Divorciar.

desmaridat, ada adj. Divorciat.

desmascar vt. 1. Levar la màsquera de. Var.: **desemmascar, desmasquerar**. 2. (fig.) Metre au jorn li intencions de. Sin.: **desvelar**. 3. Desemmascar, desliurar d'un sortilègi. 4. Durbir lo fuèc inopinadament au mejan d'armas que l'aversier non a localisat: *La nau enemiga demasquèt bruscament la sieu artilharia*.

desmasclare, airitz n. Persona encargada de crestar lu animaus. Sin.: **crestaire, castraire**.

desmasclar vt. 1. Suprimir lu organes necessaris a la reproducccion tocant lu animaus. Sin.: **crestar, castrar, copar**. 2. Desculassar (una arma de fuèc).

desmasclatge n.m. Accion de desmasclar; lo sieu resultat. Sin.: **castrament, crestadura, crestament**.

desmasquerar vt. Desmascar.

desmaterialisacion (-izacion) n.f. Accion de desmaterialisar; lo sieu resultat.

desmaterialisar (-izar) vt. 1. Privar quauqua ren dei sieu proprietats fisiqui. 2. Transformar de particulas materiali en fotons. 3. Efectuar de travalhs informatics sensa emplegar de papier; numerisar de donadas.

desmaterialisat (-izat), ada adj. Qu'a subit una desmaterialisacion.

desmelsat, da adj. Desratelat.

desmembrament n.m. 1. Partiment, division: *Desmembrament d'una organisacion*. 2. (dr.) Accion de transferir à quauqua'un una part dei atributs dau drech de propietat sus quauqua ren.

desmembrança n.f. Denembrança.

desmembrança n.f. Denembrar.

desmembrar vt. 1. Partir un tot en elements. 2. Privar dei sieus membres (un animau, la sieu carcassa). 3. (dr.) Procedir au desmembrament de (una propietat).

desmemoriament n.m. Perda provisòria ò definitiva de la memòria. Sin.: **amnesia**.

desmemoriar vt. (*desmemòri*, classic *desmemòrii*) Faire perdre la memòria à. Sin.: **destenembrar**. ♦ vi. Perdre la memòria.

desmentida n.f. Declaracion facha per informar qu'una nòva donada precedentament èra faussa. Sin.: **denon**. Var.: **desmentit**.

desmentir vt. (*desmentissi*) 1. *Desmentir quauqu'un*: Afirmar que non a dich la veritat. 2. Negar l'existeñça ò la justessa d'un prepaus: *Desmentir una informacion*. 3. Èstre en contradiccion mé: *Lu fachs an desmentit lu sieus prepaus*. ♦ si **desmentir** v.pr. Cessar de si manifestar: *Lo sieu coratge s'es jamai desmentit*.

desmentit n.m. Desmentida.

desmerdar vt. (*desmèrdi*) (vulg.) Netejar quauqu'un ò quauqua ren cubèrt de mèrda. Var.: **desemmerdar**. Sin.: **desembrenar**. ♦ si **desmerdar** v.pr. (pop.) Si desbrolhar, si tirar d'afaire. Var.: si **desemmerdar**.

desmeritar vi. Agir d'un biais que fa perdre la fidança dei autres, l'estima ò l'afeccion de quauqu'un: *An perduto, ma sensa desmeritar*. Var.: **demeritar**.

desmeriti ò desmèriti n.m. (lit.) Cen que fa meritari lo blaime, la reprobacion. Var.: **demeriti, demèriti**.

desmerletar vt. Tombar lu merlets de (una fortificacion).

desmesclar vt. 1. Separar e metre en òrdre (cen qu'èra mesclat). Sin.: **destriar, desentrafegar**. 2. (fig.) Esclarcir: *Desmeclar un afaire complicat*. Sin.: **desbrolhar, desembrolhar**. ♦ si **desmesclar** v.pr. Si tirar de ribas, d'un marrit estament. Sin.: si **desentrafegar**.

desmesura n.f. Excès que si manifesta dins li paraulas, lo comportament, etc. ♦ *À desmesura*: D'un biais desmesurat.

desmesurable, a adj. Immense, que non pòu èstre mesurat tant es grand.

desmesuradament adv. D'un biais desmesurat.

desmesurar vi. Passar lo limit de cen qu'es reasonable. Sin.: **exagerar, passar l'òsca, cargar**.

desmesurat, ada adj. Enòrme, que despassa la mesura normala.

desmetre vt. 1. Desplaçar un membre de la sieu posicion naturala. Sin.: **deslogar**. 2. Destituir, revocar. Var.: **demetre**. ♦ si **desmetre** v.pr. Renonçar à una fonction.

desmidonar vt. Desamidonar.

desmilitarisacion (-izacion) n.f. Accion de desmilitarisar; lo sieu resultat.

desmilitarisar (-izar) vt. Suprimir ò enebir tota presència ò activitat militària dins una zòna donada.

desmilitarisat (-izat), ada adj. Dont non li pòu èstre de presència ni d'activitat militària: *Zòna desmilitarisada*.

desminaire, airitz n. Especialista dau desminatge.

desminar vt. Retirar dau soal ò de l'aiga lu explosius que li èron ficats.

desminatge n.m. Accion de desminar.

desmineralizacion (-izacion) n.f. Accion de desmineralizar; lo sieu resultat. Fach de si desmineralisar.

desmineralisar (-izar) vt. 1. Faire perdre li sieu saus minerali ai teissuts, à l'organisme. 2. Levar de l'aiga lu còrs minerals que li èron contenguts.

desmineralisat (-izat), ada adj. Qu'a percut lu còrs minerals que contenia: *Aiga desmineralizada*.

desmistificacion n.f. Accion de desmistificar; lo sieu resultat.

desmistificaire, airitz adj. Que desmistifica.

desmistificar vt. (*desmistifiqui*) 1. Desenganar (quauqu'un qu'es l'objècte d'una mistificacion). 2. Privar dau sieu mistèri, banalizar (quauqua ren) en mostrant la sieu natura vertadiera.

desmitificacion n.f. Accion de desmitificar; lo sieu resultat.

desmitificaire, airitz adj. Que desmitifica.

desmitificar vt. (*desmistifiqui*) Levar lo sieu caractèr mitic à (quauqua ren, quauqu'un).

desmoardre vt. ind. *Non desmoardre d'una opinion, d'una idea*: refudar de li renonciar, s'encaïnar.

desmobilisable (-izable), a adj. Que pòu ò deu èstre desmobilitat.

desmobilizacion (-izacion) n.f. 1. Actes per lo quau si remàndon au sieu lu reservistas qu'èron estats mobilisats. 2. Baissa de l'activitat, de la participacion à un esfoarç collectiu.

desmobilisaire (-izaire), airitz adj. Que desmobilisa.

desmobilisar (-izar) vt. 1. Procedir à la desmobilizacion dei reservistas. 2. (fig.) Levar l'envuèia de si batre, de militar, d'aparar quauqua ren. ♦ **si**

desmobilisar v.pr. Perdre l'envuèia de si batre, de militar, d'aparar quauqua ren. Sin.: **si desafogar**.

desmobilisat (-izat), ada adj. 1. Remandat au sieu, en parlant d'un reservista. 2. Qu'a percut l'envuèia de si batre, de militar, d'aparar quauqua ren.

desmoblament n.m. Accion de desmoblar; lo sieu resultat.

desmoblar vt. (*desmòbli*) Vuar dei sieu mòbles.

desmodar (si) vt. (*mi desmòdi*) v.pr. Cessar d'èstre à la mòda. Sin.: **passar de mòda**.

desmodat, ada adj. 1. Qu'es plus à la mòda: *Un vestit desmodat*. 2. Despassat: *Una teoria desmodada*.

desmoderat, ada adj. Immoderat.

desmodromic, a adj. (mechan.) 1. Si di d'una ligason entre doi ponchs d'un mecanisme, tala que la velocitat d'un a per consequençà una velocitat ben determinada per l'autre. 2. Dispositiu mecanic dei valvas d'un motor termic, que realisa la barradura d'aquel d'aquí sensa moala de tornada en darrier, permetent de regimes foarça elevats: *Dins le tecnica mòto e automobila, Ducati e Mercedes-Benz utilison aqueu dispositiu*.

desmodulacion n.f. Accion de desmodular.

desmodulador n.m. Dispositiu electric que permete de desmodular.

desmodular vt. (inform. e telecom.) Separar un senhau de l'oscillacion d'auta frequençà, ò oscillacion portairitz, que modula.

desmofar vt. Lever la mofa, netear cen qu'es cubèrt de mofa.

desmoïde n.m. Mena de fibròma que sembla un ligament.

desmoissarar vt. Destruir li moissaras e li sieu larvas.

desmoissaratge n.m. Accion de desmoissarar; lo sieu resultat.

desmolasa n.f. Enzima que catalisa la scission d'una cadena carbonada.

desmolisar (-izar) vt. Operar la scission d'una cadena carbonada au mejan d'una desmolasa.

desmologia n.f. (anat.) Estudi que pertòca li ligaments.

desmonedament n.m. Desmonetisacion.

desmonedar vt. 1. Levar la sieu valor legala à (una moneda). 2. Desvalorisar. Sin.: **desmonetisar**. Contr.: **amonedar, monetisar**. 3. Privar quauqu'un de moneda.

desmonetisacion (-izacion) n.f. Accion de desmonetisar; fach d'estre desmonetisat. Var.: **desmonedament**.

desmonetisar (-izar) vt. Desmonedar.

desmontable, a adj. Que pòu èstre desmontat.

desmontanhar vt. Faire davalar de la montanha (de bèstias qu'èron à l'estiva).

desmontar vt. 1. Separar li differenti parts d'un objècte, desassemblar. 2. Desconcertar, trebolar, metre dins l'embarràs. 3. Tombar de cavau. Sin.: **dexcavalar, desenselar**. ♦ **si desmontar** v.pr. Perdre la sieu assegurança, si trebolar, èstre desconcertat.

desmontat, ada adj. 1. Que lu sieus elements son estats desassemblats. 2. *Mar desmontada*: Mar totplen agitada.

desmontatge n.m. Accion de desmontar.

desmopatia n.f. Afeccion dei ligaments.

desmoralisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de desmoralisar; estat de descoratjament. Sin.: **maucoar, desconfoart**. 2. Accion de lever lo sens moral; lo sieu resultat.

desmoralisador (-izador), airitz adj. Desmoralisator.

desmoralisaire (-izaire), airitz adj. Que desmoralisa. Var.: **desmoralisator**. Sin.: **maucorant**.

desmoralisar (-izar) vt. Descoratjar, abatre. Sin.: **maucorar, descorar**.

desmoralisat (-izat), ada adj.

desmoralisator (-izator), airitz adj. Desmoralisaire. Sin.: **desmoralisador**.

desmorralhar vt. Levar lo morrau à un animau. Var.: **desenmorralhar**.

desmostosir vt. Netejar lo most que passisse un liquide.

desmotar vt. (*desmòti*) Rompre la mòta un còup qu'es estat laurat un camp, un oart. Var.: **esmotar**. Contr.: **amotar**.

desmotic, a adj. e n.f. 1. Estat populari d'una lenga à respièch d'un estat sabent. 2. Lenga que parlàvon lu Egipcians de l'epòca bassa.

desmotivacion n.f. Accion de desmotivar; lo sieu resultat.

desmotivar vt. Levar à (quauqu'un) tota motivacion, tota rason d'agir, de contunhar quauqua ren. ♦ si **desmotivar** v.pr. Perdre la motivacion.

desmotivat, ada adj. 1. Qu'a percut la sieu motivacion. 2. (ling.) Si di d'un mòt, d'un tèrme que lu sieu elements e lu sieus sens non son plus capits.

desmotlar vt. (*desmòlti*) Sortir dau sieu mòtle.

desmotlage n.m. Accion de sortir d'un mòtle.

desmotròpe, a adj. Que presenta una desmotropia.

desmotropia n.f. Existéncia d'una molecula organica sota doi formas en equilibri.

desmotropic, a adj. Que resulta d'una desmotropia.

desmultiplicacion n.f. 1. Accion de desmultiplicar. 2. Relacion de reduccion de la velocitat ò dau movement de revolum d'un axe à respièch d'un autre.

desmultiplicador n. m. Sistema de transmission qu'endralha una reduccion de velocitat.

desmulplicaire, airtiz adj. Que desmultiplica.

desmultiplicar vt. e i. Demenir la velocitat dins la transmission d'un movement.

desmunir vt. (*desmunissi*) Desgarnir, privar de causas essenciali. Sin.: **desprovedir, privar**.

desmunit, ida adj. Desgarnit, privat de causas essenciali. Sin.: **desprovedit**.

desmuralhar vt. Desmurar.

desmurar vt. Desbastir. Var.: **desmuralhar**.

desnacionalisacion (-izacion) n.f. Accion de desnacionalisar una empresa, una activitat; lo sieu resultat.

desnacionalisar (-izar) vt. Rendre au sector privat (una empresa, una industria precedentament nacionalisada).

desnacionalisat (-izat), ada adj. Qu'es estat rendut au sector privat.

desnantir vt. (*desnantissi*) Levar à quauqu'un lo sieu nantiment. Sin.: **apaurir, roïnar**.

desnarridar vt. Penchenar lo blest de lin ò de cànebe.

desnasalisacion (-izacion) n.f. (fon.) Transformacion d'un son nasal en un son oral (per ex. lo n de *mon amic*).

desnasalisar (-izar) vt. Operar la desnasalisacion de (un son nasal).

desnasar vt. Talhar lo nas de. ♦ Èstre desprovedit de nas.

desnasat, ada adj. Qu'a percut lo sieu nas.

desnatalitat n.f. Demenida dau nombre dei naissenças dins un país.

desnaturacion n.f. 1. Accion de desnaturar un produch, de modificar li sieu caracteristicas. 2. Fach d'ajustar à-n-un produch destinat à un usatge industrial ò agricòla de substancies que lo rèndon impròpri à tot autre usatge.

desnaturalisacion (-izacion) n.f. Accion de desnaturalisar; lo sieu resultat.

desnaturalisar (-izar) vt. Privar dei drechs obtenguts per naturalisacion.

desnaturaire, airtitz adj. en.m. Si di d'un produch que desnatura.

desnaturar vt. 1. Mesclar d'uni substancies à (d'autri substancies) per li rendre impròpri à d'unu usatges (espec. un usatge alimentari). 2. Alterar lo gust de. 3. Faussar lo sens de, alterar: *Desnaturar lu prepaus de quauqu'un*. Cambiar la natura e quauqua ren. ♦ si **desnaturar** v.pr. Perdre li sieu qualitats d'origina; cambiar de natura.

desnaturat, ada adj. 1. Qu'a subit una desnaturacion. 2. Contrari à cen qu'es considerat coma natural.

desnazificacion n.f. Accion de desnazificar.

desnazificar vt. (*desnazifiqui*) Desbarrassar de l'influença dau nazisme.

desneblacion n.f. Accion de desneblar; lo sieu resultat.

desneblar vt. Dissipar artificialament lo neblaressc. ♦ si **desneblar** v.pr. Sortir dau neblaressc, dau fum.

desnegar vt. (*desnegui*) (min.) Assecar (de travalhs miniers que l'aiga avia envasit). Sin.: **desaigar**.

desnegatge n.m. Accion de desnegar. Sin.: **desaigatge**.

desnegriment n. m. Accion de desnegrir; lo sieu resultat.

desnegrir vt. Levar la color negra. Var.: **desennegrir**.

desnembrança n.f. Denembrança.

desnembrar n.f. Denembrar.

desnervacion n.f. (neurobiol.) Disparicion de l'innervacion normala d'un nèrvi, d'un muscle.

desnervar vt. (*desnèrvi*) Far disparéisser l'innervacion normala d'un nèrvi, d'un muscle.

desnevament n.m. Accion de desnevlar.

desnevar vt. Desbarrassar de la neu (una rota, un accès, etc.).

desniaisar vt. 1. Rendre pas tant niais. 2. Faire perdre la sieu verginitat à.

desnicotinisacion (-izacion) n.f. Accion de desnicotinisar; lo sieu resultat.

desnicotinisaire (-izaire) n.m. Filtre que retèn una part de la nicotina dau tabac.

desnicotinisar (-izar) vt. Suprimir ò redurre la tenor en nicotina dau tabac.

desnidaire, airtitz n. Persona que desnida lu auelons. Var.: **desnidator**.

desnidar vt. 1. Descubrir un nido ò lo despolarhar. 2. (fig.) Trovar (quauqua ren qu'era dificile à trovar): *Desnidar la pèrla rara*. Sin.: (fig.) **destoscar, descantonar, destraucar, dessotar**. Var. (toi lu sens): **desanidar**. ♦ si **desnidar** v.pr. Abandonar lo sieu nido.

desnidator, tritz n. Desnidaire. Sin.: (fig.) **destoscaire, descantonaire, destraucaire, dessotaire**.

desnierar vt. (*desnièri*) Levar li nièras de: *Desnierar un can*.

desnieratge n.m. Accion e resulta de desnierar.

desnitrificacion n.f. Descomposicion, per una accion bacteriana, dei nitrats dei aigas ò dau soal.

desnitificant, a adj. Que permete la desnitrificacion: *Bacterias desnitrificanti*.

desnitrificar vt. (*desnitrifiqui*) Descompauar lu nitrats dau soal ò dei aigas, en parlant d'uni bacterias (dichi *desnitrificanti*).

desnivelacion n.f. Accion de desnivellar; desniveu, diferença de niveu. Sin.: **desniveu**.

desnivellar vt. (*desnivèli*) Destruir lo nivelament (d'una susfàcia) provocar una diferença de niveu: *Desnivellar una rota*. Sin.: **desaflorar**.

desniveu n.m. Diferença de niveu entre doi ponchs. Var.: **desnivelacion**.

desnodament n.m. 1. Accion de desnodar; lo sieu resultat. 2. Eveniment que permete d'acabar; solucion d'un afaire. 3. Ponch final d'una intriga dramatica.

desnadar vt. 1. Desfaire (un grop); destacar (quaqua ren que tenia m'un grop). 2. Resòlver (un afaire complicat).

desnogalhada n.f. Accion e resulta de desnogalhar.

desnogalhaire, airitz n. Persona que desnogalha.

desnogalhar vt. Levar la gruèlha d'una frucha. Sin.: **descloscar, desgrulhar**.

desnovar vt. (*desnòvi*) Aver la primor de quaqua ren.

desnoviat, da adj. Qu'es plus noveu maridat (novèla maridada).

desnuclearisacion (-izacion) n.f. Accion de desnuclearizar; lo sieu resultat.

desnuclearizar (-izar) vt. Limitar ò enebir la possession, la fabricacion d'armas nucleari dins (un país, una zòna).

desnudacion n.f. Denudacion.

desnudar vt. Denudar. ♦ **si desnudar** v.pr. Si denudar.

desnudat, ada adj. Denudat.

desnutricion n.f. Estat patologic d'un teissut ò d'un organisme per cu la desassimilacion l'empoarta sobre l'assimilacion.

desnutrit, ida adj. Que sofisse de desnutricion.

desobediença n.f. (it.) Desobeissença.

desobedient, a adj. (it.) Que desobedisse. Var.: **desobeïssent, desobedissent**.

desobediment n.m. (it.) Fach de desobedir.

desobedir vi. (it.) (*desobedissi*) Desobeir.

desobedissença n.f. (it.) Desobeissença.

desobedissent, a adj. (it.) Desobeïssent.

desobeir vt. ind. (à) (*desobeïssi*) 1. Pas obeir (à). 2. Refutar de si sotametre à un reglament, una lèi. Var.: **desobedir**.

desobeissença n.f. 1. Accion de desobeir; tendençà à desobeir. 2. Insubordinacion, refut de si sotametre. Var.: **desobedissença**.

desobeïssent, a adj. Que desobeisse. Var.: **desobedient, desobedissent**.

desoblidament n. m. Accion e resulta de desoblidar. Sin.: **mancament, fauta, omission**.

desoblidar vt. Denembrar ò negligir de dire ò de faire quaqua ren; non mencionar quaqua ren dins una nombrada, una citacion. Sin.: **mancar, laissar de caire, ometre**.

desobligadament adv. D'un biais desobligant.

desobligança n.f. Accion de desobligar; comportament desobligant. Sin.: **desplasença**.

desobligant, a adj. Que desobliga. Sin.: **descortés, desplasent**.

desobligar vt. (*desobligui*) Causar de pena, de contrarietat à (quaqu'un).

desobrament n.m. Estat d'una persona desobrada; inaccion. Sin.: **desocupacion**.

desobrat, ada adj. Qu'a ren à faire, que non a una activitat, una ocupacion, que s'enuèia. Sin.: **desocupat**.

♦ n.m. Balandrin.

desobstruccion n.f. 1. Accion de desobstruir; lo sieu resultat. 2. (cir.) Liberacion d'un canal ò d'una cavitat de l'organisme qu'èron tapats (lo mai sovent per un calhon de sang).

desobstruir vt. (*desobstruissi*) Levar (cen qu'obstruisse). Sin.: **destapar**.

desocupacion n.f. 1. Desobrament. 2. Caumatge, desemplec, inemplec.

desocupat, ada adj. 1. Qu'a plus un travalh per s'ocupar. Sin.: **desobrat**. 2. Caumaire, desemplegat.

desodorant, a adj. e n.m. Si di d'un produch que lèva ò esconde li marridi odors. Var.: **desodorisant**.

desodorar vt. Levar ò escondre li marridi odors. Var.: **desodorisar**.

desodorisant (-izant), a adj. e n.m. Desodorant.

desodorisar (-izar) vt. Desodorar.

desolacion n.f. 1. Pena doloroa. Sin.: **dolor, amarum, lanha,adolentiment, pena, patiment, torment, desconsolament, maucoar, adoloriment**. 2. Cen que causa una granda pena, una granda contrarietat.

desolaire, airitz adj. e n. Que causa una granda pena, una granda contrarietat. Var.: **desolator**.

desolar vt. (*desòli*) Causar una granda pena, una granda contrarietat à. Sin.: **adoloir, adolentir, tormentar, desconsolar, maucorar, penar**. ♦ **si desolar** v.pr. S'atristar, èstre contrariat.

desolator, airitz n. Desolaire.

desondrable, a adj. Desonorabile.

desondradament adv. Desonorablament.

desondrant, a adj. Desonorant.

desondrar vt. Desonorar.

desondrat, ada adj. Desonorat.

desondre n.m. Desonor, vergonha.

desonèste, a adj. Malonèste.

desonestament adv. D'un biais desonèste. Var.: **malonestament**.

desonestetat n.f. Malonestetat.

desonor n.m. Estat d'una persona desonorada, desconsideracion. Sin.: **desondre, vergonha**.

desonorablament adv. D'un biais desonorabile. Sin.: **desondradament, vergonhosament**.

desonorabile, a adj. Desonorant. Sin.: **vergonnable, vergonhós, desondrable**.

desonorant, a adj. Que desonora; contrari ai règlas de l'onor. Var.: **desonorabile, desondrable, desondrant**.

desonorar vt. 1. Desconsiderar. 2. Faire perdre l'onor à quauqu'un. Var.: **desondrar**. ♦ si **desonorar** v.pr. Perdre lo sieu onor; cometre una accion vergonhoa que bruta l'onor.

desonorat, ada adj. Qu'a perdu l'onor. Var.: **desondrat**.

desoperculator n.m. Mena de coteu per desopercular.

desoperculacion n.f. Accion de desopercular; lo sieu resultat.

desopercular vt. (apic.) Levar lu opercules que tàpon lu alveòles dei rais de meu.

desopilant, a adj. Que desopila. Sin.: **divertissent, espofidaire**.

desopilar vt. Faire rire, causar un grand gaudiment à. Sin.: **espofigar**.

desordenadament adv. D'un biais desordenat.

desordenar vt. Metre en desòrdre. Sin.: **desorganisar**.

desordenat, ada adj. 1. Qu'es en desòrdre. Sin.: **desarençat**. 2. Que manca d'òrdre. ♦ *Vida desordenada*: Vida desreglada. Var.: **desordonat**.

desordir vt. (*desordissi*) Desfaire (cen qu'èra estat ordit).

desordonat, ada adj. Desordenat.

desòrdre n.m. 1. Mancança d'òrdre. ♦ Mancança de coesion, d'organizacion: *D'ideas en desòrdre*. 2. Mancança de disciplina; agitacion. Sin. (1 e 2): **bolum, champostre**. 3. Agitacion politica ò sociala. Sin. (2 e 3): **trebolèri, trebolament**.

desorganisacion (-izacion) n.f. Accion de desorganisar; desòrdre; trebolici.

desorganisaire (-izaire), airitz adj. e n. Desorganisator.

desorganisar (-izar) vt. Alterar, destrúger l'organizacion de; introdure lo desòrdre dintre (un ensèms organisat). Sin.: **trebolar**.

desorganisator (-izator), tritz adj. e n. Que desorganisa. Var.: **desorganisaire**.

desorientacion n.f. 1. Accion de desorientar; fach d'estre desorientat. 2. (psicopatia) *Desorientacion espaciotemporal*: Incapacitat à si situar dins l'espaci e dins lo temps. Var.: **desorientament**.

desorientament n.m. Desorientacion.

desorientar vt. 1. Destróger l'orientacion (d'un aparelh de mirada). 2. Faire perdre à (quauqu'un) lo sieu camin, la sieu rota. 3. (fig.) Faire perdre à quauqu'un la sieu assegurança. Sin. (3): **desaviar, tirar d'amira, desassegurar, desvariar**.

desorientat, ada adj. 1. Que conoisse plus la boana orientacion. 2. Que saup plus coma si captener; desconcertat. Sin.: **perduto, desaviat, entrepensat, desvariad, desassegurat**.

desormear vi. (mar.) Aparellhar. Sin.: **sarpar lo ferre**.

desorpcion n.f. (quim.) Fenomène que fa qu'un solide abandona lu gas absorbit ò adsorbits.

desossament n.m. Accion de desossar.

desossar vt. (*desoassi*) 1. Levar l'oàs, lu oàs de: *Desossar una espatla d'anheu*. 2. Desmontar, separar lu elements de: *Desossar una vièlha veitura*.

desostalar vi. Laissar la maion, l'ostau pairal.

desoxidacion n.f. (metall.) Accion de desoxidar.

desoxidant, a adj. e n.m. Si di d'un produch que desoxida.

desoxidar vt. (quim.) Redurre.

desoxigenacion n.f. Accion de desoxigenar.

desoxigenar vt. Retirar l'oxigène d'un mesclatge ò d'un compauat.

desoxiribonucleasa n.f. Enzima que catalisa l'idrolisi de l'acide desoxiribonucleic.

desoxiribonucleic adj. (bioquim.) *Acide desoxiribonucleic*: Acide nucleic, constituent principal dei cromosòmas e supoart material de l'ereditat. Abrev.: **A.D.N.**

desoxiribòse n.m. Aldòse que vèn dau ribòse, qu'una dei sieu formas ièntra dins la composition dei nucleotides que constituisson lu malhons fondamentals dei cadenas d'A.R.N.

despacha n.f. 1. Correspondéncia oficiala que pertòca lu afaires publics: *Una despacha diplomatica*. 2. (anc.) Telegrama. 3. Informacion corteta que li agenças trasméton ai organes de premsa.

despachaire, airitz n. Persona que despacha. Sin.: **mandaire, expeditor**.

despachar vt. (lit.) Mandar quauqu'un rapidament: *Despachar un ambassador*. ♦ si **despachar** v.pr. faire lo mai leu possible: *Mi despachi de finir aqueu travalh*. Sin.: **si preissar**, (pop.) **si bolegar**.

despachatiu, iva adj. Expeditiu.

despachativament adv. Expeditivament.

despachós, oa adj. Expeditiu.

despachosament adv. Expeditivament.

despaciença (-éncia) n.f. Impaciencia.

despacienciat, a adj. Impacienciat.

despacientament adv. Impaciencientament.

despacientar vt. Impacienciar. ♦ si **despacientar** v.pr. S'impacienciar.

despacientós, oa adj. Impacienciat.

despaïsament n.m. Fach d'estre despaïsat.

despaisanir vt. (*despaisanissi*) Perdre li costumas e lo biais de viure dei paisans.

despaïsant, a adj. Que despaïsa.

despaïsar vt. 1. Faire cambiar de país, de mitan, de quadre. 2. Trebolar, desconcertar, desorientar en cambiant li abitudas.

despalar vi. Perdre li dents de lach.

despalatalisacion (-izacion) n.f. (ling.) Accion de despalatalisar.

despalatalisar (-izar) vt. (ling.) Faire perdre lo sieu caractèr palatal à.

despalhar vt. Desgarnir de la sieu palha: *Despalhar una cadiera*.

despalhatge n.m. Accion de despalhar.

despalissonar vt. Levar lu pals.

despalissonatge n.m. Accion de despalissonar; lo sieu resultat.

despaquetar vt. Desfaire (un paquet); sortir (una mèrc) dau sieu embalatge. Sin.: **desfardelar**, **desenfardelar**.

despaquetatge n.m. Accion de despaquetar. Sin.: **desfardelatge**, **desenfardelatge**.

desparafinar vt. Separar la parafina contenguda dins un òli de petròli.

desparafinatge n.m. Separacion de la parafina contenguda dins un òli de petròli.

desparar vt. Mandar un projectile au mejan d'una arma. ◇ (espec.) Mandar una saeta, un vireton, m'un arc ò una balista. Sin.: **descocar**. ♦ vi. Tirar un còup de fuèc.

desparar vi. Alterar lo bèl aspècte de; degalhar l'armonia (d'un ensèms).

desparasitar vt. Desbarrassar (un aparelh) dei parasits radioelectrics, munir d'un dispositiu que permete d'eliminar lu parasits.

desparauleable, a adj. Que pòu èstre desparauleat. Qu'escompassa la mesura, la rason. Sin.: **sobrier**, **excessiu**.

desparaular vt. Redurre quauqu'un au silenci. Perdre la paraula. ♦ si **desparaular** v.pr. Levar la sieu paraula. Sin.: **si saupre mau**.

desparéisser vi. Disparéisser. Var.: **desaparéisser**.

despareissut, uda adj. Dispareissut.

desparelhar vt. Despariar.

desparelhat, ada adj. Despariat.

desparentar vt. Privar quauqu'un dei sieus parents, magerament un pichon.

despariar vt. (*despari*, classic *despàrii*) Levar una dei doi causas que formàvon un pareu. Var.: **desapariar**, **desparelhar**.

despariat, ada adj. 1. Que forma una seria incompleta: *Un servici de sietas despariat*. 2. Qu'es separat d'un pareu, d'una seria: *Un ganc despariat*. Var.: **desparelhat**.

desparicion n.f. Disparicion. Var.: **desaparicion**.

desparier, a adj. Diferent. Sin.: **dessemblant**.

desparitat n.f. 1. Mancança d'egalitat; diferença marcada. 2. Mancança d'armonia: *Desparitat d'opinions*. Var.: **disparitat**.

desparlar vi. Parlar d'un biais que non convèn; dire de mau. Sin.: **extraparlar**, (pop.) **batre la barlòca**, **desrasonar**, **desvariar**, **repepiar**, **fantaumejar**.

desparlatge n.m. Accion de desparlar. Sin.: **repepiatge**, **desrason**, **desvari**, **extravagança**.

desparpèlar vt. e i. Arrancar li parpèlas. Sin.: **desbarlugar**, **descilhar**. ♦ si **desparpèlar** v.pr. Si fretar lu uèlhs, magerament au desvelh.

desparrar vi. Esquilhar, perdre lo sieu equilibri en caminant ò en corrent. Var.: **esparrar**. Sin.: **resquilhar**, **s'estramaçar**, (fam.) **picar dau morre**.

despart (à) (loc.) À *despart de*: En defoara de, à l'excepcion de, franc de. Sin.: **en foara de**, **levat**.

despartament n.m. Departament. Var.: **despartiment**.

despartamental, a adj. Departamental.

despartamentala n.f. Departamentalala.

despartamentalisacion (-izacion) n.f. Departamentalisacion.

despartamentalisar (-izar) vt. Departamentalisar.

despartamentau, a adj. Departamental.

despartatjar vt. 1. Trobar un mejan de rompre una egalitat: *Despartatjar doi candidats*. 2. Despartir.

despartejar vt. Despartatjar.

despartença n.f. Despartida.

despartible, a adj. Que pòu èstre despartit.

desparticion n.f. Accion de despartir. Var.: **despartiment, desseparacion**.

despartida n.f. 1. Partença. 2. Moart.

despartiment n.m. 1. Accion de despartir. Var.: **desparticion**. 2. Racionament. 3. Departament. 4. Seccion especialisada (de biblioteca, etc.).

despartir vt. (*despartissi*) 1. Compartir, contingentar. 2. Despartejar. ♦ si **despartir** v.pr. (*de*) Abandonar, si separar (*de*), si desbarrassar (*de*): *Si despartir de la sieu calma*.

despartit, ida adj. Qu'a fach l'objècte d'una desparticion.

despartitor n.m. e adj. m. (dr.) Aqueu que despartisse.

despassament n.m. Accion de despassar, de si despassar. Var.: **escompassament**.

despassar vt. 1. Èstre mai grand, mai aut, mai long que: *Mi despassa de 5 cm*. 2. Passar davant quauqu'un, un veïcule. 3. Anar en là d'un limit, d'una linha fixada. 4. Anar en là de cen qu'es asperat, possible ò imaginable: *Es una victòria que despassa toti li mieu esperanças*. 5. Anar en là d'una quantitat, d'una durada: *Aquel acamp non deurà despassar una ora*. 6. Èstre superior à, l'emportar sobre: *A despassat lu sieus cambaradas de clasa*. 7. Causar un grand estonament, desconcertar: *Aquò mi despassa!* Var.: **escompassar**. ♦ si **despassar** v.pr. Anar fins ai pròpis limits, capitar dins quauqua ren que semblava impossible. Var.: **s'escompassar**.

despassat, ada adj. Qu'a plus cors, caduc, que non es plus à la mòda.

despassionar vt. Levar à un debat, à una discussion lo sieu caractèr passionat.

despassionat, ada adj. 1. Si di d'una persona sensa passion. Sin.: **apatic**, **noncalent**, **flac**, **flacós**, **indifferent**, **indolent**, **letargic**, **molastrós**, **linfatic**. 2. Sensa passion: *Un debat despassionat*.

despatar vt. Talhar li patas (d'un animau).

despatolhar vt. Reglar un afaire complicat, embrolhat. Sin.: **desmesclar**, **desentrafegar**, **desentrebeschcar**. ♦ si **despatolhar** v.pr. Si sortir d'una situacion complicada. Sin.: **si desmesclar**, **si desentrafegar**, **si desentrebeschcar**, **si tirar de riba**.

despatriacion n.f. Expatriacion. Var.: **despatriament**.

despatriament n.m. Despatriacion.

despatriar vt. (*despatri*, classic *despàtrii*; *despatrii*) Expatriar. ♦ si **despatriar** v.pr. S'expatriar.

despauament n.m. 1. Accion de despausar (un eclesiastic, un dignitari). Var.: **depauament**, **despausament**. 2. Accion de depauar, de levar (cen qu'èra fixat, installat): *Lo despauament d'una fenèstra*.

despauar vt. Levar (cen qu'èra fixat, installat): *Despauar una fenèstra*. Var.: **despausar**, **despauvar**.

despaumonar (si) v.pr. Si desalenar.

despaumonat, ada adj. Desalenat.

despausament n.m. Depauament.

despausar vt. Despauar.

despauvar vt. Despauar.

despavar vt. Levar lu pavats de: Despavar una carriera. Sin.: **descaladar**, **desescaladar**.

despeçaire, airitz adj. e n. Persona que despècia.

despeçar vt. (*despèci*) 1. Metre en pèças: *Despeçar una preda*. 2. Talhar à tròc: *Despeçar una galina*. 3. Desmembrar: *Despeçar una proprietat*. Var.: **despeçar**, **espeçar**. Sin.: **caputar**.

despecejar vt. Despeçar.

despeçatge n.m. Accion de despeçar. Var.: **espeçatge**. Sin.: **caputatge**.

despecolar vt. Levar lo pecol d'un fruch.

despegar vt. (*despegui*) 1. Destacar (quauqua ren qu'èra pegat). 2. Desgatjar (quauqua ren qu'èra pilhat dins la pega). Var.: **desempear**. Sin. (2): **despegoir**.

despegoir vt. (*despegoïssi*) Despegar (2).

despegolar vt. Desgrunar.

despeirar vt. (*despèiri*) Levar li pèiras de: *Despeirar un camp*. Var.: **espeirar**.

despeissonar vt. Provocar le disparicion dei peis: *La sobre pesca despeissona lu oceans*.

despelar vt. (*despèli*) Despelhar.

despelhar vt. Levar la pèu de (un animau). Var.: **despelar**, **espelhar**. Sin.: **escarpenar** (Luceram).

despenalizacion (-izacion) n.f. Accion de despenalizar: *La despenalizacion de la dròga*.

despenalizar (-izar) vt. (dr.) Levar lo sieu caractèr penal à (una infraccion).

despenchenar vt. Metre en desòrdre lu bèrris de.

despendèire, eiritz adj. e n. Despensier. Sin.: **acabaire**, **deganhier**, (pop.) **cura-armari**.

despendiós, oa adj. (lit.) Que causa totplen de despensas. Sin.: **car**, **onerós**, **carestiós**.

despendiosament adv. (lit.) D'un biais despendiós.

despendre vt. Destacar, en parlant d'un empicat, de quauqua ren qu'èra suspendut. Sin.: **despenjar**, **despendolar**.

despendre vt. Despensar.

despenjar vt. Despendre (destacar).

despens n.m. pl. 1. Cost taxable d'un procès: *Èstre condamnat ai despens*. 2. (corrent) *Ai despens de*: À la carga de; au prejudici de. Sin.: **au costadespens de**.

despensa n.f. 1. Accion de despensar de sòus; emplec que n'es fach. 2. Montant d'una soma que si deu pagar. Sin.: **cost**. 3. Usatge, emplec: *Una granda despensa d'energia*. 4. Quantitat consumida de matèria, de produch: *La despensa en essència d'una màquina*. 5. *Despensa nacionala*: Ensèms dei despensas de

consomacion privada e publica e dei investiments productius au cors d'una annada. ◇ *Despensas publiques*: Despensas de l'Estat, dei collectivitats e dei establiments publics.

despensa n.f. Bufet. Sin.: **escudelier**, **credença**. Var.: **despensor**.

despensa n.f. Companha, cambusa (fr.).

despensa n.f. Celier.

despensar vt. 1. Emplegar de sòus per una cròmpa. 2. Emplegar per lo sieu funcionament, consumir. 3. *Despensar lo sieu temps, la sieu energia*, etc. (à): Lu emplegar (à). Sin.: **despendre**, **espender**.

despensier, a adj. e n. Que li agrada la despensa, que despensa totplen. Var.: **despendèire**. Sin.: **prodigue**, **acabaire**, **deganhier**.

despensier n.m. (mar.) Òme de la marinaria encargat dei vitalhas a bord d'una nau. ambusier.

despensor n.m. Despensa, credença, escudelier; armari mural. Sin.: **placard**.

despeolhar vt. Desbarrassar dei sieus peolhs. Var.: **espeolhar**.

despepiar vt. Levar la pepia dei galinas.

desperacion n.f. (it.) Desespèr.

desperadament adv. D'un biais desperat. Var.: **desesperadament**.

desperado n.m. (mòt espanyòl) Persona que viu en defoara dei lèis e es lèsta à s'engatjar dins d'accions violenti e desesperadi.

desperar (si) v.pr. Si desesperar.

desperat, ada adj. Desesperat.

desperdre vt. Disparsar. Sin.: **escampar**, **espantegar**.

despersion n.f. Dispersion.

despersonalisacion (-izacion) n.f. 1. Accion de despersonalizar. 2. (psiquiatria) Alteracion de la consciéncia dau còrs viugut corporal caracterisat per lo sentiment de plus si reconóisser e, sovent, per la perda de la realitat dau monde exterior.

despersonalisar (-izar) vt. Faire perdre à quauqu'un de caractèrs dominants de la sieu personalitat, à quauqua ren la sieu originalitat; rendre banal, anonime. Var.: **despersonar**.

despersonalizar vt. Despersonalizar.

despescar vt. Traire lu peis embarrats dins li rets.

despetolar vt. Desbarassar li feas dei sieu petolas.

despetrinar (si) v.pr. Si descurbir lo pièch.

despevelar vt. (*despevèli*) (mar.) Desagrear.

despí prep. Indica un ponch de partença. 1. (dins lo temps) *Cala la neu despí tres jorns, si conoissèm despí totjorn*. 2. (dins l'espaci) *Despí Niça fins à Antíbol*. Sin.: **estant**: *De Niça estant fins à Antíbol*. 3. (dins una seria) *Despí lo promier fins au darrier*. ♦ adv. À partir d'aqueu moment: *Es plus revengut despí*. Sin.: **partent d'aquí**. ♦ loc. conj. *Despí que*: Despí lo jorn (lo moment, l'ora, etc.) que. Sin.: **d'aquela ora en davant**.

despicar vt. (*despique*) Desfaire una cordura (d'una estòfa).

despicar

despicar vt. (*despici*) Destacar lo gran de la sieu espiga: *Despicar lo blat.* Var.: **despigar**.

despicatge n.m. (agric.) Accion de despicar. Var.: **despigatge**.

despièch n.m. 1. Amarum mesclat de ressentiment, causat per una decepcion, una nafradura d'amor-pròpri; contrarietat. ◇ *En despièch de:* Maugrat. ◇ *Causar de despièch:* Provocar de contrarietat. 2. *Faire un despièch* (à quauqu'un): Li jugar un marrit torn. Sin. (2): **diablaria**.

despiechar vt. (*despièchi*) Faire sentir de despièch à. Var.: **despitar.** ♦ **si despiechar** v.pr. Sentir de despièch.

despiechós, oa adj. 1. Contrariant. 2. Agitat, caprichós, en parlant d'un enfant.

despietadós, oa adj. Senza pietat.

despietadosament adv. D'un biais despietadós.

despigar vt. (*despigi*) Despicar.

despigatge n.m. Despicatge.

despistar vt. 1. Descubrir gràcias à la sieu pista, ai sieu peadas. 2. Descubrir après una recèrca, una enquesta: *Despistar una malautia.* 3. Destornar de la pista: Despistar li recèrcas de la polícia. Var.: **depistar**.

despistatge n.m. Accion de despistar. Var.: **depistatge**.

despitar vt. Despiechar.

despiucelaire, airitz n. (fam.) Que despiucèla. Var.: **despiuselaire**.

despiucelar vt. (*despiucèli*) (fam.) Faire perdre lo sieu piucelatge à. Var.: **despiuselar**.

despiucelatge n.m. (fam.) Accion de despiucelar. Var.: **despiuselatge**.

despiuselaire, airitz n. Despiucelaire.

despiuselar vt. (*despiusèli*) Despiucelar.

despiuselatge n.m. Despiucelatge.

desplaçament n.m. 1. Accion de desplaçar, de si desplaçar. 2. Viatge efectuat dins l'encastre d'una profession. 3. (mar.) Volume d'aiga que la carena d'una nau desplaça, que la sieu massa es egala à la massa totala de la nau. 4. (mat.) Transformacion pontuala dau plan ò de l'espaci que consèrva li distanças e l'orientacion: *Una translacion, una rotacion son de desplaçaments.* 5. (quim.) Reaccion que fa qu'un còrs pilha la plaça d'un autre dins un compauat. 6. (etol.) *Activitat de desplaçament:* Execucion per una bèstia de movements sensa rapoart m'au comportament m'au quau es engatjat, quora aqueu comportament non si pòu exprimir normalament. Sin.: *activitat de substitucion* ò *de derivacion.* 7. (psican.) Repoart de l'energia psíquica legada à-n-un desidèri inconscient sobre un objècte substitutiu.

desplaçar vt. 1. Cambiar quauqua ren, quauqu'un de plaça, lo metre alhors. ◇ *Desplaçar la question, lo problema:* S'escartar dau subjècte. 2. Afectar d'ofici à un autre emplec: *Desplaçar un fucionari.* Sin.: **mutar**. 3. Cambiar la data, l'ora de: *Desplaçar un acamp.* Sin.: **remandar.** 4. (mar.) Aver un desplaçament donat: *Aquela nau desplaça 1000 tonas.* ♦ **si desplaçar** v.pr. 1. Cambiar de plaça, bolegar. 2. Anar d'un luèc à un autre,

espec. en emplegant un mejan de transpoart: *Si desplaçar en veitura.*

desplaçat, ada adj. 1. Que non convèn à la situacion, ai circonstàncias: *Tenir de prepaus desplaçats.* 2. *Persona desplaçada:* Qu'es estada constrencha, per de rasons economici ò politiqui, de quitar lo sieu país.

desplafonament n.m. Accion de desplafonar; lo sieu resultat.

desplafonar vt. Suprimir lo limit superior de (un crèdit, una cotisacion, etc.).

desplaire vt. (*desplasi*) Desplàser.

desplantacion n.f. Desplantatge.

desplantador n.m. Autís per desplantar lu vegetals.

desplantament n.m. Eradicacion.

desplantar vt. 1. Levar de tèrra (un vegetal) per lo tornar plantar alhors; eradicar. 2. Retirar de tèrra: *Desplantar un pal.*

desplantat, ada adj. 1. Levat de tèrra. 2. (fig.) Desraïcat.

desplantatge n.m. Accion de desplantar; lo sieu resultat. Var.: **desplantacion**.

desplasença n.f. Desobligança.

desplasent, a adj. Que desplatz; desagradiu, antipatic.

desplàser vi. 1. Pas plàser; èstre desagradiu. 2. Causar una pichina irritacion; contrariar. Var.: **desplaire.** Sin.: **desagradar.**

desplasença n.f. Desplaser.

desplaser n.m. Impression desagradiva, contrarietat. Var.: **desplasença, despresir.**

desplecamen n.m. Accion de desplecar.

desplecar vt. (*desplequi*) Levar lu plecs, lu faus plecs de (una estòfa, un vestit). Sin.: **desregoir.**

desplega n.f. *Faire desplega:* Faire estalatge.

desplegada n.f. Desplegament.

desplegament n.m. Accion de desplegar; fach d'èstre desplegat. Var.: **desplegada, desplegatge.**

desplegant, a adj. Que si pòu desplegar. ♦ n.m. Fuèlh replegat, per faire de publicitat, anonciar un eveniment, etc. Sin.: **prospècte.**

desplegar vt. (*desplegui*) 1. Durnir, tornar metre à plat cen qu'era plegat: *Desplegar un lançòu, una carta rotiera.* 2. Dispauar sus una larga estenduda. ◇ (mil.) *Desplegar li tropas:* Li faire passar d'una formacion de marcha ò de transpoart à-n-una formacion de combat. – *Desplegar de missiles:* Lu installar en posicion operacionala.

desplegatge n.m. Accion de desplegar. Var.: **desplegada, desplegament.**

desplenar vt. Vuar. Var.: **desemplenar.**

despresir n.m. Desplaser.

desplombar vt. 1. Levar lo plomb que sigilla un objècte. 2. Levar lo plombatge d'una dent. 3. (inform.) Penetrar lo criptatge de proteccion per poder recopiar un logicial. Sin.: **cracar.**

desplombatge n.m. Accion de desplombar.

desplumar vt. Plumar (un auceu). Sin.: **esplumassar.**

♦ **si desplumar** v.pr. 1. Perdre li sieu plumas. 2. (fam.) Perdre lu sieus bèrris.

despoblaire, airitz adj. e n. Persona ò comportament qu'entira un despoblament.

despoblament n.m. Accion de despoblar; lo sieu resultat. Fach de si despoblar. Var.: **despopulacion**.

despoblar vt. (*despòbli*) 1. Faire partir lu abitants d'un país, d'una region. 2. Faire disparéisser lu animaus que vívon dins (un luèc natural), n'en baissar lo nombre.

◆ **si despoblar** v.pr. Si vuar dei siues abitants, dei sieus ocupants.

despoder n.m. Incapacitat, impotència.

despoderar vt. 1. Faire perdre lo sieu poder à. 2. Despossedir.

despoderament n.m. Despossession.

despoderat, ada adj. Qu'a percut lo sieu poder, li sieu possessions.

despoetisar (-izar) vt. Levar lo sieu caractèr poetic à.

despolarisaire (-izaire), airitz adj. e n.m. Si di d'una substància qu'a la proprietat de s'opauar à la polarisacion, de despolarisar.

despolarisacion (-izacion) n.f. Accion de despolarisar.

despolarisar (-izar) vt. (fis.) Suprimir la polarisacion de.

despolha n.f. Despuèlha.

despolhadura n.f. Espoliacion.

despolhament n.m. Accion de despolhar, de si despolhar.

despolhar vt. 1. Levar la pèu de (un animau): *Despolhar un coniu*. Var.: **despulhar, despulhir**. 2. Levar cen que cuèrbe; desgarnir, desnudar. 3. Despossedir totalament (quauqu'un) dei sieus bens. Sin.: **espolhar**. 4. Examinar de pròche (un tèxto) per n'en sortir l'essencial. Sin.: **espelucar**. ◇ Comptar lu bulletins d'un vòte. ◆ **si despolhar** v.pr. 1. Si desfaire dei sieus bens. 2. Mudar, en parlant d'un reptile. 3. Depauar, en parlant dau vin.

despoliacion n.f. Fach de privar quauqu'un dei sieus bens, dei bens que li reveníon.

despoliar vt. (*despòli, classic despòlii*) Despossedir (quauqu'un) dei sieus bens. Sin.: **despolhar**.

despoliment n.m. Accion de despolir; lo sieu resultat.

despolinar vt. Acostumar un polin à travalhar.

despolir vt. Levar lo polit, l'esclat de.

despolitisacion (-izacion) n.f. Accion de despolitizar.

despolitizar (-izar) vt. Retirar tot caractèr politic à (quauqua ren), tota consciència politica à (quauqu'un).

despollucion n.f. Accion de despolluir; lo sieu resultat.

despolluent, a adj. e n.m. Si di d'un produch que despolluisse.

despolluir vt. (*despolluissi*) Suprimir ò redurre la pollucion de.

desponchament n.m. Accion de desponchar.

desponchar vt. 1. Passar, en parlant d'un cap. 2. Levar la poncha de. 3. Desplaçar una arma qu'era ponchada, la direccion d'una antenna.

despondre vt. e vi. Arrestar de pondre.

desponible, a adj. Disponible.

despontelament n.m. Accion de despontelar; lo sieu resultat.

despontelar vt. (*despontèli*) Privar dau sieu aponteu.

despopar vt. Descarnar.

despopat, ada adj. Descarnat.

despopulacion n.f. Despoblament.

despopularisar (-izar) vt. Faire perdre lo sieu caractèr populari à.

desporcelar vi. Non arribar à tèrme en parlant de la portada d'una truèia.

desportacion n.f. Deportacion.

desportar vt. Deportar. ◆ **si desportar** v.pr. Si deportar.

desportat, ada n. Deportat, ada.

desportinar vt. Descortinar.

desposcar vt. e i. (*desposqui*) Levar la posca de. Var.: **esposcar**. Sin.: **espoussar**.

despossedir vt. (*despossedissi*) Privar (quauqu'un) de la possession de quauqua ren. Sin.: **espulhir, despolhar, espoliar**.

despossedit, ida adj. privat de la possession de quauqua ren.

despossessar vt. Despossedir.

despossessat, ada adj. Despossedit.

despossession n.f. Accion de despossedir. Sin.: **despoderament**.

despostament n.m. Desclassament.

despostar vt. (*despòsti*) Desclassar.

despòta n. 1. Cap d'Estat, sobeiran que s'autreja un poder absolut e arbitrari. Sin.: **dictator**. 2. (ist.) Títol de princes practicament independents dins l'Impèri bisantin.

◆ adj. e n. Si di d'una persona qu'a sobre li autri una dominacion excessiva.

despotar vt. (*despòti*) Sortir (una planta) dau sieu vas. Var.: **desempotar**.

despotatge n.m. Accion de despotar. Var.: **desempotatge**.

despotat n.m. (ist.) Estat de l'Impèri bisantin governat per un despòta.

despotenciar vt. (*despotenci, classic despotèncii*) Faire perdre la sieu potència à.

despotic, a adj. Arbitrari, tiranic. Sin.: **absolut, dictatorial**.

despoticamente adv. D'un biais despotic.

despotinar vt. Netejar lu uèlhs en n'en levant la potina. Sin.: **descassidar**.

despotisme n.m. 1. Forma de govèrn dins lo quau una persona soleta detèn toi lu poders. Sin.: **absolutisme, dictatura**. ◇ (ist.) *Despotisme esclairat*: Au s. XVIIIⁿ, govèrn que conciliava l'absolutisme mé d'uni teorias de la filosofia dei Lumes.

despreant, a adj. Mespresant.

desprear vt. (*desprei*) 1. Despreciar. 2. Mespresar.

desprèci n.m. Deprèci. Var.: **desprètz, depreciacion**.

depreciacion n.f. Depreciacion. Sin.: **desvalorisacion**.

despreciaire, airtiz

despreciaire, airtiz adj. Que desprècia. Var.: **depreciare**.

despreciar vt. (*desprèci*, classic *desprècii*) Depreciar.

despreciatiu, iva adj. Depreciatiu.

despreissar vi. Netejar la preissa.

desprepaus n.m. D'un biais marrit, que non convèn: *Criticar à desprepaus*.

despresonament n.m. Fach de faire sortir de preson. Var.: **desempresonament**. Sin.: **liberacion**.

despresonar vt. Faire sortir de preson. Var.: **desempresonar**. Sin.: **liberar**.

despressurisacion (-izacion) n.f. Accion de despressurisar; lo sieu resultat. Fach de si despressurisar.

despressurisar (-izar) vt. Faire cessar la pressurisacion de (un avion, una nau espaciala). ♦ si **despressurisar** v.pr. Perdre la sieu pressurisacion.

desprètz n.m. Desprèci.

desprogramacion n.f. Fach de desprogramar.

desprogramar vt. Suprimir ò remandar quauqua ren qu'era programat: *Desprogramar la difusion d'un film*.

desprometre vt. Si desdire.

desproporcion n.m. Deca de proporcion, de convenença: *Desproporcion de talha*. Var.: **disproporción**.

desproporcionar vt. Rompre una egalitat de proporcions. Var.: **disproporcionar**.

desproporcionat, ada adj. 1. Que non es proporcionat à quauqua ren; excessiu. 2. Desmesurat, anormal. Var.: **disproporcionat**.

despropriacion n.f. Expropriacion.

despropriar vt. Expropriar.

desprovediment n.m. Fach de desprovedir.

desprovedir vt. (*desprovedissi*) Desmunir.

desprovist, a adj. Desmunit.

despuèlha n.f. 1. Pèu levada à un animau (espec. d'un reptile). 2. (lit.) *Despuèlha mortala*: Còrs uman après la moart. 3. (mecan.) *Angle de despuèlha* ò *despuèlha*, n.f.: Angle agut que forma mé la susfàcia usinada la faça talhanta de l'autís (faça en despuèlha). Var.: **despolha**. ♦ pl. Cen qu'es pilhat à l'enemic.

despulhament n.m. Despolhament.

despulhar vt. (*despuèlhi*) Despolhar. Var.: **despulhir**.

despulhiment n.m. Espoliacion.

despulhir vt. (*despulhissi*) Despulhar. Sin.: **espoliar**.

desputa n.f. Disputa.

desputable adj. Disputable.

desputaire adj. Disputaire.

desputar vt. Disputar.

desquadrar (min.) Levar lu quadres de (una galaria).

desquadratge n.m. (cín.) Deca dins lo quadratge de l'imatge au moment de la sieu projecccion à l'ecran.

desqualificacion n.f. Accion de desqualificar; fach d'estre desqualificat.

desqualificar vt. (*desqualifiqui*) Donar à quauqu'un un poast, de foncions en dessota de la sieu qualificacion professionala.

desquiamacion n.f. 1. Accion de desquiamar, fach de si desquiamar; lo sieu resultat. 2. (med.) Exfoliacion de l'epidèrma sota forma d'esquamas. Var.: **desquamacion**.

desquamacion n.f. Desquiamacion.

desquiamar vi. 1. Perdre li sieu escalhas, en parlant d'un animaus. 2. (patol.) Si destacar per esquamas: *La pèu desquama*. Var.: **si desquiamar, desquamar**.

desquamar vi. Desquiamar. Var.: **si desquamar**.

desquaresmar (si) v.pr. Si descaresmar.

desquet n.m. Basquet. Sin.: (anglés) **basket-ball**.

desquetaire, airtz n. Jugaire de basquet. Sin.: **basquetaire**.

desquilhador n.m. Bowling.

desquilibrar vt. Desequilibrar.

desraçar (si) v.pr. Si desseparar de la sieu raça, de la sieu etnia.

desracinament n.m. Accion de desraiçar.

desracinar vt. Desraiçar.

desracinat, ada n. Si di d'una persona qu'a quitat lo sieu país, lo sieu mitan d'origina.

desradar vi. 1. (mar.) En parlant d'un vaisseau, laissar la rada dont si trobava au surgidor. 2. Èstre estirassat foara d'una rada per encausa dau vent ò dei corrents.

desraiçable, a adj. Que pòu èstre desraiçat.

desraiçament n.m. Eradicacion.

desraiçar vt. 1. Derrabar de tèrra m'ai sieu raïç (un abre, una planta). 2. (fig.) Suprimir radicalament. Sin.: **eradicar**. 3. Retirar (quauqu'un) dau sieu mitan natural. Var.: **desenraiçar**. ♦ n.m. Accion de desraiçar; lo sieu resultat.

desraiçatge n.m. Arrancatge.

desralhaire n.m. 1. Mecanisme que fa passar una cadena de bicicleta d'un pinhon ò d'un plateau à un autre. 2. (c. de f.) Dispositiu de seguretat per provocar lo desralhament d'un veïcule que lo vendria urtar per accident, e destinat à protegir d'installacions en avau (via principal, rota, etc.).

desralhament n.m. Fach de desralhar. Var.: **desralhatge**.

desralhar vi. 1. Sortir dei ralhs. 2. (fig. e fam.) Mau fucionar, si desreglar. 3. S'escartar dau boan sens, desrasonar.

desralhatge n.m. Desralhament.

desramar vt. 1. Ben separar lu fuèlhs que fórmont una rama de paper per suprimir tota aderença entre elu. 2. Cascar de fruchs sus l'ubre, la planta. Sin.: **acanar**.

desramatge n.m. Accion de desramat; lo sieu resultat.

desrancar vt. Arrancar.

desrapar vi. 1. Esquilhar bruscament e oblicament sus lo soal, en parlant d'un veïcule ò dei ròdas d'un veïcule. 2. (fam.) En parlant de quauqu'un, esquilhar involontariament. 3. (aeron.) Virar m'una inclinacion insufisenta, en si deportant vers defoara; volar sus una trajectòria que fa un angle m'au plan de simetria de l'avion. 4. (mar.) Si destacar dau fond, en parlant d'una àncora. Sin.: **escórrer**. 5. (fam.) S'escartar de cen qu'es normal, asperat, previst e contrarotlat: Lei prètz an desrapat pendent l'estiu. Var.: **desarrapar**.

desrapatge n.m. Fach de desrapar; lo sieu resultat.
Var.: **desarrapatge**.

desrason n.f. (lit.) Mancança de rason, de boan sens.

desrasonablament adv. D'un biais desrasonable.

desrasonable, a adj. Que non es razonable.

desrasonar vi. Tenir de prepaus vuëis de tota rason, de boan sen. Sin.: **desparlar, desvariar**.

desrascar vt. Ressanar de la rasca.

desratelar vt. (*desratèli*) (med.) Procedir à l'ablacion de la ratèla.

desratelat, ada adj. Desprovedit de ratèla.

desratisacion (-izacion) n.f. Accion de desratisar.

desratisar (-izar) vt. Desbarrassar metodicament dei garris: *Desratisar una cròta*.

desraubament n.m. Raubarici.

desraubar cf. 1. Raubar. 2. Enlevar (una persona). ♦

si desraubar v.pr. Si di d'una filha que laissa clandestinament lu sieus parents per s'escapar m'au siéu amorós ò dei doi amorós que fugísson coma aquò: *Si son desraubats*.

desrausar vt. Desgrear.

desrausatge vt. Desgreatge.

desreal, a adj. (psiquiatria) *Pensada desreala*: Pensada destornada dau real e dei necessitats logiqui.

desrealisacion (-izacion) n.f. (psiquiatria)

Sentiment de desrealisacion: Sentiment d'estranhessa, de perda de familiaritat mé l'environament.

desrealisar (-izar) vt. Faire provar un sentiment de desrealisacion à.

desreddir vt. (*desreddissi*) Desregadir.

desregar vt. Desenraiar. Sin.: **desencotar, desacotar, desblocar**.

desregdir vt. (*desregdissi*) Rendre mens regde. Var.: **desenregdir**.

desreglament n.m. 1. Problema de funcionament; fach d'estre desreglat. 2. Desòrdre moral ò mental.

desreglamentacion n.f. Accion de desreglamentar; lo sieu resultat.

desreglamentar vt. Aleugierir ò suprimir la reglamentacion de.

desreglar vt. (*desrègli*) 1. Trebolar lo funcionament de; desrengar. 2. Trebolar, alterar moralament. ♦ **si desreglar** v.pr. Cessar de funcionar normalament: *Aqueu mecanisme s'es desreglat*.

desregoïr vt. (*desregoïssи*) 1. Desregadir. 2. Levar lu plecs de (una estòfa). Sin.: **desplecar**.

desregulacion n.f. Aleugieriment ò supresion dei disposicions qu'enquàdon lo funcionament d'una activitat economica, d'una profession, especialament sobre lo plan dei prètz.

desregular vt. Operar la desregulacion de.

desrèi n.m. Trebolici moral prefond, angoissa: *Èstre en plen desrèi*. Sin.: **desturbi, treboladís, desvari, destressa, confusion**.

desreligar vt. (*desreligui*) Desfaire cen qu'èra religat: *Desreligar un libre*.

desremborsament n.m. Fach de desremborsar.

desremborsar vt. Cessar de remborsar:
Desremborsar un remèdi.

desrenada n.f. 1. Gròssa fatiga. Sin.: **estracament, alassament, lassitge, lassiera**. 2. Torn de rens. Var.: **derenada, esquinada**.

desrenar vt. Totplen fatigar. Var.: **derenar**. Sin.: **crepar, esquinar**.

desrengaire, airitz adj. e n. Que desrenga.

desrengament n.m. 1. Fach de si desrengar, de si desplaçar. 2. Fach d'estre desrengat: *Lo telefòn es encara en desrengament*.

desrengar vt. 1. Desplaçar (cen qu'èra ben en ordre); causar de desòrdre à, dins. 2. Trebolar lo funcionament de; desreglar. 3. Importunar quauqu'un dins una ocupacion, un moment de repaus. Sin. (2 e 3): **destubar, desaviar, sansonhar, tavanejar, desrompre**. ♦ **si desrengar** v.pr. 1. Si desplaçar. 2. Interrompre li sieu ocupacions per faire quauqua ren, anar en quauque luèc.

desresponsabilisar (-izar) vt. Faire perdre lo sentiment, lo sens de la sieu responsabilitat pròpria à (quauqu'un).

desrevelhar vt. Revelhar. Var.: **desvelhar**.

desribar vi. 1. Derivar. 2. Desbordar, desarribar (una nau).

desribat adj. e n. Derivat.

desriblar vt. Levar lu ribles de.

desrocada n.f. Accion de desrocar. Sin.: **aborrament, espeiregada, clapairada, peiregada, acodolada, apeiragada; apeirada**. Var.: **desrocament**.

desrocament n.m. Lapidacion.

desrocar vt. (*desròqui*) Lapidar. Sin.: **clapairar, peiregar, espeirar, acodolar, apeiregar, apeirar, aborrar, apeirassar**.

desrodelament n.m. Desenrotlament.

desrodelar vt. (*desrodèli*) Desrotlar.

desrogir vt. (*desrogissi*) Levar la sieu color roja à. ♦ vi. Perdre la sieu color roja.

desrolhar vt. Levar lo rolh de.

desromegar vt. (*desromegui*) Levar li ròmegas de.

desrompement n.m. Arrèst, interrupcion. Sin.: **cessament**.

desrompre vt. Arrestar, interrompre, cessar. Sin.: **desrengar**.

desrota n.f. 1. Fuga en desòrdre d'una tropa vençuda. Sin.: **desbandada, desbranda**. 2. (fig.) Situacion catastrofica.

desrotaire, airitz adj. Que desrota.

desrotament n.m. Accion de desrotar (una nau, un avion, etc.). Var.: **desrotatge**. Sin.: **destornament, descaminament, desaviament**.

desrotar vt. 1. Faire perdre la sieu traça, metre sus una faussa pista. Sin.: **foaraviar, desaviar, descaminar**. 2. Faire cambiar de rota, de destinacion: *Desrotar una nau*. Sin.: **destornar**. 3. (fig.) Desconcertar. Sin.: **desassegurar, desvariar**.

desrotatge n.m. Desrotament.

desrotlaira n.f. Màquina per desrotlar de boasc, de fieus, etc.

desrotlaire n.m. 1. Aparelh que sièrve à desrotlar de produchs presentats en rotleus. Var.: **desenrotlaire**. Sin.: **debanaire**, **debanador**, **debanadoira**. 2. (inform.) Periferic d'un computador, qu'assegura lo desrotlament, l'enregistrament e la lectura d'informacion sus una benda magnetica.

desrotlament n.m. 1. Accion de desrotlar, de si desrotlar; desrotlage. Var.: **desenrottament**. Sin.: **desrodelament**, **debanament**, **desvirolament**. 2. (fig.) Desvolopament progressiu d'una accion dins lo temps, debanar. Var.: **debanada**, **debanament**.

desrotlar vt. 1. Estendre (cen qu'èra enrotlat). Var.: **desenrotlar**. Sin.: **desrodelar**, **debanar**, **desviolar**. 2. (tecn.) Debitar (una bilha de boasc) en un fuèlh fin, continú. 3. (fig.) Metre sota lo regard, desenvolopar, espelucar: *Desrotlar lu eveniments de la jornada.* ◆ si

desrotlar v.pr. Si debanar: *La manifestacion s'es desrotlada sensa problema.*

desrotlatge n.m. 1. Accion de desrotlar; fach d'estre desrotlat; desrotlament. 2. (tecn.) Accion de desrotlar una bilha de boasc.

desruscaire, **airitz** n. Persona que s'entreva de desruscar.

desruscament n.m. Desruscatge.

desruscar vt. (*desrusqui*) 1. Decorticar. 2. Levar la rusca de (un aubre).

desruscatge n.m. Accion de desruscar. Var.: **desruscament**.

dessabar vt. Eliminar la saba dei boascs.

dessabatge vt. Eliminacion de la saba dei boascs denant de lu metre en òbra, per lu protegir còntra lu micro-organismes.

dessaber vt. Dessaupre.

dessablament n.m. 1. Accion de dessablar; lo sieu resultat. 2. (tecn.) Eliminacion dei matèrias mai lordi (sabla, grava) en suspension dins una aiga vièlha. Var.: **dessablatge**. Sin.: **desensorratge**.

dessablar vt. Levar la sabla de; desensablar. Sin.: **desensorrar**.

dessablatge n.m. Dessablament. Sin.: **desensorratge**.

dessabor n.f. Inspiditat.

dessaborament n.m. Fach de perdre la sabor. Sin.: **afadiment**, **enfadiment**.

dessaborar vt. Rendre fade. Sin.: **afadir**, **enfadir**.

dessaborat, **ada** adj. Qu'a percut la sieu sabor. Sin.: **insipide**.

dessacar vt. (*dessaqui*) Vuar un sac dau sieu contengut. Var.: **desensacar**.

dessacralisacion (-izacion) n.f. Accion de dessacralisar; lo sieu resultat.

dessacralisar (-izar) vt. Retirar lo sieu caractèr sacrat à (quauqu'un, quauqua ren). Var.: **dessacrar**.

dessacrar vt. Dessacralisar.

dessadolar vt. 1. Faire tornar lo talent. 2. Vuar l'estomegue.

dessagelament n.m. Accion de dessagelar; lo sieu resultat. Var.: **desigilament**.

dessagelar vt. (*dessagèli*) Durbir (quauqua ren qu'èra sagelat). Var.: **desigilar**.

dessaladura n.f. (oceanogr.) Baissa de la salinitat de l'aiga de mar.

dessalaire n.m. (petr.) Aparelh destinat au dessalatge dau petròli brut.

dessalament n.m. Accion de dessalar: *Lo dessalament de l'aiga de mar.* Var.: **dessalason**, **dessalatge**.

dessalar vt. 1. Desbarrassar de la sau, rendre mens salat: *Dessalar una merluça, dessalar l'aiga de mar.* 2. (petr.) Extraire li saus contengudi dins lo petròli brut.

dessalason n.f. Dessalament.

dessalatge n.m. 1. Dessalament. 2. (agric.) Operacion qu'a per estigança de suprimir la tenor en sau tocant de tèrras previsti per li culturas.

dessanflorar vt. e vi. Escremar.

desserralhar vt. Desserralhar.

dessarrar vt. 1. Relargar (cen qu'èra serrat). ◇ *Pas dessarrar li dents:* Ren dire dau tot. ◆ Sin.: *Pas desclavar li dents, pas desjónher li labras* 2. Desbloclar: *Dessarar lo fren.*

dessarratge n.m. Accion de dessarrar.

dessasiment n.m. Accion de dessasir, de si dessasir; fach d'estre dessasit. Sin.: **despossession**, **despoderament**.

dessasir vt. 1. Retirar à quauqu'un cen qu'a: *Es estat dessasit dei sieus móbles.* Sin.: **despossedir**, **despoderar**. 2. (dr.) Retirar à-n-un tribunal l'afaire que n'èra estat sasit. ◆ si **dessasir** (de) v.pr. Si separar volontariament de quauqua ren, li renonciar. Sin.: **si despossedir**, **si despoderar**.

dessason n.f. Marrida sason; tempèri; contratemps.

dessasonalisar (-izar) vt. (estad.) Eliminar li distorsions deugudi ai variacions sasonieri, dins d'uni estadisticas.

dessatellisacion (-izacion) n.f. 1. (astronaut.) Fach, per un sattelite artificial, de quitar la sieu orbita estable à l'entorn d'un astre. 2. (fig.) Per un país, liberacion de la tutela d'una granda potència.

dessatellisar (-izar) vt. Realisar la dessatellisacion de.

desaupre vt. Var.: **dessaber**.

dessaupuda (à la) loc. prep. Sensa que la persona interessada ne sigue conscientia. Sin.: **d'escondons**, **d'amagat**, à l'insaupuda de, inconscientament.

dessaurrar vt. (mar.) Descargar una nau de la sieu saurra. Var.: **dessorrar**, **desensorrar**.

dessauvar vt. Damnar.

dessauvat, **ada** adj. Damnat.

dessebelir vt. (*dessebelissi*) Desenterrar, dessoterrar. Var.: **desensebelir**.

dessecacion n.f. Eliminacion de l'umiditat d'un còrs. Var.: **dessicacion**. Sin.: **secason**.

dessecament n.m. Accion de dessecar; estat de cen qu'es dessacat.

dessecant, **a** adj. Que desseca. Var.: **dessecatiu**. Sin.: **assecaire**.

dessecar vt. (*dessequi*) 1. Rendre sec (cen qu'es umide, que contèn d'aiga): *Lo vent desseca la tèrra.* 2.

(fig.) Rendre insensible: *Toi aquelu crucis li an dessecat lo coar.* ♦ **si dessecar** v.pr. 1. Devenir sec. 2. (fig.) Devenir insensible, infecund, en parlant dau coar, de l'esperit.

dessecatiu, iva adj. Que desseca. Var.: **dessicatiu**.

dessectorisacion (-izacion) n.f. Accion de modificar ò de faire cessar una sectorisacion.

dessegregacion n.f. Politica de supression de la segregacion raciala dins un país; la sieu aplicacion.

desselar vt. (*dessèli*) Levar la sèla de: *Desselar un cavau.*

desemblable, a adj. Desparier. Var.: **desemblant**.

desemblaça n.f. Absenç de semblaça; desparitat.

desemblant, a adj. Desparier. Var.: **desemblable**. Sin.: **different**.

desemblar vi. Èstre desparier, desemblable.

dessenament n.m. Perda de la rason, de l'èime, dau judici. Sin.: **inconsciència, demència**.

desseinar vt. Rendre foal. Var.: **dessensar**. ♦ **si dessenar** v.pr. Perdre la tèsta, la rason.

dessenat, ada adj. Irrasonat, desprovedit de boan sens. Sin.: **insensat, enfadat**. Var.: **dessensat**.

desenh n.m. 1. Representacion de la forma (e, eventualament, dei valors de lume e d'ombra) d'un objècte, d'una figura, etc., pusleu que de la sieu color. 2. Tecnica e art d'aqueu mòde de figuracion grafic. ◇ *Dessenh industrial*: Dessenh au trach à finalitat tecnica ò per la fabricacion industriala. 3. Contorn linear, profieu, linha: *Lo dessenh d'una boca*. 4. *Dessenh animat*: Film realisat à partir d'una seguida de dessenhs filmats imatge per imatge ò realisats per informatica, que dónon l'impression dau movement.

desenhaire, airitz n. Persona que dessenha. ◇ *Dessenhaire industrial*: Especialista que lo dessenh industrial es la sieu profession. ◇ *Dessenhaire (airitz)-cartografe (a)*: Dessenhaire de profession, que la sieu especialitat es de dessenhar de cartas, de plans.

desenhar vt. 1. Representar au mejan dau dessenh. 2. Faire ressortir la forma, lo contorn de. ♦ vi. Practicar lo dessenh, l'art dau dessenh. ♦ **si dessenhar** v.pr. 1. Aparéisser. 2. Si precisar, pilhar forma: *Lo projecte si dessenha*. Sin.: **si perfilar**.

desenhorir vt. (*desenhorissi*) 1. Metre defoara de la senhoria. 2. Suprimir la senhoria.

dessensar vt. Dessenar.

dessensat, da adj. Dessenat.

dessensibilisacion (-izacion) n.f. (med.) tractament que suprimisse li reaccions allergiqui de l'organisme en regard d'uni substàncias (pollens, proteïnas, etc.).

dessensibilisar (-izar) vt. 1. Practicar una dessensibilisacion. 2. Rendre mens sensible à quauqua ren. ♦ **si dessensibilisar (-izar)** v.pr. Perdre de la sieu sensibilitat.

dessensibilisat (-izat), ada adj. Qu'a subit una dessensibilisacion.

dessentèri n.m. Malautia infeccioa ò parasitària, que provòca una diarrea doloroa m'una perda de sang. ◇ *Dessentèri amebian*: Afeccion cronica deuguda ai

amebas, caracterizada per d'ulceracions intestinali e de complicacions epatiqui. Var.: **dissentaria, dissentèri**.

dessenteric, a adj. e n. Relatiu au dessentèri; que sofrisse de dessentèri. Var.: **dissentaric, dissenteric**.

dessenteriforma adj. Dissenteriforma.

desseparacion n.f. Accion de desseparar; fach d'estre desseparat. Var.: **separacion**. Sin.: **desparticion, desunión**. Var.: **desseparament**.

desseparament n.m. Accion de desseparar. Var.: **desseparacion**.

desseparar vt. Separar, dissociar. Sin.: **despartir, desunir**.

desserralhar vt. Durbir (quauqua ren qu'èra clavat m'una serralha). Var.: **desserralhar**.

dessèrta n.m. Plat sucrat, frucha, pastissarias, que si sièrvon à la fin dau past. Sin.: **lecarias, lecadissas, li fruchas**. ◇ Moment dau past que si mènjon aqueli causas.

dessèrta n.f. Tauleta, mòble dont son pauats lu plats per servir, li sietas que son desservidi.

desservent n.m. (relig.) Prêtre que dessèrve una parròquia.

desservir vt. (*dessèrvi*) 1. Assegurar un servici: Lu tren non dessèrvon aquela region. 2. Desbarassar lo taulier après lo past. Sin.: **levar taula, esprontar taula**.

desservir vt. (*dessèrvi*) Faire de toart à: *Lo sieu biais de parlar lo dessèrve*.

dessetant, a adj. Que lèva lo set. Sin.: **desassedant, desalterant**.

dessetar vt. Levar lo set. Sin.: **desassedar, desalterar**.

dessexualisar (-izar) vt. Levar tot caractèr sexual à.

dessicacion n.f. Dessecacion.

dessicatiu, iva adj. Dessecatiu.

dessigilar vt. Dessagelar.

dessigilament n.m. Dessagelament.

dessiliciatge n.m. (tecn.) Eliminacion de la silici dei aigas naturali.

dessimelar vt. Levar la sòla de.

dessincronisacion (-izacion) n.f. Perda de sincronisme entre de fenomènes abitualament sincronics.

dessincronisar (-izar) vt. Faire perdre lo sieu sincronisme à.

dessindicalisacion (-izacion) n.f. Tendença à la baissa dau nombre de personas sindicadi; desinterès per lo movement sindical.

dessindicalisar (-izar) vt. Escartar, alunhar dei sindicats, dau sindicalisme.

dessobre adv. e prep. Sobre. ♦ loc. adv. *En dessobre (de)*: Dins la part superiora (*de*). Sin.: **au sobran (de)**. ♦ n.m. La partida que si tròva sobre. ◇ *Pilhar lo dessobre*: L'emportar, ganhar, pilhar l'avantatge.

dessobrescaufaire n.m. Aparelh que sièrve à desobrescaufar (una vapor).

dessobrescaufament n.m. (tecn.) Operacion que torna portar una vapor à l'estat saturat.

dessobrescaufar vt. (tecn.) Tornar portar à l'estat saturat (una vapor).

dessocar vt. (*dessoqui*) Arrancar li socas.

dessodat, ada adj. Que li es estat levat lo sòdi, la sau: *Regime dessodat*.

dessolar vt. (*dessòli*) Levar la sòla, lo dessota d'un esclòp (d'un animau).

dessolar vt. (*dessoali*) (agric.) Modificar l'òrdre, la reparticion dei culturas de (un camp).

dessolason n.f. (agric.) Accion de dessolar.

dessolelhar (si) v.pr. 1. Perdre li colors donadi per lo soleu. 2. Si pausar à la sosta dau soleu.

dessolidarisacion (-zacion) n.f. Accion de dessolidarisar, de si dessolidarisar; lo sieu resultat.

dessolidarisar (-izar) vt. 1. Rompre l'unio, la solidaritat entre (de personas). 2. Interrompre una ligason materiala entre (li partidas d'un mecanisme, d'un objèctes). ◆ **si dessolidarisar** v.pr. Cessar d'estre solidari (de quauqu'un, de quauqua ren).

dessonança (-ància) n.f. Dissonança (-ància).

dessonant, a adj. Dissonant.

dessonar vi. (*dessoani*) Dissonar.

dessorrar vt. Desensorrar, dessaurrar: «*1501: Bertinelly patron de la galeassa deu dar per 2 jornadas que ha mudat la barca del ponton e los homes a dessorar la galeassa d'acordy ambe los subrestants*» (A.C. Marseille).

dessosterrament n.m. Dessoterrament.

dessosterrar vt. (*dessostèri*) Dessoterrar.

dessota adv. e prep. Sota. ◆ loc. adv. *En dessota (de)*: Dins la part inferiora (de). Sin.: au **sotran**. ◆ n.m. La part qui si tròva sota. Sin.: **sotran**. ◇ *Aver lo dessota*: Aver lo desvantatge.

dessoterrament n.m. Accion de dessoterrar. Var.: **dessosterrament**. Sin.: **desterrament, desenterrament**.

dessoterrar vt. (*dessotèri*) Sortir de tèrra cen qu'era soterrat. Var.: **dessosterrar**. Sin.: **desterrar, desenterrar**.

dessoudadura n.f. Desunir cen qu'era soudat.

dessoudar vt. Destacar (cen qu'era soudat).

dessudar vt. Panar la sudor.

dessugar vt. (*dessugui*) Levar la suga au dedintre d'un conduch. Sin.: **rasclar**.

dessugatge n.m. Accion de dessugar; lo sieu resultat. Sin.: **rasclatge**.

dessulfitar vt. Desbarrassar (un vin) d'una part de l'anidride sulfurós que li si èra ajustat per sulfitacion.

dessulfuracion n.f. (quim.) Accion de dessulfurar; lo sieu resultat.

dessulfurar vt. (quim.) Eliminar lo sofre, lu compauats sulfurats de (una substància).

destabilisacion (-izacion) n.f. Accion de destabiliar; desequilibre, instabilitat.

destabilisaire (-izaire), airitz adj. Que destabilisa.

destabilisar (-izar) vt. 1. Faire perdre lo sieu equilibre, la sieu estabilitat à. 2. (fig.) Faire perdre la sieu assegurança, lu sieus mejans à.

destacable, a adj. Que pòu èstre destacat.

destacaire n.m. Destacant.

destacament n.m. 1. Estat, comportament d'aqueu qu'es destacat, desinteressat; desinterès, indiferença. Var.: **destacança**. 2. Posicion d'un funcionari, d'un militari destacat. 3. (mil.) Element d'una tropa encargat d'una mission particuliera.

destacança n.f. Destacament.

destacant, a adj. e n.m. Si di d'un produch que sièrve à levar li tacas.

destacar vt. (*destaqui*) 1. Desfaire, liberar quauqu'un de (cen que lo tenia estacat): *Destacar un presonier*. 2. Alunhar, escartar: *Destacar lu braç dau còrs*. 3. Mandar (quauqu'un, quauqua ren) per faire quauqua ren: *Destacar un grope d'òmes*. 4. Plaçar (un funcionari, un militari) en defoara dau sieu quadre ò de la sieu unitat d'origina. ◆ **si destacar** v.pr. 1. Desfaire lu sieus ligams, si desliurar. 2. Aparéisser clarament, distintament. 3. Si separar, s'alunhar.

destacar vt. (*destaqui*) Levar li tacas de: *Destacar una estòfa*.

destacat, ada adj. 1. Que non es ò qu'es pas plus estacat. 2. *Pèça destacada*: Pèça de remplaçament d'un aparelh, d'un veïcule, etc., venduda separadament. Sin.: **pèça de recambi**. 3. (mús.) Si di d'una nota que non es ligada ai autri, per li donar de releu. 4. Si di d'una persona indiferenta, insensibla.

destacatge n.m. Accion de levar li tacas; lo sieu resultat.

destalentaire n.m. Que lèva lo fam, l'envuèia. Pichona quantitat d'aliments (frucha, bescuèch) per apagar lo fam. (med.) Medicament vt. anorexigèn (e). Sin.: **copafam**.

destalentar vt. e vi. 1. Apagar lo fam. 2. Faire passar l'envuèia. Sin.: **descorar, decoratjar, dissuadir**.

destalhar vt. Degalhar lo talh d'una lama. Sin.: **desamolar, desafilar, talhvirar**.

destalinisacion (-izacion) n.f. Accion de destalinisar; lo sieu resultat.

destalinisar (-izar) vt. Desliurar (una societat, un país, etc.) de la dominacion autoritària staliniana.

destalonar vt. 1. Ferir au talon. 2. Perdre lo talon.

destamar vt. Levar l'estamadura d'un recipient. Var.: **desestamar**.

destanar vt. Desboscar: *Destanar una lèbre*. Var.: **desentanar**.

destanhlar vt. Levar l'estame de.

destapador n.m. Destapaire.

destapaire n. m. Produch, aisina per destapar. Var.: **destapador**.

destapar vt. 1. Durbir una botelha, etc., li levar lo sieu tap. 2. Desbarrassar un tube, etc. de cen que lo tapava. 3. Desbarrassar de cen que curbia, especialament de vestits cauds. ◆ **si destapar** v.pr. Si levar de vestits cauds: *Destape-ti, que fa caud!*

destapatge n.m. Accion de destapar; lo sieu resultat.

destapiar vt. (*destapi*, classic *destàpii*) Desfondre una paret de tàpia.

destapissar vt. Desbarrassar (una paret) de la sieu tapissaria.

destaranhador n.m. Destelaranhador.

destaranhar v.t. Destelaranhar.

destartavelat, ada adj. Que non fa atencion à cen que fa, tèsta en l'ària. Var.: **estartavelat, destaravelat**. Sin.: **tèsta à verda, tèsta foala, tèsta leugiera, durganàs, darnegàs, tèsta de besuga**.

destaussa n.f. Destaxa.

destaussament n.m. Destaxament.

destaussar vt. Destaxar.

destaxa n.f. Diminucion ò supression d'una taxa. Var.: **destaussa**.

destaxacion n.f. Accion de destaxar. Var.: **destaxament**.

destaxament n.m. Destaxacion.

destaxar vt. Diminuir ò suprimir li taxas (sobre un produch). Var.: **destaussar**. Sin.: **esgravar**.

desteïnat, ada vt. *Tè desteïnat*: Que li an levat la sieu teïna.

destéisser vt. Desfaire cen qu'èra teissut.

destelaranhador n.m. Aisina per levar li telaranhas. Var.: **destaranhador**.

destelaranhar vt. Accion de levar li telaranhas. Var.: **destaranhar**.

destemporat, ada adj. Intempestiu, inoportun.

destench, a adj. Que li sieu colors d'origina son alteradi, escafadi, en parlant d'una estòfa.

destenchurar vt. Levar la tencha de (una estòfa).

destenda n.f. 1. Fach de si destendre, per quauqua ren qu'èra atesat. 2. Esfoarç musculari potent e viu que produie l'extension dau còrs ò d'un membre e, en particular, dei cambas. 3. Dementiment de la tension nervioa; l'estat de repaus que n'en resulta. 4. Fach d'interrompre li sieu activitats per pilhar de repaus, si divertir. Sin.: **deslassament, solaç**. 5. Dementiment de la tension entre Estats, melhorament dei relacions internacionali. 6. Reduccion de la pression d'un gas per aumentacion dau sieu volume. 7. Pèça dau mecanisme d'una arma de fuèc qu'agisse sobre lo clavelet e fa partir lo còup. 8. Pèça que desgancha la sonaria d'un relòri. 9. (fon.) Dins lo cors de l'emission d'un fonema, passatge de la fasa activa dei organes fonators à la sieu posicion de repaus.

destendèire n.m. Dispositiu que permete de faire baissar la pression d'un gas comprimit.

destendre vt. 1. Faire baissar la tension de (quauqua ren qu'èra atesat). Sin.: **destesar**. 2. Faire baissar la pression (d'un gas). 3. Demenir ò faire disparéisser la tension, lo lassitge: *La música mi destende*. 4. *Destendre l'atmosfera*: Faire disparéisser lu conflictes, li tensions dins un grope. ♦ **si destendre** v.pr. 1. Èstre mens atesat, perdre de la sieu tension. 2. Faire baissar la sieu tension nervioa, pilhar un moment per si repauar, si solaçar, si divertir. 3. Devenir pas tant agressiu, mai seren: *Li relacions entre lu doi païs si son destendudi*.

destendut, uda adj. Sensa tension, calme.

destenembrar vt. e vi. Perdre, faire perdre la memòria. Sin.: **desmemoriar**.

desténher vt. Alterar ò faire perdre la color de. ♦ vi. 1. Perdre la sieu color; si descolorar. 2. (fig.) *Desténher sobre (quauqu'un, quauqua ren)*: Influençar, laissar de traças.

destenir (si) v.pr. (*mi destèni*) S'abstenir, si retenir, si detenir.

destepar vt. Desbarrassar dau pelenc.

desterraire, airitz n. (lit.) Persona que desterra, que descuèrbe quauqua ren. Var.: **desenterraire**.

desterrament n.m. Accion de desterrar. Var.: **dessoterrament, desenterrament**.

desterrar vt. (*desterri*) Sortir de tèrra cen qu'èra enterrat. Var.: **dessoterrar, desenterrar**.

desterratge n.m. Accion de desterrar; lo sieu resultat. Var.: **desenterratge**.

destesar vt. Destendre (quauqua ren qu'èra atesat). Sin.: **destendre**.

destestar vt. Talhar la cima d'un aubre, etc. Sin.: **descimelar, acimar**.

destetar vt. Cessar de noirir au lach un enfant ò un pichon d'animaus e li donar una alimentacion mai solida. Sin.: **desmamar, deslachar, desmamar, despopar, deslachar, desmairar**.

desteular vt. Levar lo teule de.

desteulissaire airitz n. Obrier(a) que deseulissa un cubèrt, una teulissa.

desteulissar vt. Levar un cubèrt, una teulissa.

destillacion n.f. Distillacion.

destillador, airitz adj. Distillador.

destillaire, airitz adj. e n. Distillaire.

destillament n.m. Distillament.

destillar vt. Distillar.

destillaria n.f. Distillaria.

destillat n.m. Distillat.

destillat, ada adj. Distillat.

destillator, tritz n. Distillator.

destimborlaire, airitz adj. e n. Que trebola, que fa venir caluc. Sin.: **trebolaire, embrolhaire, cabalaire, tarabastier, rambalhaire, cèrcaronha, desturbaire**.

destimborlar vt. Trebolar, faire venir caluc. Sin.: **destubar, desvariar, cabalar**.

destimborlat, ada adj. Trebolat, desvariat.

destin n.m. 1. Lèi sobrana que sembla menar lo cors dei eveniments vers una fin donada; fatalitat. ♦ (per ext.) L'avenir, lo sòrt. 2. L'existaça umana, lo sieu cors, en tant que sembla determinada: *Aver un destin tragic*. Sin.: **astre, fortuna, fatalitat**.

destinacion n.f. 1. Luèc dont quauqu'un ò quauqua ren va ò es menat: *Si rendre à la sieu destinacion*. 2. Usatge previst per quauqua ren.

destinada n.f. 1. Potència sobrana considerada coma reglant d'avança tot cen que deu èstre; destin. 2. Ensèms dei eveniments que compàuon la vida d'un èstre, considerats coma determinats d'un biais irrevocable e independent de la sieu volontat. Sin.: **astrada**.

destinar

destinar vt. 1. Fixar l'usatge, l'emplec de (quaqua ren): *Destini lu mieus sòus ai vièlhs jorns.* 2. (lit.) Determinar (quaqua ren) à l'avança per quaqu'un. Sin.: **astrar.** ♦ si **destinar** v.pr. Si vodar d'avança à faire quaqua ren.

destinatari, ària n. Persona à cu es adreiçat un mandadís, un corrier.

destinator n.m. (ling.) Locutor, aqueu que manda un messatge.

destincion n.f. Distincion.

destinelar vt. Tirar lo vin de la tina, colar lo vin.

destinelatge n.m. Accion de tirar, de colar lo vin.

destingar vt. (*destingui*) Distinguir.

destint, a adj. Distint.

destintament adv. Distintament.

destintiu, iva adj. Distintiu.

destingre vt (*destingui*) Distinguir.

destiraira n.f. (tecn.) Màquina que sièrve à destirar (especialament li estòfes). Sin.: **estiradoira.**

destirar vt. Estendre en tirant. Var.: **estirar.**

destitucion n.f. 1. Accion de destituir; lo sieu resultat. 2. Revacion disciplinària ò penala d'un oficier ministerial ò d'unu fonsionaris. ♦ (mil.) Sancion que fa perdre lo grade.

destituible, a adj. Que pòu èstre destituit. Contr.: **indestituible.**

destituir vt. (*destituissi*) Despossedir (quaqu'un) de la sieu carga, de la sieu fonsion, dau sieu grade; prononciar la destitucion de. Sin.: **revocar, demetre, remandar.**

destoàrcer vt. Tornar metre dins lo sieu estat promier (cen qu'èra torçut).

destonar vi. 1. (mús.) S'escartar dau ton. 2. Contrastar, non èstre en armonia: *Aquel colors destónon.*

destorbaire, airitz adj. e n. Que destorba. Var.: **destorbator, desturbaire.**

destorbament n.m. Desturbi, desrengament.

destorbar vt. Trebolar, desconcertar, importunar. Var.: **desturbar.**

destorbator, tritz adj. e n. Destorbaire.

destorbi n.m. Desrengament. Var.: **desturbi.**

destorn n.m. 1. Percors mai long que lo camin drech.

2. Traçat sinuós (d'una via, d'una ribiera). Sin. (1 e 2):

desvirada, bestorn, bescontorn. 3. Biais indirècte: *Parlar sensa destorn.*

destornament n.m. 1. Accion de destornar: *Destornament d'avion.* Sin.: **desrotament, desrotage, desviament.** 2. Sostraccion fraudulosa: *Destornament de fonds.* Sin.: **desvirament, malversacion.**

♦ *Destornament d'actiu:* Dissimulacion d'una part dau sieu actiu per un negociant en estat de cessacion de pagament.

3. *Destornament de poder:* Empec de la competència d'una autoritat administrativa per una finalitat autre qu'aqua qu'èra prevista inicialament.

destornar vt. 1. Modificar lo cors, la direccions de: *Destornar un riu.* Sin.: **virar.** ♦ *Destornar un avion,* etc.: Constrénher lo pilòt per la menaça, la foarça, à cambiar la destinacion de l'aparelh. Sin.: **desvirar,**

desrotar. 2. Dirigir vers un autre centre d'interès, un autre argument: *Destornar la conversacion.* Sin.: **desviar.** 3. Virar d'un autre costat: *Destornar la tèsta, lo regard.* 4. Escartar, alunhar, destacar: *Destornar quaqu'un dei sieu ocupacions, dei sieu crucis.* 5. Sostraire fraudulosament. Sin.: **desvirar, malversar.**

destornar vt. 1. (fot.) Eliminar, au mejan d'un produch especial, lo fond à l'entorn d'un subjècte que si vòu isolat. 2. (tecn.) Donar à una pèça en cors d'usinatge lo contorn just que lo dessenh impaua.

destornat n.m. Fotografia emplegada coma ilustracion.

destornatge n.m. Accion de destornar (un dessenh, una fotografia).

destorsion n.f. 1. Accion de destoàrcer; estat de cen qu'es destorçut.

destortilhar vt. Remetre dins lo sieu estat promier (cen qu'èra tortilhat, entortilhat).

destoscaire, airitz n. Persona que destosca; Sin.: **descantonaire, destraucaire, desboscaire.**

destoscar vt. (*destosqui*) Trovar, descurbir.

destoxicacion n.f. (tecn.) Eliminacion ò neutralisacion de substàncias toxiqui. Var.: **desintoxicacion.** Sin.: **desentueissegada.**

destoxicar vt. (*destoxiqui*) Faire la destoxicacion de. Var.: **desintoxicar.** Sin.: **desentueissegar.**

destrafegar vt. Desbrolhar. si **destrafegar** v.pr. Si desbrolhar.

destrainar vt. Desconcertar.

destralon n.m. Pichin destrau.

dèstra n.f. 1. Costat opausat à-n-aqueu dau coar tocant l'òme e lu animaus. 2. Au Parlament, part de l'emicle plaçada à la dèstra dau president de l'Assemblada dont sèton lu deputats dau partit conservator; aqueu partit. Sin.: **drecha.** Contr. **seneca.**

destrabalhar vt. Destralvalhar.

destrafegar vt. (*destrafegui*) Desmesclar. Var.: **desentrafegar.**

destralada n.f. Còup donat m'un destrau.

destralejar vt. Picar au mejan d'un destrau.

destramar vt. 1. Desfaire la trama d'un teissut. 2. Descurbir la trama ordida contra quaqu'un, un poder politic, etc...

destransinhar vt. Levar l'ànsia de. Var.: **desestransinhar.**

destrar vt. Arpentar (1). Sin.: **canar, canejar.**

destraria n.f. Destriera.

destrau n.m. e n.f. Instrument format d'un fèrre trencant fixat à l'extremitat d'un mànegue e que sièrve à fendre, à talhar.

destraucament n.m. Accion de destraucar.

destraucar vt. (*destrauqui*) Tirar dau sieu trauc; descurbir; desterrar.

destravalhar vt. Cessar lo travalh momentaneament dins una entreprise, especialament per revindicar. Var.: **destravalhar.**

dèstre, a adj. 1. Qu'apertèn à la dèstra: *Man dèstra, l'uèlh dèstre.* Sin.: **drech, a.** Contr.: **senec, a.** 2. Abile, gaubiós.

- destreçar** vt. Desfaire (cen qu'èra entreçat).
- destrech** n.m. Braç de mar entre doi tèrras. Var.: estrech.
- destrech** n.m. Premsa per fruchs (en particulier lo raïm).
- destrecha** n.f. 1. Accion d'exigir mai que cen qu'es deugut, particularment per lo biais d'abús de poder. 2. Actes de violència, de sacatge comés còntra una populacion. Sin.: **exaccions, constrencha**.
- destrelingar** vt. (mar.) Levar lo cau ò la cadena d'una àncora.
- destrempa** n.f. 1. Pintura qu'a per ligant d'aiga addicionada de pega ò de goma. 2. Tableu fach m'aquela pintura. Sin.: **banharèla, goacha**.
- destrempa** n.f. Accion de destrempar l'acier.
- destrempar** vt. Banhar, enumidir (especialament d'aiga).
- destrempar** vt. Destruir la trempa (d'un acier).
- destrempe** n.m. Terren aigaiós.
- destrenar** vt. Desfaire una trenela.
- destreria** n.f. (mar.) Nau de guèrra leugiera e velòça, emplegada coma escortaire e à la corsa. Var.: **destrarria**.
- destressa** n.f. 1. Desrèi, sentiment d'abandon. 2. Situacion critica, perilhoa: *Mandar un senhau de destressa*. Sin.: **desturbi, treboladís, desvari**.
- destressar** vt. Levar lo stress, l'ànsia de. Sin.: **destransinar, desestransinar**.
- destriada** n.f. Fach de destriar.
- destriaire, airitz** adj. Si di d'una persona que destria, descuèrbe.
- destriament** n.m. Destriatge.
- destriar** vt. (*destrii*) 1. Distinguir, diferenciar: *Dins aqueu tableau si poàdon destriar tres personatges*, cau destriar. 2. Desmesclar, desseparar.
- destriatge** n.m. Accion de destriar; lo sieu resultat. Var.: **destriament**.
- destribucion** n.f. Distribucion.
- destribuir** vt. Distribuir.
- distributor** n.m. Distributor.
- destrier, a** adj. e n. Persona que si sièrve sobretot de la man dèstra. Contr.: **senequier**.
- destrier** n.m. 1. (anc.) Cavau de batalha (que l'escudier tenia de la sieu man drecha). 2. (ironic) Cavau.
- destrigar** vt. Despachar, faire leu (un travalh). ◆ si destrigar v.pr. Si despachar. Sin.: **si bolegar**.
- destroçaire, airitz** n. Raubaire. Sin.: **desvalisaire, curamala, ribatabarris, raubaire, arpalhand, copaborsa, talhaborsa, pelasòus**.
- destroçar** vt. Raubar, desvalisar; raubar de sòus, de bagatges a quauqu'un en usant de violéncia. Sin.: **despossedir, desvalisar, despulhar**.
- destrocari** vt. Procedir au destrocate.
- destrocate** n.m. Operacion per la quala si destaca l'òstrega dau sieu supoart per la metre dins lo pargue d'engraissament.
- destrocate** n.f. Accion de destroçar; lo sieu resultat. Sin.: **raubament, raubatori, raubaria, ladronici, furt**.
- destronar** vt. 1. Metre fin à la superioritat de. 2. Depauar (un sobeiran), lo caçar dau sieu tròne. Var.: **detronisar**. Contr.: **intronisar**.
- destropelada** n.f. Accion e fach de destropelar.
- destropelar** vt. (*destropèli*) 1. Espantegar un tropeu. 2. Dispersar un recampament de gentz dins una manifestacion, etc...
- destropiadura** n.f. Estropiadura.
- destropiar** vt. (*destropi*, classic *destròpii*) Estropiar; destoàrcer.
- destroyer** n.m. (mòt anglés) Bastiment de guèrra de mejan tonatge, rapide, ben armat, encargat especialament de mission d'escòrta. Sin.: **contratorpilhaire, escortaire d'escadra, destrusèire**.
- destruccion** n.f. Accion de destrúger; lo sieu resultat.
- destruch, a** adj. Qu'a subit una destruccion.
- destruci, úcia** adj. Destructor.
- destructible, a** adj. Que pòu èstre destruch.
- destructiu, iva** adj. Que destruge, qu'a lo poder de destrúger. Var.: **destructor**.
- destructivitat** n.f. (psiquiatria) Tendença patologica à destrúger.
- destructor, tritz** adj. e n. 1. Que roïna, destruge. Var.: **destruci**. 2. Que provòca una destruccion intel·lectuala ò moralà.
- destructuracion** n.f. Accion de destrucutar; lo sieu resultat.
- destructurar** vt. Desorganizar (un ensèms estructurat).
- destrúger** vt. 1. Demolir, abatre, metre à bas, anientar: *Destruir una ciutat*. 2. Faire morir, faire disparéisser, suprimir: *Destruir l'èrba marrida*. 3. (fig.) Suprimir, arroïnar, anientar: *Destruir una legenda*.
- desturbaire, airitz** adj. e n. Que provòca de desturbis; persona importuna, noioa. Sin.: **embarrassacamin, trebolaire, perturbator, trebolarepaus, desturbier, secafetge, secamolea, rompedoações**.
- desturbamestier** n. (fig., pop.) Persona que desturba la vida dei autres. Sin.: **emmerdaire, empachaire**.
- destubar** vt. Trebolar, desconcertar. Var.: **destorbar**.
- desturbi** n.m. Destorbi.
- desturbier, a** adj. e n. Desturbaire.
- desulhar** vt. (*desuèlhi*) 1. Procedir à l'ablacion dau glòbe oculari. Sin.: **enuclear**. 2. Arrancar un uèlh.
- desuet, a** adj. Qu'es plus d'usanza. Sin.: **abandonat, arcaic, caduc, vielhanchon, anacronic, destemporat, passat, ancian, tresanat, obsolet, obsolescent, perimit**.
- desuetud(a)** n.f. Abandon d'una practica, en seguda a una desusanza. Sin.: **obsolescència**.
- desuman, a** adj. Inuman; privat de caractèr uman. Sin.: **barbar, impietadós, inuman, crudeu, mostrós**.
- desumanisaire (-izaire), airitz** adj. Que desumanisa. Var.: **desumanisant**.
- desumanisacion (-izacion)** n.f. Accion de desumanisar; fach d'èstre desumanisat.
- desumanisant (-izant), a** adj. Desumanisaire.

-
- desumanisar (-izar)** vt. Faire perdre tot caractèr uman à.
- desumidificacion** n.f. Accion de desumidificar; lo sieu resultat.
- desumidificador** n.m. Aparelh que sièrve à desumidificar: Desumidificador d'ària. Var.: **desumidificador**.
- desumidificar** vt. (*desumidifiqui*) Faire perdre una part ò tot de la sieu umiditat à: *Desumidificar l'ària d'una maion*.
- desumidificador** n.m. Desumidificador.
- desunion** n.f. Desacòrdi. Sin.: **dissidença (-éncia), division, mesacòrdi, desacordança**.
- desunir** vt. (*desunissi*) Separar, desjónher (cen qu'èra unit). 2. Faire cessar l'acòrdi entre (de personas). Sin.: **desseparar, desacordar**. ♦ si **desunir** v.pr. 1. Cessar d'estre unit. 2. Perdre la coordinacion dei sieus movements, en parlant d'un atleta, d'un cavau.
- desús** n.m. Desusança. Var.: **disús**.
- desusança** n.f. Caractèr d'una caua desusada. Var.: **desús, disús**. Sin.: **obsolescència (-éncia), desuetud(a)**.
- desusat, ada** adj. Qu'es plus d'un usatge corrent, qu'es passat de mòda. Sin.: **desuet, obsolet**.
- desvalisare (-izaire), airitz** n. Que desvalisa.
- desvalisar (-izar)** vt. Raubar, destroçar.
- desvaloracion** n.f. Desvalorisacion, desvalorament.
- desvalorament** n.m. Desvalorisacion.
- desvalorar** vt. Desvalorisar.
- desvalorisacion (-izacion)** vt. Accion de desvalorisar; lo sieu resultat. Var.: **desvaloracion, desvalorament**.
- desvalorisaire (-izaire), airitz** adj. Que desvalorisa. Var.: **desvalorisant**.
- desvalorisant (-izant), a** adj. Desvalorisaire. Var.: **desvalorisaire**.
- desvalorisar (-izar)** vt. 1. Faire baissar la valor de (una moneda, un capital, un produch, una matèria promiera). 2. Demenir lo prestitge de (quauqu'un, quauqua ren): Desvalorisar un diplòma. Var.: **desvalorar**.
- desvantar** vt. Dire de mau de quauqu'un ò de quauqua ren. Sin.: **descridar**.
- desvari** n.m. 1. Bofonaria, extravagança. Sin.: **folastrada, fotraria**. 2. Armanacaria, fotraria.
- desvariaire, aritz** adj. e n. Si di d'una persona, d'un eveniment que provòcon un desvari.
- desvariar** vt. (*desvari, classic desvàrii*) Desconcertar. Sin.: **trebolar, secutar, faire venir foal, descaminar, desesperar**.
- desvedelar** vi. Perdre lo sieu vedeu, en parlant d'una vaca.
- desvelament** n.m. Accion de desvelar, de si desvelar; lo sieu resultat. Sin.: **descubèrta, revelacion**.
- desvelar** vt. 1. Levar lo vel de: *Desvelar una estàtua*. 2. Laissar paréisser, descrubrir cen qu'èra escondut, secret: *Desvelar li sieu intencions*. 3. Tornar metre drech (cen qu'èra velat): *Desvelar una ròda*. Sin.: **revelar**.
- Var.: **desenvellar**. ♦ si **desvelar** v.pr. Aparéisser, si manifestar dubertament.
- desvelinar** vt. Tornar rendre san (quauqua ren qu'èra avelenat). Var.: **desverenar**.
- desvelh** n. m. 1. Passatge de l'estat de soam à l'estat de velha. Var.: **evelh**. 2. Insomnia.
- desvelhar** vt. 1. Traire dau soam. 2. Faire tornar nàisser. Var.: **desrevelhar**. ♦ si **desvelhar** v.pr. 1. Arrestar de durmir. 2. Si reviscolar.
- desventar** vt. (mar.) Orientar li antenas per li entravar de portar.
- desventracion** n.f. (med.) Eissida dei viscèras sota la pèu dau ventre, en seguida à una flaquessa congenitala ò à un auvari. Var.: **esventracion, esventrada, desventrada**.
- desventrada** n.f. Desventracion.
- desventrar** vt. Durbir lo ventre à. Var.: **esventrar**. Sin.: **espançar, esbudelar, estripar, desbudelar**.
- desverenar** vt. Desvelinar.
- desvergar** vt. (*desvergui*) (mar.) Desenvergar.
- desverginaire, airitz** adj. (lit.) Que desvergina.
- desverginar** vt. (lit.) Faire perdre la sieu verginitat à. Sin. (pop.): **despiucclar**.
- desvergonhadament** adv. D'un biais desvergonhat.
- desvergonhar (si)** v.pr. Devenir desvergonhat.
- desvergonhat, ada** adj. e n. 1. Que mena sensa vergonha una vida desreglada. 2. Qu'agisse ò respoande sensa vergonha.
- desvergonhatge** n.m. Comportament licencios.
- desvernifar** vt. Levar lo vernic de. Var.: **desvernissar**.
- desvernissar** vt. Devernifar.
- desverrolhar** vt. 1. Durbir (cen qu'èra verrolhat). 2. (mecan.) Desblocar cen que mantenia immobile. Var.: **desferrolhar**.
- desverrolhatge** n.m. Accion de desverrolhar. Var.: **desferrolhatge**.
- desvestiment** n.m. Desabilhatge. Var.: **desvestison**.
- desvestir** vt. (*desvestissi*) Desabilhar. ♦ si **desvestir** v.pr. Si desabilhar.
- desviacion** n.f. Deviaciò.
- desviacionisme** n.m. Deviaciònisme.
- desviacionista** adj. e n. Deviaciònist.
- desviadoira** n.f. Deviadoira.
- desviadura** n.f. Bestorn.
- desviaire, airitz** adj. Desviaire.
- desviament** n.m. 1. Bestorn. 2. Bypass (angl.).
- desviança** n.f. Deviança.
- desviant, a** adj. e n. Deviant.
- desviar** vt. (*desvi*) Deviar. ♦ si **desviar** v.pr. Si foaraviar.
- desviator** n.m. Desviator.
- desvirada** n.f. Bestorn. Sin.: **bescontorn**.
- desviraire, airitz** adj. Que fa desvirar.
- desvirar** vt. 1. Faire virar en sens contrari. 2. (mar.) En tèrme de marina, si di d'una gúmena que va en darrier sus l'argue, au luèc d'anar en davant.

- desviratge** n.m. (mar.) Accion de desvirar.
- desvirilisacion (-izacion)** n.m. Accion de desvirilizar; fach d'estre desvirilisat.
- desvirilisar (-izar)** vt. Faire perdre lu caractèrs de la virilitat à.
- desvirolament** n.m. Desenrotlament.
- desvirolar** vt. Desrotlar. Sin.: **debanar, desenrotlar**.
- desvisatjar** vt. Regarjar (quauqu'un) embé insistenza ò indisrecion. Sin.: **descarar**.
- desviscar** vt. (*desvisqui*) Desbarrassar (quauqua ren) dau visc que l'empachava. Var.: **desenviscar**.
- desvissar** vt. Destacar quauqua ren qu'èra fixar au mejan de vitz.
- desvitalisacion (-izacion)** n.f. Fach de desvitalisar.
- desvitalisar (-izar)** vt. Levar lo teissut vital, la pulpa, lo nèrvi de (una dent).
- desvitaminat, ada** adj. Qu'a perdot li sieu vitaminas: *Un aliment desvitaminat*.
- desvitar** vt. Desfaire cen qu'èra tengut per una vit, de vits.
- desvitatge** n.m. Accion de desvitar.
- desvitrificacion** n.f. Cristallisacion dau vèire sota l'accion de la calor, que mena à una perda de transparença.
- desvitrificar** vt. (*desvitrifiqui*) Provocar la desvitrificacion de.
- desvitrificat, ada** adj. Qu'a subit una desvitrificacion, en parlant dau vèire.
- desvoler** vt. e i. (*desvoali*) Voler pas mai. Sin.: **refudar**.
- desvolable, a** adj. Que pòu èstre desvolopat. ◇ (mat.) *Susfàcia desvolopabla*: Que pòu èstre aplicada sus un plan (coma lo còne).
- desvolopada** n.f. (mat.) Corba tangenta à toti li normalas à una corba plana.
- desvolopament** n.m. 1. Accion de desvolopar, de desplegar quauqua ren; lo sieu resultat. 2. Distança qu'una bicicleta percorre en un torn de pedalier. 3. (fot.) Operacion que consistisse à desvolopar una pellicula sensibla. 4. Accion, fach de si desvolopar; lo sieu resultat. Ensèms dei diferents estadis qu'un organisme li passa per rejónher la sieu maturitat; creissença. 5. Accion d'anar de l'avant, de pilhar d'amplessa, d'importança; lo sieu resultat. 6. (econ.) Melhorament qualitatiu e duradís d'una economia e dau sieu funcionament. 7. (au pl.) Seguida, consequéncia: *La ràdio a donat lu darriers desvolopaments de l'affaire*. 8. Exposicion detalhada d'un argument: *L'orator a fach un long desvolopament*. 9. (mús.) Partida centrala d'una sonata, d'una fuga, que vèn après l'exposicion.
- desvolopanta** n.f. (mat.) *Desvolopanta d'una corba*: Corba qu'admeta aquesta per desvolopada.
- desvolopar** vt. 1. Estendre, desplegar (cen qu'èra plegat, enrotlat). 2. Percórrer (una distanca donada) en un torn de pedalier: *Una bicicleta que desvolopa sièis metres*. 3. (fot.) Transformar, au mejan de procediments quimics, un imatge latent en un imatge visible. 4. Assegurar la creissença de (quauqu'un, quauqua ren); donar tota la sieu extension à; aumentar la potència, l'estenduda de: *Desvolopar un sector industrial*. 5. Expauar d'un biais detalhat. ◇ (mat.) *Desvolopar una expression algebrica*: L'escriure sota la forma d'una soma. ◇ (mat.) *Desvolopar un calcul*: N'efectuar toti li operacions una après l'autra. 6. (med.) *Desvolopar una malautia*: N'estre efectivament pertocat. Sin.: **congrear**. ◆ **si desvolopar** v.pr. 1. Si desplegar, s'estendre. 2. Créisser, grandir. 3. Pilhar d'amplessa; s'acrèisser.
- desvolopat** n.m. 1. Movement que consistisse à espatlar un altèri, pi à lo brandir, braç tenduts, en dessobre de la tèsta. 2. (coregr.) Movement que consistisse à desplegar dins differenti direccions una cama qu'èra replegada.
- desvoltaire** n.m. Màquina auxiliària que la sieu foarça electromotritz si lèva de la tension qu'una autra foant electrica fornisce.
- desvoltar** vt. (*desvòlti*) Faire baissar la tension d'una foant electrica.
- desvoltatge** n.m. Accion de desvoltar.
- deswatat, ada** adj. *Corrent deswatac*: Corrent reactiu.
- det** n.m. 1. Cadun dei apendicis articulats qu'acabon la man de l'òme: *Lu cinc dets de la man*. ◇ *Lo gròs det*: Lo poce. ◇ *Lo guinnaire*: L'indèx. ◇ *Lo det dau mitan*: Lo det màger de la man. ◇ *Lo det de l'aneu*: L'anulari. ◇ *Lo pichin det*: L'auriculari. Sin.: **deton, marmelin** (fam.). ◇ *Lu dets dei pens*: Lu arteus. ◇ *Faire tocar dau det*: Donar la pròva incontestable de quauqua ren à quauqu'un que refudava de crèire. Sin.: **faire paupar**. ◇ *Mostrar quauqu'un m'au (dau) det*: Lo designar publicament (per l'acusar, lo metre en causa, faire rire d'eu, etc.). Sin.: **guinhar**. ◇ *Metre lo det sobre*: Devinar just. ◇ *TOcar dau det*: Èstre pròche de la solucion. ◇ *Si metre lo det dins l'uèlh*: S'enganar. Sin.: **si metre dins lo sac**. 2. Extremitat articulada dei membres dei tetrapòdes. 3. Mesura aproximativa, que correspoande à l'espessor d'un det: *Un det de vin*. ◇ *Èstre à doi dets de*: Èstre pas luènh de capitar. 4. (mecan.) Pichina pèça que sièrve d'arrèst ò de sostèn à una autra.
- detada** n.f. 1. Emprenta digitala. 2. (mús.) Biais de plaçar lu det sus un instrument; anotacion portada sus una particion per precisar aquela posicion dei dets.
- detalh** n.m. 1. Element pichin d'un ensèms, e que pòu èstre considerat coma segondari. ◇ *Es un detalh*: A pas d'importança. 2. Enumeracion completa e minucioa: *Donar lo detalh d'una factura*. ◇ *En detalh*: Mé precision. 3. Venda de mèrc à l'unitat ò per pichini quantitatats: *Comèrci de detalh*. Contr.: **gròs**. ◇ *Au detalh*: À l'unitat ò per pichini quantitatats. Sin.: **menut**.
- detalhaire, airitz** adj. e n. Detalhant.
- detalhant, a** adj. e n. Que vende au detalh. Var.: **detalhaire**. Sin.: **debitant**.
- detalhar** vt. 1. Enumerar, passar en revista lu elements d'un tot. Sin.: **nombrar**. 2. Vendre au detalh.
- detalhat, ada** adj. Presentat mé toi lu detalhs: *Lo plan detalhat d'un racònte*. Sin.: **precís**.
- detar** vt. Indicar au mejan de chifras sus la particion d'un instrument, lo det que si deu emplegar per cada nota.
- deteccion** n.f. Accion de detectar; lo sieu resultat.
- detectable, a** adj. Que pòu èstre detectat.

detectar vt. Descubrir l'existeça de (quauqua ren qu'èra escondut): *Detectar un picchin bosin dins lo motor, detectar la presenza d'aiga.* ◇ (espec.) Descubrir la presenza d'un resson electronic per lo biais dei ondas emessi per un radar.

detectiu, iva n. Persona que lo sieu mestier es de menar d'enquistas, à títol privat.

detector n. 1. Aparelh que sièrve à detectar la presenza de quauqua ren, d'un fenomène: *Detector de metals.* 2. Dins la marina, especialista de la deteccion per lo biais dau radar. Sin.: **radarista**.

detector, tritz adj. Que permete de detectar, que sièrve à detectar.

detencion n.f. 1. Accion de detenir, d'aver en la sieu possession: *La detencion d'armas es sotamessa à de règlas precisi.* 2. Fach d'estre detengut; incarcacion. Sin.: **empresonament**. ◇ *Detencion criminala:* Pena qu'un tribunal pronòncia, à temps ò à perpetuitat. ◇ *Detencion provisòria:* Incarcacion d'una persona denant que sigue jutjada.

detenèire, eiritz n. Detentor.

detengut, uda n. e adj. Si di d'una persona incarcerada.

detenir vt. (*detèni*) 1. Aver, conservar en la sieu possession: *Detenir un secret.* 2. Retenir dins un luèc e, especialament, dins una preson. Sin.: **encarcerar, empresonar**.

detentor, tritz n. Persona que detèn quauqua ren. Sin.: **detenèire**.

detergença n.f. Proprietat dei produchs detergents.

detergent, a adj. e n.m. Si di d'un produch que permete d'eliminar lo brut que si pega sus un mitan solide en lo metent en suspension ò en solucion. Var.: **detersiu**.

detergir vt. (*detergissi*) Netejar au mejan d'un detergent.

deterioracion n.f. Accion de deteriorar; lo sieu resultat. Fach de si deteriorar, d'estre deteriorat. Sin.: **alteracion, degalhatge.** ◇ (psicopat.) *Deterioracion intellectuala, psiquica:* Anequeliment d'uni fonctions intellectuali, mentali, etc., ligat à l'atge ò à la malautia.

deteriorar vt. (*deteriòri*) 1. Metre en marrit estat. Sin.: **degalhar, alterar.** 2. Rendre mens boan, comprometre: *Deteriorar la sieu santat.* ◆ **si deteriorar** v.pr. 1. Si degalhar, subir de degradacions. 2. Devenir mai marrit, perdre la sieu armonia, lo sieu equilibri: *Clima social que si deteriòra.*

determinable, a adj. Que pòu èstre determinat. Sin.: **mesurable, identifiable.**

determinacion n.f. 1. Accion de determinar, de definir, de precisar quauqua ren: *La determinacion d'una data.* 2. Decision, resolucion pilhada après aver esitat. 3. Caractèr d'una persona qu'es determinada. 3. (ling.) Precision dau sens producha per lo determinaire.

determinadament adv. D'un biais determinant.

determinant, a adj. Que determina una accion, decisiu.

determinant n.m. 1. Element, factor que determina, qu'a una accion especifica. 2. (ling.) Element linguistic que n'en determina un autre (lo determinat). ◇ (espec.)

Morfema gramatical que si plaça davant lo nom per l'introduurre dins lo discors: *L'article, lu adjectius possessius, demonstratus, etc. son de determinants.* 3. (mat.) Nombre associat au mejan d'un algoritme à una matritz cairada d'òrde *n*. Lo determinant de la matritz d'òrde 2 $\begin{pmatrix} a & c \\ b & d \end{pmatrix}$, notat $| \begin{pmatrix} a & c \\ b & d \end{pmatrix} |$, es lo nombre *ad-bc*.

determinar vt. 1. Precisar, estableir, definir: *Determinar li causas d'un accident.* 2. Causar, provocar: Aqueu problema a determinat una crisi internacionala. 3. Menar (quauqu'un) à agir d'un biais donat; engatjar, incitar: Aquò mi determina à m'en anar. 4. (ling.) Precisar la valor ò lo sens de (un mòt). ◆ **si determinar** v.pr. (à) Si decidir à agir; pilhar un partit.

determinat, ada adj. 1. Precisat, fixat. 2. Decidit, segur d'eu: *Aquel òme sembla determinat.* ◆ n.m. (ling.) Element qu'un autre (lo determinant) determina.

determinatiu, iva adj. e n.m. (ling.) Que determina, precisa lo sens d'un mòt. ◇ *Adjectius determinatius* ò *determinatius*, n.m.pl.: Adjectius demonstratus, possessius, interrogatus, indefinitis, numerals (per op. ai *adjectius qualificatus*).

determinisme n.m. Conception filosofica que reconoisse de raports de causa à efècte entre lu fenomènes fisics, lu actes umans, etc.

determinista adj. e n. Relatiu au determinisme; partidari dau determinisme.

detersión n.f. 1. Efècte dei detergents. 2. Messa en ordre dau fenomène de detergença.

detersiu, iva adj. e n.m. Detergent.

detestablament adv. D'un biais detestable.

detestable, a adj. Qu'es destestat, sensa que poasque èstre autrament; execrable, totplen marrit.

detestacion n.f. (lit.) Òdi, execracion.

detestar vt. (*detèsti*) Aver d'aversion per; execrar, odiar. Sin.: **aborrir**.

deton n.m. Auriculari. Sin.: **marmelin, det pichon.**

detonacion n.f. 1. Bosin violent, foart, que vèn d'una explosion ò que fa pensar à una explosion. Sin.: **espetada, crep, petada.** 2. Descomposicion foarçà rapida (4 à 5 km/s) d'un explosiu. 3. Anomalia de combustion, acompanhada d'un bosin, qu'afècta lo fonctionament d'un motor termic.

detonador n.m. Detonator.

detonant, a adj. Destinat à produrre una detonacion: *Un explosiu detonant.* ◇ *Mesclum detonant:* Mesclum de doi gas que la sieu inflamacion provòca una reaccion explosiva; (fig.) Coexisténcia de personas ò de causas que pòu menar à de reaccions, de crisis, de conflictes.

detonar vi. (*detòni*) Petar m'un bosin violent. Sin.: **espetar, petar.**

detonator n.m. Dispositiu d'amorsatge destinat à provocar la detonacion d'una carga explosiva. 2. (fig.) Cen que provòca una accion ò fa esclaratar una situacion explosiva: Aquela declaracion es estada lo detonator à la crisi. Var.: **detonador**.

detonica n.f. Sciença e tecnica de la detonacion dei substancies explosivi.

detraccion n.f. (rare) Accion de detraire (1); lo sieu resultat.

detractor, tritz n. persona que critica violentament, que desprea (quauqu'un, quauqua ren): *Tot diccionari a lu sieus detractors!*

detraire vt. (*detrain*) 1. Dire de mau de; depreciar. 2. Dedurre.

detriment n.m. Dam, prejudici: *Agir au detriment de.* Sin.: **toart**.

detrític, a adj. (geol.) Format de degalhs deugut à la desagregacion de la ròca.

detrítivòre, a adj. e n.m. Si di dei bèstias ò dei bacterias que si noirísson de sobras organiqui d'origina naturala ò industriala.

detroñisar (-izar) vt. Destronar. Contr.: **intronisar**.

detumescença (-éncia) n.f. (med.) Diminucion de volume d'una tumor, d'una inflamacion ò d'un organo erectile.

dètz adj. num. e n.m. inv. 1. Nombre que vèn après nòu dins la seria naturala dei entiers. 2. Un grand nombre indeterminat: *L'auràs ja dich dètz còups!*

dètz-e-nòu adj. num. e n.m. inv. Nombre que vèn après dètz-e-vuèch dins la seria naturala dei entiers.

dètz-e-noven, a adj. num. 1. Qu'occupa un reng correspondent au nombre dètz-e-nòu. 2. Qu'es contengut dètz-e-nòu còups dins un tot.

dètz-e-sèt adj. num. e n.m. inv. Nombre que vèn après setze dins la seria naturala dei entiers.

dètz-e-seten, a adj. num. 1. Qu'occupa un reng correspondent au nombre dètz-e-sèt. 2. Qu'es contengut dètz-e-sèt còups dins un tot.

dètz-e-vuèch adj. num. e n.m. inv. Nombre que vèn après dètz-e-sèt dins la seria naturala dei entiers.

dètz-e-vuchen adj. num. 1. Qu'occupa un reng correspondent au nombre dètz-e-vuèch. 2. Qu'es contengut dètz-e-vuèch còups dins un tot.

deugut, uda adj. (participi passat de *deure*) Que si deu (soma, etc.). ♦ n.m. Cen qu'es deugut à quauqu'un: *Reclamar lo sieu deugut.* Sin.: **lo just e la rason**.

deumable, a adj. Deimable.

deumaire n.m. Persona que lèva lo deume. Var.: **deimaire**.

deumatge n.m. Deimatge.

deume n.m. Dècima, dèime.

deumier n.m. Deimier.

deure vt. (*devi*) 1. Èstre tengut de pagar, de rendre, de fornir: *Mi deves de sòus.* 2. Èstre obligat vers quauqu'un per de rasons de morala, de lèi, de convenenças: *Devèm lo respècte ai vièlhs.* 3. Aver per origina, tenir de: *Deu la sieu celebritat au sieu segond libre.* 4. Seguit d'un verbò à l'infinitiu, sièrve à marcar diferenti cauas. ♦ L'obligacion, la necessitat: *Deves escotar cen que di ton paire.* ♦ La probabilitat, la suposicion: *Deu èstre malaut.* ■ Aquí, en occitan, cau preferir l'emplec dau futur: *Serà malaut.* ♦ Una possibilitat, una intencion que poarta sobre lo futur: *Deu passar vers vuèch oras.* ♦ **si deure** v.pr. 1. Èstre tengut de s'ocupar de: *Mi devi à la mieu familha.* 2. Èstre moralament tengut de: *Si deu d'èstre exemplari.* 3. (impers.) *Coma si deu:* Convenient, natural.

deure n.m. (comptab.) Partida d'un còmpte qu'establisce cen qu'una persona deu. Sin.: **passiu.** Contr.: **aver, actiu.**

deus ex machina n.m. inv. (latin) Persona ò eveniment que vèn oportunadament reglar una situacion dramatica que semblava sensa solucion.

deute n.m. 1. (sovent au plur.) Soma deuguda à quauqu'un, à un organisme, à un creancier: *Remborsar lu sieus deutes, èstre cubèrt de deutes.* ♦ *Deute public:* Ensèms dei engatjaments à la carga d'un estat. 2. (fig.) Obligacion morala (vers quauqu'un qu'a ajudat quauqu'un, que l'a sauvat, etc.): *Aver un deute vers un amic.*

deuteranopia n.f. (med.) Forma de daltonisme dins la quala lo color verd non es percepuda.

deutèri n.m. Isotòpe de l'idrogène (D), de massa atomica 2; còrs gasós obtengut per descomposicion de l'aiga lorda (D₂O).

deuterocanonic adj. m. (teol.) *Libres deuterocanonicals:* Libres de l'Ancian Testament e dau Noveu, que son estats admés dins lo canon de l'Escriptura unicament dins la version dei Setanta e lo concili de Trenta (lu protestants dion aquelu libres apocrifes).

deuterologia n.f. Replica davant lu tribunals grècs après lu primiers plaidejats dei doi partidas.

deuteron n.m. (quim. fis.) Nucleu de l'atòme de deutèri, format d'un proton e d'un neutron. Var.: **deuton.**

deuterostomian n.m. *Deuterostomians:* Un dei doi grands gropes d'animaus superiors, caracterisats per un desenvolopament embrionario que dona au blastopòre la foncion d'anus, m'una boca que si forma segondariament, e que comprèn lu equinodèrmes, lu estomocòrdes, lu procordats e lu vertebrats.

deuton n.m. Deuteron.

deutoneurònà n.f. Nom donat à la segonda neurònà, articulada embé la promiera ò *protoneurònà*, que transpoarta l'influx nerviós sigue de la periferia fins ai centres (*deutoneurònà sensitiva*), sigue dei centres nerviós fins à la periferia (*deutoneurònà motor*).

deutoplasma n. m. Enclavas dau protoplasma que son de substàncias de resèrva de la cellula.

deutsche mark n.m. Mark.

devagament n.m. Distraccion, divagacion.

devagar vt. (*devagui*) Distraire. ♦ **si devagar** v.pr. Si distraire, si solaçar.

devaluacion n.f. Accion de devaluar. Sin.: **desvalorisacion.**

devaluar vt. (*devalui*) 1. Demenir la valor de (una moneda) per raportar à una valor de referencia e à la valor dei monedas estrangieri. 2. Despreciar, desvalorisar. Sin.: **desvalorar.**

devanagari n.m. Escriptura emplegada per lo sanskrit e actualament per l'indi e quauqui autri lengas indo-ariani. Sin.: **nagari.**

devastacion n.f. Accion de devastar; roïna. Sin.: **ainmentament, revolum, tresvirament, cataclisme, desastre, mauparada, destruccion, fracatge, perda, sacatge, finiment, degalh, chaple.**

devastaire, airitz adj. e n. Que devasta. Var.: **devastator**. Sin.: **destructor, degalhaire, demolissèire**.

devastar vt. Causar de gròs degalhs à, arroïnar. Sin.: **fracatjar, anientar, tresvirar, chaplar, saquetjar, degalhar**.

devastat, ada adj. Qu'a subit una devastacion.

devastator, tritz adj. e n. Que devasta. Var.: **devastaire**.

develhar vt. Revelhar. Var.: **desvelhar, derevelhar**.

◆ si **develhar** v.pr. Si revelhar.

devenidor n.m. Futur, devenir.

devenir v. 1. Passar d'un estat à un autre; aquistar una qualitat donada: *Es devengut professor, siés devengut grand*. Var.: **venir, endevenir**, Sin.: **si faire**. 2. Aver un resultat, una destinada: *Que devèn lo tieu projècte? Qu'es devenguda la tieu calinhera?*

devenir n.m. 1. Movement progressiu que fa si transformar li causas. 2. Futur, avenir. Var.: **devenidor**.

dever n.m. 1. Cen que la lèi, la moralà, etc. demàndon de faire. 2. Travallh esrich demandat à un escolan, un estudiant.

deverbal n.m. (ling.) Nom format à partir d'un vérbo, en particulier per suppression dau sufice (*cost, de costar, demanda, de demandar*). Var.: **deverbau, deverbatiu**.

deverbatiu, iva adj. e n.m. (ling.) Si di d'una forma facha à partir dau radical d'un vérbo, en particulier d'un vérbo que vèn d'un autre vérbo. Var.: **deverbal**.

deverbau n.m. Deverbal.

deverós, oa adj. Que fa lo sieu never.

devèrs prep. Vèrs, en direccio de (quauqu'un, quauqua ren): *Per aquò faire, s'es virat devèrs un responsable*. Sin.: **cap à**. ◇ Devèrs d'aquí: *Vèrs aquí*. ◇ Devèrs d'aià: *Vèrs aià*. ◇ Devèrs damont: *Vèrs damont*. ◇ Devèrs davau: *Vèrs davau*. ◇ Devèrs dedins: *Vèrs dedins*. ◇ Devèrs defoara: *Vèrs defoara*. ◇ Devèrs pertot: De tota part.

devèrs n.m. 1. (c. de f.) Diferença de niveau entre l'ralhs dins una corba, per contrabalançar la foarça centrifuga. ◇ Sus una rota, diferença de niveau entre lo doi bòrds dins una corba. 2. Mancança d'aplomb d'un barri. 3. (mar.) Forma alargada de la cenchà d'una nau au niveau de la proa fins au poant superior. Sin.: **gauta, nada**.

deversament n.m. Accion de deversar (d'aiga, un liquide); fach de si deversar. Sin.: **escampament**.

deversament n.m. Devèrs (d'un barri).

deversar vt. (*devèrsi*) 1. Faire s'escorrer d'un luèc dins un autre. Sin.: **escampar**. 2. (fig.) Depauar en granda quantitat: *Lo tren a deversat un molon de toristas*. ◆ si **deversar** v.pr. S'escorrer: *Aqueu riu si devèrsa dins l'estanh*.

devertolhament n.m. Desenrotlament.

devertolhar vt. Desrotlar.

devesible, a adj. Que pòu èstre devesit, partit. Sin.: **dividible, despartible, componible**.

devesidor, oira adj. Que pòu èstre devesit.

devesiment n.m. Fach de devesir. Sin.: **partiment**.

devesir vt. Dividir, partit. Sin.: **despartir, compartir, partit**.

devesor n.m. (mat.) Partidor.

deviaciò n.f. 1. Fach de deviar, de s'escartar d'una direccio normala, abituala ò predeterminada. 2. Itinerari establit per destornar la circulacion. 3. Escart, variacion dins una linha de comportament, de doctrina. Var.: **desviacion, desviament, desviadura**.

deviaciò estandard n.f. Raïç cairada de la variança.

deviaciònisme n.m. Tendença à s'escartar de la linha politica d'un partit, d'una organisacion. Var.: **desviacionisme**.

deviaciònist adj. e n. Que fa mostra de deviaciònisme. Var.: **desviacionista**.

deviadoira n.f. Camin mai cort. Var.: **desviadoira**. Sin.: **escorcha, acorcha**.

deviaire, airitz adj. Que provoca una deviaciòn. Var.: **desviaire**.

deviança n.f. Caractèr de cen que s'escarta de la norma. ◇ Comportament que s'escarta dei normas qu'una societat admete. Var.: **desviança**.

deviant, a adj. e n. Que s'escarta de la règla, de la norma; qu'a un comportament de deviança. Var.: **desviant**.

deviar vi. S'escartar de la sieu direccio, dau sieu projècte, de la sieu organisacion. ◆ vt. Modificar la trajectòria, la direccio de (un movement). Var.: **desviar**.

deviator n.m. 1. Bobina magnetica que, dins un tube catodic, sièrve à deviar lo fais electronic que percorre l'ecran per formar l'imatge. 2. Instrument que permet de deviar de la verticala un potz de foratge. 3. *Deviator de giscle*: Dispositiu que permet d'orientar lo giscle d'un turboreactor ò d'un motor-fusada. Var.: **desviator**.

devin, a n.m. Devinaire. Var.: **endevinaire**.

devinable, a adj. Que pòu èstre devinat. Var.: **endevinable**.

devinacion n.f. Divinacion.

devinada n.f. Devinòla. Var.: **endevinalha**.

devinador, airitz adj. e n. Devinaire.

devinaire, a adj. e n. Que devina. Var.: **endevinaire**. ◆ n. Persona que pretende aver lo don de divinacion. Sin.: **devin, devinarèla**.

devinalha n.f. Question plasenta que si demanda à quauqu'un de trovar la respoasta. Var.: **endevinalha, devinhòla, devinòla**.

devinar vt. Descurbir per intuicion ò per conjectura; Predire, prevèire, trovar: *Devinar l'avenir, lo temps que farà*. Var.: **adevinar, endevinar**.

devinarèla n.f. Devinaira.

devinareu, èla adj. Devinatòri.

devinatòri, òria adj. Devinatòri. Var.: **devinareu**.

devinhòla n.f. Devinòla.

devinòla n.f. Devinalha. Var.: **devinhòla, devinada, endevinalha**.

devinon n.m. *Jugar à devinon devinòla*: Jugar ai devinòlas.

devís n.m. Descripcion detallada dei pèças, dei materiaus e dei operacions necessari per una produccion, una construccion, una installacion ò una reparacion, mé l'estimacion dau cost. Sin.: **estimacion**.

devisa n.f. 1. Corta formula qui caraxterisa lo caractèr simbolic de quauqua ren, ò qu'exprimisse una pensada, un sentiment, una règla de vida, de captenement: *La fe sensa òbra moarta es.* 2. (arald.) Figura emblematica acompañada d'una formula. 3. Moneda considerada per rapoart ai monedas d'autres país, per rapoart au sieu taus de cambi: *Una devisa foarta.*

devisar vi. (lit.) S'entretenir mé quauqu'un, discutir.

devisa-títol n.f. Dins un regime de contraròtle dei cambis, devisa emplegada per aquistar de valors estrangieri.

devistar vt. Apercevre.

de visu loc. adv. (mòts latin) Per l'aver vist, en testimòni oculari.

devoament n.m. Accion de si devoar à quauqua ren, à quauqu'un; disposicion à servir. Sin.: **sacrifici**, **abnegacion**.

devoar (si) v.pr. 1. Si consacrar totalmaent à quauqu'un, à quauqua ren. 2. S'encargar, per abnegacion, d'un travalh penós, dificile, pas gaire interessant. Var.: **devotar**. Sin.: **si vodar**.

devocion n.m. 1. Pietat, estacament fervent à la religion, ai practicas religioï. ◇ *Faire li sieu devocions*: Complir lu sieus devers religiós. 2. Culte particulier rendut à un sant. 3. (lit.) Estacament fervent à quauqu'un, à quauqua ren; veneracion. 4. *Èstre à la devucion de quauqu'un*: Èstre totalament au sieu servici. Var.: **devotitge**.

devocional, a adj. Relatiu ai actes, ai formulas de devucion. Var.: **devpcionau**.

devpcionau, ala adj. Devocional.

devolucion n.f. (dr.) Atribucion, transmission d'un ben, d'un drech d'una persona à una autra.

devolut, uda adj. (dr.) Autrejat, transmés. Var.: **devorgut**.

devolutiu, iva adj. (dr.) Que fa qu'una caua, un drech, etc. passa d'una persona à una autra.

devon n.m. Leca metallica rotativa qu'imita un peis, provedida d'un mosclau, per la pesca.

devonian n.m. (geol.) Quatren periòde de l'èra primària, quora apareissèron lu promiers vertebrats terrèstres e li promieri plantas vasculari. ♦ **devonian, a** adj. Dau devonian.

devoraire, airitz adj. e n. Si di d'una persona, d'una màquina, etc., que devòra. Var.: **devorant, devorator**.

devoramant n.m. Cruci, lagui, torment.

devorant, a adj. 1. Que mena à devorar; avide, insaciabile: *Una fam devoranta, una curiositat devoranta.* 2. Que consuma, destruge per la sieu amplessa, la sieu intensitat: *Un fuèc devorant, una gelosia devoranta.* Var.: **devoraire, devorator**.

devorar vt. (*devòri*) 1. Manjar en esgarrant m'ai dents: *Lo lop devòra lu sieus aliments.* 2. Moardre, rolhar, pónher totplen: *Li arnas an devorat aquelu vestits.* 3. Manjar mé voracitat, aviditat. 4. *Devorar dei uèlhs, dau regard*: Regarjar embé aviditat. ◇ *Devorar un libre*: Lo lièger mé passion. 5. (lit.) Faire disparéisser completament, consumir, destrúger: *Lo fuèc a devorat la forèst.* 6. Tormentar violentament: *La passion lo devòra.*

devorator, tritz adj. e n. Devoraire.

devorgut, uda adj. Devolut.

devòt, a adj. e n. Estacat fins à l'escès ai practicas religioï.

devotament adj. Mé devocion.

devotar (si) v.pr. Si devoar.

devotitge n.m. Devocion.

dexteritat n.f. 1. Gaubi, abiletat de la man. 2. Adreça d'esperit, abiletat dins lo biais d'agir. Sin.: **gaube, agilitat**.

dèxtra n.f. (lit.) Man dèstra.

dextralitat n.f. Fach d'estre destrier.

dextrana n.f. Grope de monosacarides que dona una solucion viscoa embé l'aiga, emplegat dins la preparacion dau plasma sanguin artificial e en injeccions intravenoï.

dèxtre, a adj. Qu'es à la drecha de l'escut, per l'escudier (à seneca per la persona que regarja).

dextrina n.f. (quim.) Matèria gomoa que si tira de l'amidon e que sièrve dins l'industria dei pegas, dei colorants, dei produchs farmaceutics.

dextrocardia n.f. (med.) Posicion dau coar à drecha (es una anomalia congenitala).

dextrogir(e), a adj. (quim.) Si di dei compauats que fan virar lo plan de polarisacion dau lume dins lo sens dei agulhas d'un relòtge. Contr.: **levogire**.

dextromoramida n.f. Analgesic potent de sintèsi d'una eficacitat superiora à-n-aquela de la morfina e marcada coma ela au tableau B.

dextròrse, a adj. ò adv. Que si fa dins lo sens dei agulhas d'un relòtge.

dextròsa n.f. Glucòsa.

dey n.m. Cap de la Regençá d'Argier (1671-1830).

dharma n.m. Dins l'indoïsme e lo bodisme, lèi universal que regisse lu èstres e li cauas.

dià interj. Crit dei carretiers per faire anar lu cavaus à seneca. Sin.: **vèn ça!, ià!**

diabasa n.f. Ròca de la Familha dei dioritas, sovent de color bèrda.

diabeta n.m. 1. (med.) Malautia que si manifesta per una abondoa eliminacion d'urina e una set intensa. 2. (correntament) *Diabeta sucrat* ò *diabeta*: Trebolici dau metabolisme dei glucides deugut à una insufisença de la secrecion d'insulina dins lo pancrèas e caracterisat per una iperglicemia e la presenza de sucre dins li urinas (glycosuria).

diabetic, a adj. e n. Relatiu au diabeta; que sofrisse de diabeta.

diabetològue, òga n.f. Especialista dau diabeta.

diablalha n.f. Lo tot dei diaus. Var.: **diablotalha, diablatalha**.

diablament adv. (fam.) Totplen. Sin.: **foarça, excessivament**.

diablaria n.f. 1. (lit.) Estratagema diabolic. 2. Malícia, despièch. Sin.: **sortilègi**. 3. (lit.) Pèça populària, scena dont figúron de diaus. 4. (b.-a.) Representacion dont figúron lo diau e lu sieus supoasts.

diablàs n.m. Diau grandàs. Var.: **diablatàs**.

- diablatalha** n.f. Diablalha.
- diablatàs** n.m. Diablàs.
- diablaton** n.m. 1. Pichon diau. 1. Mainau turbulent, malensemhat. Var.: **diabloton, diablotin**.
- diable** n.m. Diau.
- diablejar** vi. Faire lo diau, si comportar coma lo diau.
- diablessa** n.f. 1. Diau femeu. 2. Frema marrida. 3. Filha viva e turbulenta.
- diablon** n.m. 1. Diablotin. 2. (mar.) Vela pichona que si issa au dessobre dau diablotin.
- diablotalha** n.f. Tropelada de diaus. Var.: **diablatalha, diablalha**.
- diablotin** n.m. 1. Pichin diau. Var.: **diablon, diablaton, diabloton**. 2. (mar.) Vela d'estrai de còntramejana.
- diabloton** n.m. Diablotin.
- diabolic, a** adj. 1. Que lo diau a inspirat; demoniac: *Temptacion diabolica*. 2. Que fa pensar au diau per lo sieu caractèr malefic ò pèvèrs, per lo sieu aspècte inquietant: *Un plan diabolic*. Sin.: **emmascat, infernau, caitiu, marrit, malent, satanic, perdid(e), amaliciat, endemoniat, ensatanat**.
- diabolicament** adv. D'un biais diabolic.
- diabolisacion (-izacion)** n.f. Fach de diabolisar.
- diabolisar (-izar)** vt. Rendre (quauqu'un) diabolic, lo faire passar per diabolic.
- diabolisme** n.m. Culte dau diau.
- diàbolo** n.m. [djabolo] Juguet format de doi cònes opauats per li cimas, que si manda en l'ària per lo recuperar sus una cordeleta atesada entre doi manelhas.
- diacenisme** n.m. Setmana de Pascas dins la religion ortodoxa (etim. gr. *diakainêsimos*).
- diacentros** n.m. Nom ancian dau pichon diamètre de l'orbita elliptica d'una planeta.
- diacetil(e)** n.m. Promier tèrme de la lista dei alfa-dicetonas de formula CH₃-CO-CO-CH₃; es un liquide saure que bulhe à 88°C e si tròva dintre lu òlis essencials e lo burre.
- diacetilenic, a** adj. Si di de compauats que la sieu formula compoarta doi tripli ligasons.
- diacetilmorfina** n.f. (quim.) Eroïna. Var.: **diamorfina**.
- diacide** n.m. (quim.) Còrs que possedisse doi foncions acide. Sin.: **biacide**.
- diaclasa** n.f. (geol.) Fendedura que pertòca li ròcas en li favorejant la penetracion de l'aiga.
- diacòde, a** adj. *Siròp diacòde*: Siròp d'opiom deble, que calma lo tus. Var.: **diacòdi**.
- diacòdi** adj. e n.m. Si di d'una substància diacòda.
- diaconal, a** adj. Dau diacre. Var.: **diaconau**.
- diaconat** n.m. Ofici ò ordre dau diacre.
- diaconau, ala** adj. Diaconal.
- diaconessa** n.f. 1. Frema que, dins la Glèia primitiva, èra oficialament encargada de foncions religioï ò caritabli. 2. Frema protestanta qu'a de foncions analògues e viu sovent en comunautat.
- diàcono** n.m. (it.) [djakonu] Diacre. Sin.: **diague**.
- diacostica** n.f. Part de la fisica qu'estudia la refraccion dei sons.
- diacre** n.m. 1. (catol.) Clergue qu'a reçauput l'òrdre immediatament inferior à-n-aqueu de prèire. 2. Per lu protestants, laïc encargat de s'ocupar dei paures e de l'administracion dei sòus de la glèia. Sin.: **diague**.
- diacritic** adj. *Signe diacritic* ò *diacritic*, n.m.: Signe que, ajustat à una letra, n'en modifica la valor ò permete de destriar doi móts omografes (coma l'accent de à ò la cedilha dau ç).
- diacromia** n.f. (fotografia) Procediment de viratge per tenchura de sobre un mordançatge.
- diacronia** n.f. (ling.) Caractèr dei fenomènes linguistics considerats dau ponch de vista de la sieu evolucion dins lo temps, per op. à *sincronia*.
- diacronic, a** adj. Relatiu à la diacronia.
- diada** n.f. (lit.) Cobla de doi ideas, de doi principis complementaris.
- diadèlf, a** adj. Si di d'una raça de flors que lu sieus estams son soudats en doi gropes.
- diadema** n.m. 1. Bendeu ricament decorat e portat à l'entorn de la tèsta coma signe de la reiautat; la denhetat reiala: *Cénher lo diadema. 2. Jòia ornada de pèiras precioï que cenhe lo sobran dau front. ◇ Objècte ò cofadura que li fremas poàrton au sobran dau front.*
- diadòc** n.m. [dia'dɔk] (ist.) Títol que si donava ai generals que si disputeron l'Empèri d'Alexandre après la sieu moart.
- diadococinesia** n.f. Capacitat de faire de movements alternatius d'una mena velòça.
- diafan(e), a** adj. 1. Que laissa passar la lutz sensa èstre transparent; d'una transparença demenida. 2. (lit.) Que lo sieu aspècte evòca cen qu'es vist au travèrs d'un còrs diafane. Sin.: **clarinet**.
- diafanitat** n.f. Proprietat dei còrs diafanes.
- diafanoscopia** n.f. (med.) Procediment que consistisse à esclairar per transparença d'unu organes ò d'uni partidas dau còrs. Sin.: **diascopia**.
- diafisière, a** adj. Relatiu à la diafisi.
- diafisi** n.f. Part mejana d'un oàs lòng (per op. à *epifisi*).
- diafonia** n.f. 1. Interferènça parasita de senhaus que vènon de doi emetors, de doi circuits ò de doi zònas d'un solet enregistrament. 2. Dins la música grèga, contrari de *sinfonia*, que marca lu intervals consonants taus que l'octava, la quinta e la quarta (etim. gr. *diaphônia*: discordança).
- diafonometre** n.m. Aparelh de mesura electrica que permete d'avalorar li consequèncias de la diafonia dins una cadena telefonica.
- diafonometria** n.f. Tecnica de la mesura de la diafonia.
- diafonometric, a** adj. Relatiu ai consequèncias de la diafonia.
- diaforèsi** n.f. (med.) Sudanha abondanta.
- diaforetic, a** adj. Medicament qu'afavorisse la sudanha.
- diaftotia** n.f. Aparicion d'un imatge parasite sus lo telon d'un televisor.

diafragma n.f. 1. Muscle foarça larg e fin que separa lo pièch de l'abdomen, e que la sieu contraccion provòca l'aumentacion dau volume de la gàbia toracica e, en consequéncia, l'inspiracion. 2. Membrana de matèria sopa que, plaçada sus lo coal de l'uterus, es emplegada coma contraceptiu femenin. 3. Dubertura dau diamètre reglable que sièrve à faire variar la quantitat de lutz qu'ièntra dins un aparelh optic ò fotografic. 4. Paret transversala que separa lu tubes de divèrs instruments e màquinas.

diafragmar vt. (opt.) Suprimir li partidas extèrni d'un fais luminós au mejan d'un diafragma. ♦ vi. Diminuir la dubertura d'un objectiu au mejan d'un diafragma.

diafragmatic, a adj. (anat.) Dau diafragma.

diagenèsi n.f. (geol.) Ensèms dei fenomènes qu'assegúron la transformacion d'un sediment móble en ròca coerenta.

diagnòsi n.f. 1. (biol.) Promiera descripcions científica que permete d'isolar una espècia, un genre, una familia. 2. (anc.) Conoissença dei malautias aquistada per observacion dei sieus simptòmas characteristics.

diagnostic n.m. 1. Identificacion d'una malautia per lu sieus simptòmas. 2. Jutjament portat sobre una situacion, un estat.

diagnostic, a adj. (med.) *Signes diagnostics*: Signes que, characteristics d'una malautia, permèton de n'en faire lo diagnostic.

diagnosticar vt. (*diagnostiqui*) Faire lo diagnostic de (una malautia); descurbir, identificar (un mau, una pana, etc.).

diagomètre n.m. Mena d'electromètre d'usança en diagometria.

diagometria n.f. Mesura de la conductibilitat electrica.

diagonal, a adj. Qu'a lo caractèr d'una diagonal; en diagonal: *Arc diagonal*. ♦ *Matritz diagonal*: Matritz cairada que lu sieus tèrmes non nuls apartènon à la diagonal principal.

diagonalala n.f. Segment de drecha ò drecha que jonhe doi soms non consecutius d'un poligòne ò doi soms d'un polièdre que non apartènon à una mema faç. Sin.: **crosilhada**. ♦ (mat.) *Diagonalala principala* (*d'una matritz cairada, d'un determinant, etc.*): Ensèms dei tèrmes que, plaçats au crosament d'una linha e d'una colomna de meme reng, fórmon una diagonalala que parte de l'origina (en aut, à seneca d'una matritz cairada). ♦ *En diagonalala*: En biais, oblicament. ♦ (fam.) *Lièger en diagonalala*: Percórrer, lièger en sautant de tròç.

diagonalament adv. En diagonalala.

diagrafe n.m. (anc.) Instrument, fach sus lo principi de la cambra clara, que permetia de reproduire exactament l'imatge d'un objècte projectat sus un ecran.

diagrafia n.f. 1. Procediment, tecnica dau diagrafe. (tecn.) Mesura e enregistrament, en continú, dei characteristics (densitat, resistivitat, etc.) dei jaças traversadi au cors d'un foratge minier ò petrolier.

diagrama n.m. Representacion grafica ò esquematica que permete de descriure l'evolucion d'un fenomène, la

correlacion de doi factors, la disposicion relativa dei parts d'un tot. ♦ (bot.) *Diagrama floral*: Representacion convencionala dau nombre e de la posicion relativa dei partidas d'una flor. ♦ (fis.) *Diagrama termodinamic*: Diagrama dont doi variables d'un sistema (temperatura, pression, etc.) son portadi en coordenadas.

diague n.m. Diacre.

dial n.m. Deal (à Luceram).

dialcòl n.m. (quim.) Còrs qu'a doi còups la fucion alcòl.

dialdeïde n.m. Còrs qu'enclau doi foncions aldeïdes.

dialectal, a adj. Relatiu à un dialècte. Var.: **dialectau**.

dialectalament adv. D'una mena pròpria à un dialècte.

dialectalisme n.m. Fach de lenga pròpri à un dialècte ò que provèn d'un dialècte.

dialectau, ala adj. Dialectal.

dialècte n.m. 1. Varianta regionala d'una lenga: *Lo niçard es un dialècte occitan*. 2. Dialècte social: Ensèms dei tèrmes emplegats dins un grop social (coma lu vocabularis tecnicos).

dialectejant, a adj. e n. Dialectofòne.

dialectic, a adj. 1. Relatiu à la dialectica. ♦ *Materialisme dialectic*: Vèire *marxisme*. 2. Qu'exprimisse la dialectica: *Una pensada dialectica*.

dialectica n.f. 1. Metòde de rasonament que consistisse à analisar la realitat en metent en evidència li contradiccions d'aquela realitat e en temptant de li despassar. 2. Seguida de rasonaments rigorós destinats à emportar l'adesion de l'interlocutor. 3. Art de la convèrsa.

dialecticament adv. En conformitat m'ai règlas de la dialectica.

dialectician, a adj. e n. Persona que practica la dialectica, qu'emplega dins lu sieus rasonaments lu procediments de la dialectica.

dialectisar (-izar) vt. (didact.) Donar una forma dialectica à (una analisi), una interpretacion didactica de (un fenomène).

dialectofòne, a adj. e n. Que parla un dialècte.

dialectologia n.f. Part de la linguistica qu'estudia la dialectologia.

dialectògue, òga n. Especialista de dialectologia.

dialegmatic, a adj. Si di dei sciéncias que pertòcon l'estudi dei senhaus que sièrvon à transmetre li ideas, lu sentiments, etc.

dialipetal(e), a adj. (bot.) Si di d'una flor qu'a lu petales separats.

dialisador n.m. Dialisaire.

dialisare n.m. Aparelh per dialisar. Var.: **dialisador**.

dialisar vt. 1. Operar la dialisi de (un mesclum quimic). 2. Practicar una dialisi sobre (un mesclum).

dialisat, ada adj. e n. Malaut que deu subir una dialisi.

dialisí n.f. 1. (quim.) Separacion dei constituents d'un mesclum, fondada sobre la proprietat que d'unu còrs an de traversar mai facilament que d'autres li membranas poroï. 2. (med.) Purificacion dau sang, fondada sobre lo meme principi. ♦ *Dialisí peritoneala*: Dialisi

dialogar

qu'emplega lo peritòni coma membrana d'epuracion, après injeccio d'un solutat.

dialogar vi. (*dialògui*) 1. Conversar, s'entretenir. 2. Negociar, engatjar de negociacions. 3. *Dialogar m'un computador*: L'emplegar en mode conversacional.

dialogic, a adj. Qu'es en forma de dialògue.

dialògue n.m. 1. Conversacion, escambi de vistats entre doi personas (ò de mai). 2. Discussion que tende à trovar un acòrdi; fach de dialogar. 3. Ensèms dei replicas escambiadi entre lu personatges d'una comèdia, d'un film, d'un racònte. 4. Obratge presentat sota forma d'una conversacion. 5. *Dialògue òme-màquina*: Usatge interactiu d'un computador.

dialoguista n. (cín. e telev.) Autor especialisat dins lu dialògues.

diamagnetic, a adj. *Substança diamagnetica*: Substança que, plaçada dins un camp magnetic, pilha una aimantacion de sens opauat.

diamagnetisme n.m. Proprietat dei còrs diamagnetics; aqueu fenomène.

diamant n.m. 1. Mineral, carbòni pur cristallisat, totplen dur, generalament incolor e transparent. 2. Pèira precioa, talhada dins aquesta matèria. 3. Autís per talhar lo vèire. 4. (tecn.) Poncha de la tèsta de lectura d'un electrofònne constituïda d'un diamant. 5. *Edicion diamant*: Volume foarça pichin mé de caractèrs fins.

diamantar vt. (tecn.) Rectificar lo perfil de (una ròda d'amolatge) m'un diamant.

diamantari, ària n. Persona que la sieu profession es de travalhar ò de vendre de diamant.

diamantat, ada adj. Garnit de ponchas de diamant.

diamantifèr, a adj. *Terren, soal diamantifèr*: Que contèn de diamant.

diamantin, a adj. (lit.) Qu'a la duretat, la puretat, l'esplendor dau diamant.

diamantina n.f. Pòuvera par aliscar, compauada d'alumina cristallisada.

diametral, a adj. (mat.) Que contèn un diamètre; relatiu au diamètre. Var.: **diametrau**.

diametralament adv. *Diametralament opauat*: Totalament opauat, completament contrari (en parlant d'un vejaire, etc.).

diametrau, ala adj. Diametral.

diamètre n.m. 1. Linha drecha que partatja simetricament un ceucle, un objècte circulari ò redond; la sieu longuessa. ◇ (mat.) Drecha que passa per lo centre d'un ceucle, d'una esfèra. ◇ Coarda associada à-n-aquesta drecha. ◇ *Diamètre d'una corba*: Ensèms dei mitans dei coardas parallèli à una drecha donada. 2. (opt.) *Diamètre apparent*: Angle sota lo quau un observator ve un objècte, un astre.

diamida n.m. (quim.) Còrs que possedisse doi foncions amida.

diamina n.f. (quim.) Còrs que possedisse doi foncions amina.

diamidofenòl n.m. Diaminofenòl.

diaminofenòl n.m. Derivat dau pirogallòl, que lo sieu clorure es emplegat coma revelator en fotografia. Var.: **diamidofenòl**.

diammonic, a adj. Que pertòca una sau d'ammòni disubstituida.

diamorfina n.f. Diacetilmorfina.

diana n.f. (mil. anc.) Bataria de tamborn ò sonaria de claron qu'anunciava lo revelh.

diapason n.m. 1. Nòta que la sieu frequençia sièrve de referencia per l'acòrdi dei votz e dei instruments (per convencion internacionala, lo diapason dona lo *la*, d'una frequençia de 440 hertz). 2. Instrument que produe aquesta nòta (generalament una pèça metallica vibranta en forma de U). 3. (fig.) *Si metre au diapason*: Si metre dins una disposicion d'esperit confòrma ai circonstanças, en acòrdi m'au comportament, m'ai opinions dei autres.

diapaua n.f. (zool.) Període d'arrèst dins l'activitat ò lo desenvolopament, sensa metamorfòsi, espec. per de nombrós insectes.

diapedèsi n.f. (med.) Migracion dei globules blancs en defoara dei capillaris.

diapir n.m. (geol.) Per de ròcas salini plastiqui e de bassa densitat, fach de puar au travèrs dei terrens qu'estan sobre.

diaporama n.m. 1. Projeccion de diapositives m'un son sincronisat. 2. (inform.) Succession automatisada d'imatges.

diapositiva n.f. Imatge fotografic positiu sus un suport transparent per la projeccion.

diaqueni n.m. Frucha formada de doi aquenis soudats.

diaquilon n.m. Emplastre emplegat per la confeccion dei esparadraps ò coma excipient de basa per l'alestimant d'empastres medicamentós.

diarca n.m. Persona que fa partida d'una diarquia.

diarquia n.f. Regime politic dins lo poder es tengut conjontament per doi personas ò doi gropes.

diarista n. (lit.) Autor ò autritz d'un jornal intime.

diarrea n.f. Emission frequenta de sèlas liquidi ò pastoï, d'originas divèrsi (infeccion, intoxicacion, etc.). Sin. (pop.): **correña, escorrença**, (pop.) **caganha, foira, correnta**.

diarreic, a adj. Relatiu à la diarrea. ♦ adj. e n. Pertocat de diarrea.

diartròsi n.m. (anat.) Articulacion que permete de movements estenduts (coma lo genoll, lo coe), dont lu oàs son mantenguts per una capsula fibroa e que li sieu susfàcias articulari son recubèrti de cartilatge.

diascòpi n.m. 1. Aparelh de projeccion per transparença. 2. Instrument d'observacion emplegat dins lu blindats.

diascopia n.f. Diafanoscopia.

diasistema n.m. (ling.) Sistema unitari prefond, sobretot dins lo relarg fonologic, que permete d'affortir l'existençia d'una soleta lenga occitana.

diàspora n.f. Diaspòra.

diaspòra n.f. 1. (ist., m'una majuscula) Ensèms dei comunautats judivi establiguda en defoara de Palestina, sobretot après l'Exili (s. V ap. J.-C.) ò que rèston en defoara d'Israèl despí la creacion d'aquel Estat. 2. Dispersion d'un pòble, d'una etnia dins lo monde. Var.: **diàspora**.

diastasa n.f. (vièlh) Enzima; amilasa.

diastasis n.m. Alargament permanent de doi susfàcias articulari qu'apartènon à doi oàs parallèles.

diastema n.m. Interval entre la canina e lo promier caissalet que d'unu mamifèrs presènton: monins, carnassiers, romiaires...

diastil(e) n.m. Edifici que li sieu colomnas son desseparadi per l'equivalent de tres diamètres.

diastimomètre n.m. Instrument de mesura automatica tocant li distanças corti.

diastimometric, a adj. Relatiu au diastimomètre.

diastòla n.f. Peròde de descontraccion dei ventricules cardiacs. Contr.: **sistòla**.

diastolic, a adj. De la diastòla.

diateca n.f. Colleccio de diapositiva; luèc dont es conservada.

diaterman, a adj. Diatermic.

diatèrme, a adj. Diatermic.

diatermia n.f. (med.) Tractament que consistisse à provocar d'efèctes termics dins lu teissuts au mejan de corrents d'auta frequençça.

diatermic, a adj. Que transmete la calor. Var.: **diaterman, diatèrme**.

diatesí n.f. (med.) Ensèms d'afeccions, de malautias que tòcon dins lo meme temps ò successivament una mema persona e que si pensàvon d'origina comuna.

diatesseron n. m. Recuèlh dei quatre evangèlis. Tot un fum de recopament mena lu exegetas à suspauar que lo *Diatesseron* de Tacian (autor dau s. IV) fuguèt revirat en lenga francica (aqua de Clodoveu) au s. IX e en lenga d'òc. Lo tèxte francic es estat tornat trobar, aqueu escrich en occitan es pas'ncara estat descubèrt. Deu durmir dins la posca de quauba biblioteca foscoa. (Etim. gr. *diatessaron*).

diatomea n.f. *Diatomeas*: Classa d'algas unicellulari marini ò d'aiga doça, envelopadi d'una gruèllha silicioa bivalva sovent finament ornamentada.

diatomic, a adj. Qu'a doi atòmes; que la sieu molecula es copauada de doi atòmes.

diatomita n.f. Ròca sedimentària d'origina organica (diatomeas), emplegada especialament coma abrasiu e coma absorbent. Sin.: **trípol**.

diatonic, a adj. (mús.) *Gamma diatonica*: Compauada de 5 tons e de 2 miègs-tons (per exemple do-re-mi-fa-sol-la-si-do). Contr.: **gamma cromatica**.

diatonicamente adv. (mús.) Conformament au diatonisme.

diatonisme n.m. (mús.) Sistema fondat sobre la gamma diatonica.

diatriba n.f. Critica foarça violenta: *La diatriba "D'un sirventés far"* de Guilhèm Figuiera còntra lo Papa.

diau n.m. 1. Demon, esperit malin. ◇ *Lo diau*: Satan, incarnacion sobeirana dau mau. ◇ *Aver lo diau au còrs*: faire lo mau voluntariament; manifestar una granda energia. ◇ *La belessa dau diau*: Esplendor de la joinessa. ◇ *Es ben lo diau se...*: Seria ben extraordinari se... ◇ *Es pas lo diau!*: Non es tant complicat! ◇ *Au diau*: Foarça luènh. Sin.: **au tròn de Dieu**. ◇ *Mandar au diau*: Descaçar, maudire. ◇ *Tirar lo diau per la coa*: Aver de

dificultats de sòus. 2. Enfant despiechós. 3. *Paure diau*: Persona qu'inspira la pietat, la compassion. Sin.: **paure mesquin**.◆ (interj.) 1. *Diau!*: Marca la sorpresa, la perplexitat. 2. (expletiu, dins li interrogacions) Alora, doncas: *Que diau volia?*

diau n.m. Capricòrne.

diaula n.f. (ant. gr.) Flaüta dobla.

diazepam n.m. Ansiolitic dau gropo dei benzodiazepinas.

diazina n.f. Sotaclasse dei azinas, correspoàndon ai compauats organics de formula quimic $C_4H_4N_2$.

diaoacetic, a adj. Nom d'un acide inestable de formula N_2CH-CO_2H de que lu estèrs si fórmam per lo biais de l'accion de l'acide nitrós sus lo glicolat d'etile.

diaoaminat, a n.m. e adj. Còrs que lo sieu prototipe es lo diaoaminobenzène, que si fórmam per copulacion dei saus de diazòni sus li arilaminas.

diaoaminobenzène n.m. Còrs de formula $C_6H_5 = NH - C_6H_5$, que si delega a $96^{\circ}C$.

diazobenzène n.m. Radical univalent que li sieu saus son formadi per lo biais de l'acide nitrós sus l'anilina.

diazocopia n.f. Procediment de reproduccion de documents fondat sobre la sensibilitat ai rais ultravioleta d'una emulsion à basa de saus diazoïqui, en estamparia.

diazoic, a adj. e n.m. Si di d'una sau dau cation $R-N \equiv N$ (*diazòni*).

diazòla n.f. Nucleu eteroclit de cinc atòmes de que doi son d'azòt.

diazometane n. m. Gas jaune toxic de formula CH_2 emplegat coma agent de metilacion.

diazòni n.m. Sau dau cation ($R-N \equiv N$).

dibasic, a adj. (quim.) Que possedisse doi còups la foncion basa. Var.: **bibasic**.

dicarbonilat, ada adj. e n.m. (quim.) Si di d'un compauat que la sieu molecula contèn doi còup lo gropo carbonile.

dicarion n.m. Cellula mé doi nucleus, caracteristica exclusiva dei fonges superiors.

dicariotic, a adj. Relatiu ai dicarions.

dicastèr n.m. 1. Cadun dei grangs organismes (congregacions, tribuinals, oficis) de la curie romana. 2. En Soissa, subdivision administrativa d'una comuna.

diccion n.f. Biais de parlar, elocucion; biais de recitar per la scena, l'ecran.

diccionari n.m. Recuèlh de mòts plaçats per òrdre alfabetic e seguit de la sieu definicion ò de la sieu revirada dins una autra lenga. ◇ *Diccionari enciclopedic*: Diccionari que, en mai dei informacions sobre lu mòts, contèn de desenvolupaments scientifics ò istorics sobre li causas, li personas, etc., qu'aquelu mòts represènton. ◇ *Diccionari de lenga*: Diccionari que dona d'informacions sobre la natura e lo genre gramatical dei mòts, li sieu formas grafiqui e fonetiqui, lu sieus sens, lu sieus emplecs, lu sieus niveus de lenga, etc.

diccionaric, a adj. Que pertòca lo diccionari.

dicentra n.f. Planta cultivada dins lu jardins sota lo nom de *coar de Maria* ò *coar de Joaneta*, à causa de la forma dei sieu flors (Familha dei fumariaceas).

dicetòna n.f. Còrs que possedisse doi còups la fucion cetònica.

dich, a adj. 1. Sonat: *Guilhèm de Normandia, dich lo Conquistaire*. 2. Au jorn dich: Au jorn fixat. ◇ Aquò dich: Pura.

dich n.m. (lit.) À l'Atge-Mejan, pèça de vers sobre un subjècte familiher.

dicha n.f. 1. Discors, allocucion. ◇ À *dicha de*: D'après cen qu'a dich. 2. Maxima; prepaus sentencios devengut proverbial.

dicinodònt n.m. Reptile teromòrfe dau permiò-triàs, m'ai caninas sobrani desvolopadi en sobredents.

diclin, a adj. (bot.) *Flor diclina*: Que poarta d'organes d'un sexe solet (estaminas ò pistil). Sin.: **unisexuat**.

dicotiledoneu, ea adj. e n.f. *Dicotiledoneas*: Classa de plantas angiospèrmas que la sieu grana contèn una plantula mé doi cotiledons, qu'an de fuèlhass generalament orizontali, dai nervaduras ramificadi e dei façans diferenti, e mé de flors que la sieu simetria es generalament d'òrdre 5 (mai de 300 000 espècias).

dicotòme, a adj. (bot.) Que si partisse per bifurcation: *Planta dau pen dicotòme*.

dicotomia n.f. 1. (didact.) Partiment en doi; oposicion entre doi cauas. 2. (log.) Division d'un concepte en doi autres que recuèrbon tota la sieu extension. 3. (mat.) *Metòde de la dicotomia*: Algoritme de recerca d'un zèro d'una fucion que consistisse à repetir de partatges d'un interval en doi partidas pi à seleccionar le sota-interval dins lo quau existisse un zèro de la fucion. 4. Partiment illicit d'onoraris entre mètges ò entre mètge e laboratori d'analisis. 5. (bot.) Mòde de partiment d'unu pens en rams bifurcats. 6. (astron.) Fasa de la Luna au sieu promier ò au sieu darrier quartier.

dicotomic, a adj. De la dicotomia.

dicranura n.f. Parpalhonàs nuechenc de la toara vèrda e violeta mé la coa forcuda, que viu sus lo saure e la píbola.

dicroïc, a adj. Que presenta la proprietat de dicroïsme.

dicroïsme n.m. (fis.) proprietat qu'uni substàncias an d'ofrir de coloracions divèrsi en fucion de la direccio de l'observacion.

dicromia n.f. Procediment de sintèsi dei colors qu'emplega doi colors.

dicròt n.m. (mar.) Nau antica leugiera provedida de doi regas de rem, de la Familha dei galèras.

dicròt, a adj. *Pols dicròt*: Que dona l'impression de doi pulsacions à cada batement dau coar.

dicrotisme (med.) Alteracion dau pols, que dona l'impression de doi pulsacions à cada batement dau coar.

dictada n.f. 1. Accion de dictar (un tèxte); fach de dictar (un comportament). 2. Exercici escolari d'ortografia.

dictafòne n.m. Magnetofòne que sièrve, especialament, à dictar lo corrier.

dictaire, airitz n. Persona que dicta un tèxto ò de nòtas à de monde que n'escrivon lo contengut à flor e à mesura.

dictame n.m. 1. Èrba qee dona una essènça totplen enflamabla (Familha dei rutaceas). Sin.: **fraissinèla**,

fraxinèla. 2. Èrba originària de Creta (Familha dei labiadàs).

dictar vt. 1. Dire à votz auta (un tèxto, de mòts) à quauqu'un que lu escriu à flor e à mesura: *Dictar una letra*. 2. Inspirar, impauar (un captenement). ◇ *Dictar la sieu lèi, li sieu condicions*: Li impauar.

dictat n.m. Diktat (al.).

dictator n.m. 1. (Antiqu. rom.) Magistrat sobeiran investit temporariament de toi lu poders politics e militaris, en cas de crisi grèva. 2. (mod.) Cap d'Estat que, après s'estre pilhat lo poder, govèrna d'un biais arbitrari e sensa contraròtle democratic; autocrata. ◇ (per ext.) Persona foarça autoritària.

dictatorial, a adj. Relatiu à una dictatura; absolut: Un poder dictatorial. Var.: **dictoriau**.

dictatorialment adv. D'un biais dictatorial.

dictoriau, ala adj. Dictatorial.

dictatura n.f. 1. (Antiqu. rom.) Govèrn d'excepcion, magistratura militària autrejada per siès mes à un dictator (entre lo VIⁿ s. e lo IIⁿ s. av. J.-C.). ◇ (mod.) *Dictatura dau proletariat*: Dins lo marxisme, periòde transitòri que permete ai proletaris d'aver toi lu poders per destrúger l'Estat borgés e permetre lo passatge à una societat sensa classas. 2. Regime politic qu'un dictator mete en plaça. ◇ *Dictatura militària*: Que s'apontèla sobre l'armada. 3. (fig.) Autoritarisme, tirania.

dictiopter n.m. *Dictiopters*: Órdre d'insèctes qu'an de metamorfòsis incompleti, d'ali reticuladi, coma la babaròta.

dictiotalas n.f. pl. Mena d'algas bruni.

didacteca n.f. Biblioteca de didacticals.

didactic, a adj. Qu'a per objècte d'ensenhar; pedagogic. ◇ *Poesia didactica*: Qu'expaua una doctrina filosofica ò de conoissenças científiqui ò tecniqui. ◇ *Tèrme didactic*: Tèrme sabent.

didactica n.f. Teoria e metòde de l'ensenhamant (d'una especialitat).

didacticament adv. D'un biais didactic.

didactical n.m. (inform.) Logicial fach per l'ensenhamant assistit per computador. Var.: **didacticiau**.

didacticiau n.m. Didactical.

didactile, a adj. (zool.) 1. *Organe didactile*: Que presenta doi apendicis que fan pensar à de dets. 2. Qu'a doi dets.

didactisme n.m. Caractèr de cen qu'es didactic.

didascalia n.f. 1. Rendut-còmpte dei concors tragic e comics de la Grècia Anciana. 2. Indicacion que l'autor dona à un actor sus lo biais d'interpretar una scena, de dire una frasa, etc.

didemnidats n. m. *Didemnidats*: Familha d'ascideus compausats, foarça comuns dins li mars.

didermic, a adj. Que pertòca l'embrion denant l'estadi de gastrulacion per determinar lu doi fulhets que la compauon.

didime n.m. Tèrra rara qu'es un mesclum de neodime e de praseodime.

didodecaèdre n.m. Cristal produch per lo biais de l'union de doi dodecaèdres.

diducción n.f. (fisiol.) Movement lateral de la maissèla inferiora.

dièdre n.m. 1. (geom.) Figura formada de doi mièg-plans (*faças*) qu'an per frontieria la mema drecha (*aresta*). 2. (aviac.) Angle que fórmont lo plan orizontal e lo plan dei alas d'un avion. 3. Nom que lu alpinistas dónon à una ròca que presenta la forma d'un dièdre. ♦ **dièdre, a** adj. (mat.) Qu'es determinat per l'intersecció de doi angles: *Angle dièdre*.

dielectric, a adj. e n.m. (fis.) Si di d'una substància que non es conductritz dau corrent electric; isolant. ♦ *Constanta dielectrica*: Permitivitat.

dielectrina n.f. Mesclada de parafina e de sòupre, emplegada coma isolant electric.

dielectroli n. f. Autre nom de la galvanisacion.

dielitre n.m. Fumariacea ornamental d'origina americana.

diencefale, a adj. 1. (embriol.) Segonda part de l'encefale embrionari que forma l'epifisa, lo lòbe nerviós de l'ipofisi, lo talamus, o jaças optiqui, lu nèrvis optics e li retinas. 2. (anat.) Dins l'organisme adult, partida dau cerveu situada entre lu emisfèris cerebrals e lo tronc cerebral, formada per li parets dau tèrc ventricule, lo talamus e l'ipotalamus, e que comprèn de nombrós centres regulators de l'activitat vitala (metabolisme, etc.).

diencefalic, a adj. Relatiu au diencefale.

diène n.m. Idrocarbure que contèn doi ligasons doblí carbòni-carbòni. Sin.: **diolefina**.

dienic, a adj. Relatiu au diène.

dient participi present. *Lo mai dient*: Aqueu qu'oferisse lo mai dins una venda à l'enquant.

dientamebidat n. m. *Dientamebidats*: Familha de protozoaris, risopòdes parasits, qu'una varietat viu dins lo budeu de l'òme sensa entirar de trebolicis patologics greus, ma qu'una autra varietat es responsabla de l'istomonòsi que pertòca lu gallinaceus.

dierèsi n.f. 1. (fon.) Pronunciacion en doi sillabas d'una sequençia que forma abitualament una sillaba soleta (ex.: *pai̯san* [pai̯'zan] en plaça de *paisan* [paj'zan]). Contr.: **sinerèsi**. 2. (med.) Desseparament de partidas de que la contunha porria estar nosibla.

diergòl n.m. Propergòl constituit de doi ergòls liquides, un combustible e un comburant, injectats separatadament dins la cambra de combustion. Sin.: **biergòl**.

diesar vt. (*dièsi*) Afectar (una nota) d'una dièsi.

diesèl n.m. 1. (m'una majuscula) Motor à combustion intèrna que funciona per autoalumatge dau combustible (gasòli) injectat dins d'ària foartament comprimida. 2. Veïcule equipat d'un motor coma aquò.

dieselectric, a adj. e n.m. Si di d'una locomotritz que la sieu potència es donada per un diesèl que mòu una generatritz o un alternator que fornisce de corrent ai motors.

dieselidraulic, a adj. Si di d'una locomotritz que la sieu potència, porgida per un motor diesèl, es transmessa ai ròdas au mejan d'una transmission idraulica o idromecanica.

dieselisacion, (-izacion) n.f. Accion de dieselisar.

dieselisar (-izar) vt. 1. Equipar (una linha ferroviària) en traccion per engenhs dau motor diesèl. 2. Equipar (un veïcule) d'un motor diesèl.

dieselista n. Especialista dei motors diesèl.

dièsi n.f. (mús.) Signe que marca una alteracion qu'auça la nota de mièg ton. ♦ *Dièsi dobla*: Signe d'alteracion qu'auça de doi miègs-tons cromatics la nota que precedisse. ♦ adj. Afectat d'un signe dièsi: *Do dièsi*.

diestèr n.m. Òli vegetal utilisat coma carburant.

diestrus n.m. Període de repaus sexual annadier d'uni femèlas de mamifèrs.

dieta n.f. (ist.) Assemblada politica que, dins d'un Estat europeus, s'entrevava d'elegir lo sobeiran e d'elaborar li lèis sotamessi à la sieu ratificacion.

dieta n.f. 1. Abstencion momentanea, totala o parciala, d'aliments, per una rason de santat. 2. (med.) Regime qu'a una finalitat igienica o terapeutica.

dietèr n.m. Còrs que possedisse doi còups la foncion èter.

dietetic, a adj. Relatiu à la dietetica, ai sieu aplicacions. ♦ *Aliments dietetics*: Modificat, tractat dins una tòca dietetica.

dietetica n.f. Sciença dei regimes alimentaris, fundada sobre l'estudi de la valor nutritiva dei aliments.

dietetician, a n. Especialista de la dietetica.

dietilamida n.f. (quim.) Amida dau doble radical etil C₂H₅-, que fornisce lo L.S.D., dietilamida de l'acide liseric (C₂₀H₂₅N₃O).

dietilamina n.f. Amina segondària de formula bruta C₄H₁₁N.

dietilenic, a adj. Que possedisse doi ligasons doblí carbòni-carbòni.

dietilenic, a adj. Que possedisse doi ligasons doblí carbòni-carbòni.

dietilmalonilurea n.f. Ipnotic dau grope dei barbiturics.

diètz [di̯es] interj. Allò. Var.: **diguètz**.

dieu n.m. 1. (m'una majuscula) Èstre sobeiran, creator de toti li causas, principi de sauvament per l'umanitat, dins li religions monoteïsti: *Pregar Dieu*. ♦ *Òme de Dieu*: Prèire, religiós. ♦ Blastema per exprimir la ràbia, lo despièch, la sorpresa, etc.: *Nom de Dieu! Coquin de Dieu!* 2. (m'una minuscula) Èstre superior, potència sobrenaturala, dins li religions politeïsti. 3. (fig.) Persona, caua qu'es l'objècte d'una mena de culte, d'un estacament passionat.

dieusenc, a adj. Divenc.

difamacion n.f. Accion de difamar; escrich difamatòri o paraula difamatòria. ♦ (dr.) Allegacion d'un fach qu'es de natura à tocar l'onor o la consideracion de quauqu'un.

difamant, a adj. Cen qu'es fach o dich dins l'estiganya de difamar. Var.: **difamatòri**.

difamar vt. Tocar la reputacion de (quauqu'un) au mejan de paraulas o d'escrichs non fondats, mençoneguiers; calomniar. Sin.: **descreditar, desestimar, descridar, desleilar, desprear, mespiar, esperlengar, mesparlar, mesestimar**.

difamat, ada adj. (arald.) *Animau, leon difamat:* Representat sensa coa.

difamator, tritz n. Persona que difama. ◆ adj. Si di d'un esrich que difama.

difamatòri, òria adj. Que difama quauqu'un: *De prepaus difamatòris.* Var.: **difamant**.

difasat, ada adj. (electr.) Si di de doi corrents ò de doi tensions sinusoïdals, d'una mema frequençia e d'una mema amplituda, desfasats d'un quart de periòde.

difenil n.m. Idrocarbure emplegat per la conservacion dei agrumes.

difenilamina n.f. Arilamina segondària emplegada dins l'industria dei colorants e per estabilisar lu explosius à basa de nitrocellulòsa.

difenilmetane n.m. Idrocarbure m'una odor de portegal que sièrve de basa à mantu colorants.

difenilurea n.f. Nom de doi isomèrs que describon de l'urea per lo biais de la substitucion de doi radicals fenils à doi idrogènes.

difenòl n.m. (quim.) Còrs que possedisse doi còups la foncion fenòl.

diferència (-éncia) n.f. 1. Cen que fa que d'estres ò de cauas non son pariers; caractèr que destria, opaua. (didact. lit.) Fach de diferir; originalitat. ◇ *À la diferença de:* Per oposicion à. ◇ *Faire la diferença:* Reconóisser la diferença (entre doi cauas); crear un escart (entre doi concurrent dins un espòrt, etc.). 2. (mat.) Resultat de la sostraccion de doi nombres. ◇ *Diferença entre doi ensèms A e B:* Ensèms, notat A – B, format dei elements de A que non apartènon à B.

diferenciable, a adj. (mat.) *Foncion diferenciabla en un ponch X₀:* Foncion que pòu èstre assimilada à-n-una foncion lineària de la variabla quora aquela variabla tende vers x₀.

diferenciacion n.f. 1. Accion de diferenciar; lo sieu resultat. Fach de si diferenciar. 2. (biol.) Aquisicion per lu organismes vius de diferèncias totjorn mai grandi entre li sieu divèrsi parts au cors dau sieu desenvolopament. 3. (mat.) Calcul de la diferenciala.

diferencial, a adj. 1. (didact.) Relatiu à una diferença, ò fondat sobre una diferença. ◇ *Psicologia diferencial:* Branca de la psicologia que la sieu tòca es d'estudiar li diferenças entre lu individús, especialament dins li sieu performanças intellectuali. ◇ (psicol.) *Lindau diferencial:* La variacion mai pichina (d'un son, per exemple). ◇ (c. de f.) *Tarifa diferenciala:* Que subisse de variacion entre lu differents ponchs d'una via. ◇ (geol.) *Erosion diferenciala:* Que vèria en foncion de la resistència dei ròcas. 2. (mat.) *Calcul diferencial:* Part dei matematicas que tracta dei proprietats locali dei fonctions, dau sieu comportament per de variacions infinitadament pichini dei variablas. ◇ *Eqüacion diferenciala:* Eqüacion que liga una foncion, una ò mai dei sieu derivadas e la variabla. Var.: **diferenciau**.

diferencial n.m. 1. Seguida d'engranatges que permete de transmetre à un aubre rotatiu un movement de velocitat equivalent à la soma ò à la diferença dei velocitats de doi autres movements.: *Lo diferencial d'una automobila permete à la ròda qu'es en defoara de pilhar, dins una corba, una velocitat mai granda qu'aquela de*

la ròda qu'es au dedeintre. 2. Escart, exprimit en percentatge, entre doi variablas d'una mema natura: *Diferencial d'interès.* ◇ (espec.) *Diferencial d'inflacion:* Escart qu'existeisse entre lo taus annual d'inflacion dins un país e aqueu taus dins un autre. Sin.: **escart d'inflacion.** Var.: **diferenciau**.

diferenciala n.f. (mat.) Foncion lineària que li pòu èstre assimilada una foncion diferenciabla en un ponch donat.

diferenciar vt. (*diferenci, classic differéncii*) Destriar per una diferença. ◆ **si diferenciar** v.pr. Si destingar dei autres, dau rèsta, per una diferença, una marca quala que sigue.

diferenciat, ada adj. Que resulta d'una diferenciacion ò que si diferençia.

diferenciator, tritz adj. Que diferençia.

diferenciau, ala adj. e n. Diferencial.

different, a adj. Que presenta una diferença, que non es parier, identic. Sin.: **desparier, divèrs.** ◆ pl. Divèrs; mai d'un: *Diferenti personas si son presentadi.*

differentament adv. D'un biais different.

diferir vt. (*diferissi*) 1. Remandar à un autre temps, à una data ulteriora. Sin.: **ajornar, remandar, retradar.** 2. Èstre different de: *La mieu opinion differisse de la tieua.* 3. Èstre d'un vejaire different: *Diferissèm sobre d'aqueu ponch.*

diferit, ida adj. e n.m. Si di d'un programa radiofonic ò televisiu enregistrat denant de la sieu difusion: *Regarjar una partida de balon en diferit.*

dificil(e), a adj. 1. Que pòu èstre fach, reglat, unicament embé pena; que demanda d'esfoarç; complicat, penós: *Un problema dificile.* 2. Exigent, que non pòu èstre contentat facilament: *Un caractèr dificile.* 3. Penós, dolorós: *Un moment dificile.* ◆ n. *Faire lo difficile:* Si mostrar gaire facile à contentar.

dificilament adv. Embé dificultat.

dificultat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es dificile: *La dificultat d'un problema.* 2. Causa dificila, qu'embarrassa; empacha, obstacle. 3. Oposicion, divergençia (entre de personas, de ponchs de vista). ◇ *Faire de dificultats:* pas acceptar facilament quauqua ren, metre d'empachas.

dificultós, oa adj. (lit.) Que presenta de dificultats.

difluència (-éncia) n.f. (geogr.) Partiment d'un cors d'aiga, d'un glacier en differents braç que non si rejónhon.

difluent, a adj. Que si desenvolopa dins de direccions divèrsi, divergent.

difondre vt. Difusar.

difòrme, a adj. Que non a una forma normala; contrafach. Var.: **desfòrme**.

diformitat n.f. Deca dins la forma; anomalia dins li proporcions.

difraccion n.f. Deviacioun que lsubisse a direccions de propagacion dei ondas (acostiqui, luminoï, hertziani, rais X, etc.) quora rescoàntron un obstacle ò una dubertura dei dimensions d'un òrdre de grandessa parier à la sieu longuessa d'onda.

difractar vt. Produrre la difraccion de.

difteria n.f. Malautia contagiosa deuguda au bacille de Klebs-Löffler.

difteric, a adj. e n. Relatiu à la difteria; pertocat de difteria.

diftòng n.m. (fon.) Vocala complèxa que lo sieu timbre si modifica au cors de la sieu emission (coma *ai*, que si di [aj]). ■ Per lo detalh, vèire dins l'entamenada, cen qu'es dich à prepaus dau sistema vocalic.

diftongason n.f. (fon.) Fusion en un solet element vocalic (ò diftòng) de doi vocalas consecutivi; fach de diftongar una vocala.

diftongar vt. (*diftòngui*) (fon.) Convertir en diftòng una vocala en modificant lo sieu timbre: *La diftongason de ò en [wa]*.

diftongat, ada adj. Qu'es prononciat m'un diftòng: *Lo ò de pòrta es diftongat en niçard*.

difús, usa adj. 1. Espantegat d'un caire e de l'autre, esparpalhat. ♦ *Dolor difusa*: Dolor que non es circonscricha. 2. (fig.) Que manca de clartat, de concision: *Un estile difús*.

difusabilitat n.f. Caractèr de cen qu'es difusible.

difusable, a adj. Que pòu èstre difusat; que si pòu difusar.

difusaire n.m. 1. (tecn.) Tot aparelh, tot dispositiu que sièrve à difusar. ♦ Accessòri d'esclairatge que dona un lume difús. ♦ Dispositiu que permete à una substància (perfum, insecticide) d'agir per evaporacion lenta. ♦ Aparelh que sièrve à extraire lo sucre de la blea-raba. ♦ Condush que sièrve à ralentir lo passatge d'un fluide en aumentant la seccion. ♦ Part d'un carburator dau motor à explosion, dont si fa lo mesclum carburat. ♦ Dispositiu plaçat sus un fust de lança d'incendi per partejar lo giscle d'aiga. Var.: **difusor**. 2. Aqueu que difusa: *Aquel editor es finda difusaire*.

difusaire, airitz adj. Que difusa.

difusament adv. D'un biais difús.

difusar vt. 1. Espantegar dins toti li direccions. 2. Transmetre una emission (per la ràdio, la television, etc.). 3. Assegurar la distribucion comerciala d'una publicacion: *Difusar de libres*. Sin.: **difondre**.

difusiomètre n.m. Instrument per mesurar la diffusion.

diffusion n.f. 1. Accion que fa qu'una substància, una onda, etc., s'espantega. ♦ (med.) Distribucion d'una substància dins l'organisme. ♦ (fis.) Movement d'un ensèms de particulas dins un mitan, sota l'accion de diferéncias de concentracion, de temperatura, etc., que tende à rendre aqueli grandors parieri. ♦ (fis.) Dispersion de rais incidents (lume, rais X, son) dins toti li direccions quora travèrs d'unu mitans. ♦ (fis.) Cambiament de direccions ò de l'energia d'una particula au cors d'una collision m'una autre particula. ♦ (fis.) *Diffusion gasoa*: Procediment de separacion dei isotòpes fondat sobre la diferença de velocitat de passatge d'un gas au travèrs d'una paret poroia en foncion de la massa molària d'aqueu gas. Sin.: **espandiment, progression, propagacion, enançament, espantegada**. 2. Accion de difusar. ♦ Accion de transmetre per la ràdio, la television. Sin.: **publicacion**. ♦ Accion d'espantegar (una conoissença, un saber, etc.). Sin.: **vulgarisacion**. ♦

Accion de distribuir comercialament (un libre, un jornal, etc.); nombre d'exemplaris venduts. ♦ Accion de despartir.

difusionisme n.m. Teoria antropologica que sostèn que li culturas dominant si son difusadi progressivament dins una region donada au detriment dei autri.

difusionista adj. e n. Relatiu au difusionisme; que n'es partidari.

difusiu, iva adj. Qu'a tendença à si difusar.

difusor n.m. Difusaire.

diga n.f. 1. Obratge destinat à contenir li aigas, à auçar lo sieu niveu ò à guidar lo sieu cors. Sin.: **levada, peirada**. 2. (fig.) Cen que retèn, fa obstacle.

digalic, a adj. Que pertòca un acide cristallisat que si delega a 269° C, e qu'es un constituent dau tanin.

digamia n.f. Emprenhament doble.

digamma n.m. inv. Letra de l'alfabet grèc arcaïc (notada F), que servia à notar lo son [w].

digastric, a adj. *Muscle digastric*: Muscle que presenta doi gropes de fibras musculari qu'un tendon separa.

digerible, a adj. Que pòu èstre digerit.

digerir vt. (*digerissi*) 1. Assimilar per digestion. 2. (absol.) Efectuar la digestion d'un past. 3. (fig.) Assimilar per la reflexion, la pensada: *Digerir li sieu lecturas*. 4. (fig., fam.) Acceptar sensa renar (quaqua ren de desagradu, d'umiliant). Sin.: **surbir**. *Surbir amar e escupir doc*.

digèst n.m. (mòt anglés) Resumit d'un libre ò d'un article; publicacion periodica que contèn de resumits d'aqueu tipe.

digèst, a adj. Que pòu èstre digerit facilament.

digestibilitat n.f. Capacitat d'un aliment à èstre digerit.

digestible, a adj. Si di d'un aliment que pòu èstre digerit facilament.

digestion n.f. Transformacion dei aliments dins l'aparelh digestiu; moment d'aquela transformacion.

digestiu, iva adj. De la digestion. ♦ *Aparelh digestiu*: Ensèms dei organes que permeton la digestion. ♦ *Suc digestiu*: Liquid qu'es secretat per una glandola digestiva e contèn d'enzimas.

digestiu n.m. Alcòl ò liquor que si pilha après un past.

digestor n.m. (tecn.) 1. Aparelh per coaire, assoprir ò descompauar d'uni substàncias, en emplegant de temperaturas auti. 2. Aparelh que sièrve à traire li parts solubli d'uni substàncias. 3. Cuba dintre la quala si provòca la fermentacion anaerobia d'uni betas residuari ò de dejeccions animali per produire de metane.

digine, a adj. (bot.) Planta que possedisse doi pistils desseparats.

digit n.m. (inform., mòt anglés) Chifra; caractèr.

digital, a adj. Qu'apartèn ai dets: *Emprenta digitala*. Var.: **digita**.

digital, a adj. (inform., de l'anglés) Numeric. Var.: **digita**.

digitala n.f. Digitale.

digitale n.f. Planta que li sieu flors an la forma d'un det de ganc e creisse dins lu sotaboascs clars, sus un soal siliciós (Familha dei escrofulariaceas). Var.: **digitala**. Sin.: **èrba de coguu, campana**.

digitalina n.f. Principi actiu de la digitala porporada, que constituisse un poison violent, emplegat dins lo tractament d'uni malautias dau coar.

digitalisacion (-izacion) n.f. (inform.) Numerisacion.

digitalisacion (-izacion) n.f. (med.) Accion de digitalisar un malaut.

digitalisar (-izar) vt. (inform.) Numerisar.

digitalisar (-izar) vt. (med.) Metjar un malaut cardiac mé de digitalina.

digitat, ada adj. Talhat en forma de dets.

digtau, ala adj. Digital.

digitiforme, a adj. En forma de det.

digitigrade, a adj. e n.m. (zool.) Que camina sus lu dets (e non sus la sòla dau pen).

digitonocid(e) n.m. Eteroside de la digitala.

digitoplastia n.f. Cirurgia dau det.

digitoxina n.f. Eteroside pròche de la digitalina, extrach de la digitala.

diglife n.m. Consòla que lu sieus supoarts son provedits de doi caneladuras.

diglossia n.f. (ling.) Situacion de bilingüisme d'un individú ò d'una comunautat, dins la quala una dei doi lengas a un estatut sociopolitic inferior.

diglossic, a adj. De la diglossia.

dignament adv. Denhament.

digne, a adj. Denhe.

dignitari n.m. Personatge qu'a una dignitat. Var.: denhetari.

dignitat n.f. Denhetat.

dignitos, oa adj. Plen de dignitat. Var.: **denhetós**.

dignitosament adv. D'un biais dignitos. Var.: denhetosament.

digrafe n.m. Digrama.

digrafia n.f. (comptab.) Tenguda dei libres en partida dobla.

digrama n.m. (ling.) Grope de doi letras que representon un fonema: *Lu gropes NH e LH son de digramas*. Var.: **digrafe**.

digression n.f. Desvolopament estrangier à l'argument, dins un discours, une conversacion. Sin.: escart.

diguètz interj. (au telefòne) Diètz.

diiodat, da adj. Qu'enclau doi atòmes d'iòde de substitucion.

dijonenc, a adj. e n. De Dijon.

dijous n.m. Quart jorn de la setmana. Var.: **jòus**.

diktat n.m. (mòt alemand) Exigença absoluta, que lo mai foart impaua, especialament dins li relacions internacionali. Var.: **dictat**.

dilaceracion n.f. Accion de dilacerar; lo sieu resultat.

dilacerar vt. (*dilacèri*) 1. Esgarrar, metre en pèças. 2. (med.) Esgarrar de teissuts organics en provocant una plaga.

dilapidacion n.f. Accion de dilapidar; lo sieu resultat. Sin.: **bregalh**.

dilapidaire, airitz adj. e n. Dilapidator. Sin.: **bregalhier**.

dilapidar vt. Despensar tròup largament, degalhar: *Dilapidar lo sieu ben*. Sin.: **bregalhar**.

dilapidator, tritz adj. e n. Que dilapida, que despensa sensa rason ni règla. Var.: **dilapidaire**.

dilatabilitat n.f. (fis.) Proprietat qu'an lu còrs de si dilatar.

dilatable, a adj. (fis.) Que si pòu dilatar.

dilataire, airitz adj. Que dilata. Var.: **dilatator**.

dilatacion n.f. Accion de dilatar, de si dilatar; fach d'estre dilatat. 1. (med.) Aumentacion dau calibre d'un conduch natural, sigue patologic, sigue terapeutic. 2. (fis.) Aumentacion de la longuessa ò dau volume d'un còrs per elevacion de la temperatura, sensa cambiament dins la natura dau còrs per elevacion de la sieu temperatura.

dilatant, a adj. Que pertòca la dilatacion.

dilatar vt. 1. Aumentar lo volume d'un còrs per elevacion de la sieu temperatura. 2. Aumentar lo calibre d'un co duch natural; engranjar la dubertura d'un organe. ♦ **si dilatar** v.pr. 1. Aumentar de volume. 2. Si durbir, s'alarigar, en parlant d'un organe.

dilatomètre n.m. (fis.) Instrument per mesurar la dilatacion.

dilatator, tritz adj. (anat.) Que dilata. Var.: **dilataire**.

♦ n.m. (cir.) Instrument que sièrve à dilatar un orifici ò una cavitat.

dilatòri, a adj. 1. Que tende à ganhar de temps, à retardar una decision. 2. (dr.) *Expcion dilatoria*: Mesura que tende à retardar l'anar d'una instància.

dileccion n.f. (lit.) Amor pur e plen de tendressa espiritualala.

dilema n.m. 1. (log.) Rasonament que contèn doi premissas contradicòri, ma que ménon à una pariera conclusion que, doncas, s'impaua. 2. Obligacion de causir entre doi partits possibles, que cadun compoarta d'avantatges e d'inconvenients.

dilematic, a adj. Relatiu à un dilema.

diletant, a n. (de l'italian *dilettante*) Persona que s'adona à un travalh, à un art unicament per lo sieu plaser, en amator, mé fantasia. Sin.: **laisse-ти viure**.

diletantisme n.m. (sovent pejoratiu) Caractèr, comportament d'un diletant.

diligencia (-éncia) n.f. 1. (lit.) Atencion, minucia. 2. Promptitud. 3. (dr.) *À la diligència de*: À la demanda de.

diligencia (-éncia) n.f. Veitura ipomobila, que servia à transportar de viatjaires.

diligent, a adj. (lit.) Qu'agisse mé promptitud e eficacitat. Sin.: **actiu, aplicat, escotós, empreissat, afairat, despachatiu, menimós, lèst, rapide, prompte, atencionat, sonhós, zelat**.

diligentament adv. Mé diligència.

diligentiar vt. (dr. ò lit.) Faire ò far faire quauqua ren mé diligència: *Diligentiar una enquista*.

dilucion n.f. Accion de diluir, de si diluir; lo sieu resultat.

diluèire n.m. Aparelh dins lo quau si realisa una dilucion.

diluent n.m. Liquide volatile ajustat à la pintura, au vernis per n'en melhorar li qualitats d'aplicacion. Var.: **dilutiu**.

diluir vt. 1. Delegar (una substància) dins un liquide. 2. *Diluir un liquide*: N'en demenir la tenor en ajustant d'aiga ò un autre liquide: *Diluir d'alcòl mé d'aiga*. 3. (fig.) Afibrir un tèxto, d'ideas, en lu desenvolopant excessivament. Sin.: **dissòlver, delegar, fondre**. ♦ si **diluir** v.pr. 1. Si mesclar (m'un liquide). 2. Si dispersar, perdre tota consistència.

diluns n.m. Promier jorn de la setmana. Var.: **luns**.

dilutiu n.m. Diluent.

diluvi n.m. Deluvi.

diluvial, a adj. Dau diluviom. Var.: **diluviau**.

diluvian, a adj. Deluvian.

diluviau, ala adj. Diluvial.

diluviom n.m. Terren fluviatile dau quaternari.

dimarts n.m. [di'mars] Lo segond jorn de la setmana.

◇ *Dimarts gras*: Darrier jorn avant lo començament de la Quaresma. Var.: **marts, dimarç, març, dimars, mars**.

dimèrces n.m. Tèrc jorn de la setmana. Var.: **mèrces**.

dimenchada n.f. Dimenjada.

dimenche n.m. Dimènegue.

dimènegue n.m. Seten jorn de la setmana. ◇ *Dau dimènegue*: Causit, elegant, etc., en parlant d'un vestit; amator, dilettante, en parlant (sovent d'un biais pejoratiu) d'una persona: *Un pintre dau dimènegue*. Var.: **dimenche, dimenge**.

dimenge n.m. Dimènegue.

dimenjada n.f. Durada dau dimènegue. ◇ (per ext.) Lu doi darriers jorns de la setmana, lo weekend (anglés). Var.: **dimenchada**.

dimenjal, a adj. Dau dimènegue.

dimension n.f. 1. Caduna dei grandors necessari à l'evaluacion dei figures e dei solides (longuessa, larguessa, autessa ò prefondor). Sin.: **aucàda**. 2. (mat.) Nombre d'elements comuns à toti li basas d'un espaci vectorial quora aqueu nombre es finit: *L'espaci fisic es un espaci de dimension 3*. 3. (fis.) Expression de la relacion entre una grandor derivada e li grandors fondamentalí que n'en depende. ◇ *Quatrena dimension*: Lo temps, dins la teoria de la relativitat. 4. Porcion d'espaci qu'es ocupada per un còrs, un objècte: *Un còlis de granda dimension*. 5. (fig.) Importança, amplexa, aspècte significatiu de quauqua ren: *As oblidat una dimension essenciala d'aquel afaire!*

dimensional, a adj. (didact.) Relatiu ai dimensions de quauqua ren. Var.: **dimensionau**.

dimensionament n.m. Accion de dimensionar; lo sieu resultat.

dimensionar vt. (tecn.) Fixar, determinar li dimensions de (una pèça, un element, etc.).

dimensionau, ala adj. Dimensional.

dimèr, a adj. e n.m. (quim.) Si di d'una molecula que resulta de la combinason de doi moleculas identiqui.

dimetilamina n.f. Amina grassa segondària de formula NH (CH₃)₂, gas m'una odor foarta, liqueficable à 7°C.

dimetilanilina n.f. Arilamina de formula C₆H₅—N(CH₃)₂, liquide que bulhe a 193°C, que sièrve à alestit de nombrós colorants.

dimetilgioxima n.f. Dioxima dau diacetil, que li sieus cristals si delégon à 234°C, que la sieu solucion sièrve en analisi per condensar li saus de niquèl.

dimetrodòn n.m. Reptile dau permian american, m'au crani lòng de 0,50 m, provedit de dents diferenciadis e talhenti e d'una ampla cresta dorsala.

diminucion n.f. 1. Accion de diminuir en dimension, en quantitat, en intensitat, en valor; lo sieu resultat. Sin.: **abaissament, aflaquiment, amendriment, demeniment, demenida, baissa, descreissença, rebais, reduccion, desvalorament, abreujament, apichoniment, restrenhement**. 2. Fach de tricotar doi malhas ensèms ò de pilhar una malha sus l'agulha sensa la tricotar per la remandar sobre la malha seguente.

diminuendo adv. (mús., mòt italian) En baissant gradualament lo son. Contr.: **crescendo**.

diminuir vt. (*diminuisse*) 1. Rendre mens grand, mens important, redurre: *Diminuir la velocitat*. Sin.: **demenir, abreujar, amendrir, baissar, descréisser, acorchar, apichonir, redurre, restrénher**. 2. Desprear, rabaissar: *Diminuir lo meriti de quauqu'un*. Sin.: **umiliar, mesprear, despreciar**. ♦ vi. 1. Devenir mens grand, mens estendut, mens intense, mens car: *Lo prètz de l'essença diminuisse jamai!* 2. Faire una diminucion, en tricotatge.

diminuit, da adj. e n. (mús.) Que pertòca un interval musical quau que sigue, de que si trai un mièg ton per lo biais d'una dièsi à la nòta inferiora ò per un bemòl à la nòta superiora: *Un seten diminuit*.

diminutiu, iva adj. e n.m. (ling.) Que dona una idea de pichina talha, d'atenuacion, de familiaritat (per ex. *filheta per filha*).

dimissòri n.m. Letra qu'un evesque fa per mandar un sieu diocesan à trovar un autre evesque per n'avet d'òrdres.

dimissorial, a adj. *Letra dimissoriala*: Dimissòri. Var.: **dimissoriau**.

dimissoriau, ala adj. Dimissorial.

dimòrfe, a adj. 1. (didac.) Que pòu revestir doi formas differenti. 2. (quim.) Que si pòu cristallisar sota doi formas differenti.

dimorfisme n.m. Proprietat dei còrs dimòrfes. ◇ (biol.) *Dimorfisme sexual*: Ensèms dei diferéncias que non son indispensabli à la reproducccion entre mascle e femeu d'una espècia animala donada.

dina n.f. Anciana unitat de foarça (simbòle **dyn**), que valia 10⁻⁵ newtons.

dinamètre n.m. Instrument que mesura lo grossiment dei telescopis.

dinamic, a adj. 1. Actiu, energic; que li agrada entreprendre. 2. (fis.) Relatiu à la foarça, au movement. 3. Que considèra lu fenomènes dins la sieu evolucion (per op. à *estatic*).

dinamica n.f. 1. Partida de la mecanica qu'estudia li relacions entre li foarças e lu movements. 2. (electroacos.) Rapoart dau niveu mejan màger au niveu mejan minimal d'un senhau. 3. (psicol.) *Dinamica de(i) gropes*: Ensèms dei lèis que regísson lo comportament d'un grope definit, fondadi sobre un sistema d'interdependéncia entre lu membres dau grope; estudi d'aquel lèis e dau sieu ròtle dins la comunicacion, la decision e la creativitat au dedintre dau grope, que constituisse un dei camps de la psicologia sociala.

dinamicament adv. 1. Mé dinamisme. 2. (fis.) Dau ponch de vista de la dinamica.

dinamizacion (-izacion) n.f. Accion de dinamisar.

dinamisant (-izant), a adj. Que dinamisa.

dinamisar (-izar) vt. 1. Donar de dinamisme, d'energia à: *Dinamisar una equipa*. 2. En omeopatia, acréisser l'omogeneïtat e lo poder terapeutuc d'un remèdi per dilucion, trissatge, etc.

dinamisme n.m. 1. Energia, envanc, efficacitat: *Lo dinamisme d'una empresa, d'un responsable*. 2. (filos.) Sistema qu'admete l'existença de foarças irreductibl e autonòmi per rapoart à la matèria.

dinamista adj. e n. (filos.) Relatiu au dinamisme; partidari dau dinamisme.

dinamita n.f. 1. Substança explosiva, deuguda à Nobèl (1866), compauada de nitroglycerina e d'una substància absorbenta que rende l'explosiu estable. 2. (fig.) *Es de dinamita*: Si di d'una persona dinamica, d'una situacion explosiva.

dinamitaire, airitz n. Persona que fa un dinamitatge.

dinamitar vt. Faire sautar à la dinamita.

dinamitaria n.f. Fabrega de dinamita.

dinamitatge n.m. Accion de dinamitar.

dinamitier n. m. Persona que fabrega de dinamita.

dinamo n.f. (abrev.) Mèquina dinamoelectrica. ◇

Especialament aquela qu'assegura la recarga de la bataria d'una automobila.

dinamoelectric, a adj. *Mèquina dinamoelectrica*:

Generatritz de corrent continú. Sin. (corrent): **dinamo**.

dinamofanau n.m. Dinamofar.

dinamofar n.m. Mèquina electrica qu'alimenta lu projectors de bicicleta. Var.: **dinamofanau**.

dinamogène, a adj. (fisiol.) Que dona de foarça muscularia ò qu'estimula una fucion organica. Contr.: inibitor. Var.: **dinamogenic**.

dinamogenic, a adj. Dinamogène.

dinamografe n.m. Dinamometre que sièrve à mesurar la foarça muscularia.

dinamologia n.f. Estudi teoric dei foarças.

dinamomètre n.m. Aparelh destinat à la mesura d'una foarça ò d'un coble e que la sieu partida essenciala es sovent una moala que s'en mesura la desformacion au mejan d'una regleta ò d'un quadrant. ◇ (med.) Dinamomètre per mesurar la foarça muscularia, dinamografe.

dinamometria n.f. Avalorament e comparason dei foarças au mejan dau dinamomètre.

dinamometric, a adj. Relatiu à la mesura dei foarças.

dinamotor n.m. Mèquina electrica provevida d'un solet induch, que fonciona sus una automobila a l'encòup coma aviaire a la partença, e coma dinamo quora lo veïcul si desplaça.

dinandaria n.f. 1. Art medieval de la produccion d'objèctes en loton colat. 2. Travalh artistic dau metal en fuèlha per martelatge; ensèms dei objèctes produchs coma aquò.

dinandier, a n. Persona que fa ò vende de dinanderia.

dinar n.m. Unitat monetària principala de l'Argeria, de la Líbia, de la Tunisia, etc.

dinaric, a adj. Si di de cen que pertòca una etnia europea caracterizada per un crani braquicefale e enauçat, una estatura granda e una pigmentacion pron fosca (ponent dei Balcans, Carpats, Àustria, Alsàcia).

dinasta n.m. 1. (Antiqu. gr. e rom.) Oligarca, sobeiran d'un pichin territòri. 2. Tavan d'Amèrica, que lo sieu mascle poarta doi còrnas lòngui orizontali mediani.

dinastia n.f. 1. Seguida de sobeirans d'un meme linhatge. 2. Succession de personas d'una mema familia parierament celèbres ò que pílhon una après l'autra la direccioón d'una granda empresia, qu'an una carriera pariera, etc.

dinastic, a adj. Relatiu à una dinastia.

dinda n.f. Dindo femeu.

din dan interj. (onom.) Bosin d'una campana.

dindo n.m. Auceu galinaceu originari d'Amèrica dau nòrd, introduch e adomesticat en Euròpa despí lo s. XVI (Familha dei fasianidats).

dindon n.m. Dindoneu.

dindoneu n.m. Jove dindo. Var.: **dindon**.

dinhenc, a adj. e n. De Dinha.

dinitrotoluène n.m. (quim.) Derivat doi còups nitrat dau toluène, que sièrve dins la composicion d'un explosius.

dinnada n.f. Dinnar.

dinnaire, airitz n. Persona que participa à un dinnar.

dinnar n.m. Past de miègjorn. Var.: **disnar**.

dinnar vi. Pilhar lo past de miègjorn. Var.: **disnar**. ◆
si dinnar v.pr. Dinnar.

dinnatori, òria adj. Que tèn lo ròtle d'un dinnar: *Un aperitiu dinnatori*.

dinneta n.f. 1. Pichin past que lu enfants fan ensèms ò que juègon à faire. 2. Servici miniatura que sièrve ai enfants per jugar à la dinneta.

dinosaur n.m. *Dinosaures*: Grand grope de reptiles de l'èra segondària, que comprèn lo brontosaure, lo diplodòcüs e d'autri formas que podion èstre giganti. Var.: **dinosaurian**.

dinosaurian n.m. Dinosaur.

dins prep. 1. (Marca lo luèc) À l'interior de, au mitan de: *Dins la coïna, dins un grope*. Var.: **dintre, dedins**. 2. (Marca lo temps) Au cors de, durant: *Dins la mieu enfança*. ◇ Dins un interval de: *S'en tornerà dins un an*. 3. (Marca la maniera) Èstre dins l'embarràs. 4. Environ, à quaqua ren pròche: *Aqueu tableauau dins lu 20 milions*.

dintre prep. Dins (luèc). ◆ adv. À l'interior: *Quora siés malaut, r'estes dintre.* ◇ (espec.) En preson: *L'an mes dintre.*

diocesan, a adj. e n. De la diocèsi.

diòcesi n.f. Diocèsi.

diocèsi n.f. 1. Territòri plaçat sota la juridiccion d'un evesque. 2. (ist.) Circonscripcion administrativa de l'Empèri roman, creada per Dioclecian, que recampava d'uni províncias e èra plaçada sota l'autoritat d'un vicari. Var.: **diòcesi**.

dioctaèdre n.m. Solide geometric que li sieu doi faças son combinadi en doi octaèdres despariers.

diòde n.m. (electron.) Composant electronic emplegat coma redreiçador de corrent (tube mé doi electròdes, joncion de doi mièg-conductors). ◇ *Diòde electroluminescent* ò *LED*: Diòde que manda de radiacions luminoï quora un corrent electric lu percorre e que s'emplega per afichar electronica de donadas (ora, etc.), la senhalisacion, l'esclaritge.

diòdòn n.m. Peis ossut globulós e espinós dei mars caudi, manjaire de molluscs e de coralh que brosta au mejan d'un bèccornut sensa dents.

diogènes n.m. Grand crustaceu decapòde dau grope dei piadas, que viu dintre una cauquilha qu'estirassa derrièr eu.

dioi n.m. Lenga parlada per d'etnias tais de l'encontrada dau Si-Kiang.

dioic, a adj. (bot.) Si di dei plantas qu'an li flors mascles e li flors femeus sus de pens separats.

diolefina n.f. (quim.) Diène.

dioleïna n.f. Diestèr oleïc de la glicerina.

dioloside n.m. (quim.) Compauat que resulta de la condesacion de doi òses. Sin.: **disacaride**.

dionea n.f. Pichina planta d'Amèrica dau nòrd, que li sieu fuèlhas empresónon bruscament e digerísson lu insèctes que li si pàuon (Familha dei droseraceas). Sin. corrents: **agantamosca(s), (a)chapamosca(s)**.

dionisias n.f. pl. Fèstas en l'onor de Dionis, dins la Grècia anciana.

dionisiac, a adj. 1. Relatiu à Dionis. 2. (filos.) Que non es equilibrat, mesurat. Contr.: **apollinian**.

diopside n.m. Silicat naturau de calci, de magnèsi e de ferre, dau genre piroxène.

diòpsis n.m. Mosca dei païs cauds, que la sieu larva es nosibla ai gramineas.

dioptasa n.f. Silicat idratat natural d'aram, de color vèrd esmerauda.

diòptre n.m. Surfaça optica que separa doi mitans transparents ineegalaments refringents.

dioptria n.f. Unitat de mesura de vergenza dei sistemes optics (simbòle δ) qu'equivau à la vergenza d'un sistema optic que la sieu distança focala es 1 mètre dins un mitan que lo sieu indicí de refraccion es 1.

doptric, a adj. Relatiu à la dioptria.

dioptrica n.f. Partida de la fisica que s'occupa de la refraccion de la lutz.

diorama n.m. (anc.) Granda pintura sus tela presentada dins una sala escura per donar l'illusion, au mejan de juècs de lutz, de la realitat e dau movement.

diorita n.f. Ròca plutonica constituida essencialament de plagioclasa acida, d'anfibòla e de mica.

dioscoreacea n.f. *Dioscoreaceas*: Familha de plantas monocotiledoneï coma l'igname.

diotic, a adj. Si di d'una sensacion identica per caduna dei doi aurellas.

diotocardes n.m. pl. Sota-òrdre de molluscs gastropòdes prosobrancas coma l'aurella de mar.

dioxide n.m. Oxide que contèn doi atòmes d'oxigène. ◇ *Dioxide de carbòni*: Anidride carbonic.

dioxina n.f. Sotaproducte de la fabricacion d'un derivat clorat dau fenòl, d'una granda toxicitat.

dipetal(e), a adj. (bot.) Qu'a doi petales.

diple n.f. Senhal que sembla un V ajaçat (<) que sièrve dins lu manescrich, per indicar lu tèxtos manlevats à l'Escriptura santa.

diplegia n.f. (med.) Paralisia bilateral.

diplobacil(le) n.m. Microorganisme que retipa doi bastonetes acoblats.

diploblastic, a adj. (biol.) Si di d'un animal que lu sieus organes s'edifícon à partir de doi fuèlhias embrionari unicament, sensa que lo *mesoblast*, ò *mesodèrma*, si forme.

diplocòc n.m. Bacteria que lu sieus elements, esferics, son gropats per doi (pneumocòc, meningocòc, etc.).

diplòe n.m. Jaç de teissut espongós situat entre li doi taulas extèrni e intèrni dei oàs dau crani.

diploèdre n.m. Forma cristallina constituïda de vint-a-quatre faças.

diplodòcus n.m. Reptile dinosaurian, lòng de 25 m, que vivia en Amèrica au cretaceu, que lo sieu coal e la sieu coa èron foarça lòngs.

diplofasa n.f. Fasa dau cicle reproductiu que, dins lo debanament que la pertòca, li cellulas de la persona an 2 n cromosòmas.

diplografe n.m. 1. Aparelh que permete de faire doi còpies à l'encòup sus de fuèlhs de papiers despariers. 2. Màquina qu'estampa à l'encòup lu caractèrs ordinaris e lu senhals en releu per lu bòrnis.

diploïde, a adj. (biol.) Qu'a un nombre de cromosòmas parier à-n-aqueu de l'òu fecondat (en parlant dau nucleu cellulari, de la cellula).

diploïdia n.f. Fach d'estre diploïde (per un nucleu cellulari, una cellula).

diplòma n.m. 1. Acte remés per una escòla, una universitat, etc., qu'autreja un títol, un grade. 2. (ist.) Acte solemne dei soberians ò de grands feudataris, autentificat au mejan d'un sageu.

diplomacia n.f. 1. Sciença, practica dei relacions internacionali. 2. Carriera, foncion diplomatica. 3. Ensèms dei diplomatas. 4. Abiletat, retenguda dins li relacions m'ai autres. Sin.: **gaube, finessa, saviessa, estrategia, tactica, prudència, rusa, saupre-faire, manipòli, trafegadís, engana**.

diplomant, a adj. Que permete d'aver un diplòma: *Una formacion diplomanta*.

diplomar vt. (*diplòmi*) Donar un diplòma à (quaqu'un).

diplomat, ada adj. e n. Qu'a obtengut un diplòma.

diplomata n. Persona encargada de representar lo sieu país dins li relacions internacionali.

diplomata adj. e n. Que mostra d'abiletat, de retenguda dins li relacions m'ai autres. Sin.: **finaudeu**, **gaubiós**, **savi**, **rusion**, **enganaire**, **prudent**.

diplomata n.m. Pudding à basa de crema anglesa, garnit de fruchs confits.

diplomatic, a adj. 1. Relatiu à la diplomacia. 2. Adrech, abile, plen de gaubi. ◇ (fam.) Malautia diplomatica: Pretèxte allegat per si sostraire à una obligacion professionala ò sociala.

diplomatica n.f. Sciença qu'estúdia li règlas formalí que sièrvon à establir lu documents oficials e li sieu variacions dins lo temps.

diplomaticament adv. D'un biais diplomatic; embé diplomacia.

diplònt n.m. Raça animala ò vegetala que lu sieus gametas solets son reduchs à *n* cromosòmas, li autri generacions cellulari estent diploïdi.

diplopia n.f. (med.) Problema de vista, que fa vèire lu objèctes en doble.

diplopòr n.m. Alga sifonala, fossila dins lo triàs de l'Alp.

diploptèr n.m. 1. Auceu d'Amèrica nomenat *coguupavon*. 2. *Diploptères*: Imenoptèrs que poàdon plegar li sieu alas sobrani en ventalh, coma li vèspas.

diploscopi n.m. Instrument destinat à tractar e ressanar l'estrabisme.

diplosís n.m. Mena de mosquilhon, foarça nosibla ai cerealas.

diplospòra n.m. Coccidi parasita dei molluscs e finda dei vertebrats e de l'òme, que li provòca una enterocoliti incurabla.

diplozoari n.m. *Diplozoaris*: Òrdre de protozoaris flagelats, probedits de uèch flages, que vivon dins li aigas saladi ò coma parasits dei vertebrats e que si noirísson de bacterias.

diplozoon n.m. Vèrp trematòde que viu per pareus sus li gaunhas dei peis d'aiga doça.

dipneumonat, ada adj. Dipneumòn.

dipneumòn, a adj. (zool.) Qu'a doi paumons. Var.: **dipneumonat**.

dipneuste n.m. *Dipneustes*: Sotaclasse de peis dei estanhos temporaris, que poàdon respirar, en foncion dau mitan dont si tròvon, au mejan de paumons ò de branquias.

dipòde adj. m. Qu'a doi membres ò doi organes identics à de pens.

dipodide n.m. *Dipodides*: Animaus roseaires sonats segond li espècias *gèrbes*, ò *garris sautaires*, perqué lu sieus membres posteriors foarça longs li permetton de faire de sauts remirables.

dipolari, ària adj. (fis.) Qu'a doi pòles. Sin.: **bipolari**.

dipòle n.m. (fis.) 1. Ensèms de doi cargas electrici qui vesini, egali, de signes opauats (doble electric). 2. Ret electrica mé doi bòrnas.

diprotodòn n.m. Cangoró gigant d'Austràlia, contemporaneu de l'òme fossile.

diprotodòntes n.m.pl. *Diprotodontes*: Grope de marsupiaus qu'a per tipe lo diprotodòn, enclausant li raças erbivòri coma lo cangoró, lo coalà....

dipsacea n.f. Dipsacacea.

dipsacacea n.f. *Dipsacaceas*: Familha de plantas vesini dei compauadas. Var.: **dipsacea**.

dipsoman(e), a adj. e n. Pertocat de dipsomania.

dipsomania n.f. Besonh irresistible, que va e vèn, de beure d'alçòl.

diptèr, a adj. (arquit.) Entornat d'un portic m'una dobla fila de colomnas: *Un temple dipter*.

diptèr n.m. *Diptères*: Òrdres d'insèctes coma li moscas e li moissaras, que comprèn mai de 200000 espècias e es caracterisada per la presença d'un solet pareu d'allas membranoï, ficat dins lo segond aneu dau torax, de balanciers (per equilibrar lo vòl) sus lo tèrc aneu e de pèças bucali per pónher ò sucar.

dipterocarp(e) n.m. Aubre malgash e indonesian, de que lo boasc sièrve per la bastison, e la peresina oliosa per la medecina.

dipterocarpacea n.f. *Dipterocarpaceas*: Familha d'aubres grandàs dei encontradas caudi, levat l'Amèrica, que lo sieu boasc es peresinós, mé de fruchs alats en aquenis.

dptic n.m. 1. Òbra d'art facha de doi paneus, fixes ò mobiles. 2. Òbra (literària, musicala, etc.) facha de doi parts que s'opauon ò si méton en valor per contraste.

diquelia n.f. Pichin parpalhon que la sieu toara viu sus li mortelas.

diram n.m. Unitat monetària principala dei Emirats Arabes Unitas e dau Marròc.

circ n.m. Dirk.

dire vt. (*dii*) 1. Exprimir au mejan de la paraula ò de l'esrich; avançar, afirmar, racontar. 2. Donar l'òrdre ò lo conseu de: *Vos dii de partir*. 3. Indicar, significar, revelar: *Un relòtge que di l'ora justa, un silenci que n'en di lòng*. ◇ (fam.) *Aquò non mi di ren, mi di pas grand cua*: Non mi fa envuèia, mi fa gaire envuèia.

dire n.m. 1. Cen qu'una persona di, declara: *Si faire una opinion d'après lu dires de quauqu'un*. Var.: **dicha**. 2. (dr.) Declaracion d'un avocat que figura dins lo raport d'un expèrt ò dins lo quasèrn dei cargas d'una venda judiciària.

direcció n.f. 1. Accion de dirigir, de guidar; conducta, administracion: *Aver la dirección d'una equipa, d'un afaire*. Sin.: **autoritat, governança, bailia**. 2. Ensèms dei personas que dirigisson una empresa; locals, bureus qu'un director e lu sieus servicis ocúpon. 3. Sotadivision d'un ministèri, d'una administracion, plaçada sota l'autoritat d'un director. 4. Orientacion vers un ponch donat. ◇ (mat.) Ensèms dei drechas parallèli entre eli. 5. Linha de movement d'un còrs. Sin. (4 e 5): **endrechiera**. 6. Ensèms dei organes que permeton d'orientar li ròdas directritz d'un veïcule.

direccional, a adj. Que pòu emetre ò reçaupre dins una soleta direccio: *Una antena direccionala, un microfòne direccional*. Var.: **direcciona, directiu**.

direcciona, ala adj. Direccional.

directament adv. D'un biais dirècte.

dirècte, a adj. 1. Qu'es drech, sensa bestorn: *Una carriera dirècta*. Sin.: **drech** (*Carriera drecha*, dins Niça Vièlha). 2. (fig.) Que va drech dont vòu anar: *Una accusacion dirècta*; que s'exprimisse sensa circovolucion: *Un lengatge dirècte*. 3. Sensa intermediari, en relacion immediata mé quauqua ren: *Li consequenças dirècti d'un acte, d'una decision*. ◇ Si di d'un mejan de transpoart que mena d'un luèc à un autre sensa correspondéncia: *Un avion dirècte*. ◇ *Tren dirècta* ò *dirècte* n.m.: Tren que va sensa s'arrestar d'una granda estacion à una autra. ◇ *Succession en linha dirècta*: D'un paire ò d'una maire à un enfant. ◇ *Metode dirècta*: Procediment d'ensenhamant d'una lenga forastiera sensa passar per la lenga mairala. ◇ *Movement dirècte*: Movement dei astres que si debana dins lo sens contrari dau movement diurne apparent. ◇ *Òrdre dirècta* ò *natural*: (mar.) Formacion naval que li naus ò li divisions son alinhadi dins l'òrdre de numerotatge. Sin.: **absolut, franc, immediat, natural, rectilineu**. 4. *Complement d'objècte dirècta*: Qu'es introduch sensa l'intermediari d'una preposicion. 5. *Discors, estile dirècta*: Biais de reportar li paraulas sensa l'intermediari d'una subordenada. (ex.: *A dich: "vendrai"*, per oposicion à *A dich que vendrà*). Contr.: **indirècta**. 6. (mat.) *Basa dirècta*: Basa qu'a la mema orientacion que la basa causida per definir l'orientacion positiva.

dirècta n.m. 1. En bòxa, còup portat en davant en destendent lu braç orizontalament. 2. Tren dirècta. 3. Transmission de radiotelevision mandada sensa enregistrament prealable. ◇ *En dirècta*: Si di d'un programa difusat ensinda.

directiu, iva adj. 1. Que dona una direccion, una orientacion, qu'impaua de constrenchas. 2. (tecn.) Direccional.

directiva n.f. Indicacion generala qu'una autoritat dona ai personas que n'en depèndon; instruccions, òrdre.

directiveisme n.m. (pej.) Caractèr ò comportament excessivament autoritari.

directiveitat n.f. 1. Fach d'estre directiu; caractèr d'un persona directiva. 2. Proprietat qu'a una antena d'emetre ò de captar li ondas electromagnetiqui dins una direccion pusleu que dins una autra.

director, tritz adj. 1. Que dirigisse: *Comitat director*. 2. (mat.) *Coefficient director d'una drecha*: Lo coefficient director d'une drecha indica coma vèria l'ordenada y quora l'abscissa x aumenta de 1; per la drecha d'equació cartesiana reducha $y=ax+b$, lo coefficient director es lo real a . ◇ *Vector director d'una drecha*: Lo vector $\vec{u}$ es un vector director de la drecha Δ vòu dire que lo vector $\vec{u}$ e la drecha Δ an la mema direccion. ◇ *Drecha directriz* ò *directritz*, n.m.: Drecha que sièrve, m'au fogau, à definir li conicas.

director, tritz n. 1. Persona que dirigisse, qu'es à la testa d'una empresa, d'un servici, etc.: *Director d'escòla*. Sin.: **baile**. 2. Foncionari d'una administracion qu'occupa lo poast mai elevat de la ierarquia. 3. *Director de consciència*: Eclesiastic qu'una persona causisse per dirigir la sieu vida espirituala. 4. (ist.) En França, cadun dei cinc membres dau Directòri, dau 1795 au 1799 (dins aqueu sens, pilha una majuscula).

directorat n.m. Foncion de director d'una institucion, d'un organisme, etc.; durada de l'exercici d'aquela foncion.

directòri n.m. 1. (dr. com.) Organe collegial qu'una societat anonyma s'en pòu dotar. ◇ (dr. constit.) Organe collegial qu'a de foncions gorvenamental. 2. (ist.) *Lo Directòri*: Regime que governèt la França dau 1795 au 1799. ◇ *Estile Directòri*: Estile characteristic de l'epòca dau Directòri.

directiveial, a adj. Que pertòca una direccion, un director, lo Directòri. Var.: **directiveiau**.

directiveialisme n.m. Tendença que caracterisera l'evolucion actuala dau monde modèrnede cap à una tecnocracia, tant alunhada dau socialisme classic coma dau capitalisme liberal.

directiveiau, ala adj. Directiveial.

directritz n.f. 1. 2. (mat.) ◇ Drecha directritz.

dirigent, a adj. e n.m. Que dirigit; qu'a un poder.

dirigible n.m. Balon dirigible.

dirigible, a adj. Que pòu èstre dirigit. ◇ *Balon dirigible* ò *dirigible*, n.m.: Aerostat provist d'eliças propulsivi e d'un sistema de direccion.

dirigir vt. (*dirigissi*) 1. Menar en tant que responsable, comandar. ◇ Orientar: *Dirigir un debat*. Sin.(1 e 2): **bailejar, menar, governar**. 2. Condurre de musicians, de cantaires: *Dirigir una orquèstra*. 3. Faire anar dins un sens ò dins un autre: *Dirigisse lo sieu camion vers lo poart*. 4. Mandar vers: *Un còlis que cau dirigir vers Marselha*. 5. Donar una orientacion à (un objècte).

dirigisme n.m. Sistema que dona à un govern un poder d'orientacion e de decision sobre l'economia.

dirigista adj. e n. Dau dirigisme; partidari dau dirigisme.

diriment, a adj. (dr.) *Empachament diriment*: Obstacle juridic qu'anulla un maridatge.

dirimir vt. (*dirimissi*) (dr.) Empachar (un maridatge).

dirk n.m. 1. Daga peanta portada per lu Highlanders en vestit nacionau e plaçada dins un dei debàs. 2. Arma reglamentària dei Scottish Highlanders e dei ensenhas e escolans-oficiers de la marina anglesa. Var.: **dirc**.

dirnar vi. e n.m. (vivaroalpenc) Dinnar.

disacaride n.m. (quim.) Dioloside.

disacosia n.f. (med.) Desturbi de l'audicion.

disarmonia n.f. Desarmonia.

disartria n.f. (med.) Dificultat à articular lu mòts, deuguda à una paralisia ò à una ataxia dei centres nerviós.

disbarisme n.m. (med.) Ensèms dei trebolics deuguts à una variacion tròup rapida de la pression ambienta.

disbasia n.f. Dificultat à faire lu movements necessaris à la marcha.

disbolia n.f. (med.) (psiquiatria) Abolia leugiera.

disc n.m. 1. Placa circulària en matèria termoplastica, que contén un enregistrament en vista de la sieu reproduccion fonografica ò videografica: *Disc 45 torns*, ◇ *Disc compacte* ò *sarrat*. 2. (inform.) Supoart circulari recubèrt d'una susfàcia magnetisabla, que permete d'enregistrar d'informacions sota forma binària sus de pistas concentríquies. ◇ *Disc dur (intèrne ò extèrne)*: Disc

discal, a

de granda capacitat. ◇ *Disc sople*: Disc de capacitat mai pichina, abandonat per laissar la plaça à d'autres supoarts (disc dur extèrre, clau USB, etc.). ◇ *Disc amovible*: Disc que, au contrari dau disc dur intèrne, pòu èstre brancat e desbrancat à volontat e facilament transportat d'un computador à un autre. 3. (anat.) Cadun dei elements alternativament clars e escurs que constituísson li fibrillas dei muscles regats. ◇ *Disc intervertebral*: Cartilatge elastic que separa doi vertèbras. 4. Placa circulària que lu atletes lánçon (1 kg per li fremas, 2 kg per lu òmes). 5. (astron.) Susfàcia circulària vesibla d'un astre: *Lo disc lunari*. 6. *Disc d'estacionament*: Plaqua que l'automobilista mete en vista quora laissa la sieu veitura dins un emplaçament dont la durada de sosta es limitada dins lo temps (lo quadrant d'aqueu disc indica lo limit autorisat en foncion de l'ora d'arribada). 7. (c. de f.) Placa circulària mobila qu'indica, per la sieu posicion e la sieu color, s'una via es liura ò non. 8. (mat.) Ensèms dei ponchs dau plan que la sieu distància à un ponch fixe (lo centre) es inferiora ò egala à un nombre donat (lo rai): *La frontiera dau disc es un ceucle*. 9. (bot.) Partida situada entre lu bòrds d'una fuèlha. 10. (ten.) Objècte ò part d'objècte de forma circulària e plata, que sièrve à diferents usatges: *Disc abrasiu*, *disc de fren*, *disc d'embarriatge*. 11. (opt.) grandessa d'un vèire de luneta astronomica.

discal, a adj. (anat.) Que pertòca lu discs intervertebrals: *Ernia discala*. Var.: **discau**.

discala n.f. Discomicèt.

discalculia n.f. (psicol.) Dificultat d'aprendissatge d'au calcul, ligada à una dificultat d'emplec d'au sistema simbolic.

discari, ària n. Persona que vende de discs au detalh.

discartròsi n.f. (med.) Artròsi dei discs intervertebrals.

discau, ala adj. Discal.

discèrner vt. Discernir.

discernible, a adj. Que pòu èstre discernit.

discerniment n.m. 1. Facultat de jutjar e d'apreciar; sens critic. Sin.: **judici**. 2. (lit.) Accion de separar, de discriminar.

discernir vt. 1. Reconóisser distintament per un esfoarç d'atencion: Discernir quauqua ren au luènh. 2. Descubrir per la reflexion: *Discernir li intencions de quauqu'un*. Var.: **discèrner**. Sin.: **aperceure**, **destriar**, **desmesclar**, **prear**, **reconóisser**.

discinesia n.f. Disquinesia.

disciple n.m. Discípol.

disciplina n.f. 1. Ensèms dei règlas, dei obligacions d'un còrs, d'uni collectivitat; reglament: *La disciplina militària*. 2. Sotamission à de règlas ò à un reglament. Sin. (1 e 2): **assubjectiment**, **autoritat**, **òrdre**, **organisacion**, **engimbradura**, **reglament**, **sotamission**. 3. Matèria d'ensenhamant: *Disciplina obligatòria*, *facultativa*. Sin.: **conoissença**, **doctrina**, **ensenhamant**, **matèria**.

disciplinable, a adj. Que pòu èstre disciplinat.

disciplinar vt. 1. Sotametre (quauqu'un, un grope) à un ensèms de règlas. Sin.: **metre a plec**. 2. Mestrejar per

poder emplegar: Disciplinar un cors d'aiga. ♦ **si disciplinar** v.pr. Acceptar de si sotametre à d'uni règlas.

disciplinari, ària adj. Que pertòca la disciplina d'un còrs, d'un grope, etc.

disciplinari, ària n. Si di d'un militari dei seccions especiali.

disciplinariament adv. En conformitat m'ai règles de la disciplina.

disciplinat, ada adj. 1. Qu'obedisse à la disciplina: *Un escolan disciplinat*. ◇ (fam.) *Bèstia e disciplinat*: Que seguisse lu òrdres sensa pensar. 2. Que s'astrenhe à una disciplina moralà ò intellectuala.

discipol n.m. Persona que seguisse la doctrina d'un mestre, que seguisse l'exemple de quauqu'un. Var.: **disciple**.

disc-jockey n. Persona que causisse e passa lu discs à la ràdio, que mescla de música dins una discoteca, etc. Abrev.: *D.J.* Sin.: **avivabalèti**, **avivamúsica**.

discobòle n.m. (Antiqu.) Atleta que lançava lo disc.

disco n.m. [‘disko’] (abrev. de *discoteca*) Estile de música populària especialament destinada à la dança, à la móda d'au 1975 au començament dei annadas ‘80.

discofil(e), a adj. e n. Que li agràdon lu discs de música, que collecciona lu discs.

discofilia n.f. Interès portat ai discs; gust, passion d'au discofile.

discografia n.f. Repertori dei discs d'un compositor, d'un interprète, d'un tema.

discografia n.f. Radiografia, après injeccion d'un produch de contraste, dei discs intervertebrals.

discografic, a adj. Relatiu à la discografia.

discoïdal, a adj. En forma de disc. Var.: **discoïde**, **discoïdau**.

discoïdau, ala adj. Discoïdal.

discoïde, a adj. Discoïdal.

discomicèt n.m. *Discomicèts*: Òrdre de fonges ascomicèts coma l'*amboriga de soca* (morilha). Sin.: **discala**.

discondroplasia n.f. Afeccion caracterisada per la preséncia de massas de cartilatge qu'an tendéncia à s'ossificar dins lu oàs lòngs.

disconfòrme, a adj. Que non es confòrme.

disconformitat n.f. Caractèr de cen que non es confòrme.

discontinuú, ua adj. (mat.) Descontinuú.

discontinuacion n.f. Deca de contunha dins l'estat ò l'accion.

discontinuitat n.f. Descontinuitat. Sin.: **descontunha**.

discontunhar vi. *Sensa discontunhar*: Sena s'interrompre. Var.: **descontinuar**, **descontunhar**, **decessar**.

disconvenença (-iéncia) n.f. Fach de non convenir de quauqua ren, de contestar. Sin.: **contèsta**, **dubitança**, **dubitacion**, **refuda**, **denegacion**.

disconvenir vt. ind. (disconvèni) Accion que mena a contestar, de non convenir. Sin.: **dubitar**, **denegar**, **refudar**. Var.: **desconvenir**.

discopatia n.f. (med.) Afeccion d'un disc intervertebral.

discordança 1. (lit.) Desacòrdi violent entre de personas. Var.: **descòrdia**. Sin.: **desaligança**. 2. Caractèr de cen qu'es discordant; incompatibilitat. Sin.: **bescant**. 3. (geol.) Disposicion d'una seria de jaças que repauon sus de jaças mai ancianas que non li son parallèli. 4. (psiquiatria) Dissociacion.

discordant, a adj. 1. Que manca de justessa, d'armonia d'ensèms. Sin.: **bescantaire, desarmoniós, dissonant**. 2. (geol.) Si di d'un terren que repaua en discordança sobre d'autres terrens mai ancians. Var.: **descordant**.

discordar vi. (*discòrdi*) 1. Èstre divergent: *De testimonianças que discòrdon*. 2. Non èstre en armonia, en parlant de sons, de colors. Var.: **descordar**. Sin.: **bescantar**.

descòrdia n.f. Discordança, descòrdia.

discorrere, eiritz n. Persona que li agrada faire de lòngs discors. Sin.: (pej.) **alongaire, sansonhaire, charraire, paraulaire, paraulejaire, barjacaire**.

discorrer vi. Parlar sobre d'un argument en lo desvolopant longament. Var.: **discorrir**. Sin.: **conversar, dissertar; (pej.) barjacar, charrar, paraulejar, paraular, discutejar**.

discorrir vt. (*discorrissi*) Discòrrer.

discors n.m. 1. Desvolopament oratòri sobre un argument determinat, prononciat en public; allocucion. Sin.: (pej.) **perorason, paraulum, lengassada**. 2. (ling.) Realisacion concreta, escripta o oral, de la lengua considerada coma un sistema abstrach. ◇ Enonciat superior à la frasa, considerat dau ponch de vista dau sieu encadenament: *Discors dirècte, indirècte*. ◇ *Partidas dau discors*: Categories gramaticali (nom, adjectiu, verb, etc.). 3. Ensèms dei manifestacions verbali, orali o escripti, tengudi per significativi d'una ideologia o d'un estat dei mentalitats à una epòca, dins un camp particular, etc.

discoteca n.f. 1. Establiment dont si pòu balar e escutar de discs en beuguent. 2. Organisme que prèsta de discs; luèc dont si trova aquel organisme. 3. Colleccio de discs classificats. 4. Mòble destinat à contenir una colleccio de discs.

discotecari, ària n. Persona que s'ocupa de prestar lu discs dins una discoteca.

discount n.m. (mòt anglés) 1. Baissa qu'un negociant fa sus lu prètz, en foncion de l'amplessa dei comanda e dei vendas e de la reduccion dei sieu cargas. Sin.: **ristora, rebais**. 2. Venda au public en granda quantitat e à un prètz foarça bas; practica comerciala d'aqueu tipe de venda.

discrasia n.f. 1. Marrida constitucion ò marrida circulacion dei liquides corporals e organics. 2. Perturbacion de la crasi sanguina per excès ò per defaut d'au manco un element constitutiu.

discrasic, a adj. Relatiu à la discrasia.

discrecion n.f. 1. Comportament de quauqu'un que non si vòu impauar; resèrva. Sin.: **convenença, benestança, circonsepcion, retenguda, per quanta de ieu, reticència, saupre-viure, sentit, gaube**. 2. Caractèr

de cen que non atira l'atencion; sobrietat: *La discrecion d'una decoracion*. 3. Aptitudà à gardar lo silenci, un secret. ♦ loc. adv. À *discrecion*: À volontat. ◇ À *la discrecion de*: À la sieu mercé.

discrecionari, ària adj. (dr.) *Poder discrecionari*: Libertat laissada à l'Admisionacion de pilhar d'uni mesuras.

discret, a adj. 1. Que fa atencion de non embarrassar, que non s'impaua; reservat dins li sieu paraulas e lu sieus actes. Sin.: **cisconsپete, mut, reservat, secret, silenciós, retengut, benestant**. 2. Qu'es fach per non èstre remarcat: *Un signe discret*. ◇ Que non atira l'atencion: *Un decòr sobre*. 3. Que saup gardar un secret. Sin.: **benestant**. 4. (mat. e fis.) Si di d'una grandor constituida d'unitats distinti (per op. ai grandors continuï), d'una variacion que procedisse per quantitats entier. ◇ (inform.) Numeric. 5. (ling.) Si di d'una unitat que fa partida d'un sistema e pòu èstre isolada, delimitada per l'analisi.

discretament adv. Mé discrecion.

discriminacion n.f. 1. Accion d'isolar e de tractar differentament d'unu individús ò un grope entier per rapoart ai autres: *Discriminacion raciala, sociala*. Sin.: **segregacion, desparticion, destriament**. 2. (ling.) Distincion.

discriminant, a adj. 1. Qu'establissee una separacion entre de tèrmes. 2. Que mete una discriminacion entre d'individús.

discriminant n.m. (mat.) Nombre ($\Delta = b^2 - 4ac$) que permete de conóisser lo nombre de solucions de l'equació $a^2 + bx + c = 0$.

discriminar vt. (lit.) Establir una diferença, una distincion entre d'individús ò de causas. Sin.: **destriar, desseparar**.

discriminatori, ària adj. Que tende à operar una discriminacion entre de personas: *De mesuras discriminatori*. Sin.: **segregacionista**.

discromatopsia n.f. (med.) Desturbi de la percepcion dei colors.

discromatopsic, a adj. Relatiu a la discromatopsia.

discromia n.f. (med.) Anomalia de la pigmentacion de la pèu.

discromic, a adj. Relatiu a la discromia.

disculpacion n.f. Accion de disculpar.

disculpar vt. Provar l'innocença de. ♦ si **disculpar** v.pr. Provar la pròpria innocença.

discursiu, iva adj. 1. (didact.) Que repaua sobre lo rasonament. 2. (ling.) Que pertòca lo discors. 3. Que cerca à s'avesinar à Dieu per lo biais d'accions e d'esfoarç successius, per oposicion à *contemplatiu*.

discursivament adv. D'una mena discursiva.

discursivitat n.f. Caractèr de cen qu'es discursiu.

discussion n.f. 1. Examèn, debat contradictori: *La discussion d'un projècte de lèi*. 2. Escambi de prepaus, d'ideas; conversacion. 3. Escambi de prepaus vius: *Una discussion violenta*. Sin. (3): **escaufèstre, pelejada, chacotada, garrolha, contèsta, cavilhada, paraladissa, controvèrsia, polemica, altercacion**.

discussiu, iva adj. Relatiu a la discutida.

discutèire, eiritz adj. e n. Que li agrada la discussion; que contèsta tot. Sin.: **contestaire, cavilhaire, polemista, chacotaire, garrolhaire.**

discutejaire, airitz n. (pej.) Discutèire.

discutejar vi. Discutir de tot, totjorn contestar.

discutible, a adj. Que pòu èstre discutit; que dona matèria à discussion. Sin.: **contestable, criticable, dubiós.**

discutida n.f. Discussion, en particulier animada ò violenta.

discutir vt. 1. Debatre, examinar atentivament (una question, un afaire). Sin.: **parlamentar, deliberar, tractar.** 2. Contestar, metre en question: *Discutir un ordre.* Sin.: **contraversar, controversar, contestar.** ◇ vt. ind. (*de*) Escambiar d'ideas à prepaus d'un argument donat: *Discutir de politica* (ò *discutir politica*). Sin.: **s'entretenir, si parlar, conversar.**

discutit, ida adj. Criticat, mes en causa. Sin.: **contraversat, controversat, contestat.**

discutre vt. e vi. Discutir.

disectasia n.f. Entrava à la dubertura dau coal vesical, à l'origina d'un desturbi de la mixcion, e de retenguda urinària.

disèire, a (eiritz) n. Persona conoissuda per dire abitualament d'uni cauas: *Un disèire de boai mòts.* ◇ *Disèira de boana aventura:* Persona qu'anònzia l'aventura.

disembriòma n.m. (med.) Teissut tumoral format à partir de reliquats embrionaris.

disembrioplastia n.f. (patol.) Trebolici greu dau desvelopament d'un teissut au cors de la vida intrauterina, causa d'anomalias importants.

disembrioplastic, a adj. Relatiu à un trebolici dau desvelopament embrionari.

disèrt, a adj. (lit.) Que parla facilament e embé elegança. Sin.: **emparaullat, parlaben, alengat.**

disertament adv. (lit.) D'un biais disèrt.

disestesia n.f. Sensacion anormala non doloroa ressentida sota la forma de formigament, d'engordiment, de ponheson per lo malaut dins lo debanament d'una afeccion neurologica e psiquiatrica.

diseta n.f. 1. Mancança de manjar. Sin.: **carència, mancança, manca, defauta, carestia, famina.** 2. (lit.) Mancança de quauqua ren.

disetós, oa adj. e n. Que manca de tot. Sin.: **necessitós.**

disfagia n.f. (med.) Dificultat à avalar.

disfasia n.f. (med.) Retard important dau lengatge, per un enfant.

disfemia n.f. Treboloci de la prononciacion dei mòts que resulta non solament de la paralisia dei muscles fonators, ma tambèn d'una lesion dei centres nerviós.

disfoncion n.f. Disfoncionament.

disfoncionament n.m. (didact.) Desturbi dau foncionament de (un organè, un sistema, etc.). Var.: **disfoncion.**

disfonia n.f. (med.) Modificacion patologica dau timbre de la voz.

disforia n.f. (psiquiatria) Sentiment d'estre en marrida santat. Contr.: **euforia.**

disgenesia n.f. (med.) Displasia.

disgenesic, a adj. Disgenic.

disgenic, a adj. Relatiu à la disgenesia. Var.: **disgenesic.**

disgràcia n.f. Desgràcia.

disgraciar vt. (*disgraci, classic disgraci*) Desgraciar.

disgraciat, ada adj. Desgraciat.

disgraciós, oa adj. Desgraciós.

disgraciosament adv. Desgraciosament.

disgrafia n.f. (psicol.) Trebolici dins l'aprendissatge de l'escriptura.

disidròsi n.f. (med.) Eczema de la pauma dei mans e dei espacis interdigitals, sovent associat à una micòsi dei arteus.

disillabic, a adj. (ling.) Qu'a doi sillabas. Var.: **dissillabic.**

disjoncion n.f. Desjoncion.

disjontiu, iva adj. (gram.) Desjontiu.

disjontor n.m. (electr.) Interruptor automatic de corrent, que fonciona en cas de variacion anormala de l'intensitat ò de la tension.

dislatia n.f. (psiquiatria) Desturbi de l'emission de la paraula.

dislexia n.f. Dificultat d'aprendissatge de la lectura.

dislexic, a adj. e n. Relatiu à la dislexia; pertocat de dislexia.

dislocacion n.f. 1. Accion de dislocar; fach de si dislocar. Sin.: **desmalugadura, deslogament.** 2. (fig.) Separacion dei partidas d'un tot; dispersion: *Dislocacion d'una familia.* Sin.: **desmembrament, escampilhada.** 3. (fis.) Deca d'un cristal caracterizada per l'absençà d'atòmes au lòng d'una linha dau malhum.

dislocar vt. (*dislòqui*) 1. Desjónher embé violença li partidas d'un tot. Sin.: **deslogar, desalugar, desmembrar.** 2. Dispersar, separar: *Dislocar una manifestacion.* ◇ *Dislocar una màquina.* Sin.: **desganguilar.**

dislogia n.f. (med.) Desturbi dau lengatge associat à una alteracion dei foncions intellectuali.

dislogic, a adj. Relatiu à la dislogia.

dismadur, a adj. (med.) Si di d'un enfant que naisse m'un pes sensiblement inferior à la mejana.

dismelia n.f. (med.) Mauformacion d'un membre, dei membres, deuguda à una anomalia de l'embriogenesi.

dismenorrea n.f. (med.) Menstruacion doloroa.

dismenorreic, a adj. Relatiu à la dismenorrea.

dismetria n.f. (med.) Desturbi dau movement voluntari, caracterisat per la sieu manca de mesura e de marrida endrechiera.

dismetric, a adj. Que pertòca la dismetria.

dismnesia n.f. (psicopat.) Desturbi de la memòri que rende dificila ò impossibla l'evocacion dei sovenirs.

dismorfia n.f. Anomalia de la forma d'una partida dau còrs. Var.: **dismorfosi.**

dismorfòsi n.f. (med.) Dismorfia.

dismudacion n.f. Tipe de reaccion quimica qu'oxida una part dei moleculas, mentre que d'autri, inicialament identiqui, subísson una reduccion equivalenta.

disnar n.m. e vi. (ubaian) Dinnar.

disodia n.f. Marrida odor exalada per li cavitats naturali (boca, nharris...) ò per d'uni parts dau còrs (pens, aissèlas...).

disodic, a adj. Que caracterisa una sau que lu sieus doi atòmes d'idrogène son remplaqats per de sòdi.

disodont n.m. Órdre de molluscs bivalves poliodonts embé lu muscles adductors inegals.

disomòsa n.f. Arseniosulfure natural de niquèl.

disorexia n.f. (med.) Diminucion ò desturbi de l'apetit.

disortografia n.f. (psicol.) Dificultat especifica d'aprendissatge de l'ortografia per un enfant que non presenta de deficit intellectual ni sensorial e es normalament escolarisat (la disortografia es sovent ligada à la dislexia).

disortografic, a adj. e n. Relatiu à la disortografia; que sofrisse de disortografia.

disosmia n.f. (patol.) Desturbi de la percepcion olfactiva.

disostòsi n.f. Nom donat à d'uni mauformacions congenitali que pertòcon l'escartament dei oàs dau crani.

disparacion n.f. (fisiol.) *Disparacion retiniana*: Diferença entre lu imatges retinian d'un meme objècte.

dispareïsser vi. 1. Cessar d'estre vesible. 2. S'absentiar bruscament: *A dispareissut despí tres jorns*. ◇ Plus èstre dont èra estat mes ò vist: *Lo mieu libre a dispareissut*. 3. Morir; cessar d'estre: *Un grand òme vèn de dispareïsser, una costuma dispareissuda*. ◇ *Faire dispareïsser quauqu'un*: Lo tuar. ◇ *Faire dispareïsser quauqua ren*: Lo levar, lo suprimir. Var.: **desapareïsser**.

dispareissut, uda adj. e n. Moart ò considerat coma moart: *Un combatent portat dispareissut*. Var.: **desapareissut**.

dispareunia n.f. (med.) Dolor que lu raports sexuals provòcon per la frema.

disparicion n.f. 1. Fach de dispareïsser, de plus èstre vesible. 2. Fach de plus existir. ◇ *Espècia en via de disparicion*: Espècia menaçada. 3. Moart: *Anonciar la disparicion de quauqu'un*. Var.: **desaparicion**.

disparitat n.f. 1. Mancança d'egalitat; diferença marcada. 2. Mancança d'armonia. Sin.: **despropucion, dissemlança, inegalitat**.

dispauant, a n. (dr.) Persona que dispaua d'un ben per donacion ò testament. Sin.: **testaire, testator**.

dispauar vt. 1. Plaçar de cauas ò de personas d'un biais donat: *Dispauar de flors dins un vas*. Sin.: **arrengar, adobar, atrencar, atemprar**. 2. Preparar à, incitar à: *Aquò m'a dispauat à cambiar lo miu vejaire*. Sin.: **estigar**. ◆ vt. ind. (de) 1. Poder emplegar, aver à la sieu disposicion: *Dispauí de quauqui minutás per acabar lo mieu travalh*. 2. Poder comptar sobre l'ajuda de quauqu'un. 3. Faire cen que si vòu de quauqu'un: *Lu pòbles an lo drech de dispauar d'elu-memes*. ◆ si **dispauar** (à) Si preparar (à).

dispauat, ada adj. 1. Plaçat d'un biais ò d'un autre. 2. *Èstre ben, mau dispauat vers quauqu'un*: Voler ò non voler li èstre utilè ò agradiu. ◇ *Èstre ben, mau dispauat*: Èstre de boana, de marrida umor.

dispaus, a adj. En boana forma fisica. Sin.: **galhard, valent, san, vigorós, valid(e)**.

dispendiós, oa adj. (lit.) Que provòca de gròssi despensa.

dispendiosament adv. D'un biais dispendiós.

dispensa n.f. Permission acordada de non faire una caua obligatòria; document qu'atèsta d'aquela permission.

dispensable, a adj. (dr.) Que pòu èstre objècte d'una dispensa; que pòu obtenir una dispensa.

dispensar vt. 1. Autorisar à non faire: *Dispensar un escolan d'educacion fisica e esportiva*. Sin.: **liberar, descargar, exonerar, exemptar**. 2. (lit.) Donar, acordar largament: *Dipensar de conseus*. Sin.: **balhar, distribuir, autrejar, porcir**. ◆ si **dispensar** v.pr. (de) Non si sotametre à una obligacion.

dispensari n.m. Establiment de curas medicali ò de pichina cirurgia, dont lu malauts non son ospitalisats.

dispensator, tritz n. Persona que distribuisse, que repartisse quauqua ren.

dispepsia n.f. (med.) Desturbi de la digestion, digestion dificila.

dispepsic, a adj. Relatiu à la dispepsia; que sofrisse de dispepsia. Var.: **dispeptic**.

dispeptic, a adj. Dispepsic.

dispergent, a n.m. e adj. Produc tensioactiu per dissòlver lu idrocarbures espantegats sus l'aiga.

dispergiment n.m. (rare) Accion de dispergir ò de si dispergir.

dispergir vt. (*dispergissi*) 1. Espantegar, mandar d'un caire e de l'autre: *Dispergir de cendres*. Sin.: **escampilhar, esparpalhar, disseminar, despartir**. 2. Separar lu elements d'un tot; faire anar de divèrs caires. ◇ *Dispergir una collecion*: La vendre à mai d'un crompaire. Var.: **dispersar**. Sin.: **aparcelar, trocejar, morselar, morcelejar, morcelonar, desmembrar**. ◆ si **dispergir** v.pr. 1. S'en anar dins toi lu caires (en parlant d'una fola, d'un grop). 2. Faire tròup d'activitats e non si poder aplicar coma si deu dins caduna.

dispergit, ida adj. (quim.) *Sistema dispergit*: Sistema fisic dont un solide ò un liquide es dins un estat de division foarça fina.

dispersar vr. (*dispèrsi*) Dispergir. ◆ si **dispersar** v.pr. Si dispergir.

dispersion n.f. 1. Accion de dispergir; fach d'estre dispergit. 2. (fig.) Mancança de concentracion. 3. (fis.) Descomposicion d'un raionament complèxe en li sieu differenti radiacions. 4. (quim.) Solide, liquide ò gas que contèn un autre còrs uniformament repartit dins la sieu massa. 5. (estad.) Estalament dei valors d'una distribucion estadistica à l'entorn de valors caracteristiqui (mejanas, mediana, mòde). Sin. (1, 3 e 4): **espantegament, disseminacion, aparcelament, trocejament, partiment**.

dispersiu, iva adj. (fis.) Que provòca la dispersion de la lutz.

dispersoïd(e) n.m. Sistema colloïdal qu'una substància es espantegada sota la forma de particulas dins un mitan solide, liquide ò gasós.

displasia n.f. (med.) (med.) Mauformacion ò anomalia d'un teissut ò d'un organe, deuguda à un desturbi de l'embriogenèsi. Sin.: **disgenesisia**.

displasic, a adj. Relatiu a la displasia. Sin.: **disgenesisic**.

dispnea n.f. (patol.) Dificultat à respirar, que s'acompanha sovent d'una sensacion d'opression.

dispneïc, a adj. e n. Relatiu à la dispnea; que sofrisse de dispnea.

disponibilitat n.f. 1. Estat de cen qu'es disponible. 2. Fach per quauqu'un d'aver de temps liure; fach d'estre dubèrt à totplen de cauas: *Disponibilitat d'esperit*. 3. Posicion d'un fucionari ò d'un militari temporariament en defoara dau sieu còrs d'origina. ◇ Període dei obligacions militari just après lo servici militari actiu. ♦ pl. Sòus que s'en pòu dispauar.

disponible, a adj. 1. Que s'en pòu dispauar. ◇ *Quotitat disponibla*: Fraccion dei bens que s'en pòu dispauar per donacion ò per testament. 2. Qu'a de temps liure; qu'acuèlhe ben cen qu'es noveu ò diferent. 3. Qu'es en disponibilitat, en parlant d'un fucionari ò d'un militari. Sin. (3): **inactiu, desocupat**.

disponible, a n. Fucionari ò militari en disponibilitat.

disposicion n.f. 1. Accion, biais de plaçar quauqua ren ò quauqu'un: *La disposicion dei personas à l'entorn dau taulier*. Sin.: **classament, messa en plaça, alestiment, estrematge, arrenagement**. 2. Estat d'esperit vers quauqu'un à-n-un moment donat. Sin.: **aclinament, propension, tendença, tendéncia, predisposicion, clinament**. 3. Estat fisic: *Èstre en boana disposicion*. 4. Tendència de quauqua ren à si modificar: *Disposicion dei prètz à la baissa*. 5. Possibilitat, facultat d'usar de quauqua ren coma si vòu: *An mes una bèla veitura à la mieu disposicion*. ◇ *À la disposicion de*: Au servici de. 6. (dr.) Ponch d'un acte juridic, una lèi, etc., règla. Sin.: **reglament, mesura, ordenança, estatut**. ♦ pl. 1. Aptituds: *A de disposicions per li lengas*. Sin.: **gaube, facultat, possibletat**. 2. *Pilhar de, li sieu disposicions*: Si preparar, s'organizar per.

dispositiu n.m. 1. Ensèms dei pèças que constituissón un mecanisme, un aparelh quau que sigue; aqueu mecanisme, aquel aparelh. 2. Ensèms dei mesuras pilhadi, dei mejans engatjats dins una tòca determinada. 3. Articulacion dei mejans qu'una formacion militària mete en plaça per menar à ben una mission. 4. *Dispositiu scenic*: Ensèms dei elements de decoracion e de messa en scena. 5. (dr.) Partida d'un jutjament dins la quala es exprimida la decision dau tribunal, après lu motius que justifícon la decision pilhada.

dispraxia n.f. Dificultat motritz d'un subjècte, ligada à un desturbi de la representacion corporala e de l'organizacion espaciala.

disproporcion n.m. Desproporcion.

disproporcionar vt. Desproporcionar.

disproporcionat, ada adj. Desproporcionat.

dispròsi n.m. Metal blanc dau grop de tèrras rari, que fonde vers 1400°C; element (Dy) de n° atomic 66 e de massa atomica 162,50.

disputa n.f. Discussion viva, garrolha. Sin.: **cavilhada, polemica, altercacion, ronhas, conflicte, chacotada, malamanha, nhic e nhac**.

disputaire, airitz adj. e n. Cèrcagarrolha. Sin.: **cercaronhas, chacotaire, cavilhaire, polemista**.

disputar vt. 1. (fam.) Repilhar quauqu'un, li faire de repròchis. Sin.: **renfassar, rancurar, semonsar, recastenar**. 2. Participar à (una lucha, una competicion) per obtenir la victòria. 3. *Disputar quauqua ren à quauqu'un*: Luchar per obtenir cen que quauqu'un possedisse ò tempta d'obtenir dins lo meme temps. ♦ **si disputar** v.pr. Si garrolhar.

disputejaire, airitz adj. e n. Que disputeja. Sin.: **parlojeaire, batalhaire, charrairàs**.

disputejar vi. Discutir longament per pas grand caua. Sin.: **parlojejar, batalhar**.

disqueratòsi n.f. (med.) Anomalia de formacion de la jaça cornada de la pèu, observada dins manti dermatòsis.

disqueta n.f. (inform.) Supoart d'informacions qu'a la forma d'un picchin disc, que si pòu inserir dins un lector associat à un equipament informatic. Sin.: **disc sople**. ■ Aqueu supoart es estat abandonat per d'autres sovent plus picchins e de capacitat mai granda, coma li claus USB.

disquinesia n.f. (med.) Desturbi de l'activitat motritz, quala que n'en sigue la causa. Var.: **discinesia**.

disrupcion n.f. (fis.) 1. Dubertura brusca d'un circuit electric. 2. Clacatge electric, destruccion dau caractèr isolant d'un mitan.

disruptiu, iva adj. (fis.) *Descarga disruptiva*: Descarga electrica acompanhada d'una beluga. ◇ *Camp disruptiu*: Dins un condensator, camp electric capable de provocar una disrupcion.

disruptor n.m. (fis.) Dispositiu que permete de provocar una disrupcion.

dissabta n.m. [di'sata] Seisen jorn de la setmana. Var.: **sabta**.

dissècaire, airitz n. Que dissèca. Var.: **dissector**.

dissecar vt. (dissèqui) 1. Talhar, durbir li partidas d'un còrs organisat per n'en faire l'examèn anatomic. Sin.: **anatomisar**. 2. (fig.) Analisar minuciosament.

dissección n.f. 1. Accion de dissecar. 2. (fig.) Accion d'analizar minuciosament (quauqua ren). Sin.: **espeçar, espelucar, espepiçar, espepidar**.

dissector, tritz n. Dissecare.

dissemblable, a adj. Que non es semblable. Var.: **dissemblant**. Sin.: **diferent, desparier**.

dissemblança n.f. Absenç de semblança; disparitat. Sin.: **diferència**.

dissemblant, a adj. Dissemblable.

disseminacion n.f. 1. Accion de disseminar; dispersion. Sin.: **espantegament, escampilhament, esparpalhament, espandiment**. 2. (bot.) Dispersion dei granas à maturitat.

disseminar vt. Espantegar d'aquí d'aià, esparpalhar: *Disseminar de granas*. Sin.: **escampillhar, espandir, semenar**.

dissension n.f. Viva oposicion de sentiments, d'interès, d'ideas. Sin.: **desacòrdi, contèsta, alteracion, garrolha, malamanha, dissentiment, mesintelligéncia, isanha**.

dissentaria n.f. Dessonteri.

dissentaric, a adj. Desserteric.

dissentèri n.m. Dessonteri. Sin.: **escorrença, (pop.) caganha, foira**.

dissenteric, a adj. Desserteric.

dissentèriforma adj. Que sembla lo dessentèri; Var.: **dissentèriforma**.

dissentiment n.m. (lit.) Oposicion de sentiments, d'opinions. Sin.: **dissension**.

dissertacion n.f. 1. Exercici escrich que poarta sobre una question literària, filosofica, istorica, etc., en usatge dins lu liceus e lu establiments d'ensenhamant superior. 2. (fig.) Desvolopament lòng e enuiós, discors pedant.

dissertaire, airitz n. Persona que dissèrta, que li agrada de dissertar.

dissertar vi. (*disserti*) 1. Tractar metodicament un argument, per escrich ò oralment. 2. Discórrer longament.

dissidença (-éncia) n.f. 1. Accion ò estat de quauqu'un ò d'un grop que reconoisse plus l'autoritat d'una potència politica à la quala si sometia avant; grop de dissidents. 2. Divergència ideologica que mena quauqu'un ò un grop à si separar de la comunautat, dau partit que n'era membre. Sin.: **faccion, rebellion, esquisma, secession, desseparament, revòlta, fonda**.

dissident, a adj. e n. Qu'es en dissidença. Sin.: **rebèlle, revoltat, insotamés, secessionista, fondaire**.

dissillabic, a adj. (ling.) Qu'a doi sillabas. Var.: **disillabic**.

dissimetria n.f. Defaut de simetria.

dissimetric, a adj. Que presenta una dissimetria.

dissimilar vt. Faire subir una dissimilacion à.

dissimilacion n.f. (fon.) Tendença de doi fonemas identics e vesins à si diferenciar.

dissimilituda n.f. Defaut de similituda, de semblaça.

dissimulacion n.f. Accion de dissimular, d'escondre; duplicitat, ipocrisia. Sin.: **amagament, celament, esconduda**.

dissimulaire, airitz adj. e n. Que dissimula. Var.: **dissimulator**. Sin.: **celador, celaire, amagaire, escondeire, ipocrita**.

dissimular vt. Non laissar paréisser (lu sieus sentiments, li sieu emocions); escondre, sostraire ai regards. Sin.: **celar, amagar, mascarar, taisir, mascar**. ♦ si **dissimular** v.pr. 1. S'escondre. 2. Refudar de vèire, si faire d'illusions sobre quauqua ren.

dissimulat, ada adj. Acostumat à dissimular; ipocrita. Sin.: **celat, amagat, mascat, mascarat, taisut**.

dissimulator, tritz adj. e n. Dissimulaire.

dissipacion n.f. 1. Fach de si dissipar, de disparéisser plan planin. Sin.: **desaparicion**. 2. Mancança d'atencion,

per un escolan. Sin.: **inatencion, folastritge, estordaria**. 3. (lit.) Vida de desbaucha. Sin.: **malavida, bagassaria, putaria**. 4. (lit.) Accion de despensar sensa comptar, de degalhar lu sieus sòus e lo sieu ben. Sin.: **bregalh, degalhatge, prodigalitat**. 5. (fis.) Perda dinamica d'energia electrica, mecanica, etc., per transformacion en energia termica. Var.: **dissipament**.

dissipament n.m. Dissipacion.

dissipant, a adj. Que dissipar.

dissipar vt. 1. Faire disparéisser, caçar: *Lo vent dissipà lai neblas*. Sin.: **desnilar, desneclar**. 2. Distraire en portant à l'inatencion e à l'indisciplina. Sin.: **destubar**. 3. (lit.) Despensar sensa comptar, d'un biais exagerat: *Dissipar lo sieu patrimòni*. Sin.: **bregalhar, degalhar, acabar**. ♦ si **dissipar** v.pr. 1. Disparéisser per dilucion, per esparpalhament. 2. Mancar d'atencion.

dissipat, ada adj. Inatentiu e agitat, en parlant d'un escolan.

dissipatiu, iva adj. (fis.) 1. Que produe ò es lo seti d'una dissipacion d'energia. 2. *Estructura dissipativa*: Sistema que, luènh dau sieu estat d'equilibri, si modifica espontaneament vers un estat que la sieu entropia es inferiora à-n-aquela de l'estat inicial.

dissipator, tritz adj. e n. (lit.) Si di d'una persona que dissipar lo sieu ben. Sin.: **acabaire, escampaire, bregalhier**, (pop.) **manja profièch**.

dissociabilitat n.f. Caractèr de cen qu'es dissociable.

dissociable, a adj. Que pòu èstre dissociat. Sin.: **desseparable, separable**.

dissociacion n.f. 1. Accion de dissociar, de separar cen qu'era unit. ♦ Rompedura d'un compauat quimic en elements que si poàdon tornar combinar parierament ò autrament. Sin.: **desseparament, desacoblament, desagregacion, desunion, destacament, dislocacion, destriament, division, rompedura, disjoncion, descomposicion, despartiment, morselament, discriminacion, compartiment**. 2. (psiquiatria) Rompedura de l'unitat psiquica, considerada coma lo procèsus primari de l'esquizofrenia. Sin.: **discordança**.

dissocial, a adj. (sociol.) Si di d'un tipe de comportament qu'ientra en conflicte m'ai còdes socials usuals, m'ai convencions. Var.: **dissociau**.

dissociar vt. (*dissòci, classic dissòci*) Separar (d'elements associats); desjónher, destinguir. Sin.: **desseparar, desacoblar, desagregar, desunir, destacar, dislocar, destriar, dividir, rompre, morselar, ramificar, discriminar, descompausar, despartir, compartir, devesir**.

dissociatiu, iva adj. Relatiu à una dissociacion.

dissociau, ala adj. Dissocial.

dissolubilitat n.f. Caractèr de cen qu'es dissoluble.

dissoluble, a adj. Que si pòu dissolver.

dissolucion n.f. 1. Accion de dissòlver ò de si dissòlver. 2. (dr.) Cessacion ò disparicion legala: *La dissolucion d'un maridatge*. ♦ Procedura que permete à l'executiu de metre fin au mandat d'una assemblada. 3. (quim.) Messa en solucion d'un solide, d'un liquide ò d'un gas. 4. (tecn.) Solucion viscoa de cauchoc per reparar li cambras d'aria dei pneumatics.

dissolut, uda adj. e n. (lit.) Que si laissa anar à la desbaucha; corrot. Sin.: **bagassier, estraviat, desaviat, putanier.** ♦ adj. (lit.) Qu'es marcat per lu abús, lu desreglaments: *Menar una vida dissoluta.*

dissolutiu, iva adj. 1. Dissolvent. 2. Que mena à la perversion.

dissolvent, a adj. (quim.) Qu'a la proprietat de dissòlver. Var.: **dissolutiu.** ♦ n.m. Producit dissolvent.

dissòlver vt. 1. Menar un còrs liquide, solide ò gasós à formar un mesclum omogeneu m'un liquide. 2. (dr.) Metre fin legalament à: *Dissòlver un maridatge.* ♦ Metre fin au mandat d'una assemblada.

dissonança (-ància) n.f. 1. Rescòntre gaire armoniosa de sons, de mòts, de sillabas. 2. (mús.) Raport de sons que non dona à l'auditor l'impression d'un repaus e que, dins l'armonia tradicionala, reclama una resolucion sus una consonança. 3. Mancança d'accòrd entre de colors. 4. (psicol.) *Teoria de la dissonança cognitiva:* Teoria qu'affirma que la coexistència, dins un individu, d'elements de conoissença que non s'accòrdon, mena à un esforç per lu faire s'accordar, d'un biais ò d'un autre. Var.: **dessonança (-ància).**

dissonant, a adj. 1. Qu'es discordant, desagradiu à l'aurella. 2. (lit.) Que lo sieu avesinament provòca una impression desagradiva: *De colors dissonanti.* Var.: **dessonant.**

dissonar vi. (*dissoani*) (lit.) Produrre una dissonança. Var.: **dessonar.**

dissòut, a adj. Qu'a subit una dissolucion.

dissuadir vt. (*dissuadissi*) Destornar (quaqu'un) d'una resolucion, li lever l'envuèia. Sin.: **destalentar.**

dissuasion n.f. Accion de dissuadir. ♦ (mil.) *Foarça de dissuasion:* Foarça nucleària qu'un país mete en plaça per dissuadir d'enemics potencials d'engatjar li ostilitats.

dissuasiu, iva adj. 1. Que pòu dissuadir un enemic d'atacar: *L'efècte dissuasiu d'una arma.* 2. Que dissuadisse quauqu'un de faire quauqua ren.

distança (-ància) n.f. 1. Interval que separa doi ponchs dins l'espaci; longuessa que cau percórrer per anar d'un ponch à un autre. ♦ *Distança angulària de doi ponchs:* Angle format per doi miègi-drechas que jónhon l'observator ai doi ponchs considerats. ♦ Espaci que cau percórrer dins una espròva esportiva. ♦ Interval de temps entre doi moments, doi èpòcas. 2. Diferència que resulta d'una inegalitat de niveau social, d'atge de cultura, etc. ♦ *Pilhar li sieu distanças:* Evitar tota familiaritat mé quauqu'un. ♦ *Tenir quauqu'un à distança:* Evitar li relacion ensèms m'aquela persona. 3. (mat.) *Distança de doi ponchs:* Longuessa dau segment que lu jonhe. ♦ *Distança d'un ponch à una drecha, à un plan:* Distança d'aqueu ponch fins à la sieu projecccion ortogonal sus la drecha, lo plan. ♦ loc. adv. À distança: À una distança donada dins l'espaci; en pilhant un pauc de distança dins lo temps: Restar à distança, analisar lu eveniments à distança.

distanciaciom n.f. 1. (teatre, cinema) Comportament de l'actor que si dissòcia completament dau sieu personatge. 2. Distança pilhada per raport à un eveniment.

distanciament n.m. Dins li corsas de cavaus, sancion que fa perdre à un cavau la plaça qu'avia à l'arribada.

distanciar vt. (*distanci, classic distàncii*) 1. Pilhar una avança importanta sobre (quaqu'un, un veïcule). ♦ (fig.) Pilhar d'avança: *Aquela entrepresa a distanciat tota la concurrença.* 2. Disqualificar (un cavau) per distanciament.

distanciat, ada adj. 1. Qu'agisse, parla embé distanciaciom. 2. Qu'a pilhat un retard important (espec. dins una competicion).

distanciomètre n.m. Aparelh telemetric que mesura li distanças.

distant, a adj. 1. Alunhat, escartat: *Doi vilas distanti de 20 km.* 2. Reservat, frèi: Una persona distanta.

distar vi. Èstre distant de.

distasia n.f. (patol.) Desturbi de l'estacion verticala.

distau, la adj. Denominacion de la part d'un organ, animal ò vegetal, mai alunhada de la region d'insersion d'aquel organ sus lo demai dau còrs.

distèn n.m. (miner.) Silicat natural d'alumini.

distendre vt. Aumentar li dimensions de (un objècte, un còrs) en estirant. Sin.: **tesar.** ♦ **si distendre** v.pr. S'anequelir, perdre de la sieu intensitat: *Li noastri relacions si son distendudi.*

distension n.f. (fis.) Aumentacion de susfacia ò de volume sota l'efècte d'una tension.

distic n.m. 1. Grop de doi vers que fòrmon un sens complet. 2. Grop format d'un examètre e d'un pentamètre, dins la versificacion latina e aquela grèca.

distillacion n.f. 1. Operacion per la quala si vaporisa parcialament un mesclum à l'estat liquide, pi si condènson li vapors formadi per li separar: *Distillacion dau petròli, dau vin.* 2. Operacion per la quala si desbarrassa un còrs solide dei sieus compauants gasós ò liquides: *Distillacion dau boasc.* Var.: **destillacion, distillament.**

distillador, airitz adj. *Alambic distillador:* Que sièrve à la distillacion. Var.: **destillador.**

distillaire, airitz n. Distillator.

distillament n.m. Distillacion. Var.: **destillament.**

distillar vt. 1. (lit.) Laissar colar gota après gota; secretar, elaborar: *L'abelha distilla lo meu.* ♦ (lit.) Espanregar, desgatjar: *La sieu charradissa distilla l'enuèi.* 2. Operar la distillacion de: *Distillar lo vin.* Var.: **destillar.**

distillaria n.f. 1. Industria e comèrci dei produchs de la distillacion e, especialament, dei alcòls e liquors. 2. Luèc dont si fa la distillacion. Var.: **destillaria.**

distillat, ada adj. Qu'a subit una distillacion: *Aiga distillada.* Var.: **destillat.**

distillat n.m. (quim.) Producit d'una distillacion. Var.: **destillat.**

distillator, tritz n. Persona que distilla lu produchs, en particulier per obtenir d'alcòl per beure. Var.: **destillaire, distillaire, destillator.**

distimia n.f. (psicopat.) Desturbi de la regulacion de l'umor (accès maniac ò depression). Sin.: **bipolaritat.**

distimic, a adj. Pertocat de distimia. Sin.: **bipolari.**

distincion n.f. 1. Accion de distinguir, de faire una diferença entre doi causas ò doi personas, doi ideas, etc.; aquesta diferença. Var.: **destincion**. Sin.: **destriament, despartida, destinga**. 2. Marca d'onor autrejada à quauqu'un.

distinguible, a adj. Que si pòu distinguir, diferenciar.

distinguir vt. (*distinguissi*) 1. Constituir l'element characteristic que fa la diferença, separa: *La paraula distinguisse l'ome de l'anima*. 2. Reconóisser, diferenciar (quauqu'un, quauqua ren) en foncion dei characteristics que n'en fan l'especificitat. Sin.: **destriar**. 3. Percevre sensa confusion, discernir: *Distinguir de peadas sus la neu*. 4. Onorar per lo biais d'una marca de favor.

distinguit, ida adj. 1. (lit.) Illustre, remirable, eminent. 2. Qu'a de distincion; elegant. Sin.: **egrègi, eminent**.

distinguo n.m. (mòt latin) Distincion fina, diferença subtila. Sin.: **fines(s)a, afinada**.

distint, a adj. 1. Que si pòu percevre facilament; clar, net: *De peadas distinti*. 2. Que non si confonde mé quauqua ren ò quauqu'un d'analògue; different: *Son doi problemes ben distints*. Sin.(2): **desparier, different**.

distintament adv. D'un biais distint. Sin.: **clarament**.

distintiu, iva adj. Que permete de reconóisser, d'identificar; characteristic, especific.

distocia n.f. (med.) Dificultat d'acochament deuguda à una anomalia fetalà ò mairala. Contr.: **eutocia**.

distocic, a adj. Si di d'un acochament que demanda una intervencion medicala.

distomatòsi n.f. Malautia parasitaria, deuguda à un distòme.

distòme n.m. *Distòmes*: Òrdre de vérps plats parasites.

distomia n.f. (med.) Desturbi de la pronociacion.

distorbia n.f. (med.) 1. Contraccion parasita qu'afecta d'un biais regulier un muscle ò d'unu muscles ò membres, e de còups l'axe corporal, que la provòca un movement voluntari ò una posicion mantenguda e dispareisse au repaus. 2. *Distonia neurovegetativa*: Desturbi dau fonctionament dei sistemes simpatic e parasimpatic, que provòca de simptòmas multiples.

distorsiomètre n.m. Aparelh que mesura lo taus de distorsion tocant la qualitat d'una cadena de transmission.

distorsion n.f. 1. Accion de destoàrcer; estat de cen qu'es distorsut. 2. (fis.) Aberracion de miraus ò de lentalhas caracterizada per una desformacion de l'imatge. ◇ Desformacion parasita d'un senhau electric: *Distorsion de frequència, de fasa*. 3. (fig.) Desequilibri entre differents factors, que produe una tension.

distraccion n.f. 1. (lit.) Accion de distraire un ben, una soma; prelevament ò destornament. 2. Mancança d'atencion. 3. Acte que tradisse l'inatencion. Sin. (2 e 3): **estordaria**. 4. Accion de destornar l'esperit d'una ocupacion ò d'una preocupacion; diversion. Sin.: **passatems, léser**. 5. Ocupacion, activitat que solaça; divertiment.

distrach, a adj. e n. Gaire atentiu à cen que di ò à cen que fa. Sin.: **estordit, espensierat, destartavelat, inatentiu**. ♦ adj. Que manifesta l'inatencion: Una ària distracha. Var.: **distracte**.

distrachament adv. D'un biais distrach. Var.: **distractament**.

distractament adv. Distrachament.

distracte, a adj. e n. Distrach.

distractiu, iva adj. Destinat à distraire, à divertir, à solacaç.

distraent, a adj. Que distrae, solaça. Sin.: **agradiu, plasent, recreatiu**.

distrinaire vt. (*distraïr*) 1. (lit.) Separar (una partida) d'un tot. ◇ (espec.) Destornar au sieu profièch ò manlevar. 2. Destornar quauqu'un, lo sieu esperit, de cen que l'occupa ò lo preocupa. Sin.: **mauvresar**. 3. Divertir, faire passar lo temps agradivament à. ♦ si **distrinaire** v.pr. Ocupar lo sieu temps liure d'un biais agradiu; si divertir; Sin.: si **solaçar**.

distribucion n.f. 1. Accion de distribuir, de repartir entre de personas: *La distribucion dei prèmis*. 2. Reparticion dei ròtles entre lu interprètes d'una comèdia, d'un film, d'un balèti; ensèms d'aquelu interprètes. 3. (econ.) Ensèms dei operacions de reparticion dei produchs e dei servicis dins un quadre nacional. ◇ *La granda distribucion*: Lu supermercats e ipermercats. 4. Branca de l'industria cinematografica que s'entrèva dau plaçament dei films dins li salas. 5. (dr.) Procedura que règla lo prètz de venda dei bens dau debitor au profièch dei creanciers en cas de venda forçada ò amigabla. 6. Accion de condurre, de transportar un fluide en divèrs luècs: *Distribucion de l'aiga, dau gas, de l'electricitat*. 7. (mecan.) Biais qu'a lo fluide motor de si repartir dins lo cilindre d'una màquina à piston, per admission ò escapament dei gas. ◇ Ensèms dei organes qu'assegúron aquela distribucion. 8. Disposicion en foncion d'un ordre donat. 9. Reparticion dei pèças d'una maion. 10. (estad.) Ensèms dei donadas d'una seria estadistica associadi à un caractèr ò à d'unu caractèrs.

distribucional, a adj. (ling.) *Lingüistica, analisi distribucionala*: Metòde de descripcion de la lenga fondada sobre l'observacion dei posicions relativi (distribucion) qu'ocúpon li differents elements lingüistics au dedintre d'un enonciat. Var.: **distribucionau**.

distribucionalisme n.m. Lingüistica, analisi distribucionala.

distribucionau, ala adj. Distribucional.

distribuible, a adj. Que pòu ò deu èstre distribuit.

distribuidor, oira n. Distributor.

distribuir vt. (*distribuissi*) 1. Remetre, fornir à mai d'una persona; repartir: *Distribuir lo corrier*. ◇ (espec.) Assegurar la distribucion d'un produch, d'un servici, etc. 2. Donar d'azard e à brèti: *Distribuir lu sorrides*. Sin.: **dispensar**. 3. Repartir, agençar: *Distribuir lu jugaires sus lo terren*. Sin.(1 e 3): **despartir**.

distributari, ària adj. e n. (dr.) Qu'a augut una part dins una distribucion.

distributiu, iva adj. 1. Que distribuisse, que pertöca la distribucion. ◇ (filos.) *Justicia distributiva*: Que dona

à cadun cen que li revèn. Contr.: **justícia comutativa**. 2. (gram.) Si di de numerals ò d'indefinitis qu'exprimísson una idea de reparticion: *Cada es un adjectiu distributiu, cadun es un pronom distributiu*. 3. (mat.) Si di d'una operacion definida sobre un ensèms E per rapoart à una autra operacion T definida per lo meme ensèms se, per a, b, c, elements quaus que s'ígon de E, avèm la relacion: $a \perp (b T c) = (a \perp b) T (b \perp c)$. (La multiplicacion es distributiva per rapoart à l'addicion). ♦ n.m. Adjectiu pronom distributiu.

distributivitat n.f. (mat.) Qualitat d'una lèi (d'una operacion) distributiva.

distributor, tritz n. 1. Persona que distribuisse, difusa. 2. Persona, societat qu'assegura la distribucion d'un produch, d'un servici, d'un film, etc. Var.: **distribuidor**. Sin.: **diffusaire**.

distributor n.m. Aparelh que sièrve à distribuir, à donar de produchs de consumacion correnta: *Distributor de sabon, de caramèlas*. ♦ *Distributor automatic*: Aparelh que permete de crompar directament un títol de transpoart, de films, etc., après pagament (per introduccion de pèças, de bilhets ò d'una carta de crèdit). ♦ *Distributor automatic de bilhets*: Aparelh que permete de retirar de bilhets de banca au mejan d'una carta de crèdit.

districte n.m. 1. Subdivision administrativa, d'estenduda variabla d'un Estat à un autre. ♦ En Soïssa, Subdivision dau canton. 2. *Districte urban*: Establiment encargat de la gestion dei servicis publics comuns à differenti comunas d'una mema aglomeracion.

distrofia n.f. (patol.) Lesion d'un teissut ò d'un organè à causa d'una deficiéncia de la sieu nutricion.

distrofic, a adj. Relatiu à la distrofia.

disubstituit, da adj. (quim.) Qualifica un compauat quimic dins lo quau doi atòmes d'idrogène son estats remplaçats per doi autres atòmes ò radicals.

disulfirame n.m. (farm.) Produch de sintesi emplegat per provocar lo desgust de l'alcohòl.

disulfur(e) n.m. Nom generic de compauats organics de formula generala R-S-S-R.

disuria n.f. (med.) Dificultat à urinar.

disuric, a adj. e n. Pertocat de disuria.

disús n.m. Desús, desusança.

ditic n.m. Insècte coleoptèr carnívore, dau còrs ovale e dei patas posteriori que li sièrvon per denedar, que viu dins li aigas docí (pòu faire fins à 5 cm de long).

ditirambe n.m. (ant. gr.) Cantic en l'onor de Dionis. 2. (lit.) Elògi sovent exagerat.

ditirambic, a adj. Foarça elogiós ò d'un entosiasme exagerat.

ditòma n.m. Coleoptèr pichon dei ruscals que devòra li ninfas dei nierons.

ditirambicament adv. D'un biais ditirambic.

ditrigonal, a adj. Que presenta sièis soms que non fórmون un exagòne regulier, en parlant d'un cristal. Var.: ditrigonau.

ditrigonau, ala adj. Ditrigonal.

diurèsi n.f. (med.) Secrecion de l'urina.

diuretic, a adj. Si di d'un produch, d'un remèdi, etc., qu'estimula la secrecion de l'urina.

diurnal n.m. (relig.) Extrach dau breviari que contèn solament lu oficis de la jornada. Var.: **diurnau**.

diurnau n.m. Diurnal.

diurne, a adj. Dau jorn: *Un auceu diurne*. Contr.: **nuchenc**. ♦ *Flor diurna*: Que si duerbe solament lo jorn. 2. (astron.) *Movement diurne*: Movement apparent de rotacion dau ciel, deugut au movement real de rotacion de la Tèrra à l'entorn dei sieus pôles.

diva n.f. Cantairitz celèbra.

divagacion n.f. 1. Estat de l'esperit que divaga; ravaría. ♦ (per ext., sobretot au pl.) Prepaus sensa logica, deliri. Var.: **divagadura**. 2. (idrol.) Desplaçament, temporari ò permanent, dau lièch d'un cors d'aiga.

divagadura n.f. Divagaciont, extravagança.

divagar vi. (*divagui*) 1. Tenir de prepaus incoerents; delirar, desrasonar. Sin.: **desparlar**, (pop.) **perdre la tramontana**. 2. (idrol.) Si desplaçar, en parlant dau lièch d'un cors d'aiga.

divagator, airitz adj. Que divaga, que perde la tramontana.

divalent, a adj. (quim.) Bivalent.

divan n.m. 1. (ist.) Conseu dau sultan otoman. 2. Lièch de repaus sensa braç, generalament garnit de coissins. Sin.: **ottomana, sofà**. 3. (lit.) Recuèlh de poesias arabi ò persiani.

divenc, a adj. Qu'es de Dieu, que pertòca Dieu: *La gràcia divanca*. Sin.: **dieusenc**.

divencament adv. D'un biais divenc.

divendres n.m. Quint jorn de la setmana. Var.: **vendres**.

divergència (-éncia) n.f. 1. Posicion de doi linhas, de doi rais, etc., que divergisson, que s'aluènhan en s'escartant. 2. (fig.) Diferéncia, desacòrdi: Divergència d'opinions. 3. (mat.) Proprietat d'una seria que la sieu soma infinita dei tèrmes non pòu èstre fixada per un nombre finit. 4. (nucl.) Establiment de la reaccion en cadena dins un reactor nucleari. 5. (meteor.) Procediment que determina au soal la subsidença dei massas d'ària sobrani, magerament dins lo còrs dei anticiclònes e au contacte dei anticiclònes e dei depressions.

divergent, a adj. 1. Que divergisce, s'escarta: *De rais divergents*. 2. (fig.) Diferent, alunhat: *Un vejaire divergent*. 3. (mat.) *Seria divergente*: Qu'es estada establida la sieu divergència. 4. (opt.) Que fa divergir un fais de rais parallèles: *Una lentilha divergente*.

divèrger vi. Divergir.

divergir vi. (*divergissi*) 1. S'escartar un de l'autre, en parlant de rais, de linhas, etc. 2. Èstre de mai en mai different, èstre en desacòrdi. 3. (nucl.) Intrar en divergència. Var.: **divèrger**.

divèrs, a adj. 1. (au pl.) Que presènton de diferéncias de natura, de qualitat; diferents. 2. Que presenta d'aspèctes diferents: *Un país foarça divèrs*. ♦ adj. indef. Pl. Mai d'un, quaucu: *Divèrs testimònies l'an vist*.

diversament adv. De mai d'un biais, diferentament.

diversar vt. (*divèrsi*) Diversificar.

diversificacion n.f. 1. Accion de diversificar; lo sieu resultat. 2. Fach de si diversificar.

diversificar vt. (*diversifiqui*) Faire variar, metre de varietat dins. Var.: **diversar**. ♦ **si diversificar** v.pr. Si lançar dins d'activitats variadi: *Aqueu negociant s'es diversificat*.

diversion n.f. 1. Operacion que la sieu finalitat es de destornar l'atencion de l'adversari. 2. (lit.) Accion, eveniment que destorna l'esperit de cen que l'enuèia, lo preocupa. ♦ *Faire diversion (à): Destornar (de)*.

diversitat n.f. Caractèr de cen qu'es divèrs, variat; pluralitat: *L'unitat dins la diversitat*.

divertent, a adj. Divertissent.

diverticule n.m. 1. (anat. e patol.) Cavitat sensa eissida que comunica m'un organe cau: *Diverticule vesical*. 2. Subdivision, ramificacion d'un ensèms mai vaste, dins una configuracion donada de luècs, de terren: *Lu divertcules d'un fluvi dins un delta*. ♦ Via segondària, camin, dralhòu que s'escarta d'una via mai importanta. 3. Corridor que separa doi salas dins una ret sota terra.

diverticulosi n.f. (patol.) Afeccion caracterisada per la preséncia de nombrós diverticules.

divertiment n.m. 1. Accion, mejan de si divertir, de divertir lu autres; distraccion. Sin.: **solaç, passatemps**. 2. (mús.) Intermèdi, fuga, dins una òbra lirica. ♦ *Divertimento*. 3. (coregr.) Seria de danças, generalamnt plaçadi à la fin dau promier acte, dins un balèti classic. ♦ Granda pèça coregrafica dins una òbra lirica. 4. (teatre) Intermèdi dançat e cantat. ♦ Pichina pèça sensa pretension. 5. (dr.) Destornament, per un conjonch ò un eiretier, d'un ben de la succession ò de la comunautat.

divertimento n.m. (mús., mòt italian) Seguida de pèças instrumentalis per orquèstra pichina. Var.: **divertiment**.

divertir vt. 1. (dr.) Operar un divertiment; destornar. 2. Distraire, solaçar. ♦ **si divertir** v.pr. Si distraire, si solaçar.

divertissent, a adj. Que divertisse. Var.: **divertent**.

divessa n.f. Divinitat femenina. Sin.: **dea**.

diveta n.f. Ancianament, pichina vedeta d'opereta, de cafe-concèrt.

dividende n.m. 1. (mat.) 1. (mat.) Nombre Nombre qu'es dividit per un autre (lo *divisor* ò *partidor*), dins una division. 2. (fin.) Part de benefici atribuïda à cada accion d'una societat.

dividir vt. (*dividissi*) Partir, faire una division. Var.: **divisir**.

dividre vt. Dividir.

divin, a adj. 1. De Dieu, d'una divinitat. 2. (lit.) Mes au reng dei dieus. 3. Perfècte, meravilhós: *Una música divina*.

divinacion n.f. 1. Art dei devins de conóisser cen qu'es escondut, espec. l'avenir. 2. (fig.) Intuicion. Var.: **devinacion**.

divinament adv. D'un biais divin; à la perfeccion.

divinatori, òria adj. Relatiu à la divinacion. Var.: **devinatori**.

divinisacion (-izacion) n.f. Accion de divinizar.

divinizar, (-izar) vt. 1. Metre au reng dei dieus. 2. (lit.) Votar un culte à; glorificar, venerar.

divinitat n.f. 1. Natura divina. 2. Èstre divin; dieu, deïtat.

divís, divisa adj. (dr.) Partatjat. Contr.: **indivís**.

divisèire, eiritz n. Persona que provòca la desunion.

divisibilitat n.f. 1. Proprietat de cen qu'es divisible. 2. (mat.) Proprietat d'un nombre entier divisible per un autre.

divisible, a adj. 1. Que si pòu dividir. 2. (mat.) *Entier divisible per un autre*: Qu'admete aquel entier coma partidor.

division n.f. 1. Accion de dividir en parts distinti; estat que n'en resulta. ♦ *Division dau travalh*: Mòde d'organisacion dau travalh dins li empresas, caracterisat per lo fraccionament e l'especialisacion dei foncions de produccion. 2. Fach de si dividir: *Division d'un cors d'aiga*. ♦ (biol.) *Division cellurària*: Mòde de reproducccion dei cellulas dins lo quau si destrón la *division directa* ò *amitòsi*, per scissiparitat, e la *division indirecta* ò *mitòsi*. 3. Partida d'un tot dividit. 4. Trach, barra que partisse: *Li divisions d'un termomètre*. 5. Acampament sota d'un meme cap d'unu servicis qu'an d'atribucions vesini. 6. (mil.) Granda unitat militària que recampa de formacions de toti li armas e de toi lu servicis: *Division blindada*. 7. (mat.) *Division entiera* ò *euclidiana*: Operacion que permete, à partir de doi nombres sonats *dividende* e *partidor* (*divisor*), de trovar doi nombres, sonats *quotient* e *rèsta*, taus que lo dividende sigue parier au produch dau quotient per lo partidor, aumentat dau rèsta. ♦ *Division d'un real a per un real b (non nul)*: Operacion, totjorn definida, qu'assòcia à (a,b) lo nombre real q tau que $a = bq$ (si pòu notar $a:b \text{ ò } \frac{a}{b}$).

divisionari, ària adj. 1. Qu'apartèn à una division militària ò administrativa. ♦ *Comissari divisionari*: Comissari de polícia encargat d'una brigada regionala de polícia judiciària. 2. *Moneda divisionària*: D'una valor inferiora à l'unitat monetària.

divisionari n.m. Comissari divisionari.

divisionisme n.m. Tecnica dei neo-impressionistas, finda sonada *pontilhisme*, que consistisse à metre à costat una de l'autre de pichini tòcas de pinturas de colors differenti sus la tela, en plaça de mesclar li colors sus la paleta.

divisionista adj. e n. Relatiu au divisionisme; adèpte dau divisionisme.

divisir vt. (mat.) Partir, dividir.

divisor n.m. (mat.) Partidor.

divorçar vi. (*divòrci*) Divorciar.

divòrci n.m. 1. Dissolucion dau maridatge civil, prononciada per jutjament: *Divòrci per consentiment mutual*. 2. (fig.) Desacòrdi, divergença: *Divòrci entre lo dire e lo faire*.

divorcialitat n.f. (sociol.) Raport entre lo nombre de divòrcis prononciats cada an e la populacion.

divorciar vi. (*divòrci*, classic *divòrcii*) Rompre un maridatge per divòrci. Sin.: **si desmaridar**.

divorciat, ada adj. e n. Que lo sieu maridatge es estat desfach legalament. Sin.: **desmaridat**.

divulgacion n.f. Accion de divulgar, de revelar.

divulgament n.m. Divulgacion.

divulgar vt. (*divulgui*) Difusar dins lo public cen qu'èra taisut ò gaire conoissut.

divulgator, tritz adj. e n. Que divulga una informacion.

divulsion n.f. 1. (cir.) Dilatacion forçada d'un canal vengut estrech. 2. (patol.) Arrancament ò rompedura dei teissuts.

dixie n.m. Dixieland.

dixieland n.m. Estile de música jazz naissut dins lo Sud dei Estats-Units, que resulta d'una combinason de ragtimes, de blues e d'àries de paradas, practicat especialament per de pichins gropes que fan d'improvisacion. Var.: **dixie**.

dizigòt, a adj. e n. Si di de doi faus bessons que vènon cadun d'un zigòt different. Sin.: **bivitellin**. Contr.: **monozigòt, univitellin**.

diwan n.f. *Escòla diwan*: Escòla associativa bilengüa bretona.

D.J. n.m. Abreviacion de *disc-jockey*.

djellaba n.f. Lònga rauba (de lana, coton ò drap), dei mànegas lòngui e sobretot m'un capuchon, dubèrta sus lo pièch, que lu òmes e li frema poàrton dins lo monde arabi.

djihad n.m. Guèrra santa que tot musulman deu faire per aparar ò, eventualament, estendre lo domèni de l'islam.

djinn n.m. (mòt arabe) Dins li cresenças musulmani, esperit benfasant ò demon.

dò n.m. inv. Nòta de música (promiera nòta de la gamma *d'ut*).

doana n.f. 1. Administracion encargada de percevre lu drechs sobre li importacions e li exportacions. 2. Sèti d'aqueu servici. 3. Drechs de doana.

doanier, a adj. Relatiu à la doana. ♦ n. Persona que travalha per lu servici de la doana.

doari n.m. (dr., vièlh) Bens que l'espós laissa en usufruch à la sieu frema.

doariera n.f. (vièlh) 1. Veua qu'avia lo benefici d'un doari. 2. Dòna vièlha de l'auta societat.

doas adj. num. fem. ['dua] Doi, au femenin, emplegat sensa lo nom que definisse: *De maions, n'ai doas, li doas m'agràdon* (per oposicion à: *Ai doi maions*). Var.: **doi**.

doaça n.f. 1. (bot.) Fruch mé doi valvas, garnidi d'un reng de granas, dei plantas dau grope dei leguminoas. 2. (corrent) Tèsta d'alh.

dòba n.f. Biais de cuèire à l'estofada d'uni carns brasadi (bòu, singlar) m'un fond de vin roge; la carn ensinda alestita.

doberman n.m. (mòt alemand) Can de garda dau pelras e dur, d'origina alemana.

doba-cròcha (mús.) Nòta que la sieu durada es la mitan d'aquela d'una cròcha.

dobladura n.f. 1. Estòfa que garnisse lo dedintre d'un vestit. Sin.: **fòdra**. 2. (cín.) Persona que pilha la plaça d'un actor (d'una actritz) per d'uni scenas que l'actor

(l'actritz) non vòu ò non pòu faire (si di especialament d'un cascador per li scenas perilhoï).

doblaire, airitz n. (cín.) Persona que fa un doblatge.

doblament adv. De doi biais; à un doble títol.

doblament n.m. Accion de doblar; fach de devenir doble.

doblar vt. 1. Multilicar per doi; portar au doble: *Doblar la sieu fortuna*. 2. Metre en doble: *Doblar un fieu*. 3. Garnir d'una dobladura, d'un doblatge. 4. Despassar. 5. Passar en contornant: *Doblar un cap*. 6. Efectuar lo doblatge de (un film) 7. Remplaçar (un actor, una actritz), jugar lo sieu ròtle. 8. (fam.) Doblar quauqu'un: Lo davançar dins un afaire; lo tradir, l'enganar. ♦ vi. Devenir doble: *La produccion a doblat*. ♦ **si doblar** v.pr. (de) S'acompanhar (de).

doblat, ada adj. 1. Portat au doble. 2. Garnit d'una dobladura. 3. Que johne una particularitat à una autra. (cín.) Qu'es estat realisat lo sieu doblatge.

doblat n.m. 1. Procediment que consistisse à recubrir un metal comun d'una fuèlha d'aur ò d'un autre metal preciós; materiau ensinda obtengut. 2. Accion facha doi còups consecutius. 3. Accion de tuar doi bèstias en doi còups de fusiu, à la caça. 4. Fach de capitlar doi còups en una accion soleta. 4. (espòrt) Fach de ganhar la mema annada doi competicions: *Faire lo doblat copa-campionat*. ♦ Au balon, fach per un jugaire de marcar doi còups. ♦ Fach de plaçar doi esportius de la mema equipa ai promieri doi plaças.

doblatge n.m. 1. Multiplicacion per doi. 2. Fach de garnir m'una dobladura: *Doblatge d'un manteu*. 3. Remplaçament d'un comedian per la sieu dobladura. 4. Enregistrament dei dialògues d'un film dins una lenga autra que la lenga de l'original. 5. (mar.) Segond bordatge de fuèlhs de metal, magerament d'aram, que si mete sus la carena d'una nau per l'aparar. Var.: **doblagi**.

doblau n.m. Arc que separa doi vòutas `sièrve à renfortir una sotavòuta. Sin.: **arc doblet**.

doble, a adj. 1. Qu'es multiplicat per doi ò repetit un segond còup; qu'es format de doi causas identiqui: *Una consonanta dobla*. ♦ *Faire doble emplec*: Èstre de tròup, inutile, perqué li a ja quauqua ren complisse ja la mema foncion. ♦ (quim.) *Ligason dobla*: Ligason entre doi atòmes assegurada per doi pareus d'electrons. ♦ *Ponch doble d'una corba*: Ponch per lo quau una corba passa doi còups. ♦ (astron.) *Estela dobla*: Sistema de doi estelas que sèmblon vesini (de còups que li a, la vesinanza es solament aparenta). ♦ *À dobla clau*: Barrat embé doi torns de claus en parlant d'una poarta, d'una fenestra, etc. 2. Qu'a doi aspectes, qu'un solet es manIFESTE ò revelat: *Un agent doble*. 3. (bot.) *Flor dobla*: Flor qu'a mai de petales que lo nombre abitual de la sieu espècia. ♦ adv. *Vèire doble*: Vèire doi causas dont n'i a solament una.

doble n.m. 1. Quantitat egala à doi còups una autra. 2. Reproduccio, còpia. Sin.: **duplicat, facsimile**. 3. Autre exemplari d'un element d'una colleccio, d'una seria: *Escambiar lu sieus dobles*. 4. Partida de tennis ò de tennis de taula entre doi equipa de doi jugaires. 5. Còrs impalpable que reproduce l'imatge d'una persona, dins

d'uni cresenças (Egipte, espiritisme). 6. Variacion ornada d'una pèça vocala ò instrumentalala.

doblet n.m. 1. Ensèms de doi objèctes d'una soleta natura. ◇ (quim.) Pareu d'electrons que doi atòmes méton en comun e que fórmon una ligason. ◇ *Doblet electric*: Dipòle. 2. (ling.) Mòt de mema etimologia qu'un autre ma que presenta un sens e una forma diferents (per ex. *ostau* e *espitau*, dau latin *hostpitalem*). 3. Imitacion de gemma obtenguda en fixant un còrs colorat darrer un morseu de cristal.

dobleta n.f. Ai bòchas, equipa de doi jugaires.

doblís n.m. 1. (constr.) Bordadura. 2. (mar.) Pèça lònga que sièrve de mantenir lu escalons dont son estendudi li velas dei naus.

doblon n.m. Anciana moneda d'aur de l'Espanha e dei sieu colonias.

doblon n.m. (estamp.) Deca de composicion, quora si dobla una letra, un mòt ò una part de la còpia.

doblon n.m. Assemblatge de doi lamas de metal que si fa passar à l'encòup au laminador per obtenir de lamas foarçà teuni.

doblonar vi. Faire doble emplec mé quauqua ren.

dobtaire, a n. Persona que dopta.

dobtança n.f. Dobte. Var.: **dubitança, dubi**.

dobtar vi. ind. Dubitar. ◆ **si dohtar (de)** v.pr. Sospichar; s'asperar (à).

dobte n.m. Dubi.

dobtós, oa adj. Que fa question. Var.: **dubiós**.

dobtosament adv. Dubiosament.

doç, a adj. 1. Agradiu au gust, sucrat: *Un pom doç*. ◇ *Aiga doça*: Naturalament sensa sau (cors d'aiga, foants). 2. Que flata un sens per l'impression que dona: *Una votz doça, una lutz doça, una lana doça*. Sin.: **careçant, suau, quiet, calinejant, calinós**. 3. Que dona una sensacion de benèstre. 4. Que non presenta un caractèr excessiu: *Un ivèrn doç*. ◇ *Energias, tecnologias doci*: Qu'eviton lu mòdes d'esplecha considerats tròup perilhós e presèrvon li ressorsas naturali (energias eoliana, solària, maremotritz, etc.). ◇ *Medecina doça*: Que s'esfoarça d'emplegar de mejans tenguts per naturals e que non an sus l'organisme un efècte brutal ni d'efèctes segondaris nocius. 5. (tecn.) Ductile, que non si rompe: *Acier doç*. 6. Qu'agisse sensa bruscaria, qu'es d'un caractèr facile. 7. Qu'exprimisse la doçor, la benvolència. Sin. (6 e 7): **avenent, graciós, benvolent, boan, clement, conciliant, indulgent, pasible**. 8. (fam.) *En doça*: Sensa si faire remarcar, d'escondilhons. ◆ n.m. Cen qu'es doç. ◆ n. Persona doça. Contr.: **dur**.

doçamara n.f. Doça-amara.

doça-amara n.f. Morèla sauvatja, toxica, dei flors violeti e dei bagas rogi. Var.: **doçamara**.

doçament adv. 1. D'un biais doç, delicat. 2. Sensa excès de foarçà, de violença, de bosin; discretament. ◇ *Parlar doçament*: À votz bassa. 3. Lentament: *Avançar doçament*. ◆ interj. *Doçament!*: Pas tant leu! Plan! Sin.: **Suau! À d'aise! D'aise!**

doçàs, assa adj. 1. D'una doçor fada, desagradiva. 2. Mielós, d'una doçor faussa, afectada. Var.: **docet, docinós, doçorós**. Sin.: **faus, ipocrita, fausson**.

doçastre, a adj. D'una doçor fada.

docejar vt. Adocir: *Docejar l'aiga*. Var.: **dulcificar**.

docejaire n.m. Assuauador.

docessa n.f. Doceta.

docet, a adj. D'una doçor faussa, afectada. Var.: **doçàs, docinós**.

doceta n.f. Planta dei fuèlhas pichini, dau genre valerianela, que si manja en salada. Var.: **docessa**. Sin.: **graisseta**.

docetament adv. Tot doçament. Sin.: **plan planin**.

doceta n. Partidari dau docetisme. Var.: **docetista**.

docetisme n.m. (ist.) Eretgia dei promiers siècles, que professava que lo còrs dau Crist èra estat solament una aparença, e que negava la realitat de la sieu Passion e de la sieu moart.

docetista n. Doceta.

docha n.f. 1. Giscle d'aiga mandat sus lo còrs coma mejan igienic ò curatiu: *Pilhar una docha*. 2. Installacion que permete de pilhar una docha. 3. (fam.) Raissa. Sin.: **banh**. 4. (fig.) Gròssa decepcion: *Es una docha frèia*.

dochaire, airitz n. Persona qu'administra de dochas, dins un establiment termal, etc.

dochar vt. 1. Donar una docha à. 2. Totplen banhar. Sin. (1 e 2): **aigar, aspergir, esposcar**. 3. (fig.) Causar una decepcion brusca, ateunir l'estrambòrd, l'afogament, la tissa... Sin.: **apagar, assuaudar**. ◆ **si dochar** v.pr. Si lavar sota la docha.

docil(e), a adj. Qu'obeïsse, sotamés.

docilament adv. Mé docilitat.

docilitat n.f. Disposicion à obeïr, à si laissar dirigir; obeïssença, sotamission.

docimasia n.f. 1. (Antiqu.) Espròva que subissón, à Atenas, lu ciutadans que devón pilhar una carga politica. 2. (med.) Recèrca dei causas de la moart per examèn d'un organes après autopsia.

docimologia n.f. Estudi sistematic dei factors que determinón la notacion dei examèns e concors.

docina n.f. (arquit. e arts dec.) 1. Motladura convèxa en bas, concava en aut. 2. Rabòt que sièrve à faire pariera motladura.

docinàs, assa adj. Doçastre.

docinós, oa adj. Doçastre, doçorós.

docir vt. (*docissi*) Operar lo docissatge de. Sin.: **brunir**.

docissatge n.m. (tecn.) Bruniment.

doçor n.f. 1. Qualitat de cen qu'es doç au gust, agradiu ai autres sens: *La doçor d'un fruch, d'un perfum*. 2. Caractèr de cen que non es extrème, excessiu, de cen que si fa bruscament. ◇ *En doçor*: Doçament. 3. Comportament doç, afectuós: *Doçor de caractèr, tractar quauqu'un mé doçor*. ◆ pl. 1. Lecaria. 2. Paraules doci, gentili: *Dire de doçors à quauqu'un*.

doçoràs, assa adj. Doçastre, doçorós.

doçorós, oa adj. 1. D'una doçor fada, desagradiva. 2. Mielós, d'una doçor faussa, afectada. Var.: **docinós, doçastre, doçoràs, docinós**.

dòctament adv. D'un biais pedantesc.

dòcte, a

dòcte, a adj. 1. (lit.) Qu'a de conoissenças estendudi, espec. en matèria literària ò istorica. 2. (pej.) Que si gonfla dau sieu saber; que marca una sufisença desplasenta.

doctor n.m. 1. Persona qu'a obtengut un doctorat: *Doctor en letres*. ◇ *Doctor honoris causa*: Persona à cu una universitat dona un diplòma en signe de reconoissença. 2. Persona qu'a un doctorat de medecina. Sin.: **mètge**. 3. Persona saberuda dins un camp determinat, espec. en matèria religioa. ◇ *Doctor de la Glèia*: Títol oficial donat à un teologian remairable per l'importança e l'ortodoxia dei sieus esrichs. ◇ *Doctor de la Lèi*: Dins lo judaïsme, especialista e interprète autorisat de la Tòra.

doctoral, a adj. 1. (pej.) Solemne: *Parlar sus un ton doctoral*. 2. Relatiu au doctorat. Var.: **doctorau**.

doctoralament adv. D'un biais doctoral.

doctorat n.m. 1. Diplòma nacional necessari à l'exercici dei professions de santat: *medecina, farmacia, cirurgia, sciéncia veterinària*. 2. Grade mai aut que si poasque obtenir dins una universitat, après aver menat à ben una recèrca científica.

doctorau, ala adj. Doctoral.

doctoressa n.f. Frema que fa la profession de mètge.

doctrine n.f. 1. Ensèms dei cresenças, dei opinions ò dei principis d'una religion, d'una escòla literària, artística ò filosofica, etc. 2.

doctrinal, a adj. Relatiu à una doctrina. Var.: **doctrinau**.

doctrinari, ària adj. e n. Que s'estaca mé rigor e intransigença à una doctrina, à una opinion.

doctrinau, ala adj. Doctrinal.

docudrama n.m. Docuficcion.

doçuènha n.f. Lecaria.

docuficcion n.f. Film de ficcion que s'inspira directament d'un fach vertadier e pòu integrar d'imatges d'archius. Sin.: **docudrama**.

document n.m. 1. Informacion escrita ò objècte que sièrve de pròva, de testimoniatge: *Document fotografic*. 2. (dr.) Títol que permete d'identificar de mèrc pendent lo sieu transpoart.

documentacion n.f. 1. Accion de seleccionar, de classificar, d'emplegar ò de difusar de documents: *Servici de documentacion*. 2. Ensèms de documents relatius à una question, un obratge. ◇ (espec.) Ensèms dei documents que pertòcon una veitura, un aparelh, un juèc, etc.; notícias, mòde d'emplec. 3. Ensèms dei operacions, dei metòdes que facilítan la collècta, la conservacion e la messa en circulacion dei documents e de l'informacion.

documentalista n. Professional de la seleccion, la classificacion, l'emplec e la difusion de documents.

documentar vt. Fornir d'informacions, de documents à. ◆ **si documentar** v.pr. Recercar, si procurar de documents.

documentari, ària adj. 1. Qu'a lo caractèr, l'interès, la valor d'un document. 2. Relatiu ai tecnicas de la documentacion. ◇ *Film documentari* ò *documentari*,

n.m. Film dau caractèr didactic ò cultural, que presenta un aspècte de la realitat (au contrari d'un film de ficcion).

documentarista n. Cineasta que realisa de documentaris.

documentat, ada adj. 1. Que repaua sobre una brava quantitat de documents: *Una tèsi ben documentada*. 2. Informat, espec. per de documents: Èstre ben documentat sobre d'una question. 3. Conoissut per de documents: *Una malautia documentada*.

dodecaèdre n.m. (mat.) Polièdre mé dotze faças.

dodecafonic, a adj. (mús.) Relatiu au dodecafonsme.

dodecafonsme n.m. (mús.) Sistema musical fondat sobre l'emplec exclusiu di dotze sons de la gamma cromatica.

dodecafona n. Compositor que practica lo dodecafonsme.

dodecagonal, a adj. (mat.) Qu'a dotze angles. Var.: **dodecagonau**.

dodecagonau, ala adj. Dodecagonal.

dodecagòne n.m. (mat.) Polièdre qu'a dotze angles, e doncas dotze costats.

dodecan n.m. Idrocarbure satura $C_{12}H_{26}$.

dodecanoïc, a adj. *Acide dodécanoïc*: Acide derivat dau dodecan, present sota forma de trigliceride dins l'òli de còpra. Sin.: **acide lauric**.

dodecasillabe, a adj. e n.m. Qu'a dotze sillabas. Var.: **dodecassillabe**.

dodecassillabe n. Dodecasillabe.

dodecastile, a adj. (arquit.) Que presenta dotze colomnas de front.

doga n.f. 1. (arquit.) Parament interior ò exterior d'un coissinet. 2. Grand fossat plen d'aiga: *Li dogas d'un casteu*. ◇ *S'en anar en doga*: Si dislocar, s'arroïnar. Sin.: **s'en anar en malora**. 3. Caduna dei pèças de boasc assembladi per formar lo còrs d'una bota, etc.

dogam n.m. Pèça de rore pròpria à faire de dogas per li botas.

dogaressa n.f. Esposa dau dòge.

dogat n.m. Cloaca (1).

dogat n.m. Dignitat de dòge.

dòge n.m. Cap elegit dei anciani repúblicas de Venècia e de Gènoa.

dògma n.m. 1. Ponch fondamental e considerat coma indispensable d'una doctrina religioa ò filosofica. 2. Cresença, opinion ò principi donats coma intangibles e impauats coma veritat indisputable.

dogmatic, a adj. 1. Relatiu au dògma, que pilha la forma d'un dògma. 2. Relatiu ai doctrinas religioi, filosofiqui (per op. à *istoric*): Una escòla dogmatica. ◆ adj. e n. Qu'exprimisse una opinion d'un biais categoric, peremptòri, autoritari.

dogmatica n.f. Partida de la teologia que constituisse un expauat sistematic dei veritats de la fe.

dogmaticament adv. D'un biais dogmatic, d'un ton decisiu.

dogmatisar (-izar) vi. Enonciar d'affirmacions d'un ton autoritari.

dogmatista adj. e n. Dau dogmatisme.

dògol n.m. Can de garda de la tèsta gròsa, m'un morre aplatit.

doi adj. num. ['duj] 1. Nombre que vèn après 1 dins la seguida naturala dei entiers. ◇ *Faire ni una ni doi:* Foarça rapidament, sensa tardar. 2. Pichin nombre, quau cu: *Abiti à doi pas.*

doi adj. num. ['dui] Doas.

doi-pèças n.m. inv. 1. Costume de banh per li fremas, fach d'un sostèn e d'un eslip. 2. Vestit femenin, compauat d'una fauda ò de braias m'una vèsta assortida. 3. Apartament de doi pèças principali.

doi-poants n.m. inv. Avion que comprèn doi plans superpauats.

doi-ponchs n.m. inv. Signe de pontuacion figurat per doi ponchs superpauats (:), plaçat davant una enumeracion ò una explicacion.

doi-quatre n.m. inv. (mús.) Mesura à doi temps, qu'a la negra per unitat de temps.

doi-ròdas n.m. inv. Veïcule mé doi ròdas, m'un motor ò sensa motor: *La bicicleta e l'escotèr son de doi-ròdas.*

doi-temps n.m. inv. Motor m'un cicle à doi temps.

dòl n.n. Dòu.

doladoira n.f. Autís trencant emplegat per demenir ò regularisar l'espessor d'una pèça de boasc, d'un cuer.

dolar vt. (tecn.) (*dòli*) Aplanir mé la doladoira, la destraleta.

dòlar n.m. Moneda dei Estats Units d'Amèrica.

dolatge n.m. (tecn.) Accion de dolar.

doleança n.f. Dolença.

dolby n.m. (nom depauat) 1. Procediment de reduccion dau bosin de fond dei enregistraments sonòres, espec. Dei enregistraments musicals; dispositiu qu'emplega aqueu procediment. 2. *Procediment Dolby Estèreo:* procediment que permete la reproduccio estereofonica à partir d'una pista sonora optica.

dolença (-éncia) n.f. Planh, recriminacion. Sin.: *planhum.*

dolent, a adj. 1. Qu'es dins un estat de sofrença penoa: *Lo còrs dolent, lo coar dolent.* 2. Que si planhe dei sieus maus d'un ton languissent.

dolentament adv. Dolorosament.

dolentós, oa adj. Endolentit, dolorós.

doler vi. (lit.) Faire mau: *Lo cap mi dòu.*

dolha n.f. 1. Dorca (recipient per metre d'oli). 2. Pèça dont si fica una ampolla electrica. 3. Part d'un autís dont si vènificar lo mànegue. 3. (arm.) Envolopa cilindrica que contèn la carga de pòuvera d'una cartocha.

dolhet, a adj. e n. 1. Doç, agradiu: *Un níbol dolhet.* 2. Que procura un confoart delicat: *Un apartament dolhet.* Sensible à la dolor mai pichina.

dolhetament adv. D'un biais dolhet.

dolhon n.m. 1. Bròc. 2. Partida dau mànegue que si fica dins la dolha.

dolic n.m. Planta dei regions caudi, vesina dau faiòu, dei granas manjadissi (Familha dei papilionaceas).

dolicocéfal(e), a adj. e n. (antrop.) Qu'a lo crani mai long que larg. Contr.: **braquicefale.**

dolicocefalia n.f. Forma dau crani dei dolicocefales.

dolidocolon n.m. (patol.) Colon tròup long.

dolicopòde n.m. Lingosta carnassiera mé d'appendicis desmesurats.

dolicosaure n.m. Reptile dau cretaceu.

dolicosigmoïde n.m. Alongament anormal de la cavitat sigmoïda dau budeu mestre.

doliidat n.m. *Doliidats:* Familha de gastropòdes prosobrancas marins, que lo tipe n'es lo *dolum*.

dolimitisacion (-izacion) n.f. Tresmudament d'una ròca calcària en dolomia.

dolina n.f. (geogr.) Pichina depression clausa, dins li regions carstiqui.

doliofís n.m. Sèrp dei colobridats proteroglifes d'Àsia dau miègjorn-levant, provedida de glandolas verenoï foarça espandidi en darrier.

dolum n.m. Gastropòde marin.

dolman n.m. Anciana vèsta d'uniforme mé de brandeborgs.

dolmèn n.m. Monument megalitic compauat d'una lauva orizontal que repaua sobre de blòcs verticals, que fórmont li parets d'una cambra funerària. Sin.: **taula de pèira, pèira levada.**

doloirar vi. Patir.

doloirejar vi. Iteratiu de doloirar.

dolomia n.f. Ròca sedimentària carbonatada constituïda essencialament de dolomita, que la sieu erosion dona de releus roïnifòrmes characteristics.

dolomita n.f. (miner.) Carbonat natural doble, de calci e de magnesi.

dolomitic, a adj. Relatiu à la dolomia, que contèn de dolomia.

dolor n.f. 1. Sensacion penoa, desagradiva, sentida dins una partida dau còrs. 2. Sentiment penós, sofrença moral. ◇ (psiatria): *Dolor moral:* Tristum prefond, accompanhat d'auto-acusacions injustificadi, que tradisse un estat depressiu. Sin.: **patiment, amarum, lanha, ànsia, pensament, desolacion, espròva, malafortuna, desfortuna, misèria, pena, sofrença, torment, tribulacion, affliction, adolentiment, adoloriment.**

dolorisme n.m. Tendença à exaltar la valor moral de la dolor, espec. de la dolor fisica.

dolorista adj. e n. Relatiu au dolorisme; que manifesta de dolorisme.

dolorós, oa adj. 1. Que causa una dolor fisica. 2. Qu'es lo seti d'una dolor, endolorit. ◇ (med.) *Ponch dolorós:* Zòna limitada de l'organisme dont existisse una dolor espontanea ò provocada. 3. Que causa una dolor moral: Separacion dolora. 4. Q'exprimisse la dolor. Sin.: **agut, crudeu, infernal, ponhent, insofrible, insuportable, penós, sensible, dolent.**

dolorosament adv. D'un biais dolorós; mé dolor. Sin.: **dolentament.**

dolosiú, iva adj. (dr.) Que presenta lo caractèr dau dòu, de la frauda, de l'engan.

dom n.m. 1. Títol donat à d'un religiós (benedictins, chartròs). 2. Títol d'onor donat ai nòbles, au Portugal.

doma n.f. En Rússia, nom de l'Assemblada Conseu.

dòma n.m. Catedrala, dins d'uni vilas d'Itàlia.

dòma n.m. 1. Teulissa galbada de plan centrat, sovent emisferic, sobre d'un edificis. Sin.: **copòla**. 2. Cen que presenta l'aspècte d'un dòma: *Un dòma de verdura*. 3. Cima montanhoa de forma arredonida. 4. (tecn.) Resèrva de forma emisferica, sobre d'una caudiera.

domaisèla n.f. 1. Filha jova; frema pas'ncara maridada. ◇ À l'Atge Mejan, jova nòbla ò esposa d'un domaiseu. 2. Agrion, gardalaiga. 3. (geogr.) *Domaisèla* ò *domaisèla cofada*: Chaminèia de fada. 4. (tecn.) Batedor. Sin.: **dama**.

domaiselenc, a adj. Relatiu ai domaisèlas.

domaiselet n.m. Òme foarça adomaiselit.

domaiseleta n.f. Pichona domaisèla.

domaiselit adj. m. Efeminat. Var.: **adomaiselit**.

domaiselum n.m. Li domaisèlas d'una mena generala.

domaiseu n.m. Jove gentilòme que non èra encara cavalier, ai temps medievals. Var.: **damaiseu**.

domanial, a adj. Qu'apartèn à un domèni, especialament au domèni de l'Estat: *Forèsta domaniala*. Var.: **domanienc**.

domanialisar (-izar) vt. Enclaure dins lo domèni de l'Administracion.

domanialitat n.f. (dr.) Caractèr dei bens que compauon lo domèni de l'Estat, e mai especialament lo domèni public.

domanienc, a adj. Domanial.

domar vt. Domdar.

domator, tritz n. Domdaire.

domdable, a adj. Que pòu èstre domdat. Sin.: **adomesticable, aprivadable**.

domdadura n.f. Accion de domdar. Sin.: **adomesticacion, aprivadament**.

domdaire, airitz n. Persona que presenta dins un circ d'animaus (leons, elefants, etc.) espec. adestrats. Var.: **domator**. Sin.: **adomesticaire, aprivadaire**.

domdar vt. 1. Adestrar (un animau sauvatge). Sin.: **adomesticar, aprivadar**. 2. (lit.) Sotametre (quauqu'un, un grop) à la sieu autoritat. ◇ (fig. lit.) Mestrejar (un sentiment): *Domdar la sieu ràbia*.

domèni n.m. 1. Proprietat fonsiera; ben, tèrra. Sin.: **tenement, teniment**. ◇ *Domèni reial*: Ensèms dei tèrras e dei drechs qu'apartènon au rèi. ◇ (dr. adm.) *Lo Domèni*: Ensèms dei bens corporals, mobiliars ò immobiliers, qu'apartènon à l'Estat ò ai collectivitat locali. ◇ *Domèni public*: Partida dau Domèni afectada à l'usatge directa dau public ò à-n-un servici public (rotas, camin de fèrre, etc.). ◇ *Tombar dins lo domèni public*: Fach, per una òbra, una invencion, de plus èstre protegida per la lèi e, doncas, de poder èstre reproducha, representada, publicada liurament, sensa versament de drechs. ◇ *Domèni privat*: Ben dei collectivitas territoriali que son sotamés au drech privat (forêts, pasturas comunali). 2. Camp d'activitat d'una persona, estenduda de la sieu competència: *Aquò non es dau mieu domèni*. 3. Ensèms de cen que constituisse l'objècte d'un art, d'una sciéncia, d'una facultat; univèrs, monde: *Lo domèni de la medecina*. Sin. (2 e 3): **relarg**. 4. (mat.) Per una correspondència de A vers B, ensèms dei elements de A qu'an au manco un imatge dins B. ♦ pl. *Servici dei*

domènis ò Domènis: Servici administratiu encargat de la gestion dau domèni provat de l'Estat.

domenical, a adj. Dominical. Var.: **domenicau**.

domenicau, a adj. e n. Dominican.

domenicau, ala adj. Domenical.

domèstegue, ga n. Domestic.

domesteguessa n.f. Domesticitat.

domestic, a adj. 1. Que pertöca la maion, lo sieu manteniment: *Lu travalhs domestics*. 2. Que viu pròche de l'òme, en parlant d'un animau (per op. à *sauvatge*).

domestic, a n. Persona qu'es pagada per lo servici, lo manteniment d'una maion, d'una ostalaria, etc.; emplegat de maion. Sin.: **serviciau**. Var.: **domèstegue**.

domesticable, a adj. Que pòu èstre domesticat, en parlant d'un animau. Var.: **adomesticable**.

domesticacion n.f. Accion de domesticar; lo sieu resultat.

domesticar vt. (*adomestiqui*) 1. Aprivadar. Var.: **adomesticar**. 2. Rendre emplegable per l'òme (una foarça naturala): *L'òme tempta de domesticar lo vent*.

domesticitat n.f. Ensèms dei domestics d'una maion. Var.: **domesteguessa**.

domestigar vt. (*domestigui*) Domesticar.

domicili n.m. Luèc abitual d'abitacion. ◇ À *domicili*: Au luèc dont quauqu'un abita. ◇ (dr.) *Domicili conjugal*: Residència de la familia. ◇ *Domicili legal*: Luèc legal d'abitacion.

domiciliacion n.f. (banca) Designacion dau domicile dont un efècte pòu èstre pagat (banca, agent de cambi, etc.).

domiciliar vt. (*domicili, classic domicili*) (admin.) Assignar un domicile à. ◇ *Èstre domiciliat en quauque luèc*: Li aver lo sieu domicili legal.

domiciliari, ària adj. Que si fa au domicili d'una persona (generalament per autoritat de justícia): *Visita domicilària*.

domiciliatari, ària n. (dr.) Persona (generalament una banca) qu'au sieu domicili son pagables una letra de cambi, un chèc.

dominacion n.m. Accion de dominar; autoritat soberiana, supremacia. Var.: **domini** (it.). Sin.: **senhoratge, senhorejament, dominància, empèri, impèri**. ♦ pl. (catol.) Promier còr de la segonda ierarquia dei àngels.

dominador, airitz adj. Dominant, dominator. Var.: **dominaire**. Sin.: **senhorejaire**.

dominaire, airitz adj. e n. Dominator.

dominança n.f. 1. (gen.) Relacion existent entre doi allèles d'un eterozigòt que presenta lo fenotipe mai semblant à un dei progenitors qu'à-n-aqueu de l'autre. 2. (geobot.) En una comunautat vegetala, fach d'èstre ò de non èstre dominants, e à quau niveau, dei espècias que l'intègron. 3. (fisiol. veg.) *Dominança apicala*: Fenomène que consistisse en lo desenvolopament de la gemma apicala e en lo retardament de la creissença dei gemmas laterali fins que li sigue una certa distància entre eli e l'apèx vegetatiu.

dominant, a adj. 1. Que domina, que l'empoarta sobre d'autres. Sin.: **senhorejant, sobrier**. ◇ *Fond*

dominant: Qu'una servituda es establida au sieu avantatge. Contr.: **fond servant**. 2. (biol.) Si di d'un caractèr ereditari ò d'un gène que si manifèsta solet ò dins un ibride, e mai quora lo caractèr opauat (*recessiu*) es present dins lo genotipe.

dominanta n.f. 1. Cen que domina, es essencial, dins un ensèms. 2. (mús.) Cinquen gra de la gamma diatonica, à la quinta justa de la tonica. ◇ *Setena de dominanta*: Acòrdi màger mé setena minor, plaçat sus lo cinquen gra d'una gamma. 3. Opcion principala dei estudis, d'un percors universitari. 4. Color que domina visualament li autri, espec. dins una fotografia.

dominar vi. 1. Faire prevaler la sieu superioritat: *La noastra equipa a dominat tota la prida*. Sin.: **asservir, comandar, bailejar, governar, regir, imperar, sotametre, senharejar, superar, sobrar**. 2. L'emportar en nombre, en intensitat: *Lu vièlhs domínion de mai en mai dins la societat*. ♦ vt. 1. Tenir (quaqu'un) sota la sieu autoritat: *Dominar toi lu autres*. 2. (fig.) Mestrejar: *Dominar lo sieu subjècte*. 3. Donar sobre, èstre en posicion elevada respièch à: *Lo casteu domina lo poart*. Sin.: **tresplombar**. ♦ **si dominar** v.pr. Si mestrejar.

dominator, tritz adj. Var.: **dominaire, dominador**. Sin.: **autoritari, imperiós, imperatiu, soberan, sobran, voluntari**.

domini n.m. (it.) Dominacion.

dominical, a adj. 1. (relig. cat.) Dau Senhor. ◇ *L'orason dominicala*: Lo Noastre Paire. 2. Dau dimènegue: *Lo repaus dominical*. Var.: **dominicau**.

dominicala n.f. Sermon dau dimènegue.

dominicalier n.m. Predicaire de la dominicala.

dominicán, ana adj. e n. (religion) De l'òrdre fondat en lo 1215 per sant Domènegue (òrdre dei Fraires predicaires).

dominicán, ana adj. e n. De la República Dominicana.

dominicau, ala adj. Dominical.

dominion n.m. (mòt anglés) Estat independent e soberan, membre dau Commonwealth (Canadà, Austràlia, Novèla-Zelanda).

dòmino n.m. ['dəmino] 1. Capmalh (vestit eclesiastic). 2. Costume de balèti en màsquer, format d'una rauba lònga e larga m'una capucha, dubèrtia sus lo davant; persona que poarta aqueu costume. 3. (pl.) Juèc que si juèga mé 28 pèças rectangularias partidi en doi casas blanqui que poàrton de ponchs negres (de 0 à 6) e son associadi en foncion de la sieu valor. ◇ (sing.) Cada pèça d'aqueu juèc. 4. (tecn.) Blòc de joncion ò de deviacions electricas qu'evòca un dòmino per la sieu forma e la disposicion dei sieu bòrnas. Var.: **domino, dominò** (fr.).

domino n.m. [do'mino] Dòmino.

dominò n.m. (fr.) [domi'nø] Dòmino.

dominotaria n.f. (anc.) Fabricacion dau papier que servia espec. à faire de juècs de societat; aquelu papiers.

dominus navi n.m. (mar.) Patron, capitani qu'es proprierari d'una part de la nau.

domotica n.f. Ensèms dei tecnicas e dei estudis per integrar à l'abitat lu automatismes en matèria de seguretat, de gestion de l'energia, de comunicacion, etc.

don n.m. 1. Accion de donar quaqua ren; la caua qu'ensinda si dona: *Faire don dau sieu còrs à la sciència, faire un don à una associacion*. Sin.: **present, regal**. 2. Benfach, favor. 3. Qualitat naturala, disposicion, talent: *Aver un don per la cançon*. Sin.: **gaube**. 4. (fam.) *Aver lo don de*: Faire facilament quaqua ren: *As lo don de mi faire embilar!* Sin.: **biais, mena**.

dòn, doña n. En Espanha, títol de cortesia emplegat solament davant lo pichin nom.

dona n.f. Distribucion dei cartas au juèc. ◇ *Faussa dona*: Si di quora la distribucion es mau facha.

donacia n.f. Insècte coleoptèr que viu sus li plantas d'aiga (Familha dei crisomelides).

donacion n.f. (dr.) Acte juridic per lo quau un una persona (lo *donator*) transmete irrevocablement e sensa contrapartida un ben à una autre persona (lo *donatari*) que l'accèpta; acte que constata aquela donacion. ◇ *Donacion au darrier espós*: Donacion recipròca que si fan doi espòs au profièch dau sobrevivent, que demòra irrevocabla, levat s'es estada facha dins lo contracte de maridatge.

donacion-partatge n.f. (dr.) Acte per lo quau un ascendent dona e partatja, alora qu'es encara viu, tot ò partida dei sieus bens entre lu sieus descendants.

donada n.f. 1. (sovent pl.) Element fundamental que sièrve de basa à un rasonament, una recèrca: *Li donadas actuali de la sciència*. Sin.: **idea-màger**. ◇ Idea fundamentala que sièrve de ponch de partença: *La donada d'un roman*. 2. (estad.) Resultat d'observacions ò d'experièncias. 3. (mat.) Ipotèsi que figura dins l'enonciat d'un problema. 4. (inform.) Representacion convencionala d'una informacion sota una forma que convèn au sieu tractament per un computador. ♦ Ensèms dei circonstanças que condicónon un eveniment: *Li donadas de la situacion politica*. ◇ (estad.) *Analisi dei donadas*: Ensèms dei metòdes que permeton la descripcions de tableus d'observacions sensa faire intervenir minga ipòtesi sobre l'origina d'aquelis observacions.

donador, airitz n. Donator.

donaire, airitz n. 1. *Donaire de*: Persona que dona (quaqua ren). ◇ (med.) *Donaire universal*: Persona que lo sieu sang (dau grope O) pòu èstre donat ai personas de tois lu autres gropes. ◇ *Donaire d'organes*: Persona qu'accèpta de donar un organe (dau sieu vivent ò après la sieu moart) per lo transplantar dins lo còrs d'un malaut. ◇ (juècs) Aqueu que distribuisse li cartas. ♦ (fis.) Atòme que pòu donar un electron.

donar vt. 1. Metre en la possession de (quaqu'un): *Donar de sòus à un amic*. 2. Atribuir, autrejar: *Donar un nom à un enfant*. 3. Metre à la disposicion de quaqua un; procurar, fornir. ◇ Presentar (un espectacle): *Aquesta sala dona de bèli comèdias*. 4. Acordar: *Donar la sieu permission*. 5. Comunicar (una informacion): *Mi doneràs la tieu adreïça*. 6. Expauar davant un auditòri: *Donar un cors de niçard*. 7. Manifestar, mostrar (una sensacion, un sentiment): *Donar una marrida impression*. 8. Afidar à

donareu, èla

quauqu'un: *Donar un enfant à gardar.* Sin. (1 à 8): **balhar.** 9. (pop.) Denonçar: *Un complici l'a donat.* 10. Èstre à l'origina de: *La mieu vinha dona un boan vin.* 11. Aver coma resultat: *Li recèrcas an ren donat.* 12. Aver un efècte sobre quauqua ren ò quauqu'un: *Aqueu taulier ben garnit mi dona fam.* 13. **Donar de grame a desriar:** Èstre à l'origina de comportaments desagradius. 14. *Lo donar à cent:* (fam.) Metre quauqu'un a la desfida de faire, d'endevinar. 15. (mar.) **Donar la caça:** Perseguir una nau dins la tòca de l'abordar, de s'en apoderar ò de la prefondar.: «...una fusta a donat la cassa al bergantin de Mosier de Solies ...» (1518 A.C. Arle). ◇ **Donar lo cap:** donar lo remòrque a una nau: «... lo dit patron de la galeassa dis a Damiano: tornas donar lo cap a la popa d'aquela galeassa» (1453 A.D. 3B 168). ◇ **Donar à travèrs:** Naufragar, anar per fond. ◇ **Donar de proa en terra:** Engravar voluntàriament una nau per la proa: «... an pres una barcho de Genoveses ... et fach donar de proha en terra» (1501). ◇ **Donar carena:** Metre la galera sus una banda per verificar l'estat de la quilha (A.C. Arle CC524 L187). ◇ **Donar fond:** Ancorar una nau. Sin.: **donar lo fèrre.** ♦ vt. ind. 1. Picar: *Donar de la tèsta còntre un barri.* ◇ **Plus saupre dont donar de la tèsta:** Plus saupre que faire. 2. Èstre orientat vers: *Una fenèstra que dona sobre la cort.* Sin.: **faire tèsta, desbocar.** ♦ vi. Èstre productiu: *Aquest an, lu tomatis dónon ben.* ♦ si **donar** v.pr. 1. Faire lo don de la sieu persona: *Si donar au sieu travalh.* ◇ (espec.) Acordar li sieu favors à un ôme, en parlant d'una frema. 2. *Si donar de pena, de mau:* Faire totplen d'esfoarç per obtenir quauqua ren. ◇ *Si donar de boan temps, la si faire boana:* Si divertir sensa comptar. ◇ S'atribuir faussament: *Si dona tot lo meriti d'aqueu travalh.*

donareu, èla adj. e n. Que dona de boan agrat.

donasanenc, a Natiu, estatjant dau Donasan (Arièja, Lengadòc).

donat, ada adj. Conoissut, determinat, fixat: *Deves faire l'exercici en un temps donat.* ♦ (loc. adv.) **Donat que:** Vist que, estent que.

donat n.m. (filos.) Cen qu'es ofèrt au subjècte dins l'experiència, dins la conoissença sensibla.

donatari, ària n. Persona à cu una donacion es facha.

donatisme n.m. Movement esquismatic de l'evesque Donat, que dividèt la Glèia d'Àfrica au s. IV.

donatista adj. e n. Partidari dau donatisme.

donator, tritz n. 1. Persona que fa un don. 2. (dr.) Persona que fa una donacion. Var.: **donador.**

donavent n.m. Dubertura per airejar una cròta. Sin.: **alenador, espiralh.**

donax n.m. Pichin mollusc bivalve manjadís, en granda quantitat sus li coastas sabloï.

doncas conj. 1. Sièrve à introdure una consequéncia: *Pensi, doncas siéu.* Var.: **adoncas, aladonc.** Sin.: **alora.** 2. Sièrve à repilar un discors: *Diíi doncas que...*

dondable, a adj. Domdable.

dondadura n.f. Domdadura.

dondar vt. ind. Dondolear.

dondar vt. Domdar.

dondaire, airitz n. Domdaire.

dondinament n.m. Oscillacion leugiera de la tèsta ò dau còrs. Sin.: **brandinejatge, brandolatge.**

dondinar vt. ind. Dondolear. Sin.: **brandolar, brandolejar.**

dondolear vt. ind. (*dondolei*) Donar à una partida dau còrs un movement leugier e regulier de balançament: *Dondolear de la tèsta.* Var.: **dondar, nondinar.**

don joan n.m. Seductor libertin. Sin.: **raubacoar.**

donjoanesc, a adj. Digne de don Joan, d'un seductor.

donjoanism n.m. Caractèr, comportament d'un don Joan. ◇ (psicol.) Recèrca de satisfaccions narcissiqui au mejan de nombroï conquistas amoroï.

donjon n.m. Torre mestressa d'un casteu, dont vivia lo senhor e que servia de darrier refugi per la garnison. Sin.: **capcasteu, capduèlh, torre màger.**

don Quichòte n.m. Personatge generós e idealista.

donquichotisme n.m. Caractèr, comportament d'un don Quichòte.

d'ont pr. interr. Dont.

dont pr. rel. Complement d'un verbó qu'indica la matèria, la causa, l'agent, complement d'un nom ò d'un pronom, complement d'un adjectiu, ma rarament emplegat en niçard, dont s'emplega *que:* *Lo libre que t'ai parlat (que t'en ai parlat),* pusleu que *lo libre dont t'ai parlat.*

dont pr. interr. Per questionar à prepaus d'un luèc: *Dont vas?* ♦ pr. rel. Indica lo luèc: *La vila dont siéu naissut.* Var.: **d'ont.**

donzèla n.f. (fam. e pej.) Frema, filha pretencioa.

dòp n.m. Màquina de foarça auta precision per talhar lu diamants (mòt olandés).

dopamina n.f. (bioquim.) Catecolamina, precursor de l'adrenalina e de la noradrenalina.

dopaminergic, a adj. Relatiu à la dopamina. ◇ *Sistema dopaminergic:* Sistema de neurònas que contèn de dopamina.

dopant, a adj. e n. Si di d'un produch que dòpa, estimula.

dopar vt. (*dòpi*) 1. Administrar un estimulant (à quauqu'un, à un animau) avant una espròva esportiva, un examèn. ◇ (fig.) Aumentar la potènça, l'activitat de (quauqua ren): *Una mesura que dòpa l'economia.* ◇ *Bomba dopada:* Boma à fission dins la quala la carga nucleària compoarta un nucleu termonuclear que la sieu fusion aumenta lo rendement. 2. (electron.) Efectuar lo dopatge de (un monocrystal). ♦ si **dopar** v.pr. Pilhar abitualament un estimulant.

dopatge n.m. 1. Usatge de substàncias destinadi à acréisser artificialament e provisoriament li capacitat fisiqui de quauqu'un, d'un animau. 2. (electron.) Addicion d'una quantitat minimala d'impuretats à un monocrystal per lo transformar en semiconductor.

doppler (efècte) (fis.) Modificacion de la freqüència dei vibracions ò dei raionament electromagnetics qu'un observator pòu percevre quora eu e la foant son en movement relatiu (s'emplega l'efècte Doppler en medecina per mesurar la velocitat de circulacion dau sang dins lu vaisseus e en astronomia per mesurar la velocitat dei estelas e dei galaxias).

dor n.m. Passatge dins la montanya, que n'en vènon doi valadas opauadi. Var.: **dros**.

dorca n.f. Oliera de fèrre blanc per l'òli comestible.

dordonhenc, a adj. De Dordonha.

dòri, dòria adj. e n. Dorian.

dorian, a adj. e n. 1. Relatiu ai Dorians, à la Dorida. 2. (mús.) *Mòde dorian*: Mòde de re, en música de Glèia e dins lo jazz. 3. (ling.) *Dialècte dorian* ò *dorian*, n.m.: Dialècte dau grèc ancian.

doric, a adj. *Òrdre doric* ò *doric*, n.m.: Òrdre d'arquitectura de la Grècia antica (lo mai ancian), caracterisat per una colomna canelada dei arestas vivi, sensa basa, un capiteu de l'esquina nuda e un entaulament que lu sieus triglifes e li metòpas son dispauats en alternaça.

dorifòre n.m. Insècte coleòptèr dei elitres ornats de linhas negri, que mesura pauc ò pron 1 cm de llòng e si noirissee, coma la sieu larva, dei fuèlhas de tantiflas (Familha dei crisomelides).

dorina n.f. Malautia contagioa dei equidats, deuguda à un tripanosòma.

dòris n.m. Mollusc marin gastropòde sensa gruèlha.

dorís n.m. Embarcacion de pesca m'au fond plat, en usança demèg lu pescadors de merluça sus lu bancs de Tèrranòva.

dormant n.m. (mar.) Cintura interiora d'una nau, que sièrve à sostenir li traus. Sin.: **sarreta, bauquiera**.

doro n.m. [’duro] Anciana moneda d'Espanya.

dòrs n.m. Part de la religadura d'un libre qu'acampa lu plats.

dorsal, a adj. 1. De l'esquina: *Vertèbras dorsali*. 2. Fixat sus lo revèrs d'un organe, d'un membre. 3. (fon.) *Consonanta dorsala* ò *dorsala*, n.f.: Consona articulada m'au revèrs de la lenga. 4. (med.) Qualifica una enterocelia. Var.: **dorsau**.

dorsal n.m. 1. Partida arriera d'una coirassa. 2. Partida dorsala de la carapaça d'una tartuga.

dorsala n.f. 1. Cresta montanhoa. 2. (geol.) Potenta cadena de montanya sotamarina. 3. (meteor.) *Dorsala barometrica*: Linha continua d'auti pressions sus la carta isobarica. 4. (fon.) Consonanta dorsala.

dorsalgia n.f. (med.) Dolor de l'esquina au niveau dei vertèbras dorsali.

dorsau, ala adj. Dorsal.

dossier n.m. Dossier.

dorso n.m. Bèc d'escorreiment, tube, gargolha. Var.: **dorson**.

dorson n.m. Dorso.

dosable, a adj. Que pòu èstre dosat. Var.: **dosificable**.

dosaire n.m. Aparelh que sièrve au dosatge.

dosar vt. (*dòsi*) 1. Procedir au dosatge de. Var.: **dosificar**. 2. Proporcionar, mesurar, reglar: *Dosar lu sieus esfoarç*.

dosatge n.m. 1. Determinacion de la concentracion d'una solucion, de la quantitat d'un constituent contengut dins una substància. 2. (fig.) Fach de combinar diferents elements: *Un dosatge d'ingenuitat e de malícia*.

dosen, a adj. num. e n. Segond, dins *vint-a-dosen*, *trenta-dosen*, etc.

dòsi n.f. 1. Quantitat de remèdi que si deu emplegar en un còup solet ò per unitat de temps. 2. (med.) Quantitat de rais ionisants absorbits. ◇ (nucl.) *Dòsi absorbida*: Quantitat d'energia qu'un raionament energisant transmete à l'unitat de massa dau mitan irradiat (unitats: *gray* e *rad*). 3. Quantitat de cen qu'es contengut dins un mesclum, dins un compauat. 4. Quantitat quala que sigue: *Una boana dòsi de coratge*. ◇ (fig.) *Forçar la dòsi*: Exagerar.

dosificable, a adj. Dosable.

dosificar vt. (*dosifiqui*) Dosar.

dosimètre n.m. Aparelh que sièrve à mesurar li dòsis de radiacions absorbidi.

dossier n.m. 1. Partida d'un sèti còntra la quala s'apontèla l'esquina. Sin.: **espatliera**. 2. Ensèms de documents relatius à una persona, un afaire, recamps dins una camia; la camia que contèn aquelu documents.): Sin.: **cartabeu**. ◇ *Dossier de premsa*: Ensèms d'articles que pertòcon un subjècte donat. Var. (1 e 2): **dorsier**.

dòt n.f. 1. Bens qu'una frema poarta en si maridant. 2. Ben que quauqu'un dona à un dei espòs dins lo contracte de maridatge. Var.: **dòta**. Sin.: **verquiera**.

dòta n.f. Dòt.

dotacion n.f. 1. (dr.) Ensèms dei revenguts assignats à un establiment d'utilitat publica, una comunautat, etc. ◇ Revengut atribuit à un cap d'Estat, à un aut fonctionari. 2. Accion de fornir un equipament, de material, à un organisme economic ò administratiu; ensèms d'aquelí fornitures.

dotal, a adj. (dr.) De la dòt: *Lu bens ditals*. Var.: **dota**.

dotalitat n.f. Caractèr d'un ben dotal.

dotar vt. (*dòti*) 1. Provedir d'una dòt. 2. (dr.) Assignar un revengut à (una collectivitat, un establiment). 3. Fornir en equipament; provedir: *L'armada es estada dotada d'armas novèli*.

dotauf, ala adj. Dotal.

dotze adj. num. e n.m. inv. Nombre que vèn après onze dins la seria naturala dei entiers.

dotzen, a adj. num. ord. e n. 1. Qu'occupa un reng marcat per lo nombre dotze. 2. Qu'es contengut dotze còup dins un tot. ♦ n.m. 1. (ist.) Moneda francesa que valia dotze deniers. 2. (lit.) Poesia de dotze vers.

dotzena n.f. Ensèms de dotze elements d'una mema natura: *Una dotzena d'òus*.

dotzenament adv. En dotzen luèc.

dotze-vuèch n.m. inv. (mús.) Mesura à quatre temps, qu'a la negra ponchada coma unitat.

dòu n.m. 1. (dr.) Engan comés per fin de decidir una persona à conclurre un acte juridic ò de la menar à contractar à de condicions mai avantatjoï. Var.: **dòl**.

doxologia n.f. 1. (liturgia catol.) Lauda à la glòri dau Crist, que si pòu estendre ai tres personas de la Trinitat. 2. (didact.) Enonciat d'una opinion comunament admesa.

doxologic, a adj. Relatiu à la doxologia.

doxometria n.f. Estudi dei vejaires publics per lo mejan de sondatges metodics tocant una question quala que sigue.

Dow Jones n.m. Indici borsier que lo *Wall Street Journal* creèt en lo 1896 e que correspoande à la mejana ponderada dau cors de Borsa de 30 accions americanis.

drac n.m. 1. Animau fabulós, generalament representat mé d'àrpies de lion, una coa de sèrp e d'alsas. Sin.: **tarasca**. 2. (fig.) Aparaire ferotge. 3. Persona autoritària ò de caractèr foarça marrit. Var.: **dragàs**, **dragon**.

dracena n.m. Liliacea arborescenta dei regions caudi.

dracma n.f. 1. Unitat de pes e de moneda de la Grècia anciana. 2. Anciana mesura romana de massa, que valia ai alentorns de 3,411 g. 3. Unitat monetària principala de la Grècia denant de la sieu intrada dins la zòna euro.

draconulòsi n.f. Malautia tropicala provocada per lo desenvolopament de la filària de Medina.

draconian, a adj. D'una rigor excessiva: *Cau pilhar de mesuras draconiani*. Sin.: **drastic**.

draconotic, a adj. (astr.) Que pertòca la linha dei grops de la Luna.

draga n.f. 1. Ret per pescar. Sin.: **traïn, radassa**. 2. Engenh de terrassament fach per levar la grava, la sabla, lu objèctes que son au fond de l'aiga e poàdon empachar la navigacion. 3. Mena de gròssa ret armada ò metallica que rascla lo fond de l'aiga per n'en sortir d'elements minerals ò vius. 4. Dispositiu mecanic, acostic ò magnetic, que permete de destrúger li minas sotamarini. 5. Ponton flotant que supoarta una draga. 6. (fam.) Accion de dragar quauqu'un.

dragaire n.m. (mar.) Nau de guèrra leugiera destinada à la cèrca e au destruiment dei minas sotamarini. Sin.: **pescaminas**.

dragan n.m. (mar.) Extremitat de la popa d'una galèra.

dragar vt. (*dragui*) 1. Pescar mé la draga. Sin.: **radassar**. 2. Eliminar una mina marina au mejan d'una draga. 3. (fig. fam.) Abordar una persona per temptar de la sedurre en vista d'una aventura. Sin.: **furar**.

dragàs n.m. Persona autoritària ò de caractèr foarça marrit. Var.: **drac**.

dragatge n.m. Accion de dragar. Sin.: **cura**: «*Item que a la cura del port de Mass sian elegitz....*» (1257).

dragea n.f. Dragèia.

dragèia n.f. 1. Amèndola ò avelana recubèrta de sucre durcit. ◇ *Far badar la dragèia* (à): Resistir (à), rivalejar (mè). Sin.: **ametlon**. Var.: **dragea**. 2. (farm.) Remèdi, comprimit recubèrt de sucre. 3. Plomb de caça fondu à l'aiga ò au mòtle.

drageificar vt. (*drageifíqui*) Metre sota la forma d'una dragèia. Sin.: **ensucrar**.

dragon n.m. 1. Drac. 2. (ist.) Sordat d'un còrs de cavalaria creat en frança au s. XVI per combatre à pen ò à cavau.

dragona n.f. 1. Corrèia que liga lo ponhet à la garda d'un sabre ò d'una espada ò à la manelha d'un baston d'esquí. 2. Estac fixada à un objècte (parasòl, sac, aparell fotografic, etc.) e que si pòu passar au ponhet ò au braç.

dragonada n.f. (ist., sobretot au pl.) En França, sota Loís XIVⁿ, persecucion emplegada coma mejan de conversion dei protestants, à cu èra impauada la carga, sovent insuportabla, de lotjar lu dragons dau rèi (entre lo 1681 e lo 1698, en Peitau, Bearn, Provença e Lengadòc).

dragonàs n.m. Gròs drac.

dragonet n.m. Pichin drac.

dragonier n.m. Aubre que creisse dins lu païs cauds, que pòu aver una autessa colossala e un grand atge (Familha dei liliaceas, genre dracena).

dràgster n.m. (mòt anglés) Veïcule esportiu mé doi ò quatre ròdas, un motor potent, que pòu rejónher rapidament una velocitat elevada.

draguinhanenc, a adj. e n. De Draguinhan.

draia n.f. Dralha.

draiar vt. Dralhar.

draieta n.f. Dralheta.

draina n.f. Tòrdó europeu de granda talha, que pòu faire fins à 30 cm de long. Sin.: **cera, cesera**.

draiòu n.m. Dralhòu.

draisiana n.f. (anc.) Instrument de locomocion mé doi ròdas, mes en movement per l'accion alternativa dei pens sus lo soal.

draisina n.f. Pichin veïcule automotor emplegat per lo personal dei camins de fèrre per lo manteniment dei vias.

drakkar n.m. Bateu qu'emplegàvon lu ancians Normands dins li sieu expedicions.

dralh n.m. Grand criveu.

dralha n.f. (mar.) Cordatge fixe au long quau quau si fa esquilhar una vela triangulària, un fòc.

dralha n.f. Pichin camin estrech. ◇ (espec.) Camin dont pàsson lu tropeu per l'amontanhatge. ◇ (fig.) *Èstre sus la boana dralha*: Èstre sus lo boan camin, aver ben començat. Var.: **draià**.

dralhada n.f. Camin traçat dins una seuva.

dralhar vt. Passar au dralh.

dralheta n.f. Pichina dralha. Var.: **draieta**.

dralhòu n.m. Pichina dralha. Var.: **draiòu**.

dralon n.m. (nom depauat) Fibra sintetica poliacrònica de fabricacion alemanda.

drama n.m. 1. Eveniment violent ò tragic; catastrofa.

◇ *Faire un drama de (quaqua ren)*: Dramatisar. ◇ *Virar au drama*: Devenir catastrofic. 2. (lit.) Pèça de teatre que representa una accion violenta ò dolorosa, coma la tragèdia, ma embé d'elements comics, realistas.

◇ *Drama liturgic*: À l'Atge Mejan, messa en scena de textos sacrats. ◇ *Drama satiric*: Dins la Grècia antica, pèça dau subjècte mitologic, que lo sieu còr es compauat de satirs. ◇ *Drama liric*: Ópera, drama representat per lo biais dau cant e de la música.

dramatic, a adj. 1. De teatre: Un autor dramatic. ◇

Òbra dramatica: Destinada à èstre donada au teatre. 2.

Que compoarta un perilh; penós, que pòu esmòure.

dramatica n.f. Pèça de teatre ò emission dau caractèr dramatic, à la television ò à la ràdio.

dramaticament adv. D'un biais dramatic.

dramatisacion (-izacion) n.f. Accion de dramatisar.

dramatisant (-izant), a adj. Que dramatisa.

dramatisaire (-izaire), airitz n. Persona que dramatisa, qu'a lo gaube per dramatisar.

dramatisar (-izar) vt. 1. Presentar d'un biais dramatic, teatral. 2. Donar un aspecte exageradament greu: *Dramatisar la situacion.*

dramatista n. Dramaturge.

dramaturgue, ga n. Autor de pèças de teatre. Sin.: **dramatista**.

dramaturgia n.f. Art de la composicion teatrala; tractat sobre la composicion teatrala.

drap n.m. Teissut de lana que lu sieus fieu son estats feutrats.

drapament n.m. Drapatge.

drapar vt. 1. Curbir, vestir d'una draparia: *Drapar una estàtua.* Sin.: **mantelar**. 2. Dispauar armoniosament lu plecs de (un vestit). ◆ **si drapar** v.pr. 1. S'envolopar (dins un vestit larg. 2. Si prevaler de quauqua ren, afectar: Si drapar dins la sieu dignitat.

draparia n.f. 1. Fabricacion e comèrci dau drap. 2. Teissut ample, destinat à retombar en plecs.

drapat n.m. (cord.) Agençament de plecs sopes (sus un teissut). 2. (b.-a.) Agençament dei teissuts coma es representat en escultura, en pintura.

drapatge n.m. Accion e biais de drapar. Var.: **drapament**.

drapelet n.m. Pichin drapeu.

drapenc, a adj. e n. Dau vilatge de Drap, en valada de Palhon.

drapeu n.m. 1. Pèça d'estòfa estacada à una asta, que poarta li colors d'una nacion, d'una unitat militària, d'un grop. ◇ *Èstre sota lu drapeus:* Apartenir à l'armada; faire lo sieu servici militari. ◇ *Drapeu blanc:* Drapeu qu'indica una voluntat de parlamentar ò de capitular. 2. Objècte semblable, que sièrve de senhau (per la partença d'un tren, d'una competicion esportiva, etc.). Sin.: **bandiera**.

drapier, a n. Persona que fa ò vende de drap.

drapina n.f. Qualitat de drap fin.

draquet n.m. Pichin drac.

drastic, a adj. Draconian. ◆ adj. e n.m. (med.) Si di d'un purgati foarça energic.

drastically adv. D'una mena drastica.

dravidian, a adj. 1. Dei Dravidians. 2. *Estile dravidian ò dravidian*, n.m.: Estile artistic medieval dau sud de l'Índia. 3. *Lengas dravidiani ò dravidian*, n.m.: Familha de lengas dau sud de l'Índia.

dreadlocks n.f. pl. Pichini treças, de còups que li a entrelaçadi de pèrlas, cofadura tradicionala dei rastas.

dreadnought n.m. (mar.) Nom d'un coirassat anglés varat en lo 1906, nau-type d'una novèla generacion de bastiments de linha fins à la promiera mitan dau s. XX^{en}.

dreçador n.m. Dreçador.

dreçaire, airitz n.m. Dreçaire, dreçairitz.

dreçar vt. Dreçar.

dreçatge n.m. Dreçatge.

dreich n.m. 1. Facultat d'acomplir ò non quauqua ren, d'exigir quauqua ren de quauqu'un, en acòrdi mé de

règlas reconoissudi, collectivi ò individuali; poder, autorisacion: *Cadun a de drechs e de devers.* ◇ *Èstre en drech de:* Poder. 2. Cen que dona una autoritat moral, una influéncia: *Aver de drechs sobre quauqua ren.* 3. (fam.) *Aver drech à:* Non poder evitar (quauqua ren de desagradui): *Auràs drech à una bèla punicion.* 4. Soma exigida en conformitat m'un reglament; imposta, taxa: *Drechs de doana, drechs d'autor.* 5. Ensèms dei principis que règlon lu rapoarts dei òmes entre elu e sièrvon à establir de règles juridiqui. ◇ *Drech natural:* Que pilha en consideracion la natura de l'òme e li sieu aspiracions. ◇ *Monarquia de drech divin:* Monarquia dins la quala lo rèi pretende tenir lo sieu poder de Dieu. ◇ *De plen drech:* Legitimament. 6. Ensèms dei règles juridiqui en vigor dins una societat. ◇ *Lo drech esrich.* ◇ *Drech positiu:* Efectivament aplicat dins una societat. ◇ *Presonier de drech comun* (per op. à *presonier politic*): Que la sieu infraccion es sotamessa ai règles juridiqui generali en l'absença de disposicions particulieri. ◇ *Drech privat, drech public:* Ensèms dei règles relativi ai rapoarts dei particulars entre elu, au rapoart entre l'Estat e lu particulars. ◇ *Drech administratiu:* Ensèms dei règles que s'aplícon à l'organisacion e à l'activitat d'una Administracion. ◇ *Drech civil:* Ensèms dei règles relativi ai personas e ai bens. ◇ *Drech comercial:* Ensèms dei règles aplicabli ai actes de comèrci, ai negociants e ai societats comerciali. ◇ *Drech constitucional:* Ensèms dei règles, dei institucions e dei practicas relativi au poder politic. ◇ *Drech fiscal:* Ensèms dei règles relativi ai imposta e ai taxas. ◇ *Drech internacional:* Ensèms dei règles que s'aplícon ai relacions internacionali. ◇ *Drech penal:* Ensèms dei règles que sanciónon li infraccions. ◇ *Drech dau travalh:* Ensèms dei règles que s'aplícon ai rapoarts individuals ò collectius entre salariats e emplegaires. ◇ *Drech canon ò canonic:* Nòrma juridica establida ò messa en avant per la Glèia. ◇ *Drech maritime:* Drech que pertòca li règles de navigacion, d'ancoratge, de sojorns dins lu poarts, etc.: «....que nos deu dar per lo drech del port de la guallea.» (1380), «... lo drech degut de carenagy...» (1615). 7. Sciença dei règles juridiqui: *Faire d'estudis de drech.*

drech n.m. 1. (espòrts) Pen ò punh drech: *A marcat dau drech.* 2. Còup portat m'au punh drech, en bòxa (si di finda au femenin): *Aver un boán drech.*

drech, a adj. 1. Que s'estende sensa deviacions d'una extremitat à una autra; alinhats, rectilinhe. ◇ *Carriera drecha:* Carriera dirècta. ◇ *Vèsta drecha:* Que si botona bòrd è bòrd (per op. à *vèsta crosada*). ◇ *Fauda drecha:* Ni ampla, ni cindrada. ◇ *En drecha linha:* Directament. ◇ *Drech fiue:* (cord.) Sens de la trama ò de la cadena d'un teissut. – (fig.) *Dins lo drech fiu (de):* Dins la mema linha (que). ◇ (espòrts) *Còup drech:* Au tennis e au tennis de taula, còup donat dau costat que lo jugaire tèn la sieu raqueta (per op. à *revèrs*). Sin.: **drive** (anglés). – En escrima, còup portat sensa desgatjament. 2. Que si tèn verticalament; estable: *Un barri drech.* 3. (mat.) *Angle drech:* Angle format per doi drechas perpendiculari (cada angle drech mesura 90°). ◇ *Cilindre, prisma drech:* Que li sieu generatritz son perpendiculari au plan de la directritz. 4. Que jutja sanament, qu'agisse onestament;

drech, a

onèste, sensat: Un òme drech. Var.: **drechurier**. ◇ *Lo drech camin*: La via de l'onestetat. ♦ adv. 1. Directament, per lo camin mai drech. 2. D'un biais onèste.

drech, a adj. Qu'es dau costat opauat à-n-aqueu dau coar: *La man drecha*. Sin.: **dèstre**. Contr.: **senec**.

drecha n.f. 1. Costat drech: *Virar à drecha, rotllar à drecha*. ◇ *À drecha e à seneca*: De toi lu costats. 2. Man drecha. ◇ En bòxa, còup portat m'au punh drech. Var.: **drech**. 3. *La drecha*: Ensèms dei deputats que si tènon à drecha dau president; lu ciutadans que lu sostènon. ◇ *Extrema drecha*: Fraccion mai conservatritz de la drecha. Sin.: **dèstra**. Contr.: **seneca**.

drecha n.f. (mat.) Corba dau plan illimitada, entierament determinada per doi dei sieus ponchs.

drechament adv. D'un biais drech, leal. Sin.: **directament**.

drechier, a adj. e n. 1. Que si sièrve mai facilament de la sieu man drecha. 2. (polít.) De drecha. Var.: **drechista**.

drechisme n.m. (polít.) Comportament de drechier; tendença per un partit de seneca d'adoptar de posicions de drecha.

drechista adj. e n. (polít.) De drecha. Var.: **drechier**.

drechura n.f. Qualitat d'una persona drecha, onèsta. Sin.: **equitat, franques(s)a, onestetat, imparcialitat, leiautat, probitat, sinceritat, incorruptibilitat**.

drechurier, a adj. Que si compoarta mé drechura. Var.: **drech**. Sin.: **franc, onèste, imparciau, leiau, pròbe, sincèr, incorruptible, equitable**.

drecier n.m. Dreïçador.

dreiçador n.m. Bufet mé d'estatgieras que servia à expuar de terralhas. Var.: **dreçador, drecier**. Sin.: **aisier, escudelier**.

dreiçaire, airitz n. Persona que dreiça d'animaus. Var.: **dreçaire**.

dreiçar vt. 1. Metre drech, verticalament: *Dreiçar la tèsta, una escala*. Sin.: **enauçar, auborar, erigir**. ◇ *Dreiçar l'aurelha*: Escotar embé atencion. Sin.: *Parar l'aurelha*. 2. Edificar, bastir: *Dreiçar un barri*. Sin.: **aplanar, planonar**. 3. Metre en oposicion, excitar. Sin.: **atissar**. 4. Installar, establir coma si deu. 5. Plegar un animau à una disciplina; domdar. Sin.: **aprivadar, domesticar**. 6. Faire obeir quauqu'un per la disciplina, en lo constrenhent; matar: *Lo vau dreiçar!* 7. Rendre unit; aplanir. Var.: **dreçar, driçar**. ♦ **si dreiçar** v.pr. 1. Si metre drech, si tenir drech. Sin.: **s'auçar, si levar, s'auborar**. 2. (fig.) Manifestar la sieu oposicion: Si dreiçar coòntra quauqu'un. Sin.: **si rebellar, si revoutar**.

dreiçatge n.m. 1. Accion de metre drech, d'installar. Sin.: **enauçament, auboramant, auboratge, auboradura, auçament**. 2. (tecn.) Accion de rendre plan, drech, unit. 3. Accion de dreiçar un animau, de lo domdar. Sin. (3): **aprivadament, domesticacion**. Var.: **dreçatge**.

drèn n.m. 1. (med.) Tube sople plaçat dins d'uni plagas operatori ò dintre d'uni cavitats organiqui per l'escorreiment de liquides patologics. Sin.: **sedon, borneu**. 2. (tecn.) Conduch soterran per l'evacuacion dei

aigas d'un terren troup umide. Sin.: **valat peirier, borneu**.

drenaire, airitz adj. Que drèna.

drenar vt. (*drèni*) 1. (med.) Plaçar un drèn dintre (una plaga). ◇ Assecar (una plaga) en li plaçant un drèn. Sin.: **acanalar, embornelar**. 2. Plaçar un drèn (dins un terren troup umide). Sin.: **escórrer, embornelar**. ◇ Assecar (un terren) en li plaçant un drèn. Sin.: **desaigar**. 3. Per un cors d'aiga, recampar (li aigas d'una region). Sin.: **acanalar**. 4. (fig.) Atirar, faire venir de divèrs costats: *Drenar lu capitals*. Sin.: **atraire**.

drenatge n.m. 1. (med.) Operacion que permete de faire s'escórrer un liquide au mejan d'un dren. Sin.: **embornelatge**. 2. Accion de drenar; assecament. 3. (tecn.) fach de facilitar, au mejan de drèns ò de fòssas, l'escorreiment dei aigas dins lu terrens troup umides. Sin. (2 e 3): **acanalatge, embornelatge, desagitge**.

drepana n.f. Parpalhon diurne dei alas en forma de dalh, que la sieu toara es nosibla ai aubres forestiers.

drepanocit n.m. (med.) Globilhon roge dau sang en forma de serreta.

drepanocitòsi n.f. (med.) Malautia ereditària deuguda à la presenza d'una emoglobin anomala dins li emacias, e caracterisada per la forma en serreta que pílhon aqueli emacias.

dressing ò **dressing-room** n.m. (mòt anglés) Pichina pèça dont si métón lu vestits. Sin.: **vestiari**.

driada n.f. (mit.) Ninfa dei boascos e dei aubres.

driblaire, airitz n. (espòrts) Que dribla ben: *Un boan driblaire*.

driblar vi. (espòrts) Menar lo balon per pichins còups de pen ò de man (en lo faguent rebombar au soal) per evitar l'adversari. Sin.: **paumar**. ♦ vt. Passar (l'adversari) en contrarotlant lo balon.

drible n.m. Accion de driblar. Sin.: **paumadís, rebomb**.

driça n.f. (mar.) Cordatge que sièrve à issar. Sin.: **andrivau, isson**. ◇ *Ponch de driça*: Ponch de la verga ò de la vela dont es fixada la driça.

driçar vt. Dreïçar.

driçura n.f. Fach de driçar.

drift n.m. (mòt anglés) (geol.) Depaus argilosablós qu'un glacier laissa en reculant.

dril n.m. Cinocefale african dau morre alongat e bodenflat, provedit de callositats culieri rogi.

drilha n.m. (anc.) Sordat barrutlaire.

drink n.m. ['drink] (mòt anglés) Bevenda alcolisada.

drive n.m. ['drajv] (mòt anglés) 1. Au tennis, còup drech. 2. Au gòlf, còup de lònga distança donat en partent d'un trauc.

drive-in n.m. [draj'vein] (mòt american) Cínema en plena ària dont lu espectadors poàdon assistir ai projeccions en restant dins la sieu veitura.

driver n.m. [daj'ver] (mòt anglés) 1. Au gòlf, club que sièrve à faire un drive. 2. Ai corsas de cavaus, menaire d'un barrochin.

dròga n.f. (pej.) 1. Medicament mediòcre. 2. Substança que pòu modificar l'estat de consciència;

estupefaguent. ◇ *Dròga doça*: Qu'a d'efèctes minors sobre l'organisme.

drogar vt. (*drògui*) 1. Faire pilhar una dòsi excessiva de medicaments à. 2. Faire pilhar de dròga à. ◆ si **drogar** v.pr. 1. Pilhar tròup de medicaments. 2. Faire usatge d'estupefagents.

drogaria n.f. Comèrci de produchs d'igièna, de produchs per netejar, etc.; negòci dont si vèndon aquelu produchs.

drogat, ada adj. e n. Que fa usatge de drògas; toxicomane.

droguet n.m. Estòfa de lana pura ò tramada de lana sus cadena de fiue.

droguista n. Persona que tèn una drogaria; vendèire de colors.

drollalha n.f.s. Lu enfants, d'una mena generala. Var.: **drollatalha**. Sin.: **enfantuènha, pichonalha, mainadalha, marmalha**.

drollament adv. D'un biais dròlle; bizarrament. Sin.: **curiosament, estranhament, bravament, fotrament, singularament**.

drollaria n.f. 1. Caractèr de cen qu'es dròlle. 2. Paraula ò accion que fa rire. Sin. **bofonada, bofonaria**.

drollatalha n.f. Drollalha.

drollatic, a adj. (lit.) Plasent, per la sieu originalitat.

dròlle, a adj. 1. Que fa rire; comic. Sin.: **plasent, faceciós, farça**. 2. Estrange, estonant, bizarre: *Una dròlla d'idea*. 3. (fam.) Bizarre, dins un estat que non es abitual: *Si sentir tot dròlle*. Sin. (2 e 3): **estranh, singular, curiós, bimbaro**.

dròlle, drollessa n.f. Enfant, pichon. Sin.: **mainau**.

drollet, a n. Enfant, pichon.

drollet, a adj. Pusleu dròlle.

dromadari n.m. Dromedari.

dromatèri n.m. Vertebrat fossile dau triàs dei Estats-Units que fa lo ligam entre lu reptiles e lu mamifèrs.

dromedari n.m. Mamifèr pròche dau cameu, m'una giba soleta, que corre ben, resistent, emplegat coma montadura e coma bèstia de sauma dins lu deserts africans e arabis (Familha dei camelides). Var.: **dromadari**.

dromenc, a adj. e n. De Droma.

dromon n.m. (mar.) Nau de guèrra magerament en servici dins la flòta bisantina, plus granda que la galèra medievala, que fuguèt provedida d'una boca de fuèc gresesc. «*Vesian lo noble baron....que vaga en tot lo dromon.*» R.Feraud p. XXXV.

dromoterapia n.f. Terapia per lo biais d'escorregudas a pen.

dròp n.m. Dròp-goal.

dròp-goal n.m. (mòt anglés) Tombat au rugbi). Var.: **dròp**.

dros n.m. Passatge dins la montanya. Sin.: **baissa, coal, pertús, dor**.

dròsera n.m. Planta insectivòra dei torbieras d'Euròpa que li sieu pichini fuèlhas en roseta poàrtan de tentacles qu'enviscon e digerísson lu insèctes pichons que li si pàuon, tipe de la Familha dei droseraceas.

drosofila n.f. (sc.) Pichina mosca de color rogenca, totplen atirada per lo vinaigre e lu fruchs fermentats, e emplegada en genetica per li recèrcas sus lu cromosòmas e li mutacions. Sin.: **mosca dau vinaigre**.

druda n.f. 1. Frema que parteja la vida d'un òme sensa èstre maridada. 2. Frema qu'a de relacions sexuali foara dau maridatge.

drudament adj. D'un biais drut.

drudaria n.f. 1. Calinhatge. 2. Calinharia amoroa.

druida n.m. Prèire cèlte.

druidessa n.f. (rare) Frema druida.

druidic, a adj. Relatiu ai druidas.

druidisme n.m. Institucion religioa dei Cèltes, dirigida per lu druidas.

druja n.f. Contengut de latrina; engrais que n'en provèn.

drupa n.f. (bot.) Fruch carnut, provedit d'un merilhon, coma la cerièria, l'abricòt, etc.

drupaceu, ea adj. (bot.) *Fruch drupaceu*: Drupa ò fruch que sembla una drupa.

drut, druda adj. Que creisse en pels espés: *Una barba druda, una èrba druda*. ◇ *Pluèia druda*: *Pluèia foarta e abondoa*.

druz, a adj. Relatiu au pòble Druz en Síria e au Liban.

dry adj. inv. Sec, en parlant d'un aperitiu. ◆ n.m. inv. Mesclum de gin e de vermot.

dual, a adj. 1. (didact.) Relatiu à la dualitat. 2. (didact.) Que compoarta doi elements, sovent en relacion d'interaccion ò de reciprocitat. 3. (mat.) *Proprietat duala*: Obtenguda per aplicacion dau principi de dualitat.

dual n.m. (ling.) Categoria dau nombre, distinta dau singulier e dau plural, e qu'indica doi personas ò doi cauas, dins la conjugason ò dins la declinason d'uni lengas.

dualisme n.m. 1. Sistema de pensada religioa ò filosofica qu'admete doi principis irreductibles, opauat dau començament. *Dualisme maniquean dau ben e dau mau*. Contr.: **monisme**. ■ Lo dualisme religiós fuguèt professat per una secta de magues pàrsas e dins la còntraglèia catara. 2. Coexistència de doi elements diferents (per op. à *pluralisme*): *Dualisme dei partits politics*. 3. (ist.) Sistema politic que, dau 1867 au 1918, reglèt li relacions de l'Àustria e de l'Ongaria e dei païs que dependion d'aquelu Estats.

dualista adj. e n. Relatiu au dualisme; partidari dau dualisme.

dualitat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es doble; coexistència de doi elements diferents: *Dualitat de l'ànima e dau còrs*. 2. (mat.) *Principi de dualitat*: Analisi geometrica qu'escàmbia li proprietats dei ponchs e aqueli dei drechas: L'alinhament de tres ponchs a per proprietat duala l'intersecció de tres drechas.

dubèrt, a adj. 1. Que laissa un passatge, dont si pòu intrar: *Fenèstra dubèrta*. 2. Qu'es en comunicacion m'au defoara; accessible e, per ext. vulnerable. ◇ *Poart dubèrt*: Dont li naus estrangieri poàdon intrar liurament.

◇ *Vila dubèrta*: Vila que non es fortificada ò que si renónzia à aparar en temps de guèrra. ◇ *À bureu (portissòu) dubèrt*: Sensa autra formalitat que la

presentacion dei títols. ◇ *Tenir taula dubèrta*: Reçaupre cada jorn d'invitats au sieu taulier. 3. (med.) *Fractura dubèrta*: Acompanhada d'una plaga. 4. (fon.) Si di d'una vocala prononciada m'una dubertura pauc ò pron importanta dau canal vocal, per oposicion à *barrat*: *Un è dubèrt e un é barrat*. ◇ *Sillaba dubèrta*: Que s'acaba m'una vocala. 5. (espòrts, juècs) Que lo resultat non es segur, en rason d'una valor sensiblement pariera dei adversaris. 6. (coregr.) Si di d'un dançaire que possedisse naturalament la posicion de l'en-defoara. 7. Que si confida facilament, franc: *A un caractèr dubèrt*. 8. Qu'es l'expression de la franquessa: *Una cara dubèrta*. 9. Intelligent, viu: *Un esperit dubèrt*. 10. Declarat, que si manifèsta publicament: *Guerra dubèrta*. 11. Qu'es aculhent, accessible: *Un mitan dubèrt, èstre dubèrt ai ideas novèli*. 12. (mat.) *Ensèms dubèrt*: Dubèrt (n.m.). ◇ (mat.) *Interval dubèrt (d'un ensèms ordenat)*: Interval que non contèn li sieu extremitis. 13. (electr.) Si di d'un circuit quora non laissa passar lo corrent. 14. (dr.) *Mitan dubèrt*: Regime penitenciari caracterisat per l'absència de precaucions materiali e fisiqui còntre l'evasion, en fonsion de la personalitat dau delinquent.

dubèrt n.m. (mat.) Element de la topologia T definit sobre un espaci topologic (E, T). Sin.: *ensèms dubèrt*.

dubertament adv. D'un biais dubèrt, manifeste: *Parlar dubertament*.

dubertura n.f. 1. Accion de durbir; estat de cen qu'es dubèrt. 2. Trauc, espaci vuèi dins un còrs: *Faire una dubertura dins un barri*. 3. Accion d'inaugurar, de començar: *La dubertura de la caça*. ◇ (mil.) *La dubertura dau fuèc*: Lo començament dei tirs. ◇ Dins d'un juècs, entamenada d'una partida. 4. (mús.) Composicion musicala au començament d'una òbra. 5. (dr.) Ponch de partença d'una situacion juridica ò d'un drech. ◇ *Dubertura d'una succession*: Moment que devèn possible de la reculhir. 6. (espòrts) En rugby, à la sortida d'una mesclanza, accion de mandar lo balon ai tres-quarts, generalament per l'intermediari dau jugaire nº 10, dich *mièg de dubertura*. 7. Fach d'estre dubèrt: *La dubertura dei negòci lo dimènegue*. 8. Escartament, espacament: *La dubertura dau compàs*. 9. (coregr.) Escartament dei pens donat per l'en-defoara. 10. (tecn.) Dimension d'un obrador ò d'una galeria miniera. ◇ (opt.) Susfàcia utila, expauada ai rais luminós d'un sistema optic. ◇ (autom.) *Dubertura dei ròdas avant*: Divergença donada ai ròdas avant motritz, dins lu veïcules automobiles. ◇ (fot.) *Dubertura relativa d'un objectiu*: Raport dau diamètre dau diafragma à la distança focala. 11. Fach d'estre dubèrt, receptiu: *Dubertura d'esperit*. 12. Possibilitat de comunicar m'au defoara: *Dubertura sus lo monde*. 13. Politica que recèrca d'avesinaments mé d'autres: *Practicar una política de dubertura*. ♦ pl. En politica, promieri negociacions: *Duberturas de patz*.

dubi n.m. 1. Estat d'incertituda sobre la realitat d'un fach, la veracitat d'una declaracion, lo comportament que cau adoptar. 2. Mancança de fisança dins la sinceritat de quauqu'un, la realisacion de quauqua ren; suspiccion: *Aver de dubis sobre quauqu'un, quauqua ren*. Var.: **dobte, dubitacion, dubitança**. Sin.: **embarràs, esitacion, vira à va, trastejament, trantalh**,

incertitud(a), indecision, indeterminacion. ♦ loc. adv. *Sensa dubi*: Probablament; segurament.

dubiós, oa adj. 1. Que fa question, que la sieu realitat, la sieu exactituda non es establida; pas segur. 2. D'una valor contestable. 3. Qu'es brut ò que comença à si degalhar: *Una carn dubioa*. 4. Que non s'amerita la fidança: *Un amic dubiós*. Var.: **dobtós**.

dubiosament adv. D'un biais dubiós.

dubitacion n.f. Dubi, esitacion.

dubitjar vt. ind. 1. Èstre dins l'incertituda de la realitat d'un fach, de la justessa d'una declaracion. Sin. **trastejar**. 2. Non si fidar de: *Dubiti de la sieu paraula*. 3. *Dubitar de ren*: Esitar davant minga obstacle. Var.: **dobtar**. Sin.: **esitar, trantalhar**. ♦ si **dubitjar** v.pr. Aver lo sospìèch, la sentida de quauqua ren. Sin.: **endevinar, pressentir, soufinar, entrevèire**.

dubitatiu, iva adj. Que dubita. Sin.: **esitant**.

dubitativament adv. D'un biais dubitatiu.

duc n.m. 1. Sobeiran d'un ducat. 2. Títol nobiliari mai aut après aqueu dau princi; aqueu qu'a aqueu títol. Var. (1 e 2): **duca** (it.). 3. (anc.) Veitura ipomobila de luxe mé doi sèti per lu domestics. 4. Nuèchola dei plumalhs ben marcadi (si destria lo *grand duc, barbajoan, dugàs* ò *dugon*, es quasi dispareissut, que fa fins à 70 cm de long, lo *duc mejan*, comun dins li zònas temperadi, que fa pauc ò pron 35 cm, e lo *pichin duc, duganeu* ò *duquet*, pusleu mediterraneu, que non despassa 20 cm).

duca n.m. (it.) Duc (nòble).

ducal, a adj. Dau duc, de la duquessa. Var.: **ducau**.

ducat n.m. Ensèms dei tèrras e senhorias estacadi au títol de duc.

ducat n.m. (moneda) Moneda d'aur à l'efigia d'un duc. ◇ (espec.) Moneda d'aur dei dòges de Venècia.

ducaton n.m. Ducat d'argent.

ducat-paria n.m. 1. Títol de duc e par. 2. Tèrra à la quala èra estacat aqueu títol.

ducau, ala adj. Ducal.

duce n.m. [’dutse] Títol que s'era donat Mussolini, dictator italian au poder dau 1922 au 1943.

ductibilitat n.f. Ductilitat.

ductible, a adj. Ductile.

ductil(e), a adj. Que pòu èstre estirat, alongat sensa si rompre: *L'aur es foarça ductile, una ròca ductila*. Var.: **ductible**.

ductilitat n.f. (tecn.) Caractèr de cen qu'es ductile. Var.: **ductibilitat**.

duèl n.m. 1. Combat entre doi personas, qu'una demanda reparacion per li armas d'una ofensa subida: *Si batre en duèl*. ◇ *Duèl judiciari*: Combat entre un acusat e un acusator, admés dins l'Antiquitat e à l'Atge-Mejan coma pròva juridica. 2. (fig.) Competicion, lucha sarrada entre doi personas, doi gropes antagonistas: *Duèl oratòri*.

duelant, a n. Duelista.

duelist n. Persona que si bate en duèl. Var.: **duelant**.

duelh n.m. Dòu, tristum provocat per la moart de quauqu'un.

duènha n.f. Governanta, frema d'un atge, qu'era encargada, en Espanha, de velhar sobre lo comportament d'una filha.

duet n.m. 1. (mús.) Composicion musicala esricha per doi votz, doi instruments. 2. (fam.) Prepaus escambiats à l'encòup per doi personas. 3. (metall.) Laminador mé doi cilindres.

duetista n. Persona que canta ò fa de música en dirècte.

duetto n.m. (mòt italian) Picina pèça per doi votz ò doi instruments.

dugàs n.m. Grand duc.

dugo n.m. Dugon.

dugon n.m. Grand duc (auceu). Var.: **dugo**, **dugàs**. Sin.: **barbajoa**.

dugòn n.m. (indonesian) Mamifèr marin erbivòr de l'ocean Indian, dau pichon ordre dei sirenians; la sieu forma sembla aquela de la fòca. Sin.: **vaca marina**;

dulçaquícola adj. Dulcicòla.

dulcicòla adj. Que viu exclusivament dins li aigas docí. Var.: **dulçaquícola**.

dulcificacion n.f. 1. (anc.) Accion de dulcificar; lo sieu resultat. 2. (metall.) Promier afinatge dau plomb.

dulcificar vt. (*dulcifiqui*) 1. Rendre doç, en baissant l'amarum, l'aciditat. Sin.: **adocir**, **docejar**. 2. (fig.) Calmar. Sin.: **apagar**.

dulcinea n.f. (fam.) Frema aimada.

dulia n.f. (cat.) *Culte de dulia*: Culte d'onor rendut ai àngels e ai sants, per op. au culte d'adoracion de *latria*, rendut à Dieu solet.

dulcita n.f. (quim.) Matèria sucrada extracha de la mana d'un vegetals.

dumping n.m. (econ.) Practica comerciala dins la quala si vende una mèrc sus un mercat estrangier à un prètz mai bas qu'aqueu dau païs dont es producha.

duna n.f. Monticule de sabla que lo vent edifica sus lu litorals e dins lu deserts. Sin.: **montilha**.

duneta n.f. (mar.) Superstructura barrada, plaçada à l'arrier d'una nau, que s'estende dins tota la larguessa. Sin.: **galhard de rière**.

duodecennal, a adj. Qu'enclau un periòde de dotze ans. Var.: **duodecennau**.

duodecennau, ala adj. Duodecennal.

duodecimal, a adj. Qu'a per basa lo nombre dotze. Var.: **duodecimau**.

duodeciman, a adj. Si di dau movement religiós shiita qu'identifica l'imam escondut au dotzen successor dau Profeta à la tèsta de la comunautat (es la religion oficiala de l'Iran).

duodecimau, ala adj. Duodecimal.

duodenal, a adj. Dau duodenom. Var.: **duodenau**.

duodenau, ala adj. Duodenal.

duodenectomia n.f. (cir.) Resection dau duodenom.

duodeniti n.f. (patol.) Inflamacion dau duodenom.

duodenom n.m. (anat.) Porcion iniciala dau budeu prim, que vèn après l'estòmegue e dont arríbon lo canal pancreatic e lo coledòc. Var.: **duodenum** (forma latinejanta).

duodenò-pancreetectomia n.f. (cir.) Ablacion cirurgicala à l'encòup dau duodenom e dau pancrèas.

duodenoplastia n.f. (cir.) Operacion de reconstitucion dau duodenom.

duodenotomy n.f. (cir.) Encisa cirurgicala dau duodenom.

duodenum n.m. Duodenom.

duodí n.m. Segond jorn dau calendier revolucionari francés.

duodiòde n.m. Tube electronic que compoarta doi filaments e una grasilha per redreïcar li doi alternanças d'un corrent alternatiu.

duolet n.m. (mús.) Division binària dins una mesura ternària.

duopòle n.m. (econ.) Situacion d'un mercat sobre lo quau la concurrença existisse solament entre doi vendèires faça à un grand nombre de crompaires.

dupa n.f. Persona qu'es estada enganada ò que si pòu enganar facilament. Sin.: **badòc**, **bofon**, **victima**, **badaluc**, **menchon**, **nèsci**, **simplari**, **babèu**, **suerbecoàs**, **simplàs**.

dupaire, airitz adj. e n. (lit.) Persona que dupa. Sin.: **enganaire**, **enganacolhon**, **menchonier**, **menchonaire**, **trufador**, **engarçaire**.

dupar vt. Enganar, mistificar. Sin.: **agantar**, **abusar**, **encogordar**, **colhonar**, **menchonar**, **trufar**, **engarçar**.

duparia n.f. Engan, mistificacion. Sin.: **menchonada**, **menchonaria**, **engana**, **mascaria**, **trufaria**, **engarçada**.

duplèx n.m. 1. Apartament sus doi plans me d'escaliers interiors. 2. (telecom.) Ligason electrica ò radioelectrica entre doi ponchs, que si pòu emplegar à l'encòup dins lu doi sens (per op. à *simplèx*). 3. Vagon de camin de fèrre que compoarta doi plans.

duplexaire n.m. Aparelh qu'a per tòca d'entravar lu corrents eissits de l'emetèire dau *son*, d'anar desturbar aquelu de l'emetèire de l'*imatge*, ò inversament, dins la formacion dau senhal video.

duplexar vt. (*duplèxi*) En telecomunicacion, faire un duplexatge.

duplexatge n.m. (telecom.) Operacion que permete una transmission en duplèx.

duplicacion n.f. 1. Accion de duplicar; lo sieu resultat. 2. (bio.) *Duplicacion cromosomica*: Doblament dei filaments constitutius dei cromosòmas, que rende possibla la division cellulària. Sin.: **replicacion**.

duplicador n.m. Màquina que permete de duplicar. Var.: **duplicator**.

duplicar vt. (*duplici*) Faire un doble d'un document. ◇ (espec.) Faire una còpia d'un enregistrament.

duplicat n.m. Doble, còpia d'un document, d'un esrich. Var.: **duplicata**.

duplicata n.m. Duplicat.

duplicate n.m. [dypli'ket] (mòt anglés) 1. Mena de juèc (au bridge, au Scrabble) dins lo quau toi lu jugaires an la mema dona. 2. Forma de torneu de bridge per gropes de quatre.

duplicator n.m. Duplicador.

duplicidendant n.m. *Duplicidentats:* Nom dei rosegaires (lebres, conius) de que li incisivas sobrani son dobladi per un pareu de dents mai pichoni.

duplicitat n.f. Caractèr de quauqu'un que non si mostra coma es, que presenta intencionalament una aparença diferente de cen qu'es en realitat; ipocrisia, faussetat, marrida fe. Sin.: **engana, amagament, celament, finta.**

duquessa n.f. 1. Frema d'un duc; frema que possedisse un ducat. 2. (arbor.) Pera d'una varieta de la carn fondenta e perfumada. 3. Cadiera lònga m'un dossier arredonit, de mòda à la fin dau s. XVIIIⁿ.

duquet n.m. Pichin duc (aueu).

dur, a adj. 1. Que non si laissa facilament plegar, talhar; que non es tendre: *Una ròca dura, un boasc dur.* 2. Rigide, que non es moal: *Un lièch troup dur.* ◇ *Òu dur:* Òu cuèch qu'es estat solidificat dins la sieu gruèllha. Sin.: **òu bulhit.** 3. Qu'opaua à l'esfoarç una resistència, que resistisse à una butada: *La serralha es dura.* 4. Que demanda un esfoarç intellectual o fisic important; dificile. 5. Penós à suportar, rigorós: *Aver d'obligacions duri.* ◇ *Menar, faire la vida dura à quauqu'un:* Lo mautractar, li crear de dificultats. 6. Qu'afècta lu sens d'un biais violent e produue una impression desagradiva: *Una votz dura.* 7. (fis.) Si di dei rais X mai penetrants. 8. *Aiga dura:* Aiga que, vist que contèn d'unu compauants minerals (calcari) non fa de mossà m'au sabon. 9. Que si pòu dificilament esmòure, insensible; que manca de benvolència. 10. *Aver l'aurelha dura, èstre dur d'aurelha:* Audir mau. Sin.: **èstre dur d'audida, èstre espés de l'aurelha.** ◇ *Aver la tèsta dura:* Èstre testard. 11. Capricíos, obstinat, en parlant d'un enfant. 12. Que refuda tota conciliacion, tota concession, tot compromés: *Èstre dur en afaires.* Sin.: **èstre dur au pretzfach.** ♦ adv. Embé energia, tenacitat: *Travalhi dur!* 2. Mé foarça, mé violència: *Picar dur.*

dur, a n. (fam.) 1. Persona que ren li fa paur. 2. Persona que non accèpta lu compromés. ♦ n.m. Cen qu'es dur, resistent, solide. ◇ *Construccion en dur:* En materiaus durs (pèira, betum, etc.).

durabilitat n.f. 1. Qualitat de cen qu'es durable. Sin.: **estabilitat.** 2. (dr.) Periòde d'utilisacion d'un ben.

durablement adv. D'un biais durable.

durable, a adj. Que dura longtemps; estable. Var.: **duradís.**

durada n.f. Periòde mesurable que dins lo sieu cors s'inscriu una accion, un fenomène, etc.: *La durada dau travalh, Malautia de lònga durada.* Sin.: **perduracion, contunha, cors, existència, esperlongament, seguda.**

◇ *De durada:* Que s'esperlònga foarça dins lo temps.

duradís, issa adj. Durable.

dural n.m. Duralumin.

dural, a adj. De la duramaire. Var.: **dureau.**

duralumin n.m. (nom depauat) Aliatge leugier d'alumini, d'una granda resistència mecanica. Abrev.: **dural.** Var.: **duralumini.**

duralumini n.m. Duralumin.

duramaire n.f. (anat.) La meninge mai extèrna dei tres, fibroa e totplen resistenta.

duramen n.m. (bot.) Coar dei fusts d'aubres, partida centrala mai colorida, desprovesida de teissut viu, sovent dura e peanta.

durament adv. D'un biais dur, penós, greu: *A durament sofèrt.*

duran, a adj. e n.m. Si di d'un fruch que la sieu carn non si destaca dau merilhon.

duran n.m. Constituent macroscopic dau carbon, dur e mat.

durant prep. Pendent la durada de: *Durant la jornada.*

durar vi. 1. Aver una durada de, ocupar un temps definit: *Una charradissa que dura doi oras.* 2. (absol.) S'esperlongar: *Aquest an, la searella dura.* ◇ (per ext.) Resistir au temps que passa: *La sieu òbra durera.*

duratiu, iva adj. e n.m. (ling.) Qu'exprimisse la nocion de durada.

durauf, ala adj. Dural.

durbir vt. (*duèrbi*) 1. Desgatjar (cen qu'es tapat, clavat, etc.): *Durbir una botelha, un libre, un armari.* ◇ (absol.) Durbir la poarta: *Se soànon, aneràs durbir.* 2. Rendre possible l'accès à; faire comunicar m'au defoara: *Durbir un poart, durbir li frontieras.* Contr.: **barrar, clavar, serrar.** 3. Faire fonctionar, metre en rota, alumbar: *Durbir la ràdio.* 4. *Durbir l'esperit de quauqu'un:* Lo metre en situacion de capir. ◇ *Durbir l'apetís:* Donar d'apetit. ◇ *Durbir lu uèlhs, li aurelhas:* Benregarjar, ben escotar. ◇ (fig.) *Durbir lu uèlhs:* Desenganar, si desenganar. 5. Entamenar, inaugurar: *Durbir la caça.* ◇ (esports) *Durbir la marca:* Marcar en promier. ◇ *Durbir una pista d'esquí:* Li faire la promiera traça. 6. Crear, fondar, faire fonctionar per lo promier còup: *Durbir una escòla.* ◇ *Durbir un còmpte:* Faire establir un còmpte bancari e li versar de sòus. ♦ vi. 1. Donar accès à un luèc: *Una poarta que duèrbe sus lo jardin.* Sin.: **faire tèsta, desbocar, donar sus.** 2. Durbir li sieu poartas: *Aqueu negòci duèrbe deman.* 3. (juècs) Entamenar la partida, l'escomessa. 4. (esports) Au rugbi, practicar una dubertura. ♦ si **durbir** v.pr. 1. Presentar una dubertura, un passatge: *País que si duèrbe au comèrci.* 2. Espelir, en parlant d'una flor. 3. Si ferir, s'entalhar: *Mi siéu dubèrt la labra en mi rompent lo morre.* 4. Començar: *La serada s'es dubèrta m'un espectable de tria.* 5. Si **durbir** à quauqu'un: Si confidar à quauqu'un.

durciment n.m. Accion de durcir; fach de si durcir. Var.: **endurciment.**

durcir vt. (*durcissi*) Rendre dur. ♦ vi. ò si **durcir** v.pr. Devenir dur.

durcissière n.m. Produc que, ajustat à-n-un materiau, lo fa durcir.

dures(s)a n.f. Duretat.

duret, a adj. Un pauc dur.

duretat n.f. 1. Caractèr de cen qu'es dur: *La duretat de l'acier, respoandre mé duretat.* 2. Tenor d'una aiga en ions calci e magnèsi. Var.: **duressa.**

durgan n.m. 1. Peis d'aiga doça de la carn preada, que lu sieus òus poàdon èstre toxics (Familha dei ciprinidats). Var.: **turgan.** Sin.: **barbeu, barbut.** 2. Peis dei aigas docí limpidi, vesin dau gardon, de l'esquina verdastre e dau ventre argentat (longuessa 15 à 30 cm, Familha dei

ciprinidats). 3. Escais-nom que si dona ai gents de Sospeu.

durganàs n.m. Destartavelat. Sin.: **badaluc, babalec, baveca, babèu, simplari, menchon, nèsci, pautàs**.

durier adj. e n.m. Duran.

durilhon n.m. Callositat que si forma ai pens e ai mans per troup de fretaments.

durit n.f. (nom depauat) Tube de cauchoc destinat à assegurar la circulacion de liquides entre lu organes d'un motor.

durmèire, eritz adj. e n. Que duèrme; que li agrada durmir. Var.: **durmilhon, durmilhós**.

durmença (-éncia) n.f. (biol.) Estat dei organes, sobretot vegetals, que li sieu condicions climatiqui ò fisiologiqui n'empàchon temporariament lo devolopament.

durment, a adj. 1. Que rèsta immobile: *Aiga durmenta*. 2. (constr.) *Bastit durment* ò *durment*, n.m.: Partida fixa d'una fenèstra, sagelada à la maçonaria, per suportar li partidas mobili. 3. (mar.) *Manòbra durmenta*: Cordatge plaçat à poast fixe (per op. à *manòbra correnta*).

durment n.m. (mar.) Durmient.

durmenti n.f. pl. (mar.) Manòbras durmenti.

durmiada n.f. Boan penec.

durmicion n.f. (relig.) Moart de la Vierge.

durmida n.f. Lo tot dau material que sièrve per durmir (matalàs, lancòus, cubèrtas, etc.).

durmidor n.m. Durmitòri.

durmient n.m. Ròda à engranatge.

durmilhon, a n. Durmèire; pelandron.

durmilhós, oa adj. Durmèire.

durmir vi. (*duèrmi*) 1. Èstre dins l'estat de soam. ◇ *Istòria à durmir drech*: Racònte totalament inversemblable. Sin.: **conte de la mieu maigrand**. ◇ *Durmir sus li sieu doi aurelhas*: Èstre, si crèire en tota tranquillitat, en tota seguretat. ◇ *Durmir à l'aigallh*: Durmir au defoara, sensa sosta. 2. (fig.) Demorar inactiu, sensa movement; non èstre emplegat: *De sòus que duèrmon*. ◇ *Laissar durmir un afaire*: Lo laissar de costat, lo negligir.

durmitiu, iva adj. (fam.) Que dona envuèia de durmir. Sin.: **soporific, ipnotic**.

durmítori n.m. 1. Sala comuna dont duèrmon lu membres d'una comunautat. 2. Luèc emplegat unicament per li abitar tot en travalhant alhors: *Una ciutat-durmítori*. Var.: **durmidor**.

duumvir n.m. (Antiqu.) Magistrat roman que partatjava una carga m'un autre.

duumvirat n.m. (Antiqu.) Foncion de duumvir; durada d'aquela foncion.

duvet n.m. (fr.) Borra. Sin.: **frepilha, peluca, pelucon, pelanchon**.

duvetar vt. Emborrar. Sin.: **ferpilhar, pelucar**.

duvetat, ada adj. Emborrat. Sin.: **ferpilhat, pelucat**.

dy Simbòle dau dispròsi.

dyke n.m. [’dajk] (geol., mòt anglés) Filon de ròca magmatica que l'erosion a desgatjat.

dyn n.m. Simbòle de la dina.